

THE
WORKS
OF
SIR WILLIAM JONES.

WITH
THE LIFE OF THE AUTHOR,
BY
LORD TEIGNMOUTH.

IN THIRTEEN VOLUMES.

VOLUME VI.

LONDON:

PRINTED FOR JOHN STOCKDALE, PICCADILLY;
AND JOHN WALKER, PATERNOSTER-ROW.

1807.

CONTENTS

TO

THE SIXTH VOLUME.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI
SEX, CUM APPENDICE; SUBJICITUR LIMON,
SEU MISCELLANEORUM LIBER.

	PAGE
PROCEMIUM - - - - -	v
CAPUT I.—Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos - - - - -	I
CAPUT II.—De Metris Asiaticis - - -	22
CAPUT III.—De Idyllio Arabico - - -	60
CAPUT IV.—De Carmine Persico - - -	79
CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis - - -	98
CAPUT VI.—De Translatione - - -	118
CAPUT VII.—De Comparatione - - -	140
CAPUT VIII.—De reliquis Figuris - - -	156
CAPUT IX.—De arcanâ Poematum Significatione	173
CAPUT X.—De Elato dicendi genere - - -	189
CAPUT XI.—De Venustate - - -	203
CAPUT XII.—De Poesi Heroicâ - - -	219
CAPUT XIII.—De Poesi Funebri - - -	242
CAPUT XIV.—De Poesi Morali - - -	259
CAPUT XV.—De Poesi Amatoriâ - - -	275

CONTENTS.

	PAGE
CAPUT XVI.—De Laudatione - - -	288
CAPUT XVII.—De Vituperatione - - -	301
CAPUT XVIII.—De Descriptionibus - - -	314
CAPUT XIX.—De variis Arabum, Persarum, ac Tur- carum Poetis - - - -	329
CAPUT XX.—De Asiaticâ Dictione - - -	338

APPENDIX.

Testamentum Morale, seu de Regum Officiis -	369
Arabs, sive de Poesi Anglorum Dialogus -	379
Gulielmi Jones Limon seu Miscellaneorum Liber	383

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM
LIBRI SEX,
CUM APPENDICE;
SUBJICITUR
L I M O N,
SEU
MISCELLANEORUM LIBER.

PROŒMIUM.

CUM à Nicæâ decessissem, quâ in urbe septem propè menses fueram commoratus, et, totâ ferè peragratâ Galliâ, in Britanniam rediissem, nihil magis cupiebam, quàm annos complures alios in literarum humaniorum studiis consumere; ita enim fore putabam, ut ad publicas res obeundas, quas mea semper affectaverat ambitio, maturior aliquando possem ac paratior accedere: sed hunc otii fructum vel fortuna, vel potiùs rerum humanarum omnium moderatrix, providentia, desidiæ meæ largiri noluit; nam et ipsas literas, quibus à puero deditus fueram, subito deserere sum coactus, et Ille, qui studiorum meorum fuerat hortator atque adjutor, qui me, qualiscunque eram, aut si quis essem omninò, instruxerat, erudierat, effinxerat, ROBERTUS SUMNER, primo anno post meum in patriam reditum, morte immaturâ extinctus est. Ac literas quidem politiores quibus causis adductus vel reliquerim vel certè intermiserim, aptior erit exponendi locus, siquando rerum mearum commentarios perfecero, auctoribus usus et multis et bonis, quo-

rum exemplis me defendam; sed veniam mihi lector, ut spero, dabit, si nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctissimi et familiarissimi cum virtutes laudibus efferam, tum luctuofum sanè interitum iusto prosequar dolore. Fuit enim vir, si quisquam alius, memorabilis, ingeniosus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquisitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magistro cognoverim; hilaritatem denique ac suavitatem eam, ut incertum omnino sit, amicisne suis an discipulis esset jucundior: in literis egregiè versatus est cum Græcis tum Latinis, ac tametsi, velut alter Socrates, perpauca ipse scripserat, nemo tamen illo perspicacior fuit et scientior in scriptorum omnium seu vitiis castigandis, seu comprobandis virtutibus; quòd si eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac senatum eduxisset, neque in ludo solùm et gymnasio docendi munus suscepisset, nemini profectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille fascesque submitteret; nam singulæ virtutes, quæ per se ipsæ oratorem commendant, in eo, si non perfectæ, admodum certè laudandæ fuerunt, vox canora, fermo politus, oratio volubilis, lepos festivus, memoria singularis; oculi denique, vultus, actio, non histrionis, sed alterius pœnè Demosthenis; ad summam, quemadmodum

ferè de Q. Roscio dixit Cicero, cùm magister fuerit ejusmodi, ut solus dignus videretur, qui pueros institueret, tum orator erat ejusmodi, ut solus dignus esse videretur, qui amplissimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non desiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum est, ne nostrâ impensius causâ dolere videamur, quàm ob amici ac præceptoris nostri acerbissimum interitum: quid enim ille moriens, reliquit aliud, quàm vitam fragilem, incertam, ærumnosam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil sit, quod vir probus magno studio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundissimâ studiorum conjunctione privamur, et adiutorem amissimus, cujus judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut gestûs vitia notaret, sermonem perpoliret; et non solùm nos hortaretur ad scribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes refugimus, sed in scripta nostra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortassè etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet summam, ad majora incenderet. In hoc ipso opere, quod nunc edimus, quantum desideravimus tam eruditum illum atque urbanum censorem! etenim licèt ab illo semel et cursim sit opus hoc perlectum, tamen ne verbulum quidem addidit; vix unam syllabam mutavit;

quæque in libri margine ipsius manu notantur, magis laudandi causâ scripta sunt, quàm reprehendendi; statuerat autem vir mei amantissimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod si ei facere licuisset, multis fortasse mendis esset cariturum, cultius saltem et limatius in lucem prodiret. Levis tamen est jactura, libelli nostri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non desinam summo mœrore requirere, consuetudinem, officia, consilium; sed, ut paullò ante dixi, nostrum est id infortunium; nam et ipse, ut confido, est felicissimus, et potius curas mortalium inanes misericordiâ prosequitur, quàm aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò sola viri hujus amissio causa est, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolutum, in manûs hominum perventurum sit: aliæ sunt causæ, quas operæ pretium erit plenius exponere. Primò, adolescentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cujus adeò ingenium nondum maturitatem suam consecutum est; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, si plenè et copiosè tractaretur, tot pœnè requireret *annos*, quot in eo et inveniendo et disponendo *mensēs* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quàm de singulis poeseos Asiaticæ generibus aptè differere, et è poetarum operibus, quorum est infinita multitudo, flores omnigenos atque elegantias libare?

Hoc aliquatenus præstare sum conatus; sed, ut verum eloquar, mihi ipsi nec satisfeci, nec, si duplicaretur et tempus et labor, satisfacturum fuisse puto. Huc accessit codicum manu scriptorum paucitas; quo factum est, ut, si unum duntaxat suppeteret poematis cujuspiam exemplar, et præsertim si deesset locorum obscuriorum explicatio, versûs quosdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minùs intelligerem, vel in sensum forsan alienissimum detorquerem; quo vitio me semper vacare non audeam dicere: sufficiet me librum, ut potui, limavisse, et errores tantùm ferè cavisse, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur; nec profiteri vereor, me, si quid habuerim in arte poeticâ judicii, in commentarios hos contulisse. Postremò, sine maximo otio, quo per tres annos omninò carui, et postea sum magis cariturus, fieri non potuit, ut singulas voces ac sententias quasi in trutinâ examinarem; et quoniam mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam suscipere commodum fuit, ad poematum Asiaticorum ἀρχέτυπα, quæ negligentius aliquando Oxonii rescripseram, recurrere non potui, si qua in loco quovis à me citato mendæ suspicio inciderit. Nolo igitur sibi persuadeat lector, me librum hunc tam perfectum edere, quàm illum edidisse possem, si accessisset vel otium ad limandum uberius, vel aptior ad excudendum opportunitas: quòd

fiquis in fermonibus Afiaticis eruditus errores fortè nostros detexerit, nosque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amicissimum putabimus, et, siquando alteram paraverimus commentariorum nostrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus necesse est, versûs Afiaticos, qui in hoc libro solutâ oratione redduntur, non eo animo conversos esse, ut in sermonibus Arabum ac Persarum tyrones erudirent: itaque si quis, in his literis nondum imbutus, speraverit à meis versionibus, locorum, qui citantur, *σύνταξι* ordinemque grammaticum perspicere, næ ille se turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, sed criticus, non interpres, sed poeta, esse volui; non quasi in ludo pueros instituere, sed cum viris undequaque doctis de poesi in genere, ac speciatim de Afiaticâ, colloqui. Cùm igitur locum quemvis vel legendo observarem, vel meditando revocarem in memoriam, qui ad argumentum illustrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latinè, si possem, finimùs, breviter simpliciterque redderem; parùm sollicitus, si nomen nomini responderet, aut si iusta voculæ cujusvis *Persicæ* et *Arabicæ* significatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad summam, res et sententias, non verba, interpretari sum conatus; quòd si vel

in ſententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum ſuffragiis facilè carere poterò.

Aliud eſt porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquàm hujus ætatis lectoribus exquisitum nimis ac longiùs petitum videbitur: illud volo dicere; ſi hujusmodi opus de integro ſcribere inſtituiſſem, vitarem cùm omnes in libri margine notationes, tum in primis diverſorum ſermonum uno in libro concurſionem; quæ mirum eſt, quantum ab elegantia, ideòque à Romanis et præcipuè à Cicerone, ſcriptorum elegantiffimo, repudiata eſt; illi enim, utcunque Græcis literis eruditi fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philoſophos proprio ſermone loquentes citare: ſic variæ, quæ in commentariis noſtris inferuntur linguæ, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre exiſtimentur, inæqualem nimis et quaſi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non ſolùm ut minùs ſolutè ac volubiliter legatur, ſed ut viri elegantiores à legendo deterreantur, cùm horridius neſcio quid et incultius in libro ſuſpicientur deliteſcere. Hortor itaque ſcriptores noſtros, ut lectorum uſui ac voluptati impenſiùs, quàm ſolent, conſulant; ut veteres illos dicendi magiſtros imitentur, qui artem oſtendere maluerunt, quàm ſeipſos oſtentare; ut denique ſimpliciter purèque ſcribant,

et literas seu Græcas seu Latinas, perinde ac si Græci essent aut Romani, tractare discant. Mea fuit hæc semper sententia; sed mos gerendus erat recentiorum scriptorum consuetudini, ab adolescentulo præsertim, qui non alios ducere, sed ipse ducem sequi, deberet.

Hæc lectoribus plerisque omnibus satisfactura esse confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenuis Gallorum libellos lectitare consueverint, totum hoc opus esse reprehensuros, quòd scilicet Latinè sit conscriptum, et præcipuè quòd Græcos quosdam versiculos ausus sim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vereor confiteri: fateor me sermone Latino esse usum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum versibus conspersisse, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuisse, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræa quædam nostra atque Arabica subjungi; Persica etiam, si jubeant, proferre possumus. Quòd si Galli, homines, ut scimus, delicatissimi, temeritatem hanc nostram excusare noluerint, illud pollicemur, nos, si quid aliud in posterum scripserimus, patriâ linguâ usuros esse, quam sedulò ediscant velim, si nostra legere cupiant;

quòd si *Dani, Russi, Germani, Poloni, Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò priùs canesce-
mus, quàm tot sermones difficiles ac dissimiles didicerimus, cùm una solummodò nobis suffec-
tura sit, modò Latinè scribendi consuetudo fautores invenerit, et *Romanorum* sermo *rei-
publicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis perman-
ferit. Ad alias linguas quod attinet, certè, si nihil præter utilitatem spectemus, non est om-
ninò necessarium vel Græcè vel Arabicè scri-
bere, cùm in subselliis nostris ac fori cancellis ne Demosthenes quidem aut ipse Mohammedes, si reviviscerent, intelligerentur à populo; sed cùm nihil sit ad memoriam confirmandam ap-
tius, aut ad linguas condiscendas magis con-
ferat, quàm stylum exercere, nescio cur versûs aut orationes, utcunque eæ sint inutiles atque imperfectæ, in linguâ quâlibet contexere vete-
mur: epistolas nimirum ad doctiores in exteris regionibus viros mittere, persæpè nobis usu ve-
nit, quas fatius est elegantes esse atque urbanas, quàm nudas et impolitas. Quid alii fecerint, nescio; ego multa me Latinè scripsisse confi-
teor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec vereor affirmare, siqua mihi sit in linguis edif-
cendis facilitas, ab hac eam exercitatione et profectam esse et promotam. Quæ cùm ita sint, mirari fatis nequeo, quare vir eruditus, *Ernestus*, et ille, non minùs in geometriæ ac philosophiæ studiis, quam in literarum elegan-

tiis versatus, *Alembertus*, tantoperè laborare videantur, nequis posthac Græcè et Latinè poemata aut politioris doctrinæ libros contexamat. Quo tandem sermone uti debet is, qui poetico se ingenio inflammari sentiat? Num Gallico? at sermo ipse à poesi est alienissimus. Num Anglico? at in unâ tantùm insulâ legetur, et uno fortasse seculo. Nec verò cuivis persuadere velim, ut peregrinis sermonibus usque eò studeat, donec linguæ obliviscatur suæ, aut horas eas omnes, quas patria atque amici suo jure sibi vindicant, adeò tenui atque umbratili studio impendat; sed interdum, varietatis aut honestæ relaxationis causâ, Latinum vel Græcum etiam carmen componere si quis rectè possit, cur irrideatur non video. Equidem *Alemberti* libellum, qui inscribitur *de recentiorum scriptorum Latinitate*, bis terve perlegi, nec tamen in eo quidquam probatum inveni, nisi id, de quo nemo sanus disputaverit, *recentiores scilicet, cum Latine scribant, non tam purè ac perfectè scribere, ac si M. Tullii et Virgiliti temporibus Romæ floruisent, nec veterum nos linguarum elegantias æque perspicere ac si Romani essemus*; præclarum sanè ἀξίωμα sed vix dignum, quod tanto argumentorum apparatu probaretur! Sermonis Latini suavitatem non sentimus, ut Romani; sed ita tamen sentimus, ut delectemur: cur ideò, cum tantæ sint in vitâ molestiæ, unâ hac delectatione careamus? Quod au-

tem asserit vir ingeniosissimus, se dubitare, an quisquam è recentioribus philologis, quantum inter Virgillii et Lucani *numeros ac modulationem* intersit, sentire possit; id à tanto viro dici mirabar, ab illo præsertim, qui tam bellum de Musicâ scripserit opusculum, cùm nemo sit, in Britannia nimirum, qui non tantam sentiat inter Æneidis et Pharsaliæ versûs discrepantiam, quantam inter mollissimam puellæ Neapolitanæ cantionem, ac lacrymosum fidicinæ Lutetianæ ululatum: sed non mirabar ampliùs, cùm viderem ab eodem scriptore *Ruæi* nescio cujus hexametros quosdam citatos, quos *Virgilianos* ille putat, nos verò ne *Statianos* quidem. Non luctabimur tamen pluribus verbis; sufficiet suam cuique sententiam esse; nobis, nostram: illud autem oramus; ut, quoniam ipse *Alembertus* ab aliis magni nominis viris dissentire solet, nos quoque à se, omninò sine iracundiâ, sed non sine dolore, dissentientes æquo animo patiatur.

Utrum verò Gallis aut Gallorum amatoribus opus hoc nostrum sit placiturum, solliciti parùm sumus; dummodo civibus nostris, et nobilissimæ, quæ nos aluit, *Academiæ*, in quorum honorem et cœpti sunt et perfecti, labores nostri arriferint; quid enim aliud optamus, quàm ut illis jucunda sint et utilia, quæ et adhuc perfecimus et facturi sumus in posterum? Illud dolet, quòd literis humanioribus cogimur

vale dicere : dolet autem ? nonne potiùs lætari decet, eum nobis patere vitæ cursum, quo meliùs et efficaciùs oppressos levare, miseris opitulari, tyrannidem avertere poterimus ? Si enim quærat, Ecquis hominum fit *maximus* ? Ille, inquam, qui *optimus* : si rursum interroget, Quis optimus hominum fit ? respondeam, Is, qui de humano genere fit optimè meritus. Utrum verò per literarum studia, per mutas artes, per molliores animi lusûs, de hominibus tam bene mereri possimus, quàm agendo, laborando, eloquendo, isti viderint, qui ita se in studiis abdunt, ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat : equidem haud puto. Satis jam in umbrâ prolusisse videor ; nunc in pulverem atque aciem vocor. Quid de me fortuna statuerit, ignoro ; illud scio, nihil à me ardentius expeti, quàm, provectâ tandem ætate et excursu spatio, ad Academiæ dilectissimos recessûs, tanquam ad portum, confugere ; ubi non inertia, quam natura mea haud patitur, sed otio honesto perfrui poterò, et studia hæc diù intermissa recolare, quæ me curriculum hoc forense, in quod sum statim ingressurus, ulterius profequi non finit.

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensius esse deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ differere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus elata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, & quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum etiam pulchritudo, exponere, nec mihi sanè erit facile, nec lectori necessarium. Opus enim *de Sacrà Poesi* absolutissimum, nemo est, opinor, in his studiis versatus, qui non perlegerit; nemo, cui non summam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditi auctoris singulare iudicium, tum Latini sermonis venustas ac nitor.

Humilius equidem argumentum mihi tractandum proposui; sed difficultatis, sed laboris plenissimum. Etenim è fontibus reconditoriibus, ac propè obstructis, haurienda est materia; revocandi sunt in lucem Poetæ, quorum opera obscuravit vetustas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Prætereà, refutandi sunt imperitorum hominum sermones, debellandi errores, minuenda opinionum perversitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, “ non mediocres tenebræ
 “ in sylvâ, ubi hæc captanda; neque eò, quò
 “ pervenire volumus, semitæ tritæ; neque non
 “ in tramitibus quædam objecta, quæ euntem
 “ retinere possunt.”

Aggredior scilicet de iis gentibus disputare, quarum poësin reformidant fastidiosæ *Europæorum* aures. Nos enim translationes mitigare solemus, ac lenire; *Asiatici* verò, temerè & incitatiùs exaggerare: nos studemus ut verecundæ sint, & quodammodò se facilè infinent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut sint politæ, nitidæ, venustæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio positas transvolant, & interdum longissimè repetitas captant imagines, quas ad satietatem usque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potissimùm laborant, ut jucundè, ut dilucidè scribant; *Asiatici*, ut vastè, ut luxuriosè, ut dissolutè. Inde fit, ut,

si cùm *Arabum* ac *Persarum* carminibus comparatur elatissima Europæorum poesis (*Græcam* semper excipio), remissè protinus fluere, & quasi labi videatur,

*Ut lana tincta purpuram citrà placet,
At si contuleris eam lacernæ,
Conspectu melioris obruatur**,

sed hanc tamen Asiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: sua est enim linguis omnibus gratia, & quasi color proprius; sua porrò verborum series & collocatio, ac sententiarum junctura, quas si quis dissolverit, totam continuò distulerit suavitatem, totumque venustatis lumen extinxerit.

Asiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda est eorum historia; perdiscendi sermones, quorum exquisitiores elegantia sunt investigandæ, cognoscendi mores, disciplina, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Persarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Asiaticis*, legant necesse est †.

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuisse sermonem, qui harum gentium po-

* Ovid. apud Quintil. *Instit.* lib. x. cap. x.

† Vide De Sacrà Poesi, Prælect. vi. and vii.

esin incultam esse autumant, & horridam. Illis abundè erit, ut spero, in hoc opusculo responsum, satisque probatum, ea ipsa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici solent, delectare potiùs atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor esse dicturus: tametsi majestatem Homeri, suavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æschyli audaces figuras, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Stefichori gravitatem, mollitiem Alcmænis, venustatem Bacchylidis, neminem unquam scribendo consequi posse censendum est; negari tamen non potest, quin *sua* sint poetis *Asiaticis*, à naturalibus eæ quidem rebus deductæ, proprietates; *sui*-que pulchritudinis colores, ad quorum laudem poësis *Europæa* haudquaquam accedit.

Neque enim abesse potest, quin ii poetæ lætissimis abundant imaginibus, qui versentur inter amœnissimos campos, lucos, hortulos; qui deliciis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi solis nitor cœlique serenitas rarè nubibus obscuratur; ubi summâ florum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat quodammodò & quasi lascivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

*Segètes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata convestirier*.*

Ac nemo ferè est, qui nesciat plurima poëseos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium derivari: maximam autem *Persidis* partem, totamque eam *Arabiam*, quæ est à veteribus primùm *Felix* nominata, feracissimas regiones, ac deliciarum omnium abundantissimas, esse scimus.

Arabia verò ea, quæ *Deserta* vocatur, rerum earum plena est, ex quibus formidinis ac terroris depromantur imagines, quæque adeò ad *elationem* dicendi sint longè omnium aptissimæ: sæpe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus, heroes inducuntur incedentes

——— *Vidâ altâ atque arduâ*

*Per speluncas saxis structas, asperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida constat crassa caligo.*

Ob has præcipuè naturæ proprietates, & ob hanc vivendi consuetudinem, *Arabas Persasque* imaginibus, tum *venustis* tum etiam *elatis*, abundare arbitròr, ideòque poeticam, quæ his imaginibus potissimùm constat, studiosissimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes *Asiaticas* transferri potest, quarum scilicet ulla

* Apud Cic. *Tuscul. Quest.* lib. i.

ad nos pervenit cognitio : sed juvat opinionem nostram exemplis illustrare, & pauca de *Sinenfium*, *Indorum*, *Tartarorum*, aliorumque, poesi antè dicere, quàm ad Arabum fylvas, & uberimos Persarum hortos, accefferimus.

In *Sinenfium* linguâ, quæ, si magno scriptorum gregi * fides habenda fit, est omnium copiosissima, volumen extat pervetustum, quod partes complectitur quinque, & *Sbi king* vocatur : trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus ; quæ eximiam habere dicuntur numerorum dulcedinem, imaginum venustatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arrisit, citatur à *Confucio*, Platone illo, si ita dicere liceat, *Sinenfium* ; cujus † opera gravissima *Oxonii* asservantur. Carmen ipsum, Latinis versibus utcunque redditum, libet subjungere : verba Sinica, & versionem fidam, separatim addamus necesse est, propter novas literarum formas, quas æneæ tabulæ incidendas curavimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet
 Argenteus rivi latex ;
 Virides ut aura stridulo modulamine
 Arundines interstrepant !
 Sic, sic amœno cincte virtutum choro,
 Princeps, amabiliter nites.

* Du Halde. Fourmont. Couplet. &c.

† In Archiv. Bodl. A. 1. fol. 7. p. 2.

Ode Sinica
Antiquissima.

Vol. IV. pa. 6.

<i>verendus!</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Vide</i>
喧	如	有	瞻
<i>est</i>	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
兮	琢	斐	彼
<i>decorus</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aquæ</i>
有	如	君	淇
<i>virtutibus</i>	<i>qui polit</i>	<i>Princeps</i>	<i>rivum</i>
斐	璵	子	澳
<i>Princeps;</i>	<i>gemmas; elatus!</i>	<i>ceu</i>	<i>virides</i>
君	瑟	如	苳
<i>in finem</i>	<i>Sagax!</i>	<i>qui secat,</i>	<i>arundines</i>
子	兮	切	竹
<i>non (ejus)</i>	<i>celebris!</i>	<i>ceu</i>	<i>jucunde</i>
不	兮	如	猗
<i>Possumus</i>	<i>O quam</i>	<i>qui limat</i>	<i>luxuriant!</i>
可	赫	屨	猗
<i>oblivisci.</i>	<i>quam</i>	<i>ebur,</i>	<i>(sic)</i>
諠	兮		

Citatur in Confucii libro qui dicitur Tà Hio.

大學

Ode Sinica
Antiquissima.

Vol. III. pa. 7.

<i>verendus</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Fide</i>
喧	如	有	瞻
	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
兮	厥	斐	彼
<i>est</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aquae</i>
有	如	君	淇
	<i>gemmas datus</i>	<i>Princeps noster</i>	<i>vivum</i>
斐	瑟	子	澳
<i>virtutibus</i>	必	<i>ceu</i>	<i>virides</i>
君	兮	如	茨
<i>Princeps</i>	<i>Sagax</i>	<i>qui secat</i>	<i>arundines</i>
子	潤	切	竹
<i>in finem</i>	兮	<i>ceu</i>	<i>jucunde</i>
終	赫	如	荷
<i>non (ejus)</i>	<i>celebris</i>	<i>qui limat</i>	<i>luxuriant!</i>
不	矣	屨	荷
<i>Possimus</i>	<i>O quam</i>	<i>ebur</i>	<i>sic</i>
可			
<i>oblivisci</i>			
諠			

Citatur in Confucii libro qui dicitur Ta Hio.

大學

Ut maximo labore, & arte maximâ
 Effingit artifex ebur,
 Sic ad benignitatem amica civium
 Blandè figuras pectora.
 Ut delicata gemmulam expolit manus
 Fulgore lucentem aureo,
 Sic civitatem mitium gaudes tuam
 Ornare morum lumine.
 O quàm verenda micat in oculis lenitas!
 Minantur & rident simul;
 O quanta pulchro dignitas vultu patet,
 Et quantus incessu decor!
 Scilicet amœno, cincte virtutum choro,
 Princeps, amabiliter nites.
 Annon per omne, Veris instar, seculum
 Memoria florescet tui * ?

Egregium hoc est vetustatis monumentum; floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico laudatur, circiter octingentos ante Christum annos: docet porrò, similitudinibus à sculptore eboris, & gemmarum politore ductis, quàm remoto seculo gens ea ingeniosissima elegantiores artes coluerit.

Nec pauciora in sermone *Indico* scripta sunt poemata †; sed Indi recentiores, post Mogolorum δουασειαυ à Timuri nepotibus instauratam, Perficè omninò scribunt, ideoque sunt *Persis* subjungendi. Dicendi genere utuntur elato &

* Vid. *Coupleti* Scient. Sin. pag. 10.

† Vid. Catal. MSS. in Bibl. Reg. Paris. in quâ etiam Carminum Sinicorum *Shi king* servatur exemplar.

magnifico, vel potius abutuntur; quod ex verbis quibusdam (licet subinfulsis) intelligere possumus, quos contexit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, singularis cum dignitatis tum eruditionis virum laudare instituens, carmen composuit; quo patronum in cælum effert, & verbis hisce tumidis ac ridiculis alloquitur:

*Utcunque celeris terga sonipedis premas,
 Agitata subito terra contremiscere;
 Octoque elephantes, vasta mundi columina,
 Sub impetu ascendentis incurvescere.*

Astabat tum fortè, cum hæc recitarentur, *Bernierus* medicus*, vir in primis doctus, & jucundus scriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, insulfam hominis irridens adulationem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, “ Cave igitur sæpius
 “ equum conscendas, princeps, ne miseri po-
 “ puli tam crebris terræ motibus pessimè mul-
 “ tentur.” Tum ille comiter, “ Ob hanc rem,
 “ inquit, in lecticâ † plerumque vehi soleo.”

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Caromandelicâ* habitantium, poesis, planè nescimus. Extat certè quidem vetustissimus li-

* Vid. Bernieri *de Statu Imperii Mogolici* Librum.

† Lecticâ) Indostanicè پالکھه vulgò *Palanquin*.

ber Indicus, per totam Afiam collaudatus, quem Arabes *Calîla wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo summam gravitatem & sapientiam non defidero; sed prorsus ei deesse videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cujusdam Arabis intelligi potest, quâ nihil exilius, nihil pressius, nihil à poesi magis alienum. Postea verò Persicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebant cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

Tartarorum etiam poetæ, post receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Persicâ; nec dubito quin sit illis excelsum ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perspicui potest ex duobus illis in libro *Zafar nama* versibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites suos ad acriter dimicandum dicitur incendisse:

بزم مردان عرصه رزمست و عشرت داد و کبير
 يادہ خون دشمن و جام دمام تيغ و تير

hoc est ad verbum, *Locus computationis fortium virorum est belli campus; lætitiæ autem cantus, pugnantium clamores; vinum, sanguis hostium; pro crateribus verò, gladiis ac spiculis identidem utuntur.*

Afferit porrò scriptor gravissimus, Ibn Arabshah, “ Incolas *Corasmicæ & Sogdianæ* pariter
 “ esse poeticæ deditos, sed his illos esse præ-
 “ stantiores; adeò ut in urbe eorum præcipuâ,
 “ pueruli etiam in cunis delicatissimis vocibus
 “ & cantioni finitimis vagiant*.”

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari potest, quin sui fuerint poetæ. In Kircheri de *Musica* libro versûs quidam citantur, in *Armeniaco* sermone, non inveniunt; & ab *Herbeloto* laudatur *Syrus* nescio quis, qui *Homeri* poemata dicitur patriâ linguâ elegantissimè reddidisse. Perpaucâ tamen, reor, vel in hoc vel in illo sermone

* Hist. Timur. pag. 28. كح

واهل خوارزم كاهل سهرقند في اللطافة
 وانصل من اهل سهرقند في الحشمة والظرافة
 يتعانون المشاعرة والادب ولهم في فنون
 الفضل والمحاسن اشياء عجب خصوصا في
 معرفة الموسيقى والانغام ويشترك في ذلك
 الخاض منهم والعام ومها هو مشهور عنهم ان
 الطفل في المهد منهم اذ ابكي او قال آه فان
 ذلك يكون في شعبة دوكاه *

Nimis hæc sunt facilia, quàm ut interprete egeant. Ultima vox ex *Persica*, *Musicæ* propria. Vid. etiam *Herbel. Bibl. Orient.* pag. 1001.

extant carmina ; nam, cùm Mohammedani omnes ferè Christianorum, in *Asiâ* commorantium, libros combufferint, sacerdotes, plùs æquo superstitioni, eos tantummodò è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & sacras disciplinas spectare arbitrarentur *.

Idem *Æthiopicis* arbitror contigisse ; quorum linguam haud vereor inter *Asiaticas* numerare, utpote quæ sit Arabicæ simillima, & ex *Asiâ* sine dubio oriunda.

Cæterùm in *Æthiopum* sermone paucissima mihi videre contigit poeseos specimina. Sæpe à Ludolfo citatur *Æthiopicum* poema *de Fastis*, five, ut ipse ait, de rerum cœlestium ac terrestrium laudatione, quod nec injucundum esse videtur, nec inelegans ; &, tametsi multus sit fortasse & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam ἔνθεος , ac vis ingenii illucescit ; prætereà carmen suum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio *Asiatica* collustrari solet. Versûs quosdam ex hoc poemate, *Latinè* adumbratos, apponam ; sed literæ *Æthiopicæ*, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti sine dispendio possunt :

* Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè scribens, hæc habet : *I nostri libri sono andati tutti sotto l'acqua e fuochi, e, mancando chi scriva di nuovo, li libri antichi sono andati sempre scemando ; e non si son conservati per lo più, se non i libri ch'erano necessari per il culto della santissima religione.*

Nunc immitis hyems fugit,
     Nec sonantibus agri
     Molles rigantur imbris.
 Tu, qui pratula floribus
     Suave-olentibus ornas,
     Qui lucida regis sydera,
 Flores fac roseos tui
     Colligamus amoris,
     Fructûsque pietatis novos;
 Ac, dum per virides apis
     Dulcè murmurat hortos,
     Jucunda delibans thyma,
 Da, suavi mihi carmine, ut
     Diligentior illâ
     Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam Æthiops quidam, quo familiariter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium non videtur defuisse. Scripsit is elegiam in obitum Principis Ernesti, qui puer admodum cessit è vitâ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultûs nitore vicit ille beryllon.

deinde copiosius,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
     Quod Indicus bombyx vomit;
 Et lunâ enituit splendidior gena,
     Cùm rara tingat nubila *.

Haud scio an multi è poetis Græcis, qui

* Vid. Ludolf. Æthiop.

Lyrici appellantur, inter *Asiaticos* non sint numerandi; quorum alii in Asiaticis insulis, alii in ipsâ Asiâ, *Minori* scilicet, nati sint, & qui Arabum ac Persarum poetis videantur esse per-fimiles, non metris solùm & compositione, sed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametsi in hoc libro de iis præcipuè poetis, qui vel Arabicè vel Persicè scripserunt, institui differere, tamen haud alienum erit eorum poësin cum Græcâ identidem comparare, si qua inter eas singularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, ostendunt quantùm Asiaticæ gentes poeticam coluerint; quantùm verò aliis gentibus Arabes ac Persæ præstent, in iis, quæ deinceps sequentur, capitibus, spero me uberrimè demonstraturum. *Turcis* etiam sua dabitur laus, sed hi Persas nimis servili more, ut Romani Græcos, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis esse notum, Arabes ita fuisse huic arti deditos, ut de re qualibet versûs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, sed nonnunquam sanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui considerent cùm metrorum facilitatem, tùm sonorum similitudinem in illorum sermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimus etiam nunc habeant voces quibus *artem versuum subito com-*

ponendorum significant*. Exempla sunt innumera: unum solummodò atque alterum subjiciam.

Primum in libri *Shekerdân* capite decimoquarto narratur. Ipsius auctoris verba apponam: “ Ibam, inquit poeta *Almofadhal*, regem
 “ *Arrashîd* salutatum; apud quem calathus erat
 “ rofarum plenus, & puella formosa, erudita,
 “ poeticæ peritissima. Ad regem itaque accessi;
 “ dixit autem, *Fac audiam, O Mofadhal, brevem*
 “ *quandam rosæ similitudinem. Recitavi*
 “ *igitur ex tempore, Similis est puellæ genæ,*
 “ *quæ, dum suaviatur eam amatoris labium, ru-*
 “ *bore suffundi incipit.*

“ Tum interpellavit puella, eodem metri genere,
 “ nere,

“ *Similis est potiùs genæ meæ, cùm me provocet*
 “ *Arrashîdi manus ad dulces amoris lusûs †.*”

* &c. بدبهاً & ارتحالا & اقتراحاً *

† قال المفضل دخلت علي الرشيد وبين
 يديه طبق ورد وعنده جارية مليحة ادبية
 شاعرة وقد اهديت اليه فقال يا مفضل قل
 في هذا الورد شيئاً يشبهه فقلت
 كأنه خدّ المحبوب يقبله
 فم الحبيب وقد ابدأ به خجلاً

Bellissimi videbuntur hi versûs lectori Arabicè scienti; & pulchræ profectò sunt similitudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparisonem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venustus poeta Lycophonides, cujus versiculos (etsi Græcas sententias Latinis immiscere admodùm displiceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

Ουτε παιδος ἀρρενῆς,
 Ουτε παρθενῶν τῶν χρυσοφόρων,
 Ουτε γυναικῶν βαθυκολπῶν,
 Καλὸν τὸ πρόσωπον,
 Ἄλλα κοσμίον πεφυκεῖ,
 Ἡ γὰρ αἰδῶς ἀνθος ἐπισπείρει*.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legisse memini. “Formo-

فقلت الجارية

كانه لون خدي حين يدفني
 كف الرشيد لامر يوجب الغسلا
 فقال الرشيد قم يا مفضل اخرج فان هدة
 المباحثة قد هيجتنا فميت خرجت وارخيت
 الستور دونني

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohák*.

* Apud Athenæum lib. xiii.

“ fam ac doctam adolescentulam quidam è po-
 “ etis illustrioribus diligebat. Puella vicissim
 “ eum ita unicè amabat, ut nunquam, nisi unà
 “ adefset amicus, lætaretur. Die quodam in
 “ febrim incidit puella, & jam propè sopitâ
 “ ægritudine, in lectulo dormivit. Tum ami-
 “ cus, qui antea cubiculum non reliquerat, la-
 “ vatum ibat. Illa expergefacta, ubi esset ami-
 “ cus, percontata est. Dicebant famuli in bal-
 “ neo esse: ea verò chartulam afferri jussit, &
 “ hos scripsit versiculos, quos illicò ad poetam
 “ misit:

يا عاشقي لو كنت عاشقاً لما
 قضحتك عندي «حنة الايام
 فوالله ما انصفت في شرع الهوي
 انا في الجهم وانت في الحمام

“ *Ab, anime mi, si verè me amares, non te for-*
 “ *tuncè iniquitas à me disjungeret: profectò haud*
 “ *æqua mihi tecum pars amoris est; ego in ipsâ*
 “ *morte versor, tu in balneo te oblectas.”* Ubi
 observandus est non illepidus, ut Asiatici pu-
 tant, verborum lusus, vox enim *himám* mortem
 significat, *hammám* verò, balneum.

“ Poeta versûs amicæ legit; aliquantulum
 “ chartæ illachrymavit; tum rescripsit ex tem-
 “ pore:

ولم ادخل الحمام قصدي تنعبي
فكيف ونار الوجد بين جوانحي
ولكنني لم يكفني فيض الدمع
دخلت لابكي من جميع جوانحي

“ Non ideò intrabam balneum, ut me oblectarem :
“ quomodo enim? dum ignis desiderii in pectore
“ meo ardet : sed non mihi satisfecit lachrymarum
“ effusio ; idcirco intrabam, ut ab unoquoque mem-
“ bro flere possẽm.”

Veniamus ad Persas. Ii verò quàm studiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æstimârint, intelligi potest ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perside floruerunt, ad quorum opera percurrentia hominis vitam vix arbitror suffecturam. Illi, pulcherrimâ usi translatione, pro *versûs facere* dicunt *margaritas nectere* ; quemadmodum in illo Ferdusii versiculo

که بر نوک الماس در سفته ام
در بحر دانش همه رفته ام

Siquidem calami acumine adamantino margaritas nexi ; in scientiæ mare penitus me immerfi.

Turcæ, ut suprâ dictum, Persas sequuntur, imò, sæpè ita fidè, ut verbum de verbo red-

dant. Sed * Alcæum, † Archilochum, ‡ Bacchylidem, § Anacreontem, alios, permultis in locis imitatus est Horatius: Latina tamen non minori cum voluptate quàm Græca legimus. Multi sunt prætereà versûs Turcici, qui, è Persicis non redditi, videntur esse valdè belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur iustitia, liberalitas, fortitudo:

کہسہ ایامندہ اتہز یای دن غیري فغان
 کہسہ دورانندہ کج چکمز انک الا کہان
 یوق زمانندہ یتیم انک مگر در عدن
 یوقدر ایامندہ خونین دل مگر مشک ختن

* Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ stet, &c.*

Alcæus, Τει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὀρανῶ μεγας
 Χειμῶν, πεπαγασιν δ' ὕδατων ῥοαί.

Et quæ sequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri saucius, &c.*
 Alc. apud Heracl. Pont.

Το μὲν γὰρ ἐνθεν κύμα κυλινδεται, &c.

† In Æpōdis passim.

‡ Lib. i. Carm. xv. *Pastor cūm traheret, &c.* “ Hæc inquit
 “ Porphyrion, à Bacchylidis Cassandrâ fumuntur.”

§ Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnuleo me similis, &c.*

ANACREON.

Ατε νεβρον νεοθηλη
 Γαλαθηγον θ', ος ἐν υλη
 Κεροεσσης ἀπολειφθεις
 Ἄπο μητρος ἐπισηθη.

Illo regnante nullus est auditus gemitus, nisi arcus tinnientis; illo regnante nihil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus præter Adeni unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter Khoteni moschum, cor sanguineum extabat*.

Nec solum poetica esse videmus Asiaticorum ingenia, verum etiam linguæ eorum sunt ad possum accommodatissimæ; dissimiles eæ quidem inter se, sed suo quæque in genere præstans. Suavitatem Persica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera sublimiùs vehitur, & fertur quodammodò incitatiùs; tertia elata est sanè, sed non sine aliquâ elegantiâ & pulchritudine. Ad lusûs igitur & amores sermo Persicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia scripta Turcicus videtur idoneus.

Philosophorum omnium post renatas literas (Magnus ille noster Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus* tractationem †. Ait enim, idque verissimè, “ Ex populorum sermonibus mores eorum atque ingenia accuratissimè dignosci posse.” Quod verò asserit Vir admirabilis de Græcorum ac

* Vide Præfationem elegantem libri *Homaiûn Nama*. Et Herbel. in voce *Khoten*.

† De Augm. Scient. vi. 1.

Romanorum linguis, nempe *hos verba composita valdè reformidare, illos vocum compositionibus in primis delectari*, id transferri ad Persarum atque Arabum sermones rectissimè potest; unde colligimus Persas *artibus*, Arabes *rebus gerendis* fuisse aptiores; “Artium enim, inquit ille, distinctiones, verborum compositionem ferè exigunt; at res & negotia simpliciora verba postulant.” Deinde hos graves ac severos esse cognoscimus, illos luxuriosos, voluptuarios, dissolutos; quòd illi in compositione redundant ac diffuant, hi contrà breves sint, casti, enucleati, pressi; rarò effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & sæpe uno verbo sensa dilucidius exponant, quam nos pluribus sententiis.

Exemplo fit *Motanabii*, poetæ nobilissimi, versiculus, quo puellæ describit pulchritudinem:

بدت قهراً ومالت غصن بان
وفاحت عنبراً ورننت غزالاً

hoc est, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus myrobalani delicatè se inflexit; & ambari odorem habuit, binnuleique tenerum aspectum.*

Confitendum est Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; sic enim,

five Pherecrates, five auctor fabulæ, quæ *Persæ* inscribitur :

Ω μαλαχας μεν ἔσορων, ἀμπνεων δ' ὑακινθον,
 Και λαλων μελιλωτινον, και ῥοδα προσεσηρωσ,
 Ω φιλων μεν ἀμαρακον, προσκινων δε σελινον.

Nihil certè his versibus dulcius, nihil venustius. Sed versiculi illius Arabici, cum summâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto potest; si dicamus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
 Non clarius lunæ jubar,
 Non dulcis aura balsami fragrantior,
 Non hinnuli oculus blandior.

quàm inconcinna hæc sint cum illis comparata!

Sed de poesi Asiaticâ *in genere* satis multa. Nunc ad eam *speciatim* tractandam accedimus; ac primùm de Arabum, Persarum, ac Turcarum poesi, quatenus ad versuum formam & structuram attinet, est differendum.

PARS SECUNDA :

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Asiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodò in dumetum quoddam esse delapsus, in quo nihil est aut suave aut jucundum. At ne qua tamen res, quæ ad *poesin Asiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam brevissimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Persæ, tum etiam Turcæ utuntur : & quoniam in hoc sermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis durisque vocibus lectores deterream ; quod illos fecisse video, qui idem argumentum antea tractaverunt. Quis enim intelligere potest quid hæc velint : “ *Aruda secunda Hadhd-*
“ *bata* est ; cui duæ competunt *Darbæ*, prima

وَعَادَ لَنَا كَيْدُ السُّرُورِ بِرَبِّهِ مِنْ حَلَاذِكُمْ

وَالْحَلِيقِ وَعَقْدُ مُنْضَدُهُ

فِي عَرْضِ لَوْزِ السُّبْرِ وَشَاوَةِ هَيْكَلِ عَرَفِصَافِ

فَاللُّوزُ وَالطَّيْبُ مُحَمَّدُ

لَدْخَانُ حِكْمِ النَّبِيِّ لَطَافُهُ وَحَلِيقُ رَأَانَا الْبَدْرِ

بَلُّ هُوَ أَرْبَدُ

يَقْصُرُ فِكْرِي فِي مَدِيحِ صِفَانِيذِهَا نَشِيءُ الْاَكْمَا

بِفِيهِ وَنَشِدُ

فَضَائِلُهُ كَالرَّمْلِ وَالْقَطْرِ كَثْرَةً وَرَمَالُ النَّوَى

وَالْقَطْرُ لَا يَتَعَدُّ

“ *Hadbdhata*, secunda *Hadbdhata Damrata*.
 “ Quaternario *Aruda* unica est sana, cui *Darbæ*
 “ quatuor, *Raflata*, *Dhailata* Nuda, & Kata-
 “ ta * ?” Profectò hæc legenti cuivis tam ob-
 scura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Plau-
 tinâ personati oratio *Punica*. Sed nos ad argu-
 mentum, magis dilucidè tractandum, veniamus.

Magna est in poesi Asiaticâ metrorum varie-
 tas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen
 præcipuè interest, quod Arabes & Persæ plures
 habeant syllabas longas quàm breves, Græci
 verò pluribus utantur brevibus quàm longis;
 unde fit, ut tribrachyn, proceleusmaticum, pri-
 mum pæona, aliosque pedes volubiles, quibus
 Græci tum poetæ tum oratores delectantur,
 Asiatici in versibus non adhibeant. Apud
 Arabes, si literâ (ut vocant) *immotâ* syllaba ter-
 minetur, longa semper est, sin minus, brevis;
 ut كَادَ *kād*, ب *bě*.

Pleræque voces, quibus de re metricâ utun-
 tur Asiatici, à tentorio translatae sunt, propter
 similitudinem quandam inter ædificium tentorii,
 & versuum structuram, quemadmodum illa Pin-
 darica,

Χρυσέας ὑποσασάντες εὐ-
 τειχέι προθύρω θαλάμῳ
 Κίονας, ὡς ὅτε θαῆτον μέγαρον
 Παξόμεν—& quæ sequuntur.

* Vid. Clerici *Proſod. Arab.* pag. 72.

Sic versum بيت seu *domum* vocitant, & hemistichium مصراع seu *januam*; syllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chor-das* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non est fanè injucunda, à communi Arabum نومادون seu campestrium vitâ depromitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis differam. *Puri* igitur pedes sunt vel dissyllabi,

Pyrrichius	فَع	fää.
Iambus	فَعَلْ	fääl.
Trochæus	فَعَلْ	fälä.
Spondæus	فَعْلَنْ	fälän.

vel trisyllabi,

Anapæstus	فَعْلَنْ	fäälön.
Bacchius	فَعُولَنْ	fäülön.
Amphimacer	فَاعِلَنْ	fäälön.
Amphibrachys	فَعُولْ	fäülö.
Antibacchius	مَفْعُولْ	mäfülö.
Moloffus	مَفْعُولَنْ	mäfülön.

Pedes *compositi*, seu potiùs *numeri*, sunt

Pæon secundus	مَفَاعِلُ	möfäilö.
Pæon tertius	فَعِلَاتُ	fäilätö.
Pæon quartus	فَعِلْتُنْ	fäilätön.
Epitritus primus	مَفَاعِيلُونُ	mäfäilön.
Epitritus secundus	فَاعِلَاتُنْ	fäilätön.
Epitritus tertius	مُسْتَفْعِلُنْ	möstäfilön.
Epitritus quartus	مَفْعُولَاتُ	mäfulätö.
Diiambus	مَفَاعِلُنْ	mäfäilön.
Dichoreus	فَاعِلَاتُ	fäilätö.
Antispastus	مَفَاعِيلُ	mäfäilö.
Choriambus	مَفْتَعِلُنْ	möstäilön.
Ionicus à majori	مُسْتَفْعِلُ	möstäfilö.
Ionicus à minori	فَعِلَاتُنْ	fäälätön.

Habent præterea duos pedes compositos; alterum, ex iambo & anapæsto, alterum ex anapæsto & iambo. Haud sum nescius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *reipublicæ*; sed, quoniam aliud vocabulum non

occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo.
Est igitur

Dochimus prior مَفَاعَلَتُنْ möfāälätön.

Dochimus secundus مَتَفَاعِلُنْ mötäfäälön.

qui dochimo veterum sunt numero syllabarum
æquales, temporibus non valdè dispares.

Nunc de carminum generibus five البحور di-
cendum est: ea sunt sedecim.

الطويل *Longum*, Epitritobacchiacum.

المديد *Extensum*, Trochæocreticum.

البسيط *Expansum*, Iambocreticum prius.

الوافر *Copiosum*, Dochimeum prius.

الكامل *Perfectum*, Dochimeum secund.

الهزج *Lyricum*, Epitriticum.

الرجز *Tremulum*, Iambicum.

الرمل *Breve*, Trochaicum.

السريع *Velox*, Iambocreticum secundum.

المنسرح *Mobile*, Iambotrochaicum.

الخفيف *Leve*, Trochæoiambicum.

المضارع *Simile*, Antispasticum.

المقتضب *Concisum*, Choriambicum,

المجتث *Amputatum*, Ionicum.

المتقارب *Conjunctum*, Bacchiacum.

المتدارك *Consequens*, Creticum.

Prima species constat ex bacchio & primo epitrito quater repetito; sed in quartâ & octavâ sede recipere potest diiambum, ut

$\begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array}$

Amator | puellarum | miser sæ | pè fallitur

Ocellis | nigris, labris | odoris, | nigris comis.

& in octavâ bacchium, ut

$\begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array}$

Amator | puellarum | miser sæ | pè fallitur,

Ocellis | nigris, blandâ | que vocis | loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

$\begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array}$

Legenda, | puer, rosa est : | Aprilis | adest,
adest !

Legenda, | puer, rosa est : | Corinna | rosas
poscit.

interdum in primâ sede spondæum recipit, in secundâ & sextâ antispastum, ut

$\text{---} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array} | \begin{array}{c} \text{---} \\ \text{---} \end{array}$

Phyllis | comas pulchra | renoda | bat aureas ;

Hylas hanc | videns igne | calebat | Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ sede trochæus invenitur, ut

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘

Ridet | amatores | Corinna; ah! | cave, cave.

Amator | puellarum | miser fæ | pè desperat.

Hujus generis est Tarafæ elegia, seu secunda, ut vocatur, *Moallaca*, ut

وَنِي الْحَيِّ أَحْوِي يَنْغُضُ الْمَرْدَ شَادَن مَظَاهِر
سَهْطِي لَوْلُو زَبْرَجِدْ

“ In tribu autem erat hinnulus fuscus habens oculos, qui recentes baccas decussit,

“ Exhibens duo fila margaritarum & smaragdorum.”

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘

Wasi'lbai | iabwayan | fodbo'lmerd | ashadinon.

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘

Modhaber | ofimthalu | luinwa | zabargidin.

Secunda species constat ex epitrito & amphimacro, sequente epitrito, ut

˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘

Inter umbras | arborum | sic jacentes

Dulce carmen | barbito | fuccinamus.

in tertiâ & sextâ sede pro epitrito amphimacrum admittit,

˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ ˘

Inter umbras | arborum | sic jacens
Dulce carmen | barbito | succinis.

& interdum in sextâ spondæum,

— — — | — — — | — — —
— — — | — — — | — — —

Inter umbras | arborum | sic jacens
Dulce plectro | succinis | carmen.

& in tertiâ ac sextâ anapæstum,

— — — | — — — | — — —
— — — | — — — | — — —

Inter umbras | arborum | virides
Dulcè plangis, | dum nemus | resonat.

Nonnunquam penitè mutatur versus, & in primo, tertio, quarto & sexto loco ionicum à minori recipit, in secundo & quinto anapæstum, ut

— — — | — — — | — — —
— — — | — — — | — — —

Miserorum est | nec ama | re puellas,
Neque blandæ | Veneri | dare ludum.

aut pro ionico dichoreum, pro anapæsto amphimacrum,

— — — | — — — | — — —
— — — | — — — | — — —

Nunc bibamus, | O boni, | nunc amemus,
Nunc canamus | ad lyram | suave carmen.

Tertia species constat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, si tetrameter est versus: in quartâ & octavâ sede anapæstum recipit, ut

---̣- | ---̣- | ---̣- | ---̣-
 ---̣- | ---̣- | ---̣- | ---̣-

Vobis cano, | virgines, | vobis cano, | pueri,
 Jucundius | nil amore | est, pulchrius | ve pio.
 & in octavâ spondæum,

---̣- | ---̣- | ---̣- | ---̣-
 ---̣- | ---̣- | ---̣- | ---̣-

Vobis cano, | virgines | vobis cano, | pueri,
 Jucundius | nil amore, | aut pulchrius | nil est.
 Versus trimeter quatuor habet epitritos, & duos
 amphimacros, ut

---̣- | ---̣- | ---̣-
 ---̣- | ---̣- | ---̣-

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
 Jucundius | nil amore | est mutuo.
 qui etiam in tertiâ & sextâ sede moloffum ad-
 mittit,

---̣- | ---̣- | ---̣-
 ---̣- | ---̣- | ---̣-

Vobis cano, | virgines | formosæ,
 Jucundius | nil amore | est puro.

Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum ha-
 bet, pro amphimacro anapæstum, ut

̣--- | ̣--- | ̣--- | ̣---
 ̣--- | ̣--- | ̣--- | ̣---

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid
 ait?

“Ubi est merum | nitidum? | rosæ, fides, | ubi
 sunt?”

aut in primo, tertio, quinto, & septimo loco

choriambum habet, in secundo & sexto creticum, in quarto & ultimo anapæstum, ut

— ∪ ∪ — | — ∪ — | — ∪ ∪ — | ∪ ∪ —
 — ∪ ∪ — | — ∪ — | — ∪ ∪ — | ∪ ∪ —

Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
 Sit facilis | jam mihi, | fit mihi ami | ca, Chloë!
 vel pro choriambo pæona quartum admittit, ut

∪ ∪ ∪ — | — ∪ — | ∪ ∪ ∪ — | ∪ ∪ —
 ∪ ∪ ∪ — | — ∪ — | ∪ ∪ ∪ — | ∪ ∪ —

Amor habet | dulce mel, | sed habet idem |
 aloën,

Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porrò versus trimeter in ultimâ fede recipit interdum diiambum, ut

— ∪ — | — ∪ — | — ∪ ∪ —
 — ∪ — | — ∪ — | ∪ ∪ —

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,

Jucundius | nil amo | re mutuo est.

aut choriambum,

— ∪ — | — ∪ — | — ∪ ∪ —
 — ∪ — | — ∪ — | ∪ ∪ —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re est tenero.

aut quartum pæona,

— ∪ — | — ∪ — | — ∪ ∪ —
 — ∪ — | — ∪ — | ∪ ∪ —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re tenero est.

Nonnunquam verò & in tertio & in sexto loco bacchium habet, ut

---|---|---

Vos alloquor, | virgines | venustæ,
Jucundius | nil amo | re puro est.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantissimum
carmen, ut

تنام عني وعين النجم ساهرة
وتستحيل وصبغ الليل لم يحل

“ Dormis me relicto; at stellæ oculus non
dormit:

“ Et tu mutaris; at noctis color non mutatur.”

---|---|---

Tenámo án | níwaei | nonníjmísa | hiraton

---|---|---

Watástahei | lo wafib | golleili lam | yaholi.

Nos quoque sumus eodem genere usi, in tri-
bus versiculis Arabicis, quos olim exercitationis
gratiâ adolescentuli composuimus:

إذا نسيم الصبأ يدب في الشجر
الم يجب نشق المشهوم والنهر*
سيول زرق من الرضان قد دعبت
فاحت بها نغمة الريحان والزهر*
فيا غزالي إذا تنول لي القدح
يا شاب ربحك شب نشوة السكر*

id est ad verbum,

*Cùm lenis zephyrus inter arbores subrepat,
Annon secum affert moschi, & pomorum odorem?
Cœrulei rivuli ex hortulis ludentes saliunt,
In quibus dulcis ocimi & florum odor afflatur:
Sic, O puella hinnuleo similis, cùm poculum mihi
affers,
Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque
accendit.*

Observa in ultimo versu lusum verborum **شباب**
& **شَبَّ** quorum posterius cùm *adolescere*, tum
etiam *accendere* significat.

Quarta species ex priore dochimo constat
sexies repetito, si trimetri sunt versiculi, si di-
metri, quater, ut

u - u - u - | u - u - u - | u - u - u -
u - u - u - | u - u - u - | u - u - u -

Genis roseis, | nigrisque oculis, | nigrisque
comis,

Amore facis | tepere meum, | Corinna, sinum.

&

u - u - u - | u - u - u -
u - u - u - | u - u - u -

Venusta puel | la, tarda venis;

Parata rosa est, | parata chelys.

Trimetri in tertio & sexto loco admittunt bac-
chium, ut

u - u - u - | u - u - u - | u - - -
u - u - u - | u - u - u - | u - - -

Venuſta puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

& in primo vel choriambum, ut

--- | --- | ---
- - - - | - - - - | - - -

Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

vel moloffum, ut

--- | --- | ---
- - - - | - - - - | - - -

Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

vel amphibrachyn, ut

--- | --- | ---
- - - - | - - - - | - - -

Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

--- | --- | ---
- - - - | - - - - | - - -

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ fede epitritum primum re-
cipiunt, ut

--- | ---
- - - - | - - - -

Puella venuſt | a, tarda venis,
Parata lyra eſt, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in ſingulis
locis, excepto tertio & ultimo, (ubi ſæpiùs eſt
bacchius) primum epitritum admittit, ut

˘--- | ˘--- | ˘---

Amatores | puellarum | misellos

Ocellorum | nitor multos | fefellit.

nisi hi versiculi potiùs ad sextam speciem perti-
neant; certè eodem metro utitur *Hafez*, poeta
Persicus, in illo carmine,

خوشا شیراز و وضع بی مثالش
خداوندا نگهدار از زوالش

*Ab dulcem urbem Schirazum! & situm ejus
eximium!*

O Deus, hanc urbem à ruinâ defende!

interdum verò recipit diiambum, ut

˘˘- | ˘˘- | ˘-

qui versûs sunt iambici puri trimetri catalectici;
velut illi Horatiani,

Trabuntque siccas machinæ carinas:

Nec prata canis albicant pruinis.

sed Arabici puriores sunt,

منازل لقرتنا قفار
كانها رسومها سطور

Menázilón | lekártaná | kifâron

Cáinnamá | rosúmohá | sothúron.

nonnunquam verò fiunt antispaistici trimetri ca-
talectici, ut

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Chloë pulchra, | venis tarda ; | parantur
Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.

Ad hanc speciem pertinet admirabile illud
Abi'lola carmen,

اعن وخذ القلاص كشتت حالا
ومن عند الظلام طلبت مالا

*An è celeri camelorum gressu robur eorum cog-
noscis ?*

An è tenebris divitias petis ?

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Aán wakhd'il | kiláficashaf | tahála

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Waminindadh | dhalámithalab | tamála.

Quinta species ex dochimis secundis constat:
sunt autem versûs vel fenarii, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | roseus calyx.

qui in ultimâ sede ionicum minorem admittunt,

~~~~~|~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | rosa fulgens.

vel spondæum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus, rofarum | hortus.

interdum in tertio & sexto loco anapæstum habent, ut brachycatalectici sint dochimeï,

$\begin{array}{c} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \\ \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \end{array} \left| \begin{array}{c} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \\ \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \end{array} \right| \begin{array}{c} \text{---} \text{---} \text{---} \\ \text{---} \text{---} \text{---} \end{array}$

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere,
Oculi nigri, | roseus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam syllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalectici,

$\begin{array}{c} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \\ \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \end{array} \left| \begin{array}{c} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \\ \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \end{array} \right| -$

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | cyathus, rosæ | flos.

nonnunquam ionicum minorem in ultimâ fede habent, ut

$\begin{array}{c} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \\ \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \end{array} \left| \begin{array}{c} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \\ \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \text{---} \end{array} \right| -$

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | rosâ, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis genus recipere in singulis locis vel epitritum tertium, vel diambum, ut fiant versûs iambici trimetri acatalectici; sed hi ad septimam speciem seu *carmen tremulum* referendi sunt. Porrò ad hanc speciem pertinere dicuntur versûs choriambici, ut

منزلة صمّ صداها وعفت

ارسيها ان سبيلت لم تجب

Ménzilátón | fámmafadá | háwaafát
Arfomohá | ínfoilát | lámtoqibí.

*Mansio, cujus Echo surda est, & delentur
Vestigia, si interrogetur, non respondet.*

Senarii denique versûs in quartâ sede tertium
epitritum, in ultimâ moloffum possunt admit-
tere, ut

$$\begin{array}{c} \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \\ \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \end{array}$$

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epi-
tritum tertium & longam syllabam, ut

$$\begin{array}{c} \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \quad | \\ \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \quad | \end{array}$$

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, rosæ | flos,

vel diiambum & longam, ut

$$\begin{array}{c} \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \quad | \\ \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \quad | \end{array}$$

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, rosæ | flos.

vel choriambum & eandem, ut

$$\begin{array}{c} \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \quad | \\ \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \quad | \end{array}$$

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, rosæ | flos.

vel etiam moloffum sine longâ, ut

$$\begin{array}{c} \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \\ \cup\cup-\cup- \quad | \quad \cup\cup-\cup- \end{array}$$

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum.

Sexta species constat ex epitritis primis :
Versûs sunt plurimùm quaternarii, ut

υ--- | υ---

Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

qui in ultimo loco bacchium recipiunt,

υ--- | υ---

Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

υυ- | υ---

Vide ut doli | puellarum
Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antispastum,

υυυ | υυυ

Rosæ, vina, | lyra, unguenta,
Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ sede vel molossium,

--- | υ---

Nympharum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

υυ- | υυ-

Virginum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos
Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentissimè utuntur poetæ Ly-
rici, ut Hafiz in isto carmine,

اگر ان ترک شیرازی بدست ارد دل مارا
بخال هندویش بخشم شهر قند و بخارارا

*Si Turca Shirazia manu suâ cor meum accipe-
ret, nævo illius nigro darem urbes Bokbaram
& Samarcandam (vel Maracandam, ut
Curtio placet).*

Septima species est iambica: & constat ex
epitrito tertio sæpiùs continuato; sunt autem
versûs vel trimetri,

---v- | ---v- | ---v-
---v- | ---v- | ---v-

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastoribus,
qui in ultimâ sede aut bacchium admittunt,

---v- | ---v- | ---v-
---v- | ---v- | ---v-

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | puellis.
aut molossum,

---v- | ---v- | ---v-
---v- | ---v- | ---v-

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastori.

Interdum verò singuli pedes in choriambos mu-
tantur,

- 0 0 - | - 0 0 - | - 0 0 -
- 0 0 - | - 0 0 - | - 0 0 -

Jane pater, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum fator, O | principium.

Septim. apud Terentian.

sed ex folis choriambis constare debent, nam, si
admiscetur dochimus, ad quintam speciem per-
tinent: nonnunquam in pæonas,

0 0 0 - | 0 0 0 - | 0 0 0 -
0 0 0 - | 0 0 0 - | 0 0 0 -

Nitida te | rosa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi super | bia fiet.

nonnunquam in diiambos; ut puri sint iambici
trimetri,

0 0 0 - | 0 0 0 - | 0 0 0 -
0 0 0 - | 0 0 0 - | 0 0 0 -

Phaselus il | le quem vide | tis, hospites,
Ait fuif | se navium | celerrimus. *Catull.*

ut in illis Arabicis,

يدب عن حريه بسيفه

ورمحه ونبله ويكنه

Yadóbbo án | hareímihí | beseífihí
Warómhihi | wanáblihi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

--- | ---

O carminum | dulces notæ,

Quas ore | fundis melleo! *Incert.*

vel trimetri catalectici,

--- | --- | ---

Floresque nu | bes irrigant | odoros.

Sunt etiam dimetri catalectici,

--- | ---

Suavesque ri | dent horti.

Præterea apud recentiores quosdam poetas ver-
sus est brevissimus; qui ex uno epitrito constat,

Ut prisca gens

Mortalium.

Hac etiam specie utitur Hafiz, ut in illo venus-
tissimo carmine,

چون بلبلان نزول کنیم اشیان گل

Chún búlbulán | nezúl kuneím | áshíani gúl.

Tanquam lusciniæ in roseum nidum descendamus.

Species octava est trochaica: & epitritum se-
cundum sæpe continuatum habet. In versu se-
nario pes tertius est catalecticus, ut

--- | --- | ---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Ipsa gemmis | purpurantem | pingit annum.

& nonnunquam etiam sextus,

--- | --- | ---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Purpurantem | pingit annum | floribus.

quaternarii sunt vel acatalectici,

--- | --- | --- | ---

Ver novum, ver | jam canorum est; cras
amet, qui | nunquam amavit.

vel catalectici,

--- | --- | --- | ---

Ver novum, ver | jam canorum; | vere nu-
bunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

--- | --- | --- | ---

Ver canorum est, | ver novum, | vere nu-
bunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ fede ionicum minorem
habent,

--- | --- | --- | ---

Alites can | tant amores; | pulchra ridet |
rosa in horto.

Mutantur prætereà in fenariis singuli pedes in
ionicos, præter tertium, qui anapæstus est,

--- | --- | ---

Miserarum est | neque dulci | lavare
Mala vino, | neque amori | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

---|---|---

Feriatuſ | eſt amor, pu | ellulæ,

Juſſuſ eſt in | èrmis ire, | nuduſ ire.

Interdum ſecunda & quinta ſedes in tertium
pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

---|---|---

Vere grato | modulantur | aliteſ,

Perque ſylvaſ | reſonanteſ | dulcè cantant.

Eſt verò ubi peſ tertiuſ amphimacer fit, ſextuſ
verò anapæſtuſ,

---|---|---

Craſ Dione | jura dicit, | virgineſ,

Ipſa gemmiſ | pingit annuſ | nitidiſ.

Nona etiam ſpecies eſt iambica: conſtat ex
epitritiſ tertiiſ, ſequentè vel cretico,

---|---|---

Fonteſque lym | phiſ obſtrepunt | garruliſ,

Somnoſ, quod in | vitet puel | liſ leveſ.

vel, in ultimâ ſede, ſpondeo,

---|---|---

Fonteſque lym | phiſ obſtrepunt | garruliſ,

Somnoſ quod in | vitet mihi | dulceſ.

vel in tertiâ & ſextâ, anapæſto,

--u- | --u- | uu-

Fontesque lym | phis obftrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.

vel moloſſo, ut in verſu dimidiato,

--u- | --u- | ---

Fontesque lym | phis obftrepunt | manantes.

Interdum verò pro epitritis diiambos admittit,
ut

uu- | uu- | --u-

Vale, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens fitu.

vel choriambos,

uu- | uu- | --u-

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | ſylvulas.

vel pæonas quartos,

uu- | uu- | --u-

Nitida te | roſa monet, | ne, Chloë,
Nimia fit | tibi colo | ri fides.

Verſûs pariter dimidiati pro epitritis diiambos
habent, & in ultimâ ſede bacchium,

uu- | uu- | --u-

Phafelus il | le quem, boni, | videtiſ.

vel in primâ, choriambum,

uu- | uu- | --u-

Omnibus haud | idem est nitor | puellis.

Hujusmodi autem generis versûs etiam *Scanzontes* appellari possunt.

Decima species est ea quam Græci Ἀσυναρτητων appellunt; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturâ sunt dissociabiles,

---̣- | ---̣- | ---̣-
---̣- | ---̣- | ---̣-

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbito,
Per sylvulas, | per virgulta, | perque nemus.

ubi in ultimâ sede choriambus est; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in sexto loco moloffum habet,

---̣- | ---̣- | ---̣-
---̣- | ---̣- | ---̣-

Diva potens, | diva suaviv, | alma Venus,

Gratam Cypron | sperne, diri | ge huc cygnos.
aut pro tertiis, diiambos, pro quartis, antispaftos, sequente choriambo,

---̣- | ---̣- | ---̣-
---̣- | ---̣- | ---̣-

Phafelus il | le quem cerni | tis, hospites:

Phafelus il | le quem cerni | tis, pueri.

aut pro tertiis, choriambos, pro quartis, dichoreos,

---̣- | ---̣- | ---̣-
---̣- | ---̣- | ---̣-

Diva potens, | diva suaviv, | alma Venus,

Prata Cypri | sperne; linque | prata Paphi.

Interdum sunt pæonici; & quartum pæona in primo & quarto loco recipiunt, in secundo verò & quinto, pæona tertium,

$$\begin{array}{c} \cup\cup\cup- | \cup\cup\cup- | -\cup\cup- \\ \cup\cup\cup- | \cup\cup\cup- | -\cup\cup- \end{array}$$

Nimia ne | tibi sit co | lori fides,

Nitida te | rosa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici dimetri catalectici,

هل بالديار انس

Estne in domicilio aliquis?

Hál bididiári ánsó.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio molossum recipiunt,

$$-\cup\cup- | -\cup\cup-$$

Fontes strepunt | manantes.

Species undecima etiam est Ἀσυναρτητος, & continet numeros iambicos inter trochaicos; id est, epitritos tertios inter secundos,

$$\begin{array}{c} -\cup\cup- | -\cup\cup- | -\cup\cup- \\ -\cup\cup- | -\cup\cup- | -\cup\cup- \end{array}$$

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam canorum:

Vere concor | dant alites, | vere nubunt.

recipit tamen in tertiâ & sextâ sede amphimacrum,

$$\begin{array}{c} -\cup\cup- | -\cup\cup- | -\cup\cup- \\ -\cup\cup- | -\cup\cup- | -\cup\cup- \end{array}$$

Ver canorum, | ver floridum est, | ver novum,
 Vere carmen | lætum canunt | alites.
 vel in sextâ tantummodò, ut versus fit catalec-
 ticus,

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
 norum,

Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in secundâ & quintâ sede
 diiambum, in reliquis ionicum minorem,

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

Miserorum est | neque impigro | pede terram
 Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro secundis epitritis dichoreos habet, &
 pro tertiis ionicos à majori,

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

It puer co | mes virgini | bus, paratque
 Spicula infci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter se miscentur, ut

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

Amarylli, | dulci lyrâ | modulari

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ.

ubi quintus pes pæon secundus est; &

— — — | — — — | — — —
 — — — | — — — | — — —

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ
Modulare, | dum sylvulæ | respondent.

Nonnunquam in tertio & sexto loco recipitur
anapæstus,

— — — | — — — | — — —
— — — | — — — | — — —

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
Lusitantes, | breves legunt | violas.

vel in sexto tantum,

— — — | — — — | — — —
— — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum

Vere cantu | dulci nemus | resonat.

Versus quaternarii sunt vel acatalectici,

— — — | — — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere
amores | spirant leves.

vel catalectici, id est, in ultimâ fede bacchium
admittunt,

— — — | — — — | — — — | — — —

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere lu-
dunt | amores.

Species duodecima est antispastica, & constat
ex antispasto, sequente secundo epitrito,

— — — | — — — | — — — | — — —

Merum suave | jam bibamus, | melos dulce |
jam canamus.

sed in primo loco admittitur vel creticus,

— — — | — — — — | — — — — | — — — —

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce |
jam bibamus.

vel antibacchius,

— — — | — — — — | — — — — | — — — —

Per prata | lusitantes | rofas fulgi | das legamus.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici &
trochaici puri ἀσυναρτητοὶ,

— — — — | — — — — | — — — — | — — — —

Mihi placet | jam per omne | nemus canens |
lusitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارايت الرجال فيها اري مثل زيد

Vidi autem homines, at neminem Zeido similem vidi.

Wacád arái | tórrijála | famáarí | míthla Zeídin.

In hac specie versûs tantùm sunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica est, par-
tim choriambica, ut

— — — — | — — — — | — — — — | — — — —

Audienda | virginibus | blanda carmina | et
pueris.

In primâ fede admittitur antispaustus,

— — — — | — — — — | — — — — | — — — —

Canam suavi | ter pueris | mollibusque | vir-
ginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, secundo sequente,

---˘ | -˘--- | ---˘ | -˘---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | læti
alites | vere nubunt.

In ultimâ fede admittit moloffum,

---˘ | -˘--- | ---˘ | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | & fylvu-
læ | respondent.

Item in locis imparibus diiambum recipit, in
paribus ionicum minorem,

˘--- | ˘˘--- | ˘˘--- | ˘˘---

Placet color | violarum, at | superbiùs | rosa
fulget.

Interdum in sedibus æqualibus ionicum majorem
habet,

---˘˘ | -˘˘˘ | ---˘˘ | -˘˘---

Tanquam breve | lilium ve | nufas tua | mox
peribit.

vel secundum pæona,

˘---˘ | -˘--- | ˘---˘ | -˘---

Monet rosa, | quàm caducus | nitor tui | fit
coloris.

Ob frequentem pedis ionicus usum, placet hanc
speciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta est *bacchiaca*, & vel
tetrametros habet versûs, qui constant ex octo

bacchiis, vel trimetros, qui sex. Hi versûs apud Latinos in primâ fede moloffum recipere possunt, in reliquis, pæona, ut in Ennianâ fabulâ personatus Thyestes,

Nolite, hos | pites, ad | me adire il | licò istic.
apud Asiaticos verò sunt vel tetrametri acatalectici,

˘ - - | ˘ - - | ˘ - - | ˘ - -
˘ - - | ˘ - - | ˘ - - | ˘ - -

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | corollis.

vel catalectici,

˘ - - | ˘ - - | ˘ - - | ˘ - -
˘ - - | ˘ - - | ˘ - - | ˘ - -

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | rosis.

vel brachycatalectici,

˘ - - | ˘ - - | ˘ - - | ˘ - -
˘ - - | ˘ - - | ˘ - - | -

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | rosis cinc | tas.

Interdum recipiunt etiam in unaquaque fede, præter ultimam, amphibrachyn,

˘ - ˘ | ˘ - ˘ | ˘ - ˘ | ˘ - ˘
˘ - ˘ | ˘ - ˘ | ˘ - ˘ | ˘ - ˘

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,
Amœni | us est quid | amore | beato?

& nonnunquam spondeum in primâ fede,

- - - | ˘ - - | ˘ - - | ˘ - -
- - - | ˘ - - | ˘ - - | ˘ - -

Quis non | puellas | amat de | licatas
 Capillos | odoris | revinctas | corollis ?

Interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ
 iambum,

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Ipse | puellas | venustas | amo
 Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Verfûs trimetri in tertio loco & in sexto, iam-
 bum habent,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Puellas | venustas | amo
 Capillos | revinctas | rosis.

vel in tertio iambum, in sexto syllabam longam,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Puellas | amo splen | didas
 Capillos | rosis cinc | tas.

Species ultima est *cretica*: tetrammetri autem
 puri sunt, & ex octo constant amphimacris,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Quid petam | præfidî, aut | exequar ? | quove
 nunc

Applicem ? | quo rece | dam ? arce & ur | be
 orba sum. *Vet. Poet. apud Cic.*

Trimetri vel puri sunt, ut

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Quid petam | præfidî, aut | exequar ?

Quo rece | dam ? arce & ur | be orba sum.

vel in tertio & sexto loco minorem ionicum recipiunt, ut

--- | --- | ---

Quid petam | præfidî ? | miseram me !

Nec mihi | gaudium, | neque spes est.

Nonnunquam singuli pedes, excepto primo, in anapæstos mutantur, ut sit versus propè anapæsticus, ut

--- | --- | --- | ---

Hinnulo | similis | fugis, O | Glycere,

Tenero, | pavidò, | gracili, | querulo.

Ad hanc speciem pertinent versus spondaici, anapæsticis tempore æquales; cujusmodi est ille ab Ali, Mohammedis genero, * compositus,

ان الدنيا قد غرتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nēddūnyā | kād ghārrātnā | wāstāhwātnā |
wāstālhātnā.

hoc est ferè ad verbum,

Vitæ splendor | nos decepit, | nos oblectat, |
nos delenit.

De Asiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cùm breviloquens esse instituissem)

* Vid. Clerici *Profod. Arab.* p. 148.

differuisse videar; sed me à proposito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Persica subjungere nolui, ne potiùs eruditionem plus æquo curiosam ostentare, quàm lectoris aut delectationi aut utilitati consulere, viderer.

Est autem ars metrica apud Arabes antiquissima: tametsi enim princeps de eâ libellum contexuit *Ferabidius*, seculo post fugam Mohammedis secundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortasse à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; siquidem ea est linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeseos utriusque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, similitudo; ut nequeam mihi persuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis persimilia, nisi quòd Arabum versiculi similiter desinant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in eodem poemate diversis carminum generibus usi fuisse videantur, quod Pindarum cæterosque Lyricos fecisse perspicuum est. Itaque *analogiâ* ductus quasdam poeseos Hebrææ regulas describere conabor, non eas quidem ut certas, sed ut probabiles tantùm proponens; neque enim sum nescius plena esse errorum omnia, & in profundo demersam latere Veritatem. Puto igitur eas syllabas, quæ aut

consonante, aut vocali, א, י, ו quiescente terminantur, ut בַּל *bāl*, בִּי *bī*, longas esse, quæ fecus, ut ב *bě*, breves; sed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Arabicas. Et quoniam Arabes dicunt نَفْسِي *nāfsī*, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נַפְשִׁי *nāfsī* efferre non absurdum videtur; utrum verò Hebræi *nāfson* pro *nāfs* dixerint, ut in verbis metiendis Arabes, id certè neminem unquam sciturum arbitror.

Statuam itaque hos esse pedes Hebræos,

Spondæum,	נַפְשִׁי	<i>nāfsī</i> .
Iambum,	צַדִּיק	<i>sādīk</i> .
Trochæum,	} כּוֹכְבִים	<i>coūcā bīm</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Pyrrichium,	} שְׂתַרְת	<i>sātā rāt</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Anapæstum,	שְׂרַחַת	<i>sārāhāt</i> .
Bacchium,	דְּרוֹשִׁים	<i>dērūsīm</i> .
Amphimacrum,	כּוֹכְבִים	<i>coūcābīm</i> .
Moloffum,	חַפְצֵיהֶם	<i>hāfzībēm</i> .

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Equidem satis accuratè observavi *Jobi poematis* caput octavum & vicesimum, *Solomonis* carmen, unum atque alterum *Psalium*, *Jeremiæ* Ἐρημωδία, *Mosis* & *Deboræ* carmina, & *Davidis* in obitum Sauli & *Jonathani* elegiam, (in qua bacchius

propè singula disticha claudere videtur,) & in
iis omnibus perspicuam vidi cum metris *Arabicis*
affinitatem. Age, legat quivis plures versûs
Arabicos,

ان اقود الجيش واحمل رايتي
للجيش يقدمهم كهبي اصيد *
ليث يغامر الطعان كانها
يقم الرجال فنيق ملبد *

& deinceps totidem Hebræos *.

שאגת אריה וקול שחל
ישני כפירים נתעו :
ליש אבד מבלי טדף
ובני לביא יתפרדו :

summam inter eorum numeros ac modulationem
perspiciet similitudinem.

Sic elegantis hujus distichi,

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם
באהלי קדר כירוות שלמה :

*Fusca sum, at formosa, Solymitides,
Tanquam tentoria Kedari, tanquam aulæa Sc-*
lomonis.

primum versiculum ad speciem secundam per-
tinere arbitror, ut

* Job iv. 10, 11.

u - - - | - u - | - u - u | - u -

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | rufalem.
secundum verò ad quintamdecimam, seu *bac-*
chiacam, ut

u - - | u - u | u - - | u - -

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim versûs in ultimâ sede (ut dictum est)
recipiunt anapæstum. Quod attinet ad Psalmum
undecimum & centesimum, quem jam exposue-
runt duo eruditissimi viri, * alter feriò & fatis
infelicitèr, † alter facetè & εἰρωνικῶς equidem
eundem inspexi, & nullus dubito, quin singuli
versiculi ad unam vel alteram harum sedecim
specierum referri facillimè possint. Sic versus
octavus,

סמוכים לעד לעולם

עשויים באמת וישד

Sēmūkīm | lēād | lēōlām

āsūīm | bēāmāt | vāyīsēr.

purus est bacchiacus, excepto, in secundâ sede,
iambo, qui pes, ut suprâ dixi, in hac specie
locum habet. Sed huic quæstioni, sine infinito
labore, & summo otio, quod mihi minimè sup-
petit, satisfacere non potero: sufficiet fontem

* Vide Harii Psalmos.

† Vide Metricæ Harianæ Confutationem Prælect. de Sacrà
Poesi subjectam.

aperuisse, & novam rei metricæ Hebræorum investigandæ viam quasi digito monstrâsse.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arrogantius) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros latuit, mihi soli innotescere. Quid enim, post inutiles tot doctissimorum hominum conatûs, effecturum me confidam? aut cur me pervenire posse sperem ad illud littus, ubi tot scriptores admirabiles naufragium passi sunt? Id solum innuere volui, cùm linguæ Hebræa atque Arabica sorores germanæ sint, verisimillimum esse eas, si quando iis poeticè loqui contigerit, iisdem numeris ac pedibus, & iisdem ferè metrorum generibus usas fuisse. Ac si cui versûs isti antispastici, pæonici, aliique, solutæ orationi similiorese videantur, is in mentem revocet, iisdem metris usos esse poetas eos, qui *λυρικοί* à Græcis appellantur, & “ quos, ut in Oratore “ ait M. Tullius, cùm cantu spoliaveris, nuda “ pœnè remanet oratio.” Quod si quis huiusmodi versiculos neget esse poeticos, eidem non videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His positis, sine quibus ea, quæ sequuntur, intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora tandem poeseos Asiaticæ spatia veniamus.

CAPUT III.

القصيدة

SIVE

De Idyllio Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* excultum poematis genus est, quod قصيدة *kasida* vocatur. Quod ad *kasidæ* formam attinet, primi versiculi similiter definunt, & deinde per totum poema versûs pares similibus sonis terminantur: debet autem poema modicæ esse magnitudinis; rarò enim aut plura quàm centum disticha complectitur, aut pauciora quàm viginti: sunt tamen nonnulla quæ septem tantùm continent, velut * illud de laudibus collegii cujusdam, cui præfuit vir eximiè doctus, *Abu Hanífa*.

فلها به فضل علي الاقران
ما بان في الاغصان فضل البان *
قد انبت الرحيم في محرابها

* Shecardan, cap. v.

زهراً كدر قلايد العقيان *
 فكانه كسري انوشيروان قد
 وضعوا عليه التاج في الايوان *
 لو لم تبت وابو حنيفة شيخها
 ما شبهت بشقايف النعمان *
 خير يطوف بهصر بحر علومه
 حتي كان الناس في الطوفان *
 يثني اليها العلم فهي زمامه
 وابو حنيفتنا الامام الثان *
 وغدت له في البحث كل طريقة
 نسبت الي التحقيق والاتقان *

- “ Ei autem (*collegio*) ob hunc (*virum*) tanta
 “ est præ cæteris excellentia, quanta inter
 “ ramos enitescit præstantia myrobalani.
 “ Succrescere facit Deus in sancto ejus recessu
 “ florem, qui auri puri monilia obscura
 “ reddit.
 “ Tanquam esset (*Perfarum rex*) *Cofri Anushir-*
 “ *van*, cui in palatio corona imponitur.
 “ Nisi ita staret, essetque præses ejus *Abu Ha-*
 “ *nifa*, non esset cùm anemonis (*ob eximiam*
 “ *pulchritudinem*) comparatum.
 “ Felicitur *Ægyptum* circumdat mare doctrina-

“ rum ejus, adeò ut populus diluvio inun-
 “ detur.

“ Flectitur in illud (*collegium*) doctrina, est au-
 “ tem tanquam habena ejus, & Abu Hanifa,
 “ sacerdos noster, eam flectit.

“ In disputationibus autem singuli cursûs ad ve-
 “ ritatem investigandam, & pernoscendam
 “ scientiam referuntur.”

Hoc tamen statui potest: ea carmina quæ ex paucioribus quàm viginti constant distichis, si amores, lusûs, ac delicias continent, esse inter Odas recensenda, at si laudationem, si vituperium, si præcepta moralia, si quid heroicum, si quid tandem funebre & luctuosum complectuntur, ad horum poematum, seu *kasidarum* classem, referri posse. Atque hæc poematis species elegiæ nostræ nec undequaque convenit, nec est tamen prorsûs dissimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur interessè, quod hæc in amore aut tristitiâ plerumque versetur, illa verò intra nullius argumenti limites restringatur, sed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac lusûs, vel vituperationem possit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum descriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum describere, quo vecti ad amicarum tentoria ac-

cederent; & postea ad argumentum præcipuum uberiùs tractandum properare, donec per suavem rerum varietatem carmen deducentes, lapsu quodam molli & æquabili, in clausulam quasi subito caderent. Hæc autem mihi attentè consideranti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλίω Græcorum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* nobilissimum illud poema in laudem principis Sáid, Theocriti Ἐσκωμῶ εἰς Πτολεμαίον convenit; nisi sit potiùs ob audacissimas figuras & crebras à proposito declinationes, cum Pindari odis conferendum. *Tograi* porrò carmen in primis politum atque elegans, ad Idyllii, quod Χαρίτες inscribitur, naturam videtur accedere; nam ut in hoc vituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, sic in illo, amicorum perfidia ac fortunæ temeritas reprehenditur. Itaque inter Idyllia recensio venustissimum illud carmen *Caab Ben Zoheir*, & illud, quod *Bordab* appellatur, & cui amores, ut affolet, intexuntur: velut in illis mollissimis versibus,

الحسب الصبّ ان الحبّ منكم

ما بين منسجم منه ومضطرم *

لولا الهوي لم ترق دمعاً علي طلل

ولا ارقّت لذكر البان والعلم *

كَيْفَ تَنْكَرُ حَبًّا بَعْدَ مَا شَهِدْتَ
بِهِ عَلَيْكَ عَدُولَ الدَّمْعِ وَالسَّقْمِ *

- “ Putatne amator, amorem celatum iri,
 “ Qui partim effusis lachrymis, partim cordis
 “ ardore detegitur?
 “ Nisi amares, non lacrymâsses ob ruinosa
 “ domicilia,
 “ Neque ob myrobalani & collis recorda-
 “ tionem infomnis esses.
 “ Quî itaque amare te neges, siquidem testes
 “ sunt
 “ In te veri, pallor ac lachrymarum effusio *?”

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere poemata ea sunt septem Idyllia, quæ, ob eximiam elegantiam, in templo Meccano suspensa fuisse memoriæ proditum est. Atqui de iis prolixè differere, non est necessarium: hujus enim linguæ cultoribus tam nota sunt, quàm Græcarum literarum studiosis Pleias illa Ægyptia†. Prætereà de illis ita fusè, ita eruditè differuit Reiskius nihil ut dici melius possit: quamvis majorem esset laudem consecutus, si modum

* Vide Poema hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri quàm accuratissimè versum.

† Lycophon, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus, Aratus, Apollonius.

tenere potuisset; nimis enim ob variæ eruditionis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idylliis dispari in genere laus propè similis tribuitur. *Amralkeisi* poema molle est, lætum, splendidum, elegans, varium, venustum: *Tarafæ* audax, incitatum, exultans, quadam tamen hilaritate perspersum: *Zobeiri* acutum, severum, castum; præceptis moralibus, ac sententiis plenum gravissimis: *Lebidi* leve, amatorium, nitidum, delicatum, & secundæ Virgilio eclogæ non dissimile; queritur enim de amicæ fastu ac superbia; divitias etiam suas, ut Virgilianus ille Corydon, enumerat, suas denique virtutes, suæque tribûs gloriam in cælum effert: *Antaræ* porrò carmen elatum est, minax, vibrans, magnificentum, cum quadam etiam descriptionem atque imaginum pulchritudine: *Amri* vehemens, excelsum, & gloriosum; *Harethi* denique plenissimum sapientiæ, acuminis, dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi* poeticæ quodammodò orationes, inter se, ut *Æschinis* illæ ac *Demosthenis*, contrariæ: habitæ sunt enim in quodam Arabum conventu ad fœdus inter duas tribûs faciendum congregato. Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementissimo animi impetu, arcui suo, more Asiatico, innixus, effudisse ex tempore dicitur. De singulis horum poematum elegantissimis commodior erit

aliquando differendi locus: nunc de primo solum, *Amralkeisi* scilicet, loquar.

Est igitur hujus poematis dictio læta, picta, florida, animata, & ad suavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita splendidis, comparationibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquisitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparationum venustates delibare.

Deflet initiò amicarum discessum, duos fodales allocutus, quos secum affert, ad deserta mansionum vestigia intuenda. Hæc inspiciens, lacrymat, queritur, desperat. Socii eum solari cupiunt: at solatium repellit. Illi verò haud minùs dura eum antea passum esse affirmant: *Sed enim tunc, inquit, cum discederent amicæ meæ, & suavissimus odor ab iis afflatus esset,*

فاضت دموع العين مني صبابة
علي النحر حتي بل دموعي تحلي

“ Effundebantur ob desiderium ex oculis meis
“ lachrymæ usque eò, ut in gremium defluentes
“ balteum meum madefacerent.” Respondent;
Verùm hanc mœstitiam lenire debet præteritæ hi-

laritatis recordatio, sæpè enim cum illis jucundè vixisti. Hac consolatione aliquantulùm levatus poeta, hilariores quosdam dies commemorat; delicias quasdam describit, & amatoria sua colloquia cum formosissimis puellis *Oneiza & Fathima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriat se virginem pulcherrimam amavisse, & per medias hastas ac media pericula, ad eam usque adeò perrexisse, donec optato fueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cujus reprehenses irridet. Postea seipsum ob fortitudinem laudat & constantiam, quâ per valles incultas ac tenebrosas noctu incedit. Tum equum nobilissimè pingit; venationem describit, & post eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris descriptione, poema claudit. Ad summam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poeseos dramaticæ speciem pertinet) deliciis ac suavitatibus abundat, & cum venustissimis Europæorum poetarum eclogis potest comparari. Quàm læta & vivida hæc est similitudo!

إذا قامتنا تصوع المسك منها
 نسيم الصبا جاءت برّيا القرنفل

- “ Cùm duæ puellæ affurgerent, afflatus est
 “ ab illis odor,
 “ Tanquam zephyrus auram * floris Indici
 “ perferens.”

* Anglicè clove-gilly-flower.

qua comparatione creberrimè utuntur poetæ
Perfici ; ut Hafiz,

نسِيم صَبِيحِ عَنبَرِ بَوسْتِ امْرُوزِ
مَكْرِ يَارِمِ رَهْ صَحْرَا كَرَقْتَسْتِ

“ Aura matutina ambari hodiè odorem habet,
“ Forfan, puella mea in prato incedit.”

& alibi sæpiùs. Similiter * alius, amicam ac-
cedentem describens, ait bellissimè,

مَكْرِ نَسِيمِ صَبَا از چَهِن رَشِيدِ
يَا كَارِوَانِ مَشَكِ زَرَاهِ خَتَنِ رَشِيدِ

“ Suavisne aura ex hortulo proveniens spirat?
“ An moscho onusta caterva exviâ *Khoteni*
“ redit?”

Alias proferamus comparationes non minùs ve-
nustas :

اِذَا مَا الثَّرِيَا فِي السَّيَاءِ تَعْرَضَتْ
تَعْرَضُ اِثْنَاءَ الْوَشَاحِ الْمَفْصَلِ

“ Cùm in cœlo splenderent Pleiades,
“ Tanquam extrema pars chlamydis marga-
“ ritas ornatae.”

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veste,
Pleiades verò cum gemmis super eam sparsis.

* Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Pulchrè eafdem comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turchefâ* margaritis diftinctâ,

حكت طبقا فيروزجيا ادييه

نثرت عليه سبع حبات لؤلؤ

“ Similes funt (Pleiades) vafi è gemmâ cœ-
“ ruleâ factò,

“ Super quod fparguntur feptem margaritæ.”

مهفهفة بيضاء غير مفاضة

ترايبها مصقولة كالسجنجل

“ Gracilis puella, splendida, non amplum
“ habens corpus,

“ Cujus pectus politum est tanquam specu-
“ lum.”

Poteft etiam reddi tanquam * *argentum liquidum*.

تصدّ وتبدي عن اسيل وتتقي

بناظرة من وحش وجرة مطفل

“ Se avertit, ac detexit molles genas, cir-
“ cumfpiciens,

“ Tenero aspectu velut timida hinnulorum
“ mater.”

Confert languidos puellæ oculos, amoris pleniffimos, cum cervæ tenerrimo aspectu.

* Vide Kamûs in voce *سجنجل*

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
اذا هي نصته ولا بهعطل

“ Collum ejus, sicut collum capreolæ non
“ invenustum,

“ Cum illud erigat, nec monilibus carens.”

Quicumque الطيبي pulcherrimum animal
aspexerit, hujus comparationis elegantiam &
suavitatem perspiciet.

وفرع يزين المتن اسود فاحم
اثيث كقنو النخلة المتعتكل

“ Crines, qui tergum ornant, nigri, imò ni-
“ gerrimi,

“ Denfi, tanquam racemi palmæ copiosi.”

Eandem similitudinem innuere videtur Salomo,
licet capillos haud nominet :

אשכל הכפר דודי לוי

בכרמי עין גדי

“ Racemus uvarum dilectus meus mihi,

“ In hortis Eingedi.”

Certè Græci cincinnos plexos & nigros cum
uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشخ لطيف كالجديل منخصر
وسناق كانبوب السقي المذلل

“ Medium ejus corpus funiculo tenui simile,
 “ Crus autem palmæ aquâ rigatæ remisso
 “ furculo.”

تضي الظلام بالعشاء كأنها
 منارة مهسي رهب متبتل

“ Caliginem noctis illuminat, velut
 “ Lampas viri solitarii, vespertini, abditi.”

كبكر المقاناة البياض بصفرة
 غداها نهر الماء غير محلل

“ Similis est (facies ejus) margaritæ partim
 “ candidæ, partim flavæ,
 “ Quam nutrit dulcis aqua, non turbata
 “ viatoribus.”

Pulchrior est nimirum color margaritæ, quæ non fit puri candoris.

Possunt hæc atque alia hujus poematis loca cum Salomonis * delicatis illis ac venustis descriptionibus comparari; cujus sanctissimum carmen inter Idyllia Hebræa recensendum puto.

Inter poetas recentiores facilè omnibus præstat *Ebno'l Faredh*, cujus elegans volumen in Academiae bibliothecâ vidimus: unam hujusce scriptoris elegiam, quæ imagines Arabum campestrium luculentè demonstrat, libet huic capiti subjungere.

قال ابن الفارض
 ابرق بدا من جانب الغور لامع
 ام ارتفعت عن وجه ليلى البراقع
 انار الغضا ضاءت وسلهبي بذى الغضا
 ام ابتسبت عما حكته المدامع
 انشر خزامي فاح ام عرف حاجر
 بامّ القري ام عطر عزة ضايح
 الا ليت شعري هل سلهبي مقيبة
 بوادي الكهبي حيث المتيم والع
 وهل لعلع الرعد الهتون بلعلع
 وهل جادها صوب المنز همامع ب
 وهل اردن ماء العذيب وحاجر
 جهاراً وسر الليل بالصبح شايح
 وهل قاعة الوعساء مخضرة الرباء
 وهل ما مضى فيها من العيش راجع
 وهل بربا نجد فتوضح مسند
 اهيل النقا عما حوته الاضالع
 وهل بلوي سلع يسلم عن متيم
 بكاطية ما ذا به الشوق صانع

وهل عذبات الرند تقطف نورها
 وهل سلهمات بالحجاز ايانع
 وهل اثلاث الحزق مشهرة وهل
 عيون عوادي الدهر عنها هواجع
 وهل قاصرات الطرف عين بعالمج
 علي عهدي المعهود ام هو ضايع
 وهل ظبيات الرهتين بعيدنا
 اقمهن بها ام دون ذلك مانع
 وهل فتيات بالغوير ترينني
 مرابع نعم نعم تلك المربع
 وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
 ظليل فقد روته مني المدامع
 وهل عامر بعدنا شعب عامر
 وهل هو يوماً للمحبين جامع
 وهل ام بيت الله يا ام مالك
 عريب لهم عندي جميعا صنابع
 وهل نزل الركب العراقي معرفا
 وهل شرعت نحو الخيام شرايع
 وهل رقصت بالمازمين قلايص
 وهل لقباب البيض فيها تدافع

لعل اصبح حاجي بهمة يبردوا
 بذكر سليهي ما تجن الاضالع
 وعلي الليلات التي قد تصرمت
 تعود لنا يوماً فيظفر طامع
 ويفرح محزون ويحومنتيم
 وياءنس مشتاق وبالند سامع

Hoc est ferè ad verbum,

- “ Fulgure apparet ex latere vallis rutilans?
 “ an amovetur è facie *Leilæ puellæ* vela?
 “ Ignifne inter *arbores dictas* *Gadha* splendet,
 “ dum *Solima* in loco his arboribus confito
 “ commoratur? an renident, supra quam dici
 “ potest, illius oculi?
 “ Odorne *herbæ Khozámi* spirat? an *Hageri*
 “ fragrantia ex matre urbium, *Mecca*? an
 “ dulcis halitus *Azzæ puellæ* dispergitur?
 “ Hui! utinam scirem num habitet *Soleima* in
 “ valle inaccessâ, ubi amator desperans luget.
 “ Cupio autem scire, num sonet adhuc tonitru
 “ plena, *nubes* pluviosa in *Laláo monte*, &
 “ num irriget eum effusio pluvie manantis:
 “ Num hauriam amplius aquam *Azibi* & *Ha-*
 “ *geri*, apertè dum arcanum noctis ab *Aurorâ*
 “ detegitur:

- “ Num planities arenosa virides habeat colles;
 “ & num vita, quæ in ea transacta est, sit
 “ aliquando tandem reditura:
- “ Num in collibus *Najdi* & *Taudbi* sit qui nar-
 “ ret, O dulcis amicule, de eo *ardore* quem
 “ pectora sua contegunt:
- “ Num in arenæ cumulo *montis Salái*, roget
 “ quispiam de amatore perduto in *Cadbemá*,
 “ *dicens*, Ecquid est in eo quod amor efficiat?
- “ Num ramuli myrtei decutiant flores suos, &
 “ num *arbores Salamæ* in *regione Hegiáz* ma-
 “ turescant:
- “ Num myricæ vallis florescant, & num adversæ
 “ fortunæ oculi procul ab illis dormiant:
- “ Num puellæ demissis oculis, iisque amplis, in
 “ *loco Alija*, fidem fervent, an negligent:
- “ Num hinnuli *Rakimatein duorum hortulorum*
 “ procul à nobis commorentur in iis, an sit
 “ qui eos prohibeat:
- “ Num virgines in valliculâ monstraturæ sint
 “ mihi vernas *Noamæ puellæ* sedes; O sedes
 “ dulcissimas!
- “ Num loti sylvestris umbra, quæ lotus orienti
 “ foli exponitur in *Dharijá*, spissa *adhuc ma-*
 “ *neat*; certè *illam arborem* oculi mei lacry-
 “ mis irrigabant:
- “ Num colitur, nobis absentibus, vallis Ameri,
 “ & num vallis ista amatoribus congregiendi
 “ locus unquam futura sit:

- “ Num templum Meccanum, O mater Malikæ,
 “ petiverint Arabes adolescentuli, quibus om-
 “ nibus ob benefacta gratiæ à me habendæ
 “ sunt :
- “ Num cœtus equitum Chaldæorum descende-
 “ rint in *monte* Arafat religionis ergo ; &
 “ num apud tentoria patefactæ sint leges
 “ *Mohammedis* :
- “ Num saliant in angustiis *Meccæ & Arafæ*,
 “ camelæ juvencæ, & quatiantur inter eas
 “ albæ *dorsorum* turriculæ :
- “ Num salutet Solima lapidem apud quem fœ-
 “ dus nostrum fuerat, & premat eum di-
 “ gitis :
- “ Forfan amiculi mei in Meccâ extinguent, re-
 “ cordatione Soleimæ, *ignem* quem eorum
 “ celant pectora :
- “ *Spero autem* noctes, quas transegimus, reditu-
 “ ras nobis aliquando, ut exultet perditè
 “ amans,
- “ Et gaudeat tristitiâ oppressus, & vivat amore
 “ percitus, & societatem petat desiderio fla-
 “ grans, & delectetur quicumque hæc au-
 “ diet.”

Hoc poema versibus elegiacis reddere conati
 sumus, vel potiùs imitari, aliis sententiis paul-
 lulùm mutatis, aliis omninò rejectis, ita tamen
 ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum
 fatis accuratè ferventur.

Fulgur an è densâ vibratum nube coruscet ?
 An roseas nudat *Leila* pudica genas ?
 Bacciferumne celer fruticetum devorat ignis ?
 Siderea an *Solima* lumina dulcè micant ?
 Nardus an *Hageri*, an spirant violaria *Mecca*,
 Suavis odoriferis an venit *Azza* comis ?
 Quàm juvat ah ! patrios memori tenuisse recessûs
 Mente, per ignotos dum vagor exul agros !
 Valle sub umbrosâ, pallens ubi luget amator,
 Num colit affuetos mollis amica lares ?
 Jamne cient raucum præfracta tonitrua murmur
 Montibus, effusæ quos rigat imber aquæ ?
 An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
 Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, fitim ?
 Quot mea felices vidistis gaudia, campi,
 Gaudia væ ! misero non renovanda mihi ?
 Ecquis apud *Nagedi* lucos aut pascua *Tuda*
 Pastor amatorum spesque metûsque canet ?
 Ecquis ait, gelidâ *Sala* dum valle recumbit,
 Heu ! quid *Cademo* in monte sodalis agit ?
 Num graciles rident hyemalia frigora myrti ?
 Num viret in solitis lotos amata locis ?
 Num vernant humiles in aprico colle myricæ ?
 Ne malus has oculus, ne mala lædat hyems !
 An mea *Alegiades*, dulcissima turba, puellæ
 Curant, an zephyris irrita vota dabunt ?
 An viridem saliunt, nullo venante, per hortum
 Hinnuleique citi, capreolique leves ?
 Visamne umbriferos, loca dilectissima, saltûs,
 Ducit ubi facilem læta *Noama* chorum ?
 Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
 Ah ! quoties lacrymis humida facta meis ?
 Grata quis antra colit, nobis absentibus, *Anri*,
 Antra puellarum quàm benè nota gregi ?
 Forsan amatores *Meccanâ* in valle reductos
 Absentis *Solima* commemorasse juvat.

Tempus erit, levibus quo pervigilata cachinnis
Nox dabit unanimi gaudia plena choro;
Quo dulces juvenum spirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Persico.

ALTERA poematis species quâ utuntur Asiatici, & ex iis præcipuè Persæ, الغزل seu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges insigniores sunt, ut sit breve, ut varium, ut venustum: breve, nam pluribus quàm septendecim distichis constare nequit, & septem tantùm aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cujus singuli versûs singulos habeant sensûs, qui vix ullo inter se nexu cohæreant; venustum, quia imaginibus lætis ac floridis abundat, quas pœnè necessariò subsequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porrò primi uniuscujusque Odæ versiculi similiter desinant oportet, idemque sonus per totum carmen in versiculorum parium sine continuatur. In ultimo autem versu, vel saltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen suum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariores red-

dantur, subjiciam carmen venustissimum, à poetâ admirabili *Hafez* scriptum, quem in hoc opere sæpissimè laudabo;

دوستان وقت کل آن به که بعشرت کوشیم
سخن پیر مغانست بجان نپوشیم

“ Amici, rofarum tempore, melius est hila-
“ ritati curam impendere;
“ Vox est fenis tabernarii animæ nostræ;
“ ne cunctemur.”

نیست در کس کرم و وقت طرب میکذرد
چاره آنست که سجاده بهی بفروشیم

“ Nemini est mœstitia; at lætitiæ tempus
“ avolat;
“ Illud nobis erit auxilium, ut * sacrum stra-
“ gulum vino permutemus.”

خوش هوایست فرح بخش خدایا بفرست
نازیني که برویش می کلکون نوشیم

“ Dulcis aura est, gaudium præbens; mitte,
“ ô faustum numen,
“ Lascivam puellam, quâ præfente vinum
“ roseum bibamus.”

* Super quo se prosternunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

ارغنون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون ازین غصه ننالیم وچرا نخروشیم

“ Lyram apta: fortuna proborum hominum
“ prædatrix est;
“ Siquidem ob illum dolorem non queramur,
“ cur non clamorem excitemus?”

کل بجوش آمد واز می نزدیکش آبی
لاجرم ز آتش حرمان وهوس درجوشیم

“ Rosa cum strepitu venit: annon è vino
“ aquam illidemus?
“ Præcipuè cum igne amoris & desiderii tu-
“ multuemur.”

حافظ این حال عجب با که توان گفت که ما
بلبلانیم که در موسم کل خاموشیم

“ O Hafez, mirum esset si quis posset dicere,
“ Nos luscinias esse, & tempore rofarum filere.”

Hæc verti, ut multa ejusdem poetæ; exem-
plum fecutus amicissimi & nobilissimi viri Caroli
Revizkii, qui semper est à me honorificè nomi-
nandus*:

Jam rosa purpureum caput explicat. Adfit, amici,
Suavis voluptatum cohors:
Sic monûere senes.

* Vide Specimen Poeseos Persicæ Vindobonæ editum.

Nunc læti fumus: at citiùs læta avolat ætas.

Quin sacra permutem mero
Stragula nectareo?

Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,
Quam molli in amplexu tenens
Pocula læta bibam.

Tange chelyn. Sævitur fortuna; at mitte querelas.
Cur non canoros barbiter
Elicimus modulos?

En! florum regina nitet rosa. Fundite vini,
Quod Amoris extinguat facem,
Nectareos latices.

Suavè loquens Philomela vocor: Quî fiat ut umbrâ
Tectus rosarum nexili
(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca tamen hic breviter notanda sunt, ad ultimi versûs suavitatem intelligendam, quæ * aliàs fusius exponam. Primùm poetæ Asiatici seipfos cum Iusciniis sæpissimè comparant; quæ res à poetâ Græcâ haud multum abhorret: sic enim, si meminimus, Anacreon:

Ορνις γενεσθαι βελομαι
Διγυμυθος ἀηδων.
Ἄναπετομαι δὴ πρὸς Οὐλυμπον
Πτερυγεασι κεραις. πετομαι δ' ὄδον
Ἄλλοτ' ἔω' ἄλλαν μελεων.

Deinde, respicit poeta fabulam illam jucundissi-

* Vide Caput De Imaginibus Poeticis.

mam, & in Asia pervagatam, de lusciniæ & rosæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius differam. Dicit itaque, *ferine potest quin, cùm rosæ, floris dilectissimi, pulchritudinem intuear, lætitiâ me efferam, & in dulcem modulationem erumpam?* Quæ imago quàm hilaris est, quàm vivida! & ut clariùs ostendam, quantum jucunditatis poesi Persicæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejusdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, sed, ut ait poeta,

Χαριτων αυτων Γλυκυν.

& quod pulcherrimum *Gazelæ* erit exemplum.

ساقی بیار بادہ کہ آمد زمان کل
تا بشکنیم توبہ ذکر در میان کل

- “ Puer, affer vinum: venit enim tempus ro-
“ farum;
“ Ut pietatis vota iterum inter rosas viole-
“ mus.”

کوری خوار نعره زنان در چمن رویم
چون بلبلان نزول کنیم آشیان کل

- “ Hilares, strepentes, in hortum eamus,
“ Tanquam lusciniæ in roseum nidum de-
“ scendamus.”

در صحن بوستان قدح بادہ نوش کن
کایات خوشدلی همه آمد بشان کل

- “ In horti recessu vini cyathum ebibe,
 “ Nam lætitiæ signa jussu rosæ veniunt.”

کل در چمن رسید مشو ایمن از فراق
 یار و شراب جوی و سرا بوستان کل

- “ Rosa in hortum venit; ne sis è digressus
 “ metu omninò vacuus:
 “ Sodalem, & vinum pete, & palatium ro-
 “ seti.”

حافظ وصال کل طلبی همچو بلبلان
 جان کن فدای خاک ره باغبان کل

- “ Hafez, rosarum adventum petis, tanquam
 “ luscinia.
 “ Anima tua pulverem viæ redimat, quâ
 “ roseti custos incedit.”

Hanc Odam, varietatis causâ, Græcè imitari
 sum conatus, versibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκίρνα, φίλε παι, γλυκὺν οἶνον ἀφείδως,
 ἤλυθεν γὰρ εἰς πολυδαίδαλον, ἤλυθεν.
 Ἐν ῥόδοις κατακείσ', ὅσα δὲ χθες ὑπέσχεο
 Σαμερον Ζεφυροῖς μαλακαιοῦσι δὸς φερεῖν.
 Ἄμμες δὲ, στεφανοῖς θαλεροῖς πετυκασμένοι
 Ἄβρα μειδίωντες, ἔταιρε, χορευσομεν,
 Ὡς δ' ἀήδονες ἐζομεναι ἐπὶ δένδρῳ
 Κλισμῷ ἐν ῥοδίνῳ κατακείσομεθ' ἀείδως.
 Εἰς κάπον, φίλε κερε, ἑαδίζε ἑαδυσκίον,
 Παιδα δ' εὐραθαμίλγα μελιφρονὶ ἀμπελῆ
 Χρυσεαῖς ἐν φιαλαῖσιν ἀμύσι συκεκπίε,

Τερψις γὰρ Γλυκυτής τε ῥοδοχροός ἐρχεται.
 Ὅρας, ὡς ῥοδεὸν πετάλον Ζεφυρῶ γέλα.
 Λυρίον δὲ ταχ' Ἰσακίς ἐκ ἀπολαμφεται.
 Νῦν δὲ νεκταρέας ἑοτρῶν ῥανίδας πιε,
 Κεῖσο δ' ἐν ῥοδεῖσι λιπαροχροός ἀνθεσί,
 Κερην δὲ ῥαδινοῖς μελεεσθεῖ πεδερχεο.
 Ἐγὼν μαν ὑπ' ἐρωτὶ ῥόδων ἀπαλοχροῶν
 Δαχθεῖς τακομαί, ὡς λιγυφῶν αἰθρονίς,
 Χρηγὸν σ' ἀρ', ὡ φίλον ἦτορ, ὑπερφίλειν κοινῶν
 Βησθεῶν, ἐνθα ῥόδων μελετῶν ἐπινίσσεται.

Haecenus de Odæ Asiaticæ formâ & structurâ.
 Sequitur ut de argumento ejus differam. Nam
 de numeris in secundo capite satis, ut arbitror,
 dictum est. Complectitur autem hæc carminis
 species vel vini ac deliciarum, vel τῶν ἐρωτικῶν, vel
 humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac re-
 rum naturalium suavem & floridam descrip-
 tionem.

Perspicuum est adè Odam ex jucundissimis
 animi affectibus originem duxisse, Amore ac
 Lætitiâ. Ac de amatorio quidem carmine, alias
 pleniùs *. Nunc verò de eo differam, quod ab
 hilaritate & gaudio profectum esse initiò videtur.
 Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus
 derivatas; quæ omnium sunt dulcissimæ, & cùm
 omni poesi, tum præcipuè Asiaticæ incredibilem
 afferunt venustatem. Nempe in Persarum at-
 que Arabum carminibus ubique describuntur

* Vide Caput de Poesi Amatorid.

verni temporis suavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, rosis, narcissis, hyacinthis, violis: prata herbis vestita viridissimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate distincta; adde huc, avium delicatissimas modulationes, & à moschiferis hinnuleis afflatos odores; cæteraque omnia, quæ sensûs non delectant solùm, sed etiam infatiabili voluptate perfundunt. Possumus itaque hanc poematis speciem legitimam Naturæ progeniem vocare: nam si esset, qui in speluncâ obscurâ semper habitavisset, nec unquam aspexisset vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum splendidissimos ornatûs; deinde in Arabiæ Felicis campos repente fuisset asportatus, non puto fieri posse quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percensui, vidisset, cœlesti quodam instinctu inflammaretur, & in cantum se effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem: & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus
orbis est,

Vere concordant amores, vere nubunt alii-
tes*.

vel (si illum Arabico sermone uti fingamus) hos
† venusti poetæ versûs recitaret,

* Pervigil. Veneris.

† Abu Nawâs.

تأمل في رياض الارض وانظر
 الي اثار ما صنع المليك *
 عيون من لجين شاخصات
 باحداق كها الذهب السبيك *
 علي قصب الزمرد شاهدات
 بان الله ليس له شريك *

- “ Contemplator terræ hortos, & aspice
 Vestigia earum rerum, quas effecit numen
 divinum;
 “ Oculos argenti (*narcissos*) ubique fixos &
 apertos,
 Cum pupillis auro liquefacto similibus,
 “ Super calamo smaragdino, testantes
 Neminem esse Deo parem.”

Verifimile est enim illum eodem tempore, quo
 has naturæ suavitates laudavisset, & esse Deum,
 & Deum harum rerum effectorem, putaturum
 fuisse; ubi carminum sacrorum, quæ Græci
μυστα vocant, videmus originem. Sed de his
 aliàs * : jam illuc redeo, unde digressus sum.

Restat itaque ut de Odæ Asiaticæ dictione lo-
 quar. Ea autem non abesse potest quin sit dul-
 cissima: nam venustarum imaginum comes est,
 & quasi soror venusta oratio; & haud admodum

* Vide Caput de *Laudatione*.

facile est, nisi deditâ operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venustate separatim *, & fufiùs scribere in animo est, plura de eodem argumento hic differere non est necessarium. Expromam igitur ejusdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum est quàm splendidæ, quàm hilares, quàm novæ inducantur imagines; quàm exquisiti verborum colores, quàm nitida figurarum lumina.

بهار وکل طرب انکیز کشت و عهد شکن

بشادی رخ گل بیخ غم زد دل بر کن

“ Ver & rosa lætitiâ excitant, & fœdus violare faciunt;

Ob hilarem rosæ vultum, radicem tristitiæ è corde evelle.”

رسید باد صبا غنچه در هواداری

ز خود برون شد و در تن درید پیراهن

“ Venit zephyrus: rosæ calyx ob levitatem Extra se rapitur, & vestem, quæ corpus velat, lacerat.”

طریق صدق پیاموز ز آب صافی دل

براستی طلب آزادگی ز سرو چمن

* Vide Caput de Venustate.

“ Viam veritatis disce ab aquâ perlucidâ, cor
meum,
Æquitatem & libertatem à cupressu horti
quære.”

زدستبرد صبا کرد کل کلاله نکر
شکنج کیسو سنبل ببین بروی سمن

“ A Zephyri violento spiritu circa rosam
cincinnos vide ;
Plexam hyacinthi cæsariem super jasmini facie
aspice.”

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
بعینه دل و دین میبرد بوجه حسن

“ Rosæ calyx, tanquam sponsa, risu suo ama-
bili ornatur,
Corda & religionem eorum quos intuitur pul-
chrâ facie statim furripit.”

صغیر بلبل شوریده و نغیر هزار
برای چشن کل آمد برون ز بیت حزن

“ Lusciniæ amore percitæ modulatio, & stre-
pitus carduelis auditur,
Ob festum diem rosa è tristitiæ domicilio
exit.”

حدیث قصه دوران از جام حافظ پرس
بقول مطرب فتوی پیر صاحب فن

“ Narrationem de fortunæ fabulis à poculo,
Hafez, percontator,
Dum modulatur fidicen, & fenex scientiâ im-
butus doctè respondit.”

Hoc carmen, ob imagines poeseos Asiaticæ proprias, Latinis versibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Asiaticæ leges satis dilucidè (spero certè quidem) exposui, & lectis exemplis illustravi: notandum est tamen poetas leges hæc interdum negligere; æquum est enim illos jure uti suo, & regulas, quas ipsi scilicet invenerint, si collibeat, prætermittere. Itaque, tamen hanc Odæ speciem maximâ ex parte distinguat suavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quasi temperationem admittit: velut in illo Ferdusii poetæ admirabilis carmine, quod, etsi amatorium sit, grande est tamen, & sonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبی در برت کر بر آسودمی
سر فخر بر آسودان سودمی

“ Si unâ nocte possem in tuo gremio requiescere,

Excelfo capite cælum ipsum ferirem,”

قلم در کف تیر بشکستی
کلاه از سر ماه بر بودمی

“ Calamum in Sagittarii manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem:”

بقدر از نهم چرخ بگذشتی
به پی فرق کردن بفرسودی

“ A nono cœlo potenter tranfirem,
Arrogantiæ pede orbem terrarum calcitra-
rem,”

جهال تو کر زانکه من دارمی
بجای تو کر زانکه من بودمی

“ Quòd si illic pulchritudinem tuam habe-
rem,
Si illic in tuo loco starem,”

به بیچارگان رحمت آورمی
بدرماندگان بر ببخشودی

“ (Amatoribus) auxilio destitutis effem mi-
fericors,
Curâ attritis benefacerem.”

Hic porrò nomen suum in ultimo versu,
quem *Regium* appellant, non induxit; eundem-
que sensum per totum carmen continuat; &
quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis
Lyricis non conceditur solum, sed etiam in iis
collaudatur, atque adeò pœnè necessaria est; in
nonnullis tamen carminibus, disticha arctissimo

nexu colligantur; & sensus per jucundam rerum varietatem leniter & æquabiliter profluens in acumen quoddam definit. Utraque fanè species suam habet pulchritudinem; sed in diverso tamen genere; nempe illa naturam & exultantis ingenii impetum præ se fert, hæc artem: illa copioso fluvio similior est, hæc perlucido rivulo, quæ multiplici lapsu errans, illuc revertitur, unde deflexerat; quamobrem illa ad poësin *Asiaticam* videtur esse accommodatior, hæc ad *Europeam*. Tametsi Hafizi carmina longè plurima ad priorem, illam speciem referenda sunt, quædam tamen inter ea secundæ formæ pulcherrima præbent exempla; cujusmodi illud est,

عشقبازي وجواني و شراب لعلقام
مجلس انس و حريف همدم و شرب مدام

“ Amoris lusûs, adolescentia, vinum pyropo
fimile,
Convivium, & sodalis unanims, & meri potio,”

ساقی شکردهان و مطرب شیرین سخن
همنشین نیک کردار و ندیم نیکنام

“ Vini minister ore sacchareo præditus, &
cantor dulciloquus,
Amicus beneficus, & compotor bonæ existi-
mationis,”

شاهدي از لطف و پاكي همچو آب زندكي

دلبري در حسن و خوبي غيرت ماه تهام

“ Puella amata lenitate & moribus aquæ im-
mortalitatis fimilis,

Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ
lunæ æmula,”

بزمكاهي دلغريب چون قصر فردوس برين

كلشني پيرامنش چون روضه دار السلام

“ Convivii locus, cor exhilarans, tanquam
paradisi palatium, & in eo

Rosetum undequaque horto domicilii pacis
fimile,”

صف نشينان نيکخواه و پيشكاران باآدب

دوستداران صاحب اسرار و حريفان

دوستكام

“ Series comitum benevolorum, & artifices
ingeniofi,

Amici arcanorum custodes, & focii dilecti,”

باده گلرنك تلخ و تيز و خوشخوار و سبك

نقلي از لعل نكار و نقلي از ياقوت جام

“ Vinum roseum, acre, vividum, gustu dulce,
& leve,

Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyro-
pino,”

غمزه ساقی بیغهای خرد آهیخته تیغ
زلف جانان از برای صید افکنده دام

“ Obtutus oculorum puellæ sagacis tanquam
ensis strictus,

Virginum formosarum cincinni, venandi causâ
tanquam laquei appensi,”

نکته دانی بزله کو چون حافظ شیرین سخن
بخشش آموزی جهان افروز چون حاجی توام

“ Dictorum sagacium sciens, facetè loquens,
dulci voce tanquam Hafiz præditus,

Liberalitatem docens, orbem terrarum illu-
minans, tanquam *Hagi Kovàm* *,”

هر که این صحبت نخواهد خوشدلی بروی
تباہ

وانکه این عشرت نجوید زندگی بروی حرام

“ Hæ sunt deliciæ, quarum societatem si quis
non cupit, illi corrupta est suavitas,

Et quarum jucunditatem si quis non petit,
illi negatur immortalitas.”

Hanc poematis speciem haud multùm exco-
luisse videntur Arabes; nam Elegiæ venustatem

* Vir eximiè liberalis, quem non minus sæpè laudat Hafiz,
quàm Mæcenatem Horatius.

& elegantiam sibi quasi suo jure vendicantes, carminis amatorii laudem *Persis* concedunt; quos Turcæ, ut solent, imitantur. Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto scriptum, sed ornatum summâ numerorum dulcedine, dictionis suavitate, imaginum splendore, translationum pulchritudine: & quod cùm optimis Persarum Odis audeo conferre. Complectitur formosæ adolescentulæ descriptionem.

قسما بنشوة جفنه وبخصره
 وباسهم يرمي بها من سحره *
 وبلين عطفيه ومرهف لحظه
 وبياض غرته واسود شعره *
 وبحابب منع الكري عن ناظري
 ووسطا علي بنهيه وباءمه *
 وعقارب قد ارسلت من صدغه
 وسبت لقتل العاشقين بهجره *
 وبورد خديه وآس عذاره
 وعقيق ميسمه ولؤلؤ ثغره *
 وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقه خمره *
 وبجيده مع غصن قامته
 ونهود كالرمان في صدره *

وبردنه المرتج في حركاته
 وسكونه وبرقة في خصره *
 وحرير ملهسه وخفة روجه
 وبها حواه من الجمال بأسره *
 وبجود راحته وصدق لسانه
 وبطيب مولده وعالي قدره *
 ما للهسك ان عرفوه الا عرفه
 والريح طيب نشره في نشره *
 ولذلك الشمس المنيرة دونه
 وكذا الهلال حكي قلامه ظفره *

“ Juro per arcum supercilii, & per medium corpus,
 “ Perque sagittas, quibus fascinum suum vibrat ;
 “ Et per laterum ejus mollitiem, & acutum aspectûs enses,
 “ Et frontis splendidi albedinem, & crinium nigrorem,
 “ Perque supercilium, quod somnum ab oculo meo abigit,
 “ Et in me, seu jubet seu vetat, injustè agit.
 “ Per * scorpiones qui à cincinnis ejus emittuntur,
 “ Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus de-
 “ cessum,
 “ Perque rosas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
 “ Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
 “ Et per suavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
 “ Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba scilicet.*)
 “ Per collum ejus, cum staturæ ejus ramulo,

* Eâdem similitudine utuntur Græci, cum plexos puerorum capillos Σκόρπιος vocant. Vide Schol. Thucyd.

- “ Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
“ Tergumque dum movet, leviter vacillans,
“ Et dum quiescit, ac per medii corporis gracilitatem,
“ Et per sericum tactûs illius, & levitatem spiritûs,
“ Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
“ Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
“ Per bonam ejus nativitatem, & potentiæ altitudinem,
“ Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter
    “ odorem hujus *puellæ*,
“ Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
“ Solem porrò nitidum illi esse inferiorem,
“ Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri.”

PARS TERTIA :

De poeseos Asiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poesis Asiatica, pauca antè dicere, quàm ad figuras separatim tractandas accedam. Sequor itaque libentissimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctissimum, qui, etsi à me sæpe jam laudatus est, laudandus est tamen sæpiùs*. Is quatuor statuit fontes, à quibus eæ depromantur imagines; nam vel ex *naturâ*, vel ex *vitâ communi*, vel ex *religione*, vel ex *historiâ* desumuntur; quibus fontibus libet quintum addere, quem ille, de verissimâ Vatum divinorum poesi differens, admittere non potuit: *fabulas dico poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, tum præcipuè in *Persarum* poesi crebræ ima-

* De Sacra Poesi Prælect. vi. vii. viii. & ix.

gines, æque pulcherrimæ, manare solent. Atque hinc repetendum est id, quod antea dixi (& sæpe profectò dicendum est) neminem idoneum esse poematum *Asiaticorum* lectorem, nisi totius *Asiæ historiam*, ut vocant, *naturalem* accuratè sciat, nisi mores earum gentium cognoscat, nisi ritûs ac disciplinas animo percipiat, nisi historiarum varietates memoriâ teneat, nisi porro variis poetarum figmentis optimè sit instructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, næ illum Asiaticæ poeseos iniquissimum iudicem audeo dicere. Nam apertiores solummodò elegantias videbit, sed reconditiores & exquisitiores venustates perspicere nullo modo poterit, &, ut ait in *Agamemnone* *Æschylus*,

—ἐκ καλυμμάτων

Ἐσαι δεδορκως νεογαμβ νυμφῆς δικην.

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco sermone* satis perfectè sit imbutus, sed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter*, *Apollo*, *Bacchus*, alii; qui *Hercules*, *Theseus*, *Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prata *Elysia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum descriptiones & omnium gentium communes,

Αυραι περιπνευσιν, αν-
 θεμα δε χρουσε φλεγει,
 τα μεν χερσοθεν, απ' α-
 γλων δενδρων,
 υδωρ δ' αλλα φερθει,
 ορμοισι των χερας ανα-
 πλεκοντι και σεφανθς *,

percipiet ille quidem, & delectabitur: sed per-
 gat aliquantulum,

Βελαις εν ορθαις 'Ραδαμανθυος
 ον πατηρ εχει Κρονος ετοι-
 μον αυτω παρεδρον,
 ποσις ο παντων Ρεας
 υπερτατον εχοισας θρονον.
 Πηλευς τε και Καδμος εν τοισιν αλειονται.
 'Αχιλλεα τ' ενεικ', επει
 Ζηνος ητορ λιταις επεισε, ματηρ,
 'Ος Εκτορ' εσφαλε Τροιας
 αμαχον ασραβη κιο-
 να, Κυκνον τε θανατω πορευ.
 'Αθς τε παιδ' Αιδια-
 πα—

Hos profectò versûs pro facillimis, obscurissi-
 mos, pro dulcibus, hiantes, pro gravissimis, sub-
 infulsos esse autumabit: atque in cæteris ejus-
 dem poetæ carminibus, ne milleffimam quidem
 elegantiarum ac venustatum partem intelliget.
 Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus natu-
 ralibus depromptis ordiar) qui ad poema vel
Arabicum vel *Persicum* legendum accedit, nisi

regionis, in quâ versabatur poeta, situm ac proprietates percipiat, fieri non potest quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo; sic cùm dicat *Abu Ebadeh Albokbteri**,

* فكسانها تبتسم عن لؤلؤ منضد او برد واقاح
 وطره كالليل مرخية تخجل ضو الصباح *

“ Tanquam subrideret (dentes habens nitidiores),

“ Margaritis confertis, aut grandine aut anthemide:

“ Cinnus ejus, tanquam nox, demissus est,
 “ (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit.”

& alius,

اخجلت بالثغر ثنانيا الاقاح
 ياطرة الليل ووجه الصباح

“ Dentium tuorum splendore florem anthemidis pudore afficis,

“ O tu, cujus cinnini nocti similes sunt,
 “ facies verò auroræ.”

fugiet eum maxima harum similitudinum suavitas, nisi sciat, primùm, *anthemidem* florem esse candidissimum, de quo *Nicander* in secundo *Georgicorum* libro,

* Vide *Haririum Mekam*. II. & *Noctes Arabicas*.

Οὐδὲ μὲν Ἀνθεμιδῶν κενεὴ γήρυσεται ἀκμῆ,

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequentissimè affimilant; deinde, *Arabibus* in tentoriis perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem esse notissimam, quâ utuntur sæpissimè, cum *albas genas jucundo rubore suffusas* describant. Pariter *Amralkeis*,

وتعطو برخص غير شثن كانه
اساربع ظبي او مساويك اشحل

“Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non duris, tanquam vermibus in arenâ repentibus, aut ligno *Isbil*.”

Quis hunc versiculum potest intelligere, nisi qui sciat *يسروع* vermem esse longum, candidum habentem corpus, & rubrum caput; cum quo puellæ digiti herbâ quâdam purpureâ tincti comparantur; & *Isbil* ligni albi esse genus, quo defricantur dentes? Ad summam, poematum Asiaticorum lectoribus notum esse debet, eorum auctores in regione amœnissimâ vitam egisse, florum, arborum, animalium, aliarumque rerum abundantissimâ, quas in *Europâ* non habemus: eas itaque imagines quæ illis dilucidæ sunt, nobis videri obscuras, quæ illis pervagatæ, nobis abditas, quæ illis splendidæ, nobis temerarias, quæ illis denique sublimes, lætæ, plenæ, ju-

cundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxuriosas, dissolutas: sed ad alia pergamus.

Longum esset percensere, quam variæ ac venustæ imagines in poesi *Arabum* ac *Persarum* deriventur vel à moribus, & vitæ communis consuetudine, artibus, ludis ac disciplinis, vel à rebus sacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Mecani* ædificio, vel ab historiis regum, heroüm, ac bellorum memorabilium. Verùm si quis de his singulis plenè & copiosè velit differere, volumen integrum contexat necesse est.

Nunc verò de ultimo imaginum fonte, *fictionibus* scilicet poeticis, pauca dicam. Sunt autem imagines à fabulis derivatæ, ut rectè judicat *Hermogenes* *, jucundissimæ.

Nimium est quantâ cum voluptate & delectatione fabulas & recitatas audiamus, & scriptas legamus. Hoc sensit *Plato*; ideoque illas de *Boreâ* & *Orithyâ*, de *Gige*, & annulo illo mirifico, dulcissimè orationi suæ intexit. Notant contrà dicendi magistri unum tantummodò in horridâ *Thucydidis* historiâ locum esse jucundum, ubi scilicet *Terei* & *Philomelæ* fabula inducitur †! Est fanè fictio, poeseos (Hebræam omnium verissimam excipio) quasi anima, sine

* Περὶ Ἰδεῶν, lib. ii. cap. iii. περὶ Γλυκυτήτων.

† Pag. 100. Edit. Hudf. Τηρεὶ δὲ τῷ Προκλήνῃ τὴν Πανδίωνος ἀπ' Ἀθηνῶν σχοινοῦ γυναῖκα, προσήκειν ὁ Τηρέης ἄδελφός, ἔδει τῆς αὐτῆς Θρακῆς ἐγένετο, & quæ sequuntur.

quâ nec naturam neque etiam nomen retinere possit. Ac mirum est quantum omnium gentium poesi hæc figmenta dulcedinem, & suavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cùm veteres tum recentiores poetæ imitati sunt, loqui non est necessarium. In veteri *Gothorum* poesi translationes propè omnes à fabulis sumuntur * : itaque in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ* ; poesis, *Odini munus*. Versûs quosdam *Peruvianos*, eosque antiquissimos, citat *Garcilassus* † ; quorum sensus hic est : “ Puella formosa, frater
 “ tuus pluviosus, urnulam tuam nunc infrin-
 “ git ; cujus ictus tonat, fulget, fulgurat. Tu
 “ vero, puella, jucundos imbres fundis ; inter-
 “ dum grandinem ac nivem mittis ; rerum om-
 “ nium effector & procreator tibi hoc munus
 “ tribuit.” Fingunt enim poetæ *Peruviani* puellam esse in cœlo formosissimam, quæ amphoram aquæ plenam manu tenet ; quam in terram identidem fundit ; sed hujus puellæ fratrem, hominum generi inimicissimum, hanc amphoram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilassus*, veterum *Yncarum*, seu regum, quendam, qui & poeta admirabilis esset, & philosophus insignis, hoc

* Vide Eddam & Malleti Histor. Dan.

† Historia de Peru, lib. ii. cap. xxviii.

carmen contexuisse; additque hos versiculos inter nodos perveteres ac variis distinctos coloribus fuisse inventos. Notissimum enim est Peruvianos pro literis, nodis quibusdam usos esse. Sed redeamus ad Asiaticos. Apud eos multæ sunt pervagatæ fabulæ, quæ etiam in fictas * Europæorum historias tandem defluerunt: nam Ariosti *Hippogryfus* nihil aliud esse videtur, præter Persarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Bustân*,

چنان پهن خوان کرم گسترد
که سیهرغ در قاف قسمت خورد

- “ Campum mensæ liberalitatis ita latè extendit,
“ Ut gryps (*Simorg*) in monte *Káf* cibi portionem accipiat.”

Eadem avis mirifica in magno *Ferdusi* poemate inducitur *Rustemo* vulnerato administrans. Præterea fingunt poetæ Persici duo esse animantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & mansuetum esse aiunt & aspectu venustissimum, in urbe splendidissimâ habitans, quam *شاد و کام* Hilaritatem & Desiderium vocant; alterum, deforme, sævum, truculentum, generique hominum infestissimum, in locis mon-

* *Historias videlicet Romanenses.*

tuosis ac sylvestribus latens ; hoc autem genus Persæ دیو, Arabes عفریت appellant, illud پری Peri, & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundissima omnium est ea de rosæ & luscinia amore fabula, quam frequentè attingunt poetæ Persici ; inde fit ut, cùm in eorum carminibus de rosâ mentio incidat, luscinia nomen plurimùm subsequatur ; velut in illo disticho,

مغنی کجای که وقت گلست
چہنہا پر از غلغل بلبلست

“ Cantor, ubi es? nam rosarum tempus est ;
“ Horti autem lusciniarum modulis pleni sunt.”

sic Gelalo'ddin Ruzbehâr in poemate الاشجار
ثمرات seu *Fruetus arborum* vocato, divinum
numen alloquitur,

تا بچہد تو نعرہ زد بلبل
ہمہ گوش ام چون درخت گل

“ Dum laudes tuas modulatè canit luscinia,
“ Ex omni parte auris sum, tanquam rosæ
“ frutex.”

Poetam rosæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo dissentio. “ *Totam au-*

rem esse,” nihil aliud significat, nisi attentè audire: quam locutionem linguæ etiam Europææ non aspernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Gulistân,

نه بلبل بر گلش تسبیح خوانست
که هر خاری بتسبیحش زبانست

“ Non luscinia solùm rosæ infidens laudes
“ ejus canit,
“ Unaquæque enim spina, ut eum laudet,
“ lingua fit.”

Et Hafez pereleganter,

کنونکه در کف کل جام بادۀ صافست
بصد هزار زبان بلبلش در اوصافست

“ Nunc cùm in rosæ manu vini puri calix fit,
“ Centum mille linguis luscinia illius laudes
“ canit.”

ubi occulta est comparatio, eaque bellissima, rosæ enim calyculum, jam se explicantem, & purpureo colore suffusum, cùm vini rubescentis poculo venustè comparat. Idem alibi,

چو در رویت بخندد کل مشو مغرور ای
بلبل

که بر کل اعتهادی نیست کر حسن جهان
دارد

“ Cum in vultu tuo subridet rosa, ne idcirco
 “ vanâ spe decipiaris, O lusciniâ,
 “ Siquidem rosæ nulla est fiducia, licet totius or-
 “ bis terrarum pulchritudinem complectatur.”

Et

رونق عهد شبابست دگر بستانرا
 میرسد مژدهٔ کل بلبل خوش الحانرا

“ Splendidum adolescentiæ tempus horto re-
 “ dit,
 “ Faustum rosæ nuncium suaviloquæ luscini-
 “ niæ affertur.”

Et

نوای بلبلت ای کل کجا پسند افتد
 چو کوش و هوش بهرغان هرزه کوداری

“ Modulatio lusciniæ tibi, O rosa, quo modo
 “ grata esse potest,
 “ Dum aurem atque intellectum avibus futilia
 “ loquentibus præbes?”

hoc est, “ Quo modo jucunda esse possunt poetæ
 “ tui & amatoris carmina, formosa adolescen-
 “ tula, dum improbis delatoribus fidem habes?”
 Solent enim poetæ Perfici seipfos cum lusciniis,
 amicas verò cum rosis sæpenumerò comparare,
 velut in pulchro carmine elegantissimus Hafez,

غرور حسن اجازت مکر نداد ای کل
که پرسشی نکنی عندلیب شیدارا

“ An arrogantia tua ob pulchritudinem te
“ non finit, O rofa,
“ Ut quippiam de lusciniâ amore percitâ
“ perconteris?”

Et alibi pari cum venustate,

دیگر ز شاخ سرو سہی بلبل صبور
کلبانک زد کہ چشم بد از روی کل بدور
ای کل بشکر انکہ توی پادشاہ حسن
با عاشقان بیدل مسکین مکن غرور

“ Rursus è procero cupressi ramo luscinia
“ patiens
“ Modulos iterat (dicens) Malus oculus à
“ rosæ facie procul abfit!
“ O rofa, quòd tu regina sis pulchritudinis,
“ ne idcirco
“ Amatoribus tuis excordibus, miseris, te in-
“ humanam præbeas.”

Ita porrò idem,

دوشم ز بلبل چه خوش آمد کہ می سرود
کل کوش پهن کردہ ز شاخ درخت خویش

“ Heri quanta mihi dulcedo à luscinia venit,
 “ quæ suaviter modulata est,
 “ Rosâ aurem explicante à ramo fruticis !”

Eâdem imagine frequentissimè utuntur Turcæ,
 qui Persas, ut Latini Græcos, semper imitantur;
 sic poeta in *Humaiun Nâmeb* citatus,

کلم کل کبی بردم اولوب شاد
 قلب بلبل کبی الحان و فریاد

“ Læti perpetuò veniamus, tanquam rosæ,
 “ Modulatè canentes & strepentes instar lus-
 “ ciniaë.”

Ita denique Persicorum poetarum princeps,
 omniumque forsan post Homerum elatissimus,
 in pulchro poemate de Rustemi & Asfendiari
 prælio, orditur,

کنون خوردن باید می خوشکوار
 که می بوی مشک آید از کوهسار
 همه بوستان زیر برک کلست
 همه کوه پر لاله و سنبلست
 بیالیز بلبل بنالد همی
 کل از ناله او بیالد همی
 شب تیر بلبل بخندد همی

کل از باد و باران ببندد همی
 من از ابر بینم همی باد و دم
 ندانم که بلبل چرا شد دژم
 بخندد همی بلبل از بوستان
 چو بر کل نشیند کشاید زبان
 که داند که بلبل چه گوید همی
 بزیر کل اندر چه بوید همی
 نکه کن سحر که که تا بشنوی
 ز بلبل سخن گفتن پهلوی
 همی نالد از مرک اسفندیار
 که با من همی بر کند شهریار
 ز بلبل شنیدم یکی داستان
 که خواند از گفته باستان

- “ Nunc est vinum bibendum gustu dulce,
 “ Odor enim moschi à montibus afflatur.
 “ Unusquisque hortus rofarum foliis tegitur,
 “ Unusquisque collis tulipis & hyacinthis plenus est.
 “ In hortulo luscinia modulatè queritur,
 “ Rosa ob questum ejus expergiscitur.
 “ Nocte tenebrôsâ subridet luscinia,
 “ Rosa vento & pluvia arctè ligatur.
 “ Equidem à nubibus venientes aspicio ventos & flatûs,
 “ Nescio quam ob causam luscinia tristis sit.
 “ Ridet enimverò luscinia ex horti recessu,
 “ Cùm rosæ infidet, os aperit.
 “ Quis scit quid luscinia loquatur,

- “ Quid sub rosâ illâ odoratu investiget ?
 “ Attende matutino tempore, ut exaudias
 “ A lusciniâ orationem Perficam.
 “ Ob mortem Isfendiari gemit (dicens),
 “ *A me princeps ille eripitur!*
 “ Jam verò lusciniæ narrationem audio
 “ Quæ à veteribus recitari solebat.”

Nec est fanè difficile conjecturâ consequi, unde commentitius hicce floris ac lusciniæ amor originem habuerit; narrant enim mercatores, lusciniâs in *Asiâ* rosarum odoratu incredibiliter delectari, & persæpè inter eas usque adeò volitare, donec odoris dulcedine, quæ in illis regionibus est acerrima, quasi ebriæ factæ, pennas remittant ac decidant * : illud etiam addendum est, eâdem anni tempestate cùm rosas florere, tùm aves etiam solitas esse inter arbuſta modulari.

Huic capiti Oden *Hafezianam* haud alienum erit subjungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur :

کنونکه در چمن آمد کل از عدم بوجود
 بنفشه در قدم او نهاد سر بسجود

- “ Nunc cùm in hortum venit rosa à nihilo in
 “ vitam,
 “ Viola super pedem ejus ponit caput, ado-
 “ randi causâ.”

* Vide Hyd. de Relig. Vet. Perf.

Voces Arabicæ *وجود* & *عدم* inter se contrariæ sunt, & sæpè sibi invicem opponuntur. Innuit autem poeta rosam, suo iudicio, violæ præstare, & tanquam reginam flosculum illum pedibus submittere. Bella est florum inter se nexorum descriptio: est prætereà ficta personæ inductio, eaque perelegans. Similiter de rosâ & narcisso poeta venustus Ebn Tamim,

من فضل النرجس وهو الذي
يرضي بحكم الورد ان يرأس
أما تري الورد غدا جالساً
ان قام في خدمته النرجس

“ Ex narcissi excellentiis hæc est, quod rosæ imperio, cùm dominatur, cedit: Nonne vides rosam sedentem, ad cuius fervitium surgit narcissus?”

بنوش جام صبوحی بنالہ دف وچنک
ببوس غبغب ساقی بنالہ دف وعود

“ Bibe cyathum vini matutini ad modulos cymbali & lyræ, Osculare cervices puellarum ad modulos cymbali & fidium.”

بیباغ تازه کن آیین دین زردشتی
کنونکه لاله برافروخت زآتش نهرود

“ In horto recentem fac ritum religionis *Zoroastris*,

Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*.”

De religione *Zerduſhti*, & igne *Nimrodi*, vide Hydii *de Perſarum religione* librum : describit poeta igneum florum ſplendorem.

ز دست ساقی سیهین عذار عیسی دم
شراب نوش ورها کن حدیث عاد و ثمود

“ A manu pocillatoris genam argenteam, & *Messiae* halitum habentis,

Vinum bibe, & miſſam fac historiam *Adi* & *Themudi*.”

Messiae halitus innuit mollem spiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam poſſit revocare. *Ad* & *Themud* nomina ſunt tribuum antiquarum in *Arabiâ* degentium, quas monitis *Vatis Saleb* obtemperare recuſantes, periſſe dicit auctor *Alcorani*.

Huc reſpicit *Atthar* in *Pendnameh*,

انکه فرمان داد قهرش بادرا
تا سزای داد قوم عادرا

“ Qui mandatum potentiae ſuae dedit vento,
Ut ſupplicium meritum populo *Adi* daret.”

جهان چو خلد برین شد بدور سوسن و گل
ولی چسود که دروی نه میکنست خلود

“ Orbis terrarum tanquam cœlestis paradifus
fit liliorum ac rofarum tempore :
Sed quid juvat, cùm in eo nequit esse æter-
nitas? ”

Pulchram vides annominationem inter خلد *pa-*
radifum, & خلود *æternitatem*.

چو گل سوار شود بر هوا سلیهان وار
سحر که مرغ در آید بنغمهٔ داوود

“ Cùm rofa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*. ”

Fingunt Asiatici fuisse *Salomoni* tapeta mirifi-
cum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa
autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquun-
tur: velut poeta in præfatione ad libri *Humaiun*
Námeb,

صبر کلک تو در حل مشکلات امور
چنانکه نغمت داوود در آدای زبور

“ Sonus calami tui cum negotia difficilia ex-
“ pedias,
“ Similis est modulis *Davidis*, cùm *Psalms*
“ caneret. ”

بدور كل منشين بي شراب وشاهد وچنگ
 كه ههچو دور بقا هفتۀ بود معدود

“ Tempore rosarum noli federe sine vino, &
 “ amicâ, & citharâ,
 “ Nam tanquam tempus durationis septima-
 “ næ, numeratur.”

بخواه جام لبالب بيان آصف عهد
 وزير ملك سليمان عهد الدين محمود

“ Pete cyathum ad oram plenum in memo-
 “ riam *Asafi* hujus ætatis,
 “ *Viziri regis Soliman, Emadeddin Mahmûd.*”

Asaf Salomonis fuit, si Asiaticis fides sit habenda, minister, idemque cujus nomen Psalmo uni atque alteri præfigitur. *Emadeddin* vir erat quidam summæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

ز عيش كام ابد چو بدور او اي دل
 كه باد تا بايد ظل عاليش مهود

“ Hilaritatis desiderium fit perpetuum, velut
 “ in ejus ætate, O cor meum !
 “ Sit enim perpetuò umbra excelsa ejus ex-
 “ tenfa.”

بیار بادہ کہ حافظ مدامتش استنظار
بفضل رحمت حق است غافر معبود

“ Affer vinum: nam Hafez illud semper petit à præstantiâ & misericordiâ Domini benevoli, adorati.”

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus constitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primùm

الاستعارة

SIVE

De Translatione.

FIGURAS Asiaticæ dictionis tractaturus, missas faciam Rhetorum definitiones & distinctiones, quæ subtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitatis verò parum: quis enim non illicò videt, * *Figuram esse vocis mutationem à primâ significatione detortam & primum necessitatis causâ usurpatam, deinde venustatis?* aut quis ignorare potest † *Translationem esse, cùm verbum in quandam rem transfertur ex aliâ re, quod propter similitudinem rectè videtur posse transferri?* Ac primùm de translatione loquar, quâ præcipuè utuntur poetæ Asiatici ornatûs causâ & suavitatis.

* *Figuram sic definit Tiberius Rhetor,*

Ἐστὶ τοίνυν σχῆμα, τὸ μὴ κατὰ φύσιν τὸν γενεῖ ἐκφέρειν, μηδὲ ἐπ' εὐθείας, ἀλλ' ἐκτρεπεῖν καὶ ἐξαλλαττεῖν τὴν διανοίαν, κοσμῶσιν τινὶ τῆ πλάσει ἢ χρείας ἐνεκα.

† *Ad Herenn. lib. iv.*

Translatio autem duplex est; alteram *Græci* vocant *Μεταφοραν*, *Arabes* استعارة quasi, *Mutationem*; alteram, rhetores *Μετωνομιαν*, *Asiatici* كنية appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Aristotele* translationi subjungunt. Figuræ hujus pulcherri-
mus usus est, quo rei cujusdam adjuncta vel *Filii*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile est quantum splendoris & jucunditatis linguæ *Arabicæ* hæc figura afferat: cujus rei exempla quædam seligam.

Mohammedes vinum appellabat أم الخبأيت seu, *Matrem peccatorum*; cui sententiæ *Hafex*, *Anacreon* ille *Persarum*, minimè ascribit suam; dicit autem

آن تلخوش كه صوفي ام الخبأيتش خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذارا *

“ Acre illud (vinum) quod vir religiosus

“ *matrem peccatorum* vocitat,

“ Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam

“ *virginis suavium.*”

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias tris-
titia*;

الا نهتني قتيات بث

“ Heu, *mæroris filia* me insomnem reddunt.”

Nec minori elegantia, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato'lcomeit*, puellam tristiore alloquens,

اليوم يوم شرور لا شرور به
 فزوج ابن السحاب بابنة العنب
 ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها
 وثغرها باسم عن لؤلؤ الحبيب

“ Hic dies, lætitiæ dies est; nulla est in eo
 “ calamitas;

“ Ducit autem *filius nubium filiam uvarum*;

“ Non decet cyathus à manu (puellæ) tristem
 “ vultum habentis,

“ Et cujus dentes renident splendidiùs quàm
 “ baccæ margaritarum.”

In hoc genere venustæ sunt illæ figuræ, الشفة, بنت العين, بنت الجبل, بنت المنية, بنت
montis, labiorum, mortis, oculi, filia; quibus significantur, *Echo, Verba, Febris, Lachryma*; aliæque innumerabiles. Meliùs tamen hoc genus *fictis personarum inductionibus* nonnulli subjungunt.

Nec verò existimandum est *solos Asiaticos* hac figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram habet venustatem.

Ita * *Chæremon* in *Iö* flores εαρος τεκνα jucundif-
simè vocat, cùm dicit,

Ἄνθησιν εαρος τεκνα περιξ σρωσαντες.

Et in *Centauro* λειμωνος τεκνα.

Ab eodem in *Baccho* hedera vocatur,

Χορων ἐρασης κίανος, ἐνιαυτε δε παϊς.

Et pari elegantiâ suavissimus idem poeta in
Ulyssè rofas appellat,

Τιθνημη' εαρσ ἐκπρεπεσατον.

Sic etiam *Alcman* Rorem fatis pulchrè
“*Aeris & Lunæ filiam*” vocat,

† Οἷα, inquit Διὸς θυγατηρ τρεφει και Σελανας.

Ita † *Pindarus*, Imbres nominat Παιδας νεφελης.
Et Diem, *Solis filium*,

§ Ὅποτε παιδ' ἄλιβ
Ἄτειρει συν ἀγαθῶ
Τελευτασμεν.

Et *Vinum*, filium *Vitis*,

|| Ἐκίρνατω τις μεν γλυκυν
Κωμῆ προφαταν·
Ἄργυρεισιν δε νωμα-
τω φιαλαισιν βιαταν
Ἄμπελε παιδα.

* Vide *Athen.* lib. xiii.

† Ap. *Plutarch.* *Sympos.* III.

‡ *Olymp.* XI.

§ *Olymp.* II.

|| *Nem.* XIX. 123.

Autumnum denique appellat *Vitis matrem*,

* Οὐπω γένος φαίνειν τερεινῶν
Ματερ' οἴνανθας Ὀπωραν.

Nec minus eleganter poeta à *Suidâ* citatus vocat
† *lagænam*,

——— κασιγνήτην νεκταρεῆς κυλικός.

Sed ad translationes Asiaticas veniamus; quarum exempla hoc loco parcius proferam: unum tamen atque alterum feligam exemplum; quorum primum fit vox ردي quæ *Rorem* notat, & per dulcissimam translationem pro *Liberalitate* sumitur. Sic ردي rore maduit, & liberalis fuit. ردي roscidus & munificus; & ردي liberalior. Eodem ferè modo vocibus سبيل torrens, مطر pluvia, Arabes utuntur; & Persæ, voce باران. Sic Arabicè جاد copiosè cecidit pluvia, & postea liberalis fuit: hinc جود liberalitas. Notum est Hebræos hac imagine persæpè usos fuissè: ita comparatur apud † *Isaiam* divini Numinis infi-

* Num. 5.

† Vide *Suid.* in voce λαγυνός. Hoc epigramma (Σχολιον enim non est, ut putavit *Tollius*) in sex versûs debet distingui.

Κυπριδι κεισο, λαγυνε μεθυσφαλες αὐτικα δωρον,

Κεισο, κασιγνήτη νεκταρεῆς κυλικός,

Βακχεί, ὑγροφθογῆ, συνεχιε δαιτος εἰσης,

Στειναυχεν, ψηφει συμβολικης θυγατερ.

Θνητοῖς αὐτοδιδακτε διηκονε, μυσι φιλωντων

Ἠδιση, δειπνων οπιλον ἐτοιμοτατον.

† LV. 10, 11.

nita beneficentia & largitio *pluviae terram irriganti,*

כי כאשר ירד הגשם והשלג
 מן השמים ושמה לא ישוב :
 כי ים הרוח את הארץ
 וחולידה והצמיחה :
 ונתן זרע לזורע ולחם לאכל
 כן יהיה דברי אשר יצא מפּי :

“ Nam sicut imber & ros descendit
 De cœlo, neque illuc adeò redit
 Donec terram rigaverit,
 Fœcundamque reddiderit, & germinare fe-
 cerit ;
 Ut semen det ferenti, & edenti panem,
 Talia erunt verba ex ore meo prodeuntia.”

Huc spectat versus in * carmine admirabili poetæ
Abi'l Kassef,

اقول لركب يهبوا مسقط الندي
 وقد جاوز الركبان من دونك السقطا *

“ Dixi equitum turmæ, attendite roris casum,
 At præterit equites citra te, casus ille.”

Et *Ebn Arabshâb,*

امطر ايادي يهينه بالنوال ففاض الخير
 من صوب الشمال

* *Ebn Khalicân.*

“ Pluere fecit à dextrâ suâ dona, & effudit beneficentiam, tanquam imbrem à vento septentrionali incitatum.”

Ad hoc etiam pertinet scriptoris cujusdam *Turcici* præceptum,

منبع کفّ یهینندن جریان ایدن قطرات
سیالی درهم و دینار صداسی رسیده
سامعی دست یساری اولیه

“ Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ defluentium sonitus, ad aures finistræ ne perveniat.”

کي اشجار جویبار معدلت انک باران جود
وا احسانیلې طراوت بولم شدي و ازهار کلزار
نظام مهلکت اقطار امطار رافت و عاطفتي
ایله سیران اولم شدي

“ Ut arbores, quæ ripas justitiæ ejus inumbrant, imbribus largitionis & liberalitatis rigatæ virefcant; & flores roseti imperii ejus guttis pluvix benevolentix & facilitatis madeant.”

Sic etiam Hafez,

میجست از سحاب ازل رحمتي ولي جز
دیده اش معاینې چیزی نداد نم

“ A nubibus æternitatis misericordiam petiit, sed præter oculum suum lachrymis scatentem, nemo illi *rorem* dedit.”

Hic nequeo omittere similitudinem pulcherrimam in libro *Hamasa*,

فتي عيش في معرفه بعد موته

کها کان بعد السیل ۛجراه مرتعا *

“ Juvenis, qui post mortem ob liberalitatem suam vivit,

Sicut pratum post imbris effusionem virescit.”

Nec minorem habet elegantiam vox ذکر quæ inter alia *famam ac bonam existimationem* notat. Est autem dulcissima translatio; nam hujus vocis * antiqua significatio fuit *Odor suavis*; sic vetus poeta,

ريح الكلاء وذكره

Odor & suavis aura victoriæ.

Et Hoseas pulcherrimè †,

אהיה כטל לישראל יפרח
 כשושנה ויד שרשיו כלבנון :
 ילכו יונקותיו ויהי כזית
 חודו וריח לו כלבנון :
 ישבו ישבי בצלו יחיו דגן
 ויפרח כגפן זברו כיון לבנון :

* Vide Schultens in *Hamasa*, p.

† XIV. 6—8.

- “ Ero tanquam ros *Israeli*; effulget
 “ Velut lilium, & extendet radices suos sicut
 “ Libanus;
 “ Explicabit ramulos suos, & erit instar oleæ
 “ Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam
 “ *Libano*.
 “ Qui sub umbrâ ejus habitant, tanquam
 “ frumentum revivifcent,
 “ Succrescent sicut vitis; odor ejus, tanquam
 “ vinum Libani.”

Sic etiam eruditiffimus auctor libri Sucardán,

ما احلي بالافواه ذكرك

- “ Quam jucundus in (hominum) oribus, *odor*
 “ tuus.”

Adde sententiam pervagatam,

اسعد الملوك من بقي بالعدل ذكره

- “ Regum feliciffimus is est, cujus odor (fama)
 “ ob justitiam perpetuò maneat.”

Huc spectant illa in * *Salomonis* carmine,

שמן תורד שמך

- “ Unguentum effusum, nomen tuum.”

Et versûs elegantiffimi poetæ Perfici Jâmi in
 libro Yusef ve Zulikha,

کشادی نافه طبع مرا ناف
 معطر کن ز مشکم قاف قا قاف *
 ز شعرم خامه را شکر زبان کن
 ز عطرم نامه را عنبر فشان کن *

“ Aperis mihi cistam odoriferam naturæ,
 “ Moscho meo fragrantem redde montis Kâf
 “ extremitates (à Kâf ad Kâf),
 “ Carminibus meis calamum fac dulcilo-
 “ quum,
 “ Odore meo (famâ meâ) librum fac amba-
 “ rum spargere.”

& illa,

هنر چو مشک بود مشک اگر نهان دارند
 ز فیض رایحه او مشام اثرست *

“ Celata Virtus moscho similis est: tametsi enim
 occultus sit moschus, tamen odor qui ex eo
 afflatur, est jucundissimus.”

& *Ebn Arabshâb* de precatone usitatâ وسلم
 loquens, ait,

صلوة تذکي المسک الاذ فر فی صدور الکتب

“ Hæc salutatio gratissimum spirat moschi odo-
 rem in librorum exordiis.”

& illa elegantissima *,

כשמן הטוב על הראש
 ירד על הזקן וקן אהרן
 שיוורד על פי הברכה

quem locum bellè, ut multa, expressit auctor
 libri de Sacrà Poesi †,

“ Non *aura nardi suavior* occupat
 “ Sensus, quæ Aronis vertice de sacro
 “ Per ora, per barbam, per ipfas
 “ Lenta fluens it *odora vestes.*”

Omnes ferè gentes hac translatione uti videntur:
Sinenses signum quoddam habent, quod *Hiang*
 vocant, & quo significatur primò *Odor*, deinde,
Fama, Virtus ‡.

Vocem سقي irrigavit, potum præbuit, in

* Psal. cxxxiii. 2.

† Præl. xxv.

‡ *Galli* aiunt, La mémoire de celui qui agit si noblement est en
 bonne odeur auprès des gens d'esprit. Germanicè quoque *geruch*
 est odor, & *gerücht*, vox haud admodum dissimilis, quasi *rûhm*,
fama: sic auctor libri elegantis *de Abeli Morte*, “ Blühe empor,
 “ wie die junge blum' im frühling empor blühet; dein leben sey
 “ ein süßer geruch vor dem Herren.” Et alibi, “ Wie ein lieb-
 “ licher frühlings strauß empor blüheten und vereint liebliche ge-
 “ rüche der tugend zerstreiten.” Nos quoque interdum eadem
 figurâ utimur: sic *Clarendonius*, “ By her intercession with the
 “ King, she would lay a most seasonable and popular obligation
 “ upon the whole nation, and leave behind her a pleasant odour of
 “ her grace and favour to the people.”

permultas res jucundissimè transferunt Arabes ;
 sic scriptor clarissimus,

وإذا بساتي الموت فاجاءهم بكاسات الثبور
 فسقي رياض حياتهم قدحًا اعاد الكل بور

“ Ecce autem, mortis pocillator accessit ad

“ eos cum exitii *cyatho* ;

“ Et irrigavit vitarum eorum hortulos poculo,

“ quod omnes ad nihilum redegit.”

Exempla translationum à *rigando* & *hauriendo*,
 sunt in omnium gentium sermonibus ferè innu-
 mera ; sufficiet hîc duos versiculos citare à li-
 bello de *Rodanthes* & *Doficlis* amoribus, quos
 legenti mihi primùm valdè arrisisse memini :

Κρατήρα μακρον ἡδονης και δακρυων

Κιρνωτες ἐξεπινον αχρισ εις μεθην.

Unum solummodò addam exemplum, quod ta-
 men auribus Europæis durius esse videbitur.
 Vox *انف* *nasum* significat : transfertur autem
 ad omnium rerum *partem eminentiorem*. Sic
انف جبل *nasus montis*, promontorium ; *البرد*
انف *nasus frigoris*, frigus intensum ; *انف*
كاس *poculum illibatum* ; *روضة انف* *hortus no-*
vus & *intactus*, quem *κηπον ἀκηρατον* vocat *Ibycus* ;
انف القوم *nasus populi*. Sic *عربين* *superior*
nasi pars, & *عربين* *populi principes*. Ut Ho-

sein El Afadi de morte liberalissimi herois loquens,

واصبح عرنين المكارم اجدعا

“Nasus nobilitatis præciditur.”

Eâdem translatione utuntur *Sinenses*, vox enim *Pië*, cùm *nasum* significat, tum etiam *familiæ principem*. Eodem sensu usurpant Hebræi vocem חרטם, quæ *Arabica* est, *خرطم nasi pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

ויקרא את כל חרטמו מצרים

vertenda sunt, *Vocavit autem omnes primarios Ægypti viros, non præstigiatores, ut vulgò redduntur.*

Cùm plures continuantur translationes, omninò permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè possumus *Permutationem* appellare; cujusmodi est illa *Hafeziana*,

چو آفتاب مي از مشرق پياله بر آيد

زباغ عارض ساقی هزار لاله بر آيد

“Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,

“In *horto* genæ pocillatoris mille tulipæ

“florent.”

Sec huic figuræ immorari nihil necesse est, quippe cujus exempla in *Asiaticorum* libris omnibus sint frequentissima; & fanè *permutatio* hæcce, seu Ἀλληγορία, genus illud dicendi, quod *Asiaticum* vocant, videtur ab Europæorum dictione potissimùm distinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *similitudinum* syl-
vam universum hoc naturæ templum. Ponant
ante oculos cœlum, terras, maria; aspiciant in
cœlo, solem, lunam, stellas; in terrâ, arbores,
flores, herbas, segetes, animalia: in aquis, na-
tantes belluas, conchas, pisces; videant in aëre
pendentes nubes, videant ætheris placidam fere-
nitatem, & immensa protinùs exsurget similitum
rerum varietas & copia. Sed hæc sunt omnibus
gentibus communia; at multæ sunt naturales
imagines, *Asiaticis* magis quàm reliquis fami-
liares, velut orientis auroræ, & stellarum, qua-
rum cursûs in tentoriis degentes Arabes com-
modissimè observare possunt; aliæ denique *Asia-
ticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, anima-
lium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud
cognoscimus. Non est igitur mirum, poetarum
Asiaticorum similitudines nostris auribus non-

nunquam duriores, nonnunquam etiam subinfulas videri. Ridemus si poeta Persicus gracilem puellam cum buxo comparat (quâ tamen comparatione sæpissimè utuntur Asiatici), propterea quòd in Europâ buxus humi serpit, & abjectissimus esset frutex, nisi splendidâ viriditate commendaretur; in Asiâ verò in pulcherrimam arborem succrescit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea observandum est, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, scilicet, & *distinguendi*, primam esse maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exultantis, poetici; alteram politi, subtilis, teretis, accurati; hanc ad iudicium, illam ad ingenium & affectûs pertinere.

Hinc translationibus & similitudinibus abundantior est *Asiaticorum* quam *Europæorum* poësis. Hi enim (*Homerum* & Græcos excipio) rarò comparationem admittunt, nisi usquequaque conveniat; illi similitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm solliciti si quid in eâ sit discrepantiæ vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat Asiaticarum comparationum venustas & abundantia, dummodò statuatur omnem poësin, præcipuam ex iis suavitatem ac pulchritudinem recipere; ac longè venustiores esse eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Asiaticis separatim loquar, necesse habeo de *comparatione in genere* breviter disserere. Hujus itaque figuræ

triplicem usum statuerunt rhetores: nam idcirco sumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illustrent, vel ut amplificent sententiam. Ideoque eæ quæ ornatûs causâ usurpantur, dulces sint oportet, jucundæ, politæ. Venustæ autem similitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ sunt hilares ac splendidæ; cuiusmodi sunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formosam speciem. Quæ illustrandi gratiâ adhibentur, propriæ esse debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo sumuntur, omninò necesse est altiùs atque magnificentius insurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen necessarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim si prima vel præcipua pars sit similis, cæteræ delectationis ac varietatis causâ appositæ redundare possunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres Lemnias cum apibus comparat, Argonautas cum floribus, urbem cum alveari,

Ὡς δ' ὅτε λείρια καλά περιβρομεῖσι μελισσαι
Πετρῆς ἐκχυμέναι σιμβληίδος—————

sed verborum ambitus non satis est rotundus ac numerosus; idque aures ipsæ indicant. Ideoque addit,

—ἀμφὶ δὲ λειμῶν
 Ἐρσηεις γανυται, ται δὲ γλυκύν αλλοτε τ' ἄλλον
 Καρπον ἀμεργυσιν πεποτημεναι—

Ubi rectè observat doctissimus Scholiastes, vocem γανυται cum κινυρομεναι, quæ mox subsequitur, minimè consentire: tamen post vocem σιμβληιδῶ finita est comparatio, reliqua adduntur ut delectationem plenioribus auribus afferant. Hoc semel monuisse sufficiet. Hæc autem observatio in omnibus similitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipsâ cohærentiâ & proprietate magnam capiunt venustatem, ut in notâ illâ comparatione,

* Ἡελίω ὡς τις τε δομοῖς ἐνιπαλλεται αἰγλή
 Ἰδατος ἔξανισσα, το δὲ νεον ἦε λεβητι
 Ἦε πρὸ ἐν γαυλῶ κεχυται· ἦ δ' ἐνθα καὶ ἐνθα
 Ὀκειη σροφαλιγῆ τινασσεται αἰσσβα
 Ως δὲ καὶ ἐν σῆθεσσι κεαρ ἐλελιζετο κρηης.

Et nunquam sanè adduci potui (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti †) ut crederem ‡ Virgilium hanc similitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommodatius reddidisse §. Certè in aliis locis permultis, quæ ex

* Argonaut. 3. 755.

† De Sacrà Poesi, Prælect. xii.

‡ Æneid. viii. 18.

§ Utrumque meâ sententiâ superavit Camoenſius.

Vide Lusíadas. viii. 87.

Qual o reflexo lume do polido
 Espelho d' aço o de cristal fermoso,

Apollonio sumfit Virgilius, nullus profectò video, cur elegantix ac pulchritudinis palmam ab auctore suo sibi vindicet. Multum sanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medæ suavissimo Ἐπεισοδίῳ, nihil de Amyci & Pollucis pugnà, nihil de Harpyiis, nihil de similitudinibus & descriptionibus, aliisque minutioribus elegantiss *

Che do rayo solar sendo ferido
 Vay ferir noutra parte luminoso:
 O sendo da oziosa maõ movido
 Pela casa do moço curioso,
 Anda pelas paredes e telhado,
 Tremulo aqui e alli desflofegado.

* Qualis est pulchra illa transitio;
 At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
 Evaluit——

Apollonius,

——μαντοσυνησι κεκασμενον. Ἄλλα μιν στι
 Μαντοσυναι ἔσασσαν. Et
 ——ἀδευκεα δ' ε' φυγεν αισαν
 Μαντοσυναις. Οὐ γαρ τις ἀποτροπιη θανατοιο.

Et illa personarum mutatio, quam sumfit etiam *Miltonus*,

——ut duros mille labores
 Pertulerit: tu nubigenas, invicte, &c.

Apollonius,

——μεγαλη ὀπι Φοιβον ἀυτει ——
 Λητοιδη, τυ νυ δε κατ' ἔρανθ ικεο ——

Multæ sunt profectò in Apollonii poemate minutix, quæ sunt diligenter observandæ: qualis est vocum nonnullarum usus quæ videntur esse poetarum, qui sub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obscuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illustrant. Velut γεπαες pro Nepote, vox fortasse Æolica. Sic Apollonius,

——μετοπισθε τεοις νεποδεσσιν ετοιμα.

quas è Rhodio poetâ haufit; illam mehercule suavitatem numerorum, & rotundam illam versuum concinnitatem, in qua regnat Virgilius, ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Longinum, Quintilianum, atque alios adeò temerè esse Aristarchum secutos, ut admirabilem hunc scriptorem in mediocrium poetarum chorum detrudant. Mediocrisne sunt poetæ hi versûs numerosi & modulati?

Ὡς δ' οὐτ' ἐρημαῖοι πεπλήροτες ἐκτοδί πετρῆς
 Χηραμβ ἀπλήνες λιγέως κλαῖθσι νεοσσοί,
 Ἡ οὐτε καλά ναόντες ἐπ' ὄφρυσι Πακτωλοῖο
 Κυκνοὶ κινήσωσιν ἔον μέλος, ἀμφὶ δὲ λειμῶν
 Ἐρσηεῖς βρεμέται, ποταμοῖο τε καλά ῥέεθρα,
 Ὡς αἰ ἐπι ξανθὰς θεμεναὶ κινήσιν ἐθειρας
 Παννυχιαὶ ἐλεεινὸν ἰηλεμον ὠδύροντο.

aut illa descriptio,

———ἀνθεα δε σφι

Νυμφαὶ ἀμεργόμεναι λευκοῖς ἐνὶ ποικίλῃ κολπίοις
 Ἐσφορεὸν. πάσας δὲ πύρος ὡς ἀμφεπέεν αἰγλή,
 Τοῖον ἀπο χρυσεῶν θυσανῶν ἀμαρυσσέτο φεγλῶς,
 Δαίε δ' ἐν ὀφθαλμοῖς γλυκερὸν ποθόν———

& Callimachus,

———ἔ' γὰρ ἐργατὶν τρέφω

Τὴν Μῆσαν, ὡς ὁ Κεῖϛ, Ἐρρίχε νεπέας.

& Theocritus Idyll. XVII. 25.

Ἄθανάτοὶ δὲ καλεῦνται ἔοι νεποδες γεγαυτες.

Immortales autem vocantur, ejus cum sint nepotes.

Notum est enim non esse in illo loco legendum, θεοὶ νεποδες, quod reddiderunt nonnulli, *Dii sine pedibus.*

Quàm breviter & vividè Telamonis iram pingit!

— τω δε οί οσσε

Οσλιγες μαλτροιο πυρος ως ινδαλλοντο.

Quantâ elegantiâ Homeri comparisonem,

Οιη δ' Αρτεμις εισι κατ' ερεος ιοχαιρα.

amplificat;

Οιη δε λιχροισιν εφ' υδασι Παρθενιοιο
 'Ηε και 'Αμνησοιο λοεσσαμενη ποταμοιο
 Χρυσειοις Λητωις εφ' αρμασιν εσηκρια
 'Ωκειαις κεμαδεσσι διεξελασησι κολωνας
 Τηλοθεν αντιωσα πολυκνισσε εκατομβης,
 Τη δ' αμα νυμφαι επονται αμορβαδες, αι μεν επ' αυτης
 'Αγρομεναι πηγης 'Αμνησιδος, αι δε δη αλλαι
 Αλσεα και σκοπιας πολυπιδακας, αμφι δε θηρες
 Κνυζηθμω σαινεσιν υπο τρομεοντες ιεσαν,
 Ως αιγ' εσσευοντο δι' ασε

Quod si minutiores illas poeseos exornationes spectemus, nullus esse potest ad celeritatem exponendam accommodatior versus, quam

Αυτη δ' ωκυτερη αμαρυγματος ηε βολων.

aut ad avem placidè labentem in aëre describendam, quam

'Ριπην ευηλοισιν ενευδιοων πλερυγεσσι.

Annon hi versûs fluctuum scopulis allidentium quodammodò imitantur sonum?

'Ρωοντ' ενθα και ενθα διασαδον αλληλησιν
 Την δε παρηγοριην κοπλεν ροος. αμφι δε κυμα
 Ααβρον αειρομενον πετραις επικαλχλαζεσκεν.

Sed hæ venustates, quæsitæ sunt potius quàm naturales; & plus diligentiae ostendunt quàm ingenii. At multa sunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phineæ, Tali, & Jasonis laborum descriptiones, quæ elatissimis abundant imaginibus, & summâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum est, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; est enim ubi altè cadit, ita tamen ut feruet quandam in cadendo majestatem: sic draconis occisi descriptio,

——οφισ υφ' Ηρακληι δαιχθεις, &c.

sublimis est illa quidem & magnifica, sed non satis delicata, & à poesi heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Persas veniamus. Illi in poesi amatoriâ similitudinibus ex naturâ deductis admodum delectantur. Assimilant * puellarum cincinnos hyacinthis, genas rosis, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narçissis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oscula melli ac vino, labia pyropis, staturam proceris ramulis, faciem soli, crines nocti, frontem auroræ, ipsas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has similitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchro fabularum libro,

* Vide Noweiri à Reiskio citatum.

وهي صبية ذات حسن وجهال وبهاء وكهال
 وقد واعتدال بعيون سود نواعس قد كحلت
 بسحر بابل وحواجب كانها قسي ترمي شهلم
 لحظها القواتل وانف كحدّ السيف وضمّ كانه
 خاتم سليمان و خدود كانها شقايف نعمان
 و شفيفتان عقيقتان واسنان كلؤلؤ منضود
 في مرجان وجبين كانه هلال وريف احلا
 من الشهد و ابرد من الزلال وعنق كانه
 خبز ان و صدر كانه شادروان ونهود كانهن
 رمان وبطن كانه الحرير طيبة علي طيه
 وسرة تسقي بدهن البان

“ Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine, ve-
 “ nustate, perfectione prædita; egregiam ha-
 “ bens & æquam staturam; oculos verò ni-
 “ gros, somni plenos, fascino Babylonio im-
 “ butos; & supercilia, tanquam arcûs, vi-
 “ brantes sagittas aspectuum letales; nasum,
 “ ensis mucroni similem; os verò, Salomonis
 “ figillo; genas tanquam anemonas; duo au-
 “ tem labia erant duo pyropi (vel carneolæ),
 “ & dentes tanquam uniones in corallio con-
 “ ferti; frontem porrò habuit novæ lunæ
 “ similem, & labia favis dulciora & aquâ
 “ purâ magis frigida; collum instar Indicæ

“ arundinis, pectus instar fontis in altum fa-
 “ lientis; mamillas malis Punicis confimiles,
 “ ventrem, instar Serici plicas habentis super
 “ plicas, & umbilicum unguento myrobalani
 “ irrigatum.”

Mirè hæc descriptio, ut multæ in Asiaticorum
 carminibus, cùm Salomonis poemate convenit.
 Et profectò hoc distichon,

وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقة خمره

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נפת תטפנה שפתותיך
 דבש וחלב תחת לשונך
 וריח שלמתוך כריח לבנון :

“ Favi stillantes labia tua,
 “ Mel & lac sub linguâ tuâ ;
 “ Odorque vestium tuarum, tanquam odor
 “ Libani.”

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depro-
 munt imagines, velut *Sadi* in libro *Gulistan* pu-
 ellæ nigros cincinnos genis candidissimis super-
 impendentes confert pulcherrimè cum pilis ex
 ebene fictis, quas clavâ eburneâ pellunt lutores:

رخسار یار در خم کیسوی تابدار
 چون کوی عالم در خم چوکان آبنوس

- “ Gena amicæ inter cincinnos plexos inter-
 “ micans
 “ Similis est pilæ eburneæ in mediâ clavâ
 “ ebeni.”

Sæpe ex religiosis opinionibus ; sic Hafez recentem lanuginem circa labia adolescentuli crescentem comparat cum nymphis illis formosissimis quas in cœlo esse dixit *Mohammedes* ;

سبز پوشان خفت بر کرد لب
 همچو حورانند کرد سلسبیل

- “ Recentes lanuginis herbæ, quæ labia tua
 “ vestiunt,
 “ Similes sunt *Houriis* circà fontem Salsabil
 “ sedentibus.”

In poesi heroicâ elatissimas nonnunquam habent similitudines cùm Arabes, tùm Persæ. Quàm sublimis, quàm Homero similis, hæc est comparatio !

لهم عدوة كأنقضاض الاتي
 مدّ به الكدر الاحب

- “ Tàm rapidi erant quàm præceps aquarum
 “ fluxus
 “ Quem tenebrosa & violentè irruens nubes
 “ ampliorem reddidit.”

& illæ,

فبت ليلياً لا نوم فيها
تخب بك المسومة العراب
يهز الجيش حولك جانبيه
كها نفضت جانحها العقاب

- “ Multas enim noctes transegisti infomnis,
“ Cum te properanter veherent equi nobiles
“ notis insigniti:
“ Quassabat exercitus circum te ambas suas
“ alas,
“ Velut aquila nigra pennas motitans.”

فرددناهم بطعن كها تهزّ عن جمة الطوي
الدلاء

- “ Hastas ultro citroque movimus in vulne-
“ ribus,
“ Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ
“ abundantanti surgens.”

Quid poeta velit benè exposuit *Reiskius*, “ Haf-
“ tarum strepitum, quando demittuntur in cor-
“ pora, vel è confossis corporibus vix revellun-
“ tur ac ne vix quidem, cum obscuro confert
“ illo murmure & muto fremitu, quo vel ir-
“ ruens in profundum, vel exuberans fitula quæ-
“ dam sursum attracta malè cedentem aquam

“contranitendo perrumpit.” Quâ imagine nihil aptius aut sublimius cogitari potest.

In *Ferdusii* poemate admirabili multæ sunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam;

همیرفت رستم چو پیل دژم

“Venit Ruftem, tanquam torvus elephas,”

&

چو شیر اندر آمد میان رمه

“Tanquam leo qui in medium irruit ar-
“mentum,”

quid nobilius aut excelsius esse potest his imaginibus,

نکه کرد برزو بران ده سوار
چو آشفته شیر از بهر شکار
بزد دست و پوشید درع بزر
میانرا به بستش بزین کمر
یکی خود رومی بسر بر نهان
سر ترکش تیررا بر کشاد
بباره بر افکند بر کستوان
یکی باره مانند کوهی روان
زکیهال نیزه زالماس تیغ
بباره بر آمد چو بارنده میغ

تو گفتي سپهر است يا روز و تاب
 ويا در بهاران يکي رود آب
 درختيست گفتي از آهن ببار
 کشاده دو بازو چو شاخ چنار

- ‘ Aspexit Barzu decem illos equites,
- ‘ Tanquam leo furore plenus, prædam petens,
- ‘ Strenuè se gessit, & tunicam radiantem induit,
- ‘ Medium corpus illigavit aureo baltheo;
- ‘ Cassidem Græcam capiti imposuit,
- ‘ Ex pharetrâ fagittas extraxit;
- ‘ Nunc super equi stratum impendit,
- ‘ Nunc tanquam mons movens (se erexit)
- ‘ Altâ hastâ (feriens) & ense adamantino,
- ‘ Nunc velut nubes imbrem fundens progressus est.
- ‘ Diceres, “ Cœlumne est, an dies, & splendor,
- ‘ “ An verno tempore aquarum fluxus?”
- ‘ Diceres, “ Arbor est ferro onusta;
- ‘ “ Duo brachia explicat, tanquam ramos platani.”

Sed nihil magis amant venustiores *Arabum* poetæ, quàm flores & fructûs describere, de promptâ sæpiùs imagine ex humanâ pulchritudine; velut *Ebn Rumi*,

رايت البنفسج في روضة
 واحداقه للندي شاهرة *
 يحاكي بها الزهر زرق العيون
 واجفانها بالبكا قاطرة *

- “ Vidi in hortulo violam,
 “ Cujus folia rore splendebant ;
 “ Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos ha-
 “ benti oculos,
 “ Quorum cilia lacrymas stillant.”

& alius,

ناولني من اجد نرجسة
 احسن في ناظري من الورد
 كانها بيضا مرصعة

من خده والصفار من خدي

- “ Da mihi dilectissimum narcissum,
 “ Pulchriorem, meo aspectu, rosâ,
 “ Velut si albedo ejus deprompta sit
 “ A gena illius (amicæ) pallor autem à
 “ mei (amantis) genis.”

quam similitudinem in alias res transferunt, ut
 poeta de vino,

وحمرء قبل المزج صفراء بعده
 انت بين ثوبي نرجس وشقايق
 حكنت وجنته المعشوق صرفاً فسلطوا
 عليها مزاجاً فاكتست ثوب عاشق

- “ Rubrum ante misturam, post eam flavum,
 “ Habet duos colores narcissi scilicet &
 “ anemones ;

“ (Seu potiùs) refert genam amicæ meracius,
 “ quod si temperes
 “ Cum eâ aquam, induit colorem amantis.”

Et *Abu Nowás* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
 ومن جلنار نصفها وشقايق
 كانّ الهوي قد ضمّ من بعد فرقة
 الي خدّ معشوق بها خدّ عاشق

“ Pomum, cujus una pars ex lilio formatur,
 “ Ex flore mali Punici altera, & anemone,
 “ Velut si Amor junxisset, post discessum,
 “ Genæ amatæ puellæ genam amatoris.”

Pulchra est in hoc genere rosæ descriptio à poetâ
 eleganti *Ebni'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيئاً من ازهارها
 اذا تحللت تحلي الوشي من نهطه
 احلي واشهر من ورد له ارج
 كانها المسك مدرور علي وسطه
 كانه لون حبي حين ملكني
 حل السر اويل بعد البعد من سخطه

“ An profert terra ullum florem
 “ (Cum ornatur, & pictam vestem induit)

- “ Dulciorem & nitidiorem rosâ, cui odor est
 “ Is, ut videatur moschus in mediis ejus
 “ foliis spargi,
 “ Et quæ refert amicæ meæ colorem, cùm
 “ me
 “ In gremium recipit, femotâ iracundia?”

Interdum è gemmis depromunt florum similitu-
 dines, velut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
 فيها بدائع قد ركن من قصب
 وكانهن يواقيت لطيف بها
 زمرد وسطها شذر من الذهب

- “ Annon vides rosæ frutices succrescentes,
 “ A quorum vimine surgunt flores eximii,
 “ Similes pulchris pyropis, in iis autem
 “ Sunt smaragdi, & in mediis floribus par-
 “ ticularum auri?”

Et Ebno'l Motezz venustè,

سقي الروض سكاب الغمام المنضد
 فنبه منه الورد بعد التهجيد *
 كجهر من البياقوت فوق زبرجد
 مركبة فيها قراضة عسجد *

- “ Irrigat hortum effusio nubium densa,
 “ Rosa autem ex eo à somno excitata
 “ furgit,
 “ Similis est ardenti pyropo super smaragdum,
 “ Cui imponitur auri ramulus.”

Similiter Sadi in libro *Bustán*,

نهد لعل و پیروزه در صلب سنک
 کل لعل در شاخ پیروزه رنگ

- “ Posuit pyropos & smaragdos in duro lapide,
 “ Rosam pyropinam super smaragdinum ra-
 “ mum.”

Sic alius poeta,

خليلي هبا ينقضي الهم عنكها
 وتوما الي روض وكاس رحيق *
 فقد لاح زهر الياسمين منورا
 كاقراط در قهعت بعقيق *

- “ Sodales mei, agite, decedit à vobis mœror,
 “ Venite ideò ad hortum, & vini cyathum;
 “ Splendet enim flos jasmini lucidè
 “ Tanquam inauris ex margaritâ cui impo-
 “ nitur carneola.”

& *Ebn Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندى بجهان
وراينا خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

“ Venimus in hortos, cùm ornarentur
“ Et vestirentur roris gemmulis,
“ Et vidimus figilla florum, cùm
“ A digitis ramorum caderent.”

& *Ebn Rumi,*

بنفسج سر لاني اذا
رايته اشرب ما شيتا
ليس من الزهر ولكنه
زمرد بحمل ياقوتا

“ Gaudium violæ, nam cùm eam
“ Viderim, bibi quantum volui ;
“ Non flos est, sed
“ Smaragdus gemmam purpuream ferens.”

Interdum verò è cælo & stellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض غيني
سهاء من الزبرجد قد تبدت
لنا فيها نجوم مي لجين

“ Velut si jasminus florens, cùm
 “ In eum in medio horto oculos meos flec-
 “ tam,
 “ Cœlum effret smaragdinum, in quo afful-
 “ gent
 “ Nobis stellæ argentæ.”

&

في روضة تهدي لنا
 نفس الشبول بها الشمال
 في كل نرجسة بها
 شمس يحيط بها هلال

“ In hortulo, qui ad nos affert
 “ Odorem vini aquâ gelidâ temperati,
 “ In unoquoque narcisso, qui in eo est,
 “ Sol effulget lunâ circumdatus.”

& alius,

وعندنا نرجس انيق
 تحيا بانفاسه النفوس
 كان اجفانه بدور
 كان احداقه شهوس

“ Habemus narcissum splendidum,
 “ Qui recreat odore suo animas,
 “ Velut si cilia ejus essent lunæ,
 “ Velut si oculi ejus essent soles.”

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

اما تراه ومرّ الريح يعطفه
 كانه زعفران قوق كافور
 اذا بدا في اختلاف من محاسنه
 اراك كيف اختلاط النار بالنور

- “ Annon eum (narcissum) vides, dum aura
 “ transiens eum flectit,
 “ Similem croco super camphoram?
 “ Cum effulgeat varietate pulchritudinis,
 “ Ostendit tibi, quomodo ignis cum luce
 “ jungatur.”

&

قم يا غلام فهاتها مشهولة
 ان الرياض بكل زهر تحتشي
 والنجس الغض الندي كانه
 ثغر يعضّ علي بقية مشهوش

- “ Surge, puer, & (vinum) effunde gelidum,
 “ Nam horti variis floribus ornantur,
 “ Et recens narcissus similis est
 “ Candido puellæ denti, cum malum Ar-
 “ meniacum mordeat.”

Addam duas comparationes quæ sint ob novitatem jucundissimæ: unam *Ebni'l Motexz*,

بنفسج جمع اوراقه فحكت
 كحلا تشرب دمعاً يوم تشتيت
 كانه فوق طاقات يلوح بها
 او ايل النار في اطراف كبريت

- “ Viola collegit folia sua, familia
 “ Collyrio nigro, quod bibit lachrymas die
 “ disceffûs,
 “ Velut si effet super vasa in quibus fulgent
 “ Primæ ignis flammulæ in sulphuris ex-
 “ tremis partibus.”

alteram *Ebni Tamim*,

ازهر اللوز انت لكل زهر
 من الازهار تأتينا امام
 لقد حسنت بك الايام حتي
 كانك في فم الدنيا ابتسام

- “ O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus
 “ Venisti ad nos florum princeps,
 “ Etenim usque adeò tibi favet fortuna
 “ Ut referas, in ore terrarum orbis, risum.”

Has comparationes lætissimas ex *Ebni Abi Hangelab* delibavi, qui contexit etiam de *Similitudinibus* librum, quem inscripsit

التنويه في محاسن التشبيه

Poetarum laudes in similitudinum pulchritudine.

Criticus idem insignis, & poeta, omnes ferè florum venustates in bellissimo carmine complexus est :

اي والربيع النضير
 وزهرة المستنير
 من نرجس واقاح
 كاعين وثلغور
 وياسمين كلون
 المتيم المهجور
 ومن شقيق كحسنا
 قد اقبلت في حرير
 وطيب نشر عبير
 البنفسج المهور
 والاس شبه عذار
 بخدّ ظبي غزير
 والورد اقبل في جيش
 حسنه المنصور

“ Euge! per splendidum ver, & flores ejus
 “ nitidos,
 “ Narcissum & parthenium fimiles oculis &
 “ dentibus,

- “ Et jasminum tanquam colorem amatoris
     “ folitarii,
 “ Et anemonem similem formosæ puellæ quæ
     “ venit serico (vestita)
 “ Et odorem suavem unguenti, violam pluviam
     “ irrigatam,
 “ Myrtique florem similem lanugini in genâ
     “ hinnuli succo pleni,
 “ Et rosam cum exercitu (spinis) venientem,
     “ cujus pulchritudo victrix est.”

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poeseos Asiaticæ figuras tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non est necessarium: juvat tamen *insigniores* quasdam priùs proferre, quàm de fictâ *Personarum inductione* loquar, quæ translationis est species audacissima, & omnium gentium, ac præcipuè Asiaticorum, poesi incredibilem affert suavitatem.

Ac primùm verbi ejusdem *Iteratio* admodum elegans esse videtur; ut in illo poetæ Arabici * versu,

شددنا شدة الليث عدا والليث غضبان

“ Violenti fuimus inimicitîâ, tanquam leo, &
“ leo iratus.”

nec est in Græco sermone inveniusta, ut Theocritus †,

————— λῖς ἑσακθσας

Νεβρω φθεγγαμενας τις ἐν ὤρεσιν, ὠμοφαγος λῖς.

* In libro Hamassa.

† Theocr. Idyll. xiii.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum لیث, لیس, & λیس, cùm sono tùm sensu affinitatem.

Nec minus lepida est *Agnominatio*, quam Græci Παρονομασίαν, Arabes تجنیس appellunt: fit autem, cùm ad res diffimiles fimilis vox in eodem versu accommodatur. Hac figurâ ita delectantur *Asiatici*, nullum ut occasionem amittant, quâ eam commodè usurpent: sic Hafez,

از سر پیهان برفت با سر پیهانه شد

“ Ab amore religionis ad cyathi desiderium
“ tranfit.”

Nam *Peiman* religionem, *Peimâne* verò cyathum significat. Et in eodem carmine,

دل بر دلداری رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildâri rest, gian ber gianâne sbüd.

“ Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam
“ discessit.”

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود صواب

Terki Turcani Khatba nebud savab.

“ Formosas Tartariæ puellas relinquere, non
“ decet.”

&

که بر طرف چمن زارش همیکردد چمان
ابرو

*Ke ber tarfi chemenzâresh hemikerded chemân
abru.*

“ Nam in * horti ejus extremitate delicatè
“ movet supercilium ejus.”

etenim *Chemén* hortus est, & *Chemân kerdén* de-
licatè incedere.

Adde huc pulchram illam sententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belâ nebud ke ez bâla bud.

“ *Ærumna* quæ à superis venit, *ærumna* non
“ est.”

& illam Arabicam,

المال مايل والذهب ذاهب

Elmâl mâil waeddbeheb dbabib.

“ Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit.”

Nec omittendi sunt elegantes poetæ *Turcici*
versûs,

* Pulchram adolescentulæ faciem cum horto comparat poeta.

ألهي سن بني سينه ايلته
 صر لما ينجه يارك سينه سينه

“ O Deus, ne me ad sepulchrum (féne) per-
 “ ducas,

“ Donec amicæ gremium (féne féne) am-
 “ plexu teneam.”

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annomi-
 nationibus unicè constat, iisque lepidissimis, ut

مربع نعم نعم تلك المربع

“ Æstivæ Naomæ mansiones: oh, suaves (*nâm*)
 “ mansiones!”

&

هل لعل الرعد الهتون بلعلع

“ An strepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes to-
 “ nans & pluviosa?”

Haud sum nescius hanc exornationem à ple-
 risque contemni tanquam nimis concinnam &
 puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè
 admodum sumenda est: rectè ait auctor rheto-
 ricorum ad Herennium *, “ Quæ sunt ampla &
 “ pulchra diù placere possunt: quæ lepida &
 “ concinna, citò fatietate afficiunt aurium sen-

* Lib. iv.

“ sum fastidioffimum. Quomodo igitur, si cre-
 “ brò his generibus utemur, puerili videbimur
 “ elocutione delectari: ita si rarò has interfere-
 “ mus exornationes, & in causâ totâ variè dif-
 “ pergemus, commodè luminibus distinctis il-
 “ lustrabimus orationem.”

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata trans-
 ferri possunt, ita tamen ut hæc festivitates ad le-
 viora carminum genera quàm ad elata & he-
 roica, videantur esse accommodatiores. Nec
 est tamen negandum quin Annominatio infig-
 nem afferat Sermonibus Asiaticis pulchritudi-
 nem. Itaque eâ etiam sacros Vates Hebræos
 delectari invenimus*.

Nunc verò ad Προσωποποιαν, seu Personæ induc-
 tionem, veniamus. Ea est quasi animata Alle-
 goria, quæ translationum est continuatio; trans-
 latio autem occultam similitudinem semper
 complectitur. Sic “ gena tanquam rosa”
 similitudo est, imagine à naturâ depromptâ:
 “ rosa genarum ejus” est translatio: “ genarum
 “ rosas oculorum pluvia irrigat” est Allegoria;
 & duas complectitur translationes. Similiter,
 “ Rosa horti rosæ genarum tuarum dixit, Ambæ
 “ formosæ sumus; sed tu perpetuò nites, ego
 “ celeriter defloresco,” fictæ personæ est in-
 ductio.

* Micha. cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque in hac audacissimâ figurâ mirifica illa & quasi magica poeseos vis unicè elucet; & maximè apud poetas Asiaticos, qui eam frequentissimè usurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter se flores, aves, arbores: personam etiam induunt notiones illæ abstractæ, pulchritudo, justitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt sylvæ, lætatur cœlum; rosa Zephyro dat mandata lusciniæ perferenda; luscinia rosæ pulchritudinem describit; & cùm lætiores illas imagines relinquunt, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait ‘ Tu corona mea es; & vergiliis, Vos tanquam vestem induo.’ Omnis denique naturæ immensitas tanquam theatrum est, in quo nihil est tam à vitâ ac sensu remotum, quin personâ indutum in scenam prodeat, & voce distinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera sunt; alterum, cùm fictis personis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ personæ inductio, vel potius in aliam personam transitus, inter figuras nescio an rectè numeretur: non est certè translationis species, Sed, ut ut sit, frequens est ejus in poesi Asiaticâ usus; contineo me ab exemplis; unum tantum proferam. In libri *Bustân* initio, *Mohammedis* laudes poeta percenset, & tandem hos versus effundit verè magnificos:

شبی برنشست از فلک برگذشت
 بتهمین وجاه از ملک برکشست
 چنان کرم در تیه قربت براند
 که در سدره جبریل ازو باز بهاند
 بدو گفت سالار بیت الحرام
 که ای حامل وحی برتر خرام
 چو در دوستی مخلصم یافتی
 عنانم ز صحبت چرا تافتی
 بگفتا فراتر مجالم نهاند
 نهاندم که نیروی بالم نهاند
 اک بک سر موی برتر پرم
 فروغ تجلی بسوزد پرم
 نهاند بعضیان کسی در کرو
 که دارد چنین سیدی پیشرو

- ‘ Qui unâ nocte nobiliter evelus super æthera ascendit
 ‘ Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire :
 ‘ Qui in cœlesti hoc itinere tam longè progressus est,
 ‘ Ut illic ubi consistere cogitur Gabrielis, non confiterit :
 ‘ Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
 “ O tu qui oracula portas, propiùs accede ;
 “ Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
 “ Quare colloquii nostri frena laxas ?”
 ‘ Respondit : “ Non est ampliùs ubi veniam locus,
 “ Illic confisto, ubi plumæ meæ vi careant :

“ Si vel minimè altiùs evolem,

“ Jubar gloriæ tuæ splendentis alas meas liquefaciet.”

‘ Nemo peccatis immerfus diù manet

‘ Qui talem Vatem ducem habeat !’

Quæ descriptio quàm nobilis est, quàm elata !

Sed illuc redeo, unde paullum dilapfa est oratio. Primum itaque hujus figuræ genus est, cum fictæ personæ datur vox & sensus ; cujus generis exempla quædam insigniora subjiciam. In amatoriiis Persarum carminibus sæpe inducuntur loquentes lusciniæ & rosæ ; ut in illo *Sadii* versu,

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
تو خود چه ادمي كز عشق بيخبري

“ Scisne, quid mihi dicat luscinia illa matutina ?

“ Tu quisnam homo es, qui amoris sis ignarus ?”

Sic Hafez elegantissimè,

مي خواه و كلفشان كن از دهر چه ميچوي
اين گفت سحر كه كل بلبل تو چه ميكوي

“ Pete vinum, sparge flores : quid à fortunâ quæris ?”

Putamus primo aspectu hæc à poetâ proferri, sed statim subjungit,

“ Hæc manè dixit rofa,”

deinde ad *Lusciniam* orationem flectit,

“ Tu autem, *luscini*a, quid ais?”

hoc est, “ an amicæ tuæ assentiris?”

Similiter alio loco,

جهشيد و جام جم مطلب جام مي بخواه
کين است قول بلبل داستان سراي جم

“ Gemshidum (regem antiquum) & mirifi-

“ cum ejus poculum noli quærere: po-

“ culum vini pete;

“ Ea enim vox est *lusciniæ* narratricis in

“ horto regis.”

Et alibi,

بلبلي برک کلي خوش رنگ در منقار
داشت

واندران برک ونوا خوش ناله‌هاي زار
داشت

گفتهش در عين وصل اين ناله و فریاد
چیست

گفت مارا جلوه معشوق در اين کار داشت
چیست

“ *Luscinia* rosæ suaviter coloratæ folium in

“ rostro habuit,

“ Et in illo folio dulces querelas & gemitûs
 “ edidit :

“ Dixi illi, In ipso congressu quid vult ista
 “ querimonia & lamentatio ?

“ Dixit : Nos ad hoc opus amici fastus redi-
 “ git.”

Ejusdem generis est lepidum hoc † violæ & rosæ
 “ colloquium,

بنفشه دوش بکل گفت و خوش بیانی داد
 که تاب من بجهان طرهٔ فلانی داد

“ Heri sic rosam allocuta est viola, & suaviter
 “ sensa sua explicabat,

“ Splendorem meum terris, cujusdam (for-
 “ mosæ puellæ) cincinnus præbet.”

Possum innumera hujus figuræ exempla è
 poetis Arabicis expromere; sed unum atque
 alterum sufficiet. Ac primùm subjungam pere-
 legantes versiculos principis illustrissimi & ve-
 nustissimi poetæ *Ebni'l Fiadb*, ‡

قم فاستقني بين خفق الناي والعود

ولا تبع طيب موجود بهفقود *

كاساً اذا بصرت في القوم محتشهاً

قال السرور لها قم غير مطرود *

† Vide Cap. v. seu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.

‡ In libro Yatimato'ddehri.

تحن الشهود وخفق العود خاطبنا

يزوج ابن سحاب بنت عنقود *

‘ Surge, & affer, dum fonant tibia & cithara,

‘ (Neu gaudium certum incerto permutes)

‘ Cyathum, cui, cætum congregatum aspi-

“ ciens,

‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulfus ;

“ Nos testes fumus, & lyræ moduli nobis an-

“ nunciant,

“ Filium nubium racemi filiam ducere.”

Quàm lætus personarum conventus ! Vides animis & vitâ donata, pocula, lætitiâ, musicam, aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium* & *uvarum filia* pulchrè innuitur vini cum aquâ temperatio. Facile docto Arabi *Taalebio* † assentior, qui hos versûs in suo genere admirabiles putat : sed Arabicè legantur necesse est ; Latinè enim ne adumbrari quidem potest eorum pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in *Timuri* historiâ locus (quam historiam poema nobilissimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum invicto illo heroe inducitur colloquens :

† Vide librum *Yatimah*. Part. I. cap. iv. verba *Thalebii* sunt,

ومن صلح شعر ابن الغياض قوله ولم اسرع
في معناه احسن منه قم فاسقني &c.

فجال بينهم الشتاء جفاجف عواصفه وبث
فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم نالجات
صراصره وحكم فيهم زعازع صنابره وحل بناديه
وطغف يناديه مهلاً يا مشوم ورويدا ايها
الظلوم الغشوم فالي متي تحرق القلوب
بنارك وتلهب الاكباد باوامك واوارك فان
كنت احد نفسي جهنم فاني انا ثاني
النفسين ونحن شيخان اقتربنا في استيصال
البلاد والعباد فانحس بقران النحسين وان
كنت بردت النفوس وبردت الانفاس فنفحات
زهريري منك ابرد او كان في جرايدك
من جرد المسلمين بالعذاب فاصهاهم واصهم
ففي ايامي بعون الله ما هو اصم واجرد
فوالله لا حابيتك فخذ ما اتيتك ووالله لا
يحبيك يا شيخ من برد المنون لواعج جهر
مجرة ولا والهيج لهيب في كانون *

‘ Circumibat autem illos *Hyems* cum ventis suis
‘ vehementibus, & sparsit inter eos flatus suos
‘ glaream dispergentes; & in eos concitavit
‘ ventos suos frigidos, ex opposito flantes; &
‘ potestatem in eos concessit gelidis suis pro-

‘ cellis: & in ejus (*Timuri*) confessum de-
 ‘ scendit, & eum inclamans, allocuta est:
 “ Lentè, O infauſte, & leniter incede, O
 “ tyranne injuſte! quouſque tandem homi-
 “ num corda igne tuo combures? & jecinora
 “ æſtu & ardore tuo inflammabis? Quòd ſi
 “ una es ex infernis animis, equidem anima-
 “ rum altera ſum; & nos ſenes ſumus, qui
 “ continuò occupamur in regionibus & ſervis
 “ ſubjugandis; & ſtellæ maleficæ (*Mars &*
 “ *Saturnus*) in conjunctione ſunt infauſtiſ-
 “ ſimæ. Et ſi animas occîdis, & auras fri-
 “ gidas reddis, at auræ meæ gelidæ te ſunt
 “ frigidioreſ; aut ſi in tuis catervis (milites)
 “ ſint qui fideles ſuppliciiſ vexent, impellant,
 “ percutiant: at in diebus meis, Dei adjutu,
 “ eſt id quod magis vexet & percutiat. Et
 “ per Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
 “ id, quod ad te attuli; & per Deum, non
 “ te defendent, O ſenex, à leti frigore, car-
 “ bonum in foco ardor, nec in menſe De-
 “ cembri flamma.”

Nunc ad alterum hujus figuræ genus venia-
 mus: idque fit, cùm rem vitâ ac ratione caren-
 tem poeta alloquitur; velut in illo dulciſſimo
Amralkeiſi carmine,

الا ايها الليل الطويل الا انجلي
 بصبح وما الاصبح منك بأمثل

“ O longa nox, ne, obsecro, discutiaris

“ Per auroram; nec enim esset aurora te præ-
“ tabilior.”

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit insignius, quàm illud *Hafezi* carmen, quo adolescentuli pulchritudinem, sub puellæ scilicet personâ, venustissimè describit, versâ perpetuò oratione ad auram, ad rosam, ad narcissum, ad herbas, ad cupressum, &, quod audacius esse videbitur, ad intellectum :

اي باد شهيم يار داري
زان تحفه مشکبار داري

“ O aura, amici habes odorem,

“ Inde munus suave-olens (moschatum) af-
“ fers.”

زهار مکن دراز دشتي
با طره او چکار داري

“ Cave; noli furari (دراز دست *longam ha-*
“ *bens manum*, id est, Fur)

“ Cum cincinno ejus ecquid babes negotii?”

اي گل تو کجا وروي زيباش
او مشک و تو خار بار داري

“ O rosa, ubi es, præ vultu ejus nitido?

“ Ille moschus est; tu autem spinas habes.”

ریحان تو کجا و خط سبزش
او تازه و تو غبار داری

“ Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus

“ lanugine ?

“ Ea floret, tu autem marcescis.”

نرکس تو کجا و چشم مستش
او سرخوش و تو خیار داری

“ Narcissè, ubi es, præ ebrio ejus oculo ?

“ Ille temulentus est, tu autem crapulâ affi-

“ ceris.”

ای سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داری

“ O cupressè, cum staturâ ejus procerâ,

“ In horto, quam habes affinitatem ?”

ای عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختیار داری

“ O intellectus, cum amoris ejus existentiâ,

“ (Si) in potestate tuâ (esset) quam haberes

“ electionem ?”

روزی برس بوصل حافظ
کر طاقت انتظار داری

Carmen Perficum.	
ای باد شسیم یار داری	زبان نخته مسکب ر داری
زمنار کمن دراز دستی	با طسه او چکار داری
ای گل تو بجا در زنی پایش	او منکاش تو نهار بار داری
ریحان تو بجا در خط نمبرش	او تازه در تو غیب ر داری
نیکس تو بجا در چشمش	او در خوشش تو نهار داری
ای سمره تو بجا در لبش	در باغ تو چه است بار داری
ای عقل تو بجا در جودش	در دست چه است بار داری
ر دزی بیسی تو سب تا خط	
کرمق نظر داری	

“ Unum diem veni ad *Hafezi* congressum,
 “ Si quidem cunctandi potestatem habes.”

Quàm pulchræ imagines! Comparatur odor
 cincinnorum suavissimus cum zephyro moschum
 afflante; facies formosa cum rosâ, ita tamen ut
 longè nitidior esse videatur; lanugo in genis suc-
 crescens, cum herbis recentibus: oculi languidi
 & quasi ebrioli cum teneris narcissi floribus; sta-
 tura cum cupressi ramulo; quâ comparatione
 etiam Græci utuntur; ut *Alcæus*,

Τῶνι σ', ὦ φίλε γαμβρῆ, καλῶς εἰκασθῶ;
 Ὅρπακι βραδινῶ σε μαλίσ' εἰκασθῶ.

quibus similitudinibus (est enim personæ induc-
 tio, ut antea dixi, translationis species, translatio
 autem similitudo brevis) quid delicatius esse po-
 test, quid venustius? Mirum est sanè quantas
 suavitates in tam breve carmen poeta incluserit.
 Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem
 propè accedat) versibus Anacreonteis Græcè
 reddidi:

Ὀδᾶριον.

Χαριεντῶ, αὐρα, παιδῶ
 Ἄπαλῃ φερεῖς αὐτμῆν,
 Δια τετ' ἀναπνεῦσα
 Μυρον ἐκ πτέρων ψεκαζεις.
 Ζεφυρ' ἐν κομαισι παιδος
 Ἰακινθιναις ἀθύρεις.
 Ἄγε δη. τι δητ' ἐκλεψας
 Φιλερωτῶ ἐκ κικινῆς;
 Τι κομας, ῥόδον τρυφηλον,

Ρόδον ἀνθεων ἀγαλμα;
 Μαλακος μην ἐστ' ὁ κερ^ϑ,
 Συ δ' ἀκάνθιοις πυκαζῆ.
 Συ δὴ τι τρυφας, σελινον;
 Συ γὰρ εὐθύς ἐκμαραίνῃ,
 Χλοερβς δ' ὁ παις ἰθλβς
 Θαλερβς ἔχει παρειας.
 Συ δὴ, * λειριον, τι καυχα;
 Ὑπομειδία, μεθυσκον
 Καλον ὄμμα παιδος ἄξρε,
 Συ δὴ κεισεαι νοσωδες.
 Κυπαρισσε, μη τι κοιμπῆς
 Ῥαδινοῖς ἐπὶ κλαδισκοῖς,
 Ῥαδινωτερον γὰρ ἐστίν
 Ἀπαλοιο σωμα παιδος.
 Φιλον ἦτορ, ἀντ' ἐρωτος
 Ἰοβοςρυχε κοροιο
 Λιπαροχροβς, σφριγωντος,
 Τι κεν ἠρεθῆς ἔελδωρ;
 Φιλε κερε, μη βραδυνης,
 Ταχυ μοι ποθεινος ἐρχε,
 Σεο γὰρ φανετος, ὦ παη
 Τριφιλητε, παντα θαλλει.

* Attici florem narcissi λειριον vocabant. Suid.

CAPUT IX.

العبارة الغائية

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Asiaticæ dictionis fatis, ut arbitror, differui; & fatis fusè ostendi nullas in Arabum ac Persarum poesi vel verborum vel sententiarum exornationes desiderari. Attamen, nequis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo sensu*, quem in poematibus Asiaticorum amatoriiis latere nonnulli existimant, paucis disputabo: & quoniam nihil esse puto veritatis investigationi inimicius aut magis pestiferum, quam sententiæ simulationem, dicam apertè quid sentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum sententias repudians, si quis in illis veritatis color eluceat.

Sunt igitur in linguis Asiaticis, ac præcipuè Persicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem est argumentum unusque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ serie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi,

convivia; & reliqua quæ sensibus blandiuntur :
 accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodum
 descriptiones; intexuntur loci illi communes,
 de fortunæ temeritate, de honorum ac falsæ re-
 gionis contemtionem; incertos esse rerum huma-
 narum eventus, & brevem lucis ac vitæ usuram;
 amoris autem suavitates celeritèr deflorescere;
 oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

—— ποιειν τι οἷς γονυ χλωρον*.

nihil enim esse amore suavius, nihil quod magis
 hominem deceat. Exponuntur etiam eæ quæ
 in amore insunt variæ perturbationes, dolor,
 ægritudo, desiderium, spes, lætitia; nunc amator
 absens languet, dolet, illachrymat, nunc ob ami-
 cæ confortium vehementer exultat & trium-
 phat. Hæc autem omnia describuntur mirâ
 sententiarum varietate, verborum elegantia,
 imaginum splendore, & translationum pulcher-
 rimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude florue-
 runt, sunt innumeri; quorum tamen facilè prin-
 cipatum obtinet ille, de quo jam dictum est †,
 Hafez; cujus politissimum carmen, cum adum-
 bratione Latinâ, idcirco hic apponam, ut ho-
 rum carminum, de quibus sum proximè locu-
 tus, percipiatur natura:

* Theocr. Idyll. XIV.

† Vide Cap. V. &c.

ساقيا ساغر شراب بيار

يكدو ساغر شراب باب بيار

Puer, vini cyathum offer,

Unum atque alterum vini puri cyathum offer.

داروي درد عشق يعني مي

کوست درمان شبنخ و شاب بيار

Remedium amoris ægritudinis, hoc est, vinum,
(Illud enim senum & juvenum medicina est)
offer.

آفتابست و ماه باده و جام

در میان مه آفتاب بيار

Sol & luna sunt vinum & cyathus,

In mediâ lunâ solem offer.

بزن اين آتش مرا آبي

يعني آن آتش چو آب بيار

Illide ignem illum nobis liquidum,

Hoc est, ignem illum aquæ fimilem offer.

کل اگر رفت کو بشادي رو

ياده ناب چون کلاب بيار

Si rofa tranfit, dic, vultu hilari

Vinum purum tanquam aquam rofarum, offer.

غلغل بلبل ار نهند رواست
 غلغل شیشه شراب بیار

Strepitus lusciniæ si non manet, oportet
 Strepitum poculorum afferas.

غم دوران مخور که رفت برفت
 نغمه بربط ورباب بیار

Ob temporum mutationes ne fis tristis, sed
 identidem
 Concentum citharæ & fidium affer.

وصل او جز بخواب نتوان دید
 داروی کاوست اصل خواب بیار

Congressum illius, nisi in somno, videre ne-
 queo,
 Medicinam (vinum), quæ somni origo fit,
 affer.

کرچه مستم چه چاره جام ذکر
 تا بکلی شوم خراب بیار

Quòd si ebrius sum, ecquid est remedii?
 alium calicem
 Ut prorsus sensibus destituar, affer.

یکدو رطل کران بحافظ ده
 کر کناهست وکر صواب بیار

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum fit, seu factum laudabile, affer.

Quam odam ita reddidi :

Affer scyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices

Effunde largiùs, puer.

Nam vinum amores lenit adolescentium

Difficilesque senum

Emollit ægritudines.

Solem merum æmulatur, & lunam calix ;

Nectareis foveat

Dic luna solem amplexibus.

Flammas nitentes sparge : vini scilicet

Fervidioris aquam

Flammæ nitentis æmulam.

Quòd si rosarum fragilis avolat decor,

Sparge, puer, liquidas

Vini rubescentis rofas.

Si devium Philomela deferit nemus,

Pocula læta canant

Non elaboratum melos.

Injuriøsæ sperne fortunæ minas ;

Lætaque mœstitiam

Depellat informem chelys.

Somnus beatos, somnus amplexûs dabit ;

Da mihi dulce merum

Somnum quod alliciat levem.

Dulce est madere vino. Da calices novos,

Ut placidâ madidus

Oblivione perfruar.

Scyphum affer alterum puer, deinde alterum ;

Seu vetitum fuerit,

Amice, seu licitum, bibam.

Huic carmini aliud subjiciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venustis imaginibus unicè constans :

اي همه شکل تو مطبوع و همه جاي تو خوش
دلتم از عشوه شیرین شکر خاي تو خوش

Ah ! tota forma tua delicatè fingitur, unusquisque locus ubi tu es, dulcis est,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ lasciviâ hilarare est.

همچو کلبک طری بوده وجود تو لطیف
همچو سرو چمن خلد سراپای تو خوش

Tanquam rosæ folium recens, natura tua lenis est,

Tanquam horti æternitatis cupressus, ex omni parte suaviss es.

شيوه و ناز تو شیرین خط و خال تو ملیح
چشم و ابروی تو زیبا قد و بالای تو خوش

Diffimulatio & petulantia tua dulcis est, prima lanugo & nævus in genâ tuâ pulcher,
Oculus & supercilium nitida sunt, statura tua & proceritas amabilis.

هم کلهستان نکارم ز تو پر نقش و نکار
هم مشام دلتم از زلف سمن ساي تو خوش

Vifûs mei rosetum à te picturis & ornamentis
plenum, cordis mei odor à cincinno tuo jas-
mineum habente odorem dulcis est.

در ره عشق ز سیلاب بلا نیست گذار
کرده ام خاطر خود را بتولای تو خوش

In amoris viâ à doloris torrente non est per-
fugium,

At statum meum ob tuam amicitiam jucun-
dum reddidi.

پیش چشم تو ببیرم که دران بیہاری
میکند درد مرا از رخ زیبای تو خوش

Ante oculos tuos morior ; at in illâ ægritu-
dine

Ob genam tuam splendidam dolor meus dul-
cis fit.

در بیابان طلب گرچه زهر سو خطرست
میروہ حافظ بیدل بتمنای تو خوش

In deserto indagandi te tametsi undequaque
periculum est,

Tamen Hafez corde destitutus, dum tuum
adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum significatione mag-
na est opinionum diversitas. Alii proprium
tantummodò sensum agnoscunt, alii reconditus

quiddam in iis ac divinius censent delitescere. Audiamus itaque utriusque sententiæ defensores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus inclusos, eodem ferè modo (sed longè vehementiùs) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, si qua res eorum oculis obversetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognationem, sic animas nostras vitæ superioris recollectione & desiderio languescere, si quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita esse ardentem, ut ad insaniam quandam, & quasi *ἔκστασιν* accedat: & quoniam ea est mentium humanarum imbecillitas, ea sermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, necesse est poetæ, cœlesti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum suis conceptibus affinitatem. Cùm autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis sensu abstrahantur, nihil aptius esse potest, quàm ebrietatis imaginem ad hunc diviniorem rationis amissionem transferre. Hinc osculorum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Persarum carminibus descriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium sen-

sum restringi nullo modo debent. Atque hoc ipsi poetæ fatis apertè declarant; sic Hafez,

شود مست و حدت ز جام الست
هر انکه چو حافظ مي ناب خورد

Ebrius est solummodò æterni fœderis amore,
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&

خرم دل انکه همچو حافظ
جامي زمي الست کيرد

Jucundum cor fit illi, qui Hafezo similis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستي عشق نيست در سر تو
رو که تو مست آب انکوري

Amoris ebrietas capiti tuo non inest;
Abi: tu enim succo uvarum ebrius es.

& Sadi,

مگر بويي عشق مستت کند
طلب کار عهد الستت کند

Forfan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Rubi Bagdadi*,

صنبتك بزى كه شيره انكوراييله مست ايز
بز اهل خرابات مي مست الست ايز

Noli putare nos uvæ succo ebrios esse,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi. Nunc prodeant ii qui huic sententiæ adversantur. Damus, inquiunt, hæc, si de translatione vel simplici vel etiam continuatâ loquamini; sed hæc translatio per longum poema perpetuâ serie deduci nullo pacto potest. Licet poetæ religioso dicere, se ad divinum numen accedere non minùs ardentè cupere, quàm amator amicam videre; sed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longissimum opus perpetuò uti. Id qui faciunt, ænigmata non versûs scribere confendi sunt.

Permuta enim imaginem: dulcissimè certè & tenerrimè inquit vates Hebræus,

כאיל תערג על אפיקי מים
כן נפשי תערג אליך אלהים :

Velut cervus rivos aquarum ardentè desiderat,
Sic tui desiderio, Deus, anima mea flagrat.

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de fitis ægritudine, de herbarum amœnitate, de sylvis ac pratis solummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ nostrâ in corporis catenis inclusâ, vitæque diviniore desiderio flagrante, & quæ sequuntur, ea ferè sunt Platonica. At quidnam esse causæ putemus, cur Platonis viri gravissimi versiculos de Agathone, de Astere, de Dione, de Archianafsâ, nemo unquam extiterit, qui ad sensum reconditiorem interpretaretur; quæ verò poetæ Asiatici, homines, ut scimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis scribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea *μυσηριον* quoddam continere dicamus? Multa sunt à Græcis poetis, ac præsertim à Lyricis, & cogitata & scripta venustissimè; quæ tamen nemo est nisi simpliciter & propriè interpretatus. Quid? sex illos elegantes versiculos, qui cum poesi Persicâ mirificè congruunt,

Ἐκμαινει χειλη με ῥοδοχροα, ποικιλομυδα,
 Ψυχοτακη, σοματῶ νεκταρεσ προδυρα,
 Και γληναι λασησιν ὑπ' ὄφρυσιν ἀσραπλῆσαι,
 Σπλαγχνων ἡμετερων δικτυα, και παγιδες,
 Και μαζοι γλαγοεντες, εὐζυγες, ἡμεροεντες,
 Εὐφουεες, πασης τερπνοτεροι καλυκῶ.

ad proprium sensum restringendos, nemo est qui non censeat: illos verò Hafezi versûs,

گرفته نافه چین بوی مشک ازان کیسو
 کلاله یافته بوی چنان ازان عارض
 بکل بهاند فرو سرو ناز ازان قامت
 خجل نشست کل کلهستان ازان عارض
 بشرم رفت کل یاسمین ازان اندام
 بخون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit vesica Sinenfis odorem moschi ab illis
crinibus,

Crines autem talem odorem ab illâ genâ reci-
piunt:

In terram demittitur cupressus lasciva ob il-
lam staturam,

Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam:
Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,
Sanguinem stillat color floris purpurei (Ar-
govan) ob illam genam.

Hos, inquam, versûs ad divinum nescio quid
pertinere existimant. Quid? cum scribat Mim-
nermus, bellè, ut solet,

Τις δη βιος, τι δη τερπνον άνευ χρυσης 'Αφροδιτης;
 Τεθναιης, ότε μοι μηκετι ταυτα μελοι,
 Κρυπταδιη φιλοτης, και μειλιχα δωρα, και ευνη.

quisquamne arbitratur poetam per auream illam
Venerem per dulcia amoris dona, per furtivos illos

complexus, pietatem & divinum amorem intelligere? Cur ideò putemus Mefihium, poetam Turcicum, cùm dicat elegantissimè,

آلهي سن بني سينه ايلته
صرلاينجه يارك سينه سينه

Ne me, Deus, in sepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu te-
neam,

quippiam reconditum aut cœleste innuisse?
Quid? versûs illos Hafezianos,

* مسند بگلستان بر تا شاهد وساقی را
لب کیری ورخ بوسی ومی نوشی کلبوی

Pulvinar in rosarium affer, ut pulchri pueri
& ancillæ

Labia premas, genas osculeris, & vinum bibas
rosæ odore præditum.

* In alio codice legitur:

زان به چه که در بستان معشوقه وعاشق را
لب کیری ورخ بوسی می نوشی وکل بوی

Quid dulcius est quàm in horto amicæ & amici

Labia premere, & genas suaviari, vinum bibere, & rosas olfa-
cere?

& illos,

بر رخ ساقی پری پیکر
همچو حافظ بنوش باده ناب

A genâ puellæ, nymphæ similem habentis
vultum,

Tanquam Hafez, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لبم بر لب نه ای ساقی وبستان خان شیرینم

Labium super labium pone, ô vini ministra,
& dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores spectare censendum
est?

Quòd si plura argumenta ex ipsis poetarum
Asiaticorum carminibus depromenda sint, per-
multa proferre possimus exempla, quibus per-
spicuum fit Hafezo atque aliis, Mohammedem
& ipsam religionem ludibrio fuisse; velut cum
dicat,

ان تلخ وش که صوفی ام الخبایثش خواند
اشهی لنا واحلی من قبله العذارا

Acre illud (vinum) quod vir religiosus (Mo-
hammedes) matrem peccatorum vocitat,
Optabilius nobis ac dulcius videtur quàm vir-
ginis suavium.

&

ما مست شراب ناب عشقيم
نه تشنه به سلسبيل و كافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœlestes (Salsebil & Cafur) non
fitimus.

Et alibi plus millies.

Ac profectò satis intelligere nequimus, cur
poetas credamus hujusmodi involucris ac tegu-
mentis vel e celare eas virtutes, quibus nihil lau-
dabilius esse potest, pietatem ac Dei cultum;
amores verò impudicos, & qui maximè humano
generi dedecori sint, apertè profiteri. Multò
certè verifimilius est, poetas illos, utcumque sen-
sum quendam occultum innuere videantur, eo
solùm prætextu uti, ut cives suos credulos & re-
ligiosos decipiant, & voluptatibus liberiùs indul-
geant. Ac ne ipsis quidem Persis, (doctioribus
scilicet) Hafezi carmina arcanam habere signi-
ficationem visa sunt: nam Sadius, omnium eru-
ditissimus interpretum, proprium tantùm verbo-
rum sensum in illius versibus explicat. Præte-
reà memoriæ proditum est (illo poetâ mortuo),
primarios urbis Shirazi viros, sepulturam ei ob
carminum impudicitiam concedere noluisse;
cùm verò magna esset inter eos concertatio, aliis
ut sepeliretur suadentibus, aliis vehementer de-

hortantibus, ad fortes se contulisse, & ipsius poetæ librum divinationis causâ aperuisse; cum autem primus, qui sese illis obtulit versus, esset,

* قدم در بیغ مدار از جنازه حافظ
اگر چه غرق کناهست میروند بهشت

Gressum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametsi enim peccatis demersus fit, in cœlum
intrabit.

facerdotes illicò consensisse, & poetam humavisse in illo loco, Mosella dicto, quem ipse in carminibus celebravisset. Ita disputant utriusque sententiæ propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, strenuè tenebo; ita tamen ut non negem, quin mihi disputatio secunda ad veritatem propensior esse videatur.

* Ultimus versus est pulcherrimi carminis, cujus initium:

کنونکه میدمد از بوستان نسیم بهشت
من و شراب فرح بخش و یار حور سرشت

Nunc cum ex horto aura paradisi veniat,

Ego & vinum lætitiâ præbens, & sodalis cujus forma nymphæ cœlesti similis est (convenimus).

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Asiaticam poesin, & quanti sint in eâ venustatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philosophus, sed ut narrator, institui. Itaque de Elatione dicendi quàm brevissimè potero, differam; eamque primò definiam. Id est igitur Elatum, quod sit incertum, horridum, obscurum, periculosum, vastum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt usque adeò percellat, ut admirentur, vereantur, tumultuentur, exhorrescant, doleant, stupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ describendâ brevisitas. Alii sunt quasi fonticuli, sed qui omnes terrori subjunguntur, ut solitudo, silentium, caligo; intermissio, eaque vel sonorum, ut luporum ululatus in sylvâ noctu auditus, vel lucis: ad summam quodcunque sensibus est maximè injucundum, id cùm describatur, Elatum reddit poesin.

Ac primùm de Terrore loquar; ad quem ex-

citandum aptissimæ sunt tempestatum ac tonitrûs imagines. Nam

———— cui non animus formidine Divûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pavore,

Fulminis horribili cùm plagâ torrida tellus
Contremit, & magnum percurrunt murmura
cœlum!

Sic in Jobi poemate *,

שמעו שמוע ברנו קלו
והגה מפיו יצא :
תחת כל השמים ישרהו
ואורו על כנפות הארץ :
אחריו ישאג קול
ירעם בקול גאונו :

Audite attentè strepitum vocis ejus,
Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,
Sub totum cœlum eum dirigit,
Et lucem ejus in alas terræ,
Post eum tonat vox,
Rugit voce dignitatis suæ.

Sic etiam omnium poetarum post Asiaticos altissimus, † Æschylus,

Χθων σεσαλευται,
Βρυχια δ' ἤχῳ παραμυκαται
Βροντης, ἐλικες δ' ἐκλαμπεισι
Στεροπησ ζαπυροι, σρομβοι δη κονιν

* Cap. xxxvii. 2—4.

† Prometh. Δεσμωτ. ver. 1050.

Είλισσθσι. Σκιρα δ' άνεμων
 Πνευματα παντων, εις άλληλα
 Στασιν αντιπνευ αποδεικνυμενα.
 Συντεταρακται δ' αιδηρ ποντω.

Et illa nota,

Tenebræ conduplicantur, noctisque & nim-
 bûm occæcat nigror,

Flamma inter nubes coruscat, cœlum tonitru
 contremittit;

Grando mista imbri largifluo subita præcipi-
 tans cadit;

Undique omnes venti erumpunt, sævi exis-
 tunt turbines.

Sic rursûs in Jobi libro *,

: אל ארץ קשך וצלמות
 ארץ עפתה כמו אפל
 צלמות ולא סדרים
 ותפע כמו אפל :

In terram caliginis, & tenebrarum,

Terram crassam, instar caliginis,

Tenebras, ordine carentes,

Et lucis radios tanquam caliginem.

Porrò voces illæ סתר רעם *Tonitrus latebræ*; יהוה
 מלך *Angelus Dei*; גיא צלמות *Vallis tenebrarum*;
 קול יהוה *Dei vox*; בראשית *in principio*, idcirco
 sunt altissimæ, quòd imagines præbeant incertas

* Cap. x. 21, 22.

terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ mentis angustię nullo modo possint concipere.

Prætereà conceptûs tenebrarum ad Elationem sunt accommodati; quam rem sensit nimirum Euripides, cùm diceret

Νυκτωρ δὴ πολλὴν σεμνοτήτ' ἔχει σκοτῶ.

Hinc oritur versuum in Apollonii Argonauticis sublimitas,

——— ὑπερ μεγάλαισμα θεοντας

Νυξ ἐφοβεί, τὴν περ τε καταλάδα κικλησκουσι

Νυκτ' ὄλογν, ἐκ ἀστρα διίσχανεν, ἐδ' ἀμαρυγαί

Μηνῆς. Οὐρανοθεν θε μελαγχροος, ἦε τις ἄλλη

᾽Ωρῶρει σκοτιή μυχατων ἀνίσσα βερεθρων.

Sed præcipuè excelsa esse videtur caliginis imago, cum infinitate & terrore conjunctæ, ut in illis versiculis,

Ἐνθεν τον ἀπειρον ἐρευγονται σκοτον

Βληχροί δνοφερας νυκτος ποταμοί.

quibus vix quidquam dici potest sublimius.

Hanc ob causam valdè excelsa est fabula in Asiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic Mohammedes in Alcorani capite quarto & vicefimo, five سورة النور

والذين كفروا أعمالهم كظلمات في بحر
لجج يغشيه موج من فوقه موج من فوقه
سحاب ظلمات بعض فوق بعض

“ At infidelium opera caligini sunt similia in oceano profundo, quem fluctûs super fluctûs tegunt, & super eos, nubes; caligini super aliam caliginem.”

Porro autem quodcunque incertum est terrorem quendam secum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cujus rei non est insignius exemplum, quàm illud quod ex * Jobi poemate citat in † libro Anglico vir disertissimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחויונות לילה
 בנפל תרדמה על אנשים ;
 פחד קראני ורעדה
 ורב עצמותי הפחיד ;
 ורוח על פני יחלף
 תסמר שערתי בשרי :
 יעמד ולא אביר מראהו
 תמונה לנגד עיני
 דממה וקול אשמע :
 האנוש מאלוה יצרק
 אם מעשהו יטהר גבר :

In cogitationibus à visionibus noctis,
 Cùm cadat sopor in homines,
 Metus me invasit ac terror,
 Et omnia ossa mea tremefecit,
 Et spiritus ante faciem meam transivit,
 Erectè steterunt carnis meæ pili,
 Substitit, sed eum intueri non potui,
 Simulachrum fuit ante oculos,

* Cap. iv. 13—17.

† De Elatione & Venustate, Par. II. Cap. iv.

Silentium fuit, & vocem audivi,

“ An homo Deo justior?

“ An creatore suo purior mortalis*?”

Prætereà imaginum splendidarum congeries quædam & coagmentatio *magnificam* reddit orationem, adeoque *excelsam*: nam elationis præcipuus fons est magnificentia. Ob hanc causam admirabilis est in † *Sirachidis* sapientiâ *Simonis Onice* filii descriptio,

Ὡς ἐδοξασθη ἐν περιστροφῇ λαῶν,
ἐν ἐξοδῷ οἴκῃ καταπετασµατῶ;
Ὡς ἀστὴρ ἑωθινῶ ἐν µεσῷ νεφελῆς,
ὡς σελήνη πληρῆς ἐν ἡµεραῖς,
Ὡς ἡλίου ἐκλαμπῶν ἐπὶ ναὸν ὑψίστου,
καὶ ὡς τοξὸν φωτίζον ἐν νεφελαῖς δοξῆς,

* Insigne hujus rei exemplum est in Xenophontis Ephesiaci libro jucundissimo de Anthia & Habrocoma,

Τῷ δὲ Ἀβροκομῇ ἐφίσαται γυνὴ ὀφθῆναι φοβερά, το µεγεθῶ ὑπερ ἀνθρώπων, ἐσθῆτα ἔχουσα φοινικῆν. ἐπέσασα δὲ τὴν ναὺν ἐδοκεὶ καινεῖν, καὶ τῆς µὲν ἀλλῆς ἀπολλυσθῆναι, αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς Ἀνθίας διανηκεσθῆναι. Ταῦτα ὡς εὐθύς εἶδεν, ἐταραχθῆ καὶ προσεδόκα το δεινὸν ἐκ τῆ ὄνειρατος. Καὶ το δεινὸν ἐγίνετο. Quo in loco admodum sublimes sunt, cùm crebræ terroris imagines, tum præcipuè illa sententia Καὶ το δεινὸν ἐγίνετο.

Est porrò excelsum, quodcunque subitum est & minimè expectatum: Sic apud Callimachum vetulæ personam Ceres induit, ut Erisichthonem à sylvâ sibi sacratâ cædendâ dehortaretur, cùm verò nihil perfecisset, irâ incensa est,

— γεινατο δ' ἁ θεος

Ἴσθµατα µὲν χερσῶν, κεφαλὴν δὲ οἱ ἠπίσταν' Ὀλυµπω:
à quo loco sumpta sunt illa Virgiliana.

† Cap. l. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venusto, Par. II. cap. xiii.

Ὡς ἀνθος ῥόδων ἐν ἡμέραις νεων,
 ὡς κρινα ἐπ' ἐξοδῶν ὕδατος,
 Ὡς βλαστος λιβανῶ ἐν ἡμέραις θέρους,
 ὡς πυρ καὶ λιβανὸς ἐπὶ πυρεῖθ,
 Ὡς σκευὸς χρυσεὶ ὀλοσφυρητόν,
 κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ,
 Ὡς ἐλαιὰ ἀναβαλλῶσα καρπῶς,
 καὶ ὡς κυπαρίστος ὑψημένη ἐν νεφελαῖς.
 Ἐν τῷ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν σολὴν δοξῆς,
 καὶ ἐν διδύσκεσθ' αὐτὸν συντελείαν καυχημάτων,
 Ἐν ἀναβάσει θυσιασθηῖς ἁγίη,
 ἐδοξάσε περιβολὴν ἁγιασμάτων.
 Ἐν δὲ τῷ δεχέσθ' ἐκ χειρῶν ἱερέων,
 καὶ αὐτὸς ἕως παρ' ἐσχάρῃ βωμῶ,
 Κυκλοθεὶν αὐτῷ σέφανος ἀδελφῶν,
 ὡς βλασημὰ κεδρῶ ἐν τῷ Λιβανῶ,
 καὶ ἐκυκλώσαν αὐτὸν ὡς σελεχὴ φοινικῶν.

Hunc locum fanè mirificum Hebraicè ad
 verbum redditum dabo; quemadmodum auctor
 fuit in libro de Sacrà Poesi * scriptor admirabi-
 -lis, quem libenter sequor.

מה נכבד בתוך העם
 בצאתו מן המקדש :
 כמו בן שחר בתוך הערפל
 וכירח בשלמותו :
 כשמש נוגה על אהל המקדש
 וכקשת יתן אור בעבים :
 כפרחי הבצלת בצ"ץ השנה
 כשושנים על פלגי מים :
 וכננפ לבנה בעת הקיץ
 כאש ולבנה במהתה :
 וכלי זהב המחזיק

* Præl. xxiv. 8vo, pag. 324.

בכל מיני פנינים :
 וכבן זית מפריח פרו
 כעץ גפרית עד לשמים יגדל :
 באשר שב עליו המעול הנכבד
 ילבש בתמימות הוד והדר :
 באשר נתעלה למזבח הקדש
 תפארת מלבושיו נעשו :
 באשר לקח החלק מזי הכהנים
 הוא בעמד אצל מזבח :
 מסוכב באחיה המקיפים
 כבן ארו אשר בלבנון
 וכבני תמרים סביבאיתו :

Hujusmodi descriptionibus abundantissima
 sunt Ferduffi poemata; quarum unam, quæ se
 prima offert, proferam, magnificam scilicet regis
 Feridun descriptionem,

فرستاده گفت انکه روشن بهار
 ندید ونه بیند چنین شهریار
 بهار یست خرم دران بهشت
 همه خاک عنبر همه زرش خشت
 سپهر برین کاخ ومیدان اوست
 بهشت جهان روی خندان اوست
 ببالای میدان او راغ نیست
 بپهنای ایوان او باغ نیست
 چو رقتم بنزدیک ایوان فراز
 سرش باستاره همیگفت راز

بيكدست پيل وبيكدست شير
 جهانرا چو تخت اندر آورده زير
 ابر پشت پيلان برش تخت زر
 زكوهر همه طوق شيران نر
 خرامان شدم نزد آن ارجمند
 يكي تخت پيروزه ديدم بلند
 نشسته بران شهرياري چو ماه
 زياقوت رخشان بسر بر كلاه
 چو كافور موي وچو كلبرك روي
 دل آزرم جوي وزبان چرب كوي

Legatus dixit: " Nitidum ver

Talem regem nunquam aspexit, aut aspiciet:

Ver est jucundum in eo paradiso,

Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei sunt,

Cœlum excelsum palatium ejus est, & aula,

Paradisus terrarum vultus ejus subridens est:

Altior aulâ ejus nullus est collis,

Latior regiâ nullus est hortus.

Cùm ad elatam illam regiam accessi,

Caput ejus cum stellis arcana iniit confilia.

Ad unam manum stetit elephas, ad alteram leo;

Orbem terrarum, tanquam folium, sibi submisit.

Super elephantis tergo folium fuit aureum,

Et singula leonum monilia erant gemmea;

Lætus accessi ad sublimem illum regem,

Et aspexi folium è gemmis cœruleis fictum,

Regem autem lunæ similem in eo sedentem,

Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema;

Crines camphoræ fimiles habentem, & faciem tanquam
rosæ folium,

Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato lo-
quentem fermone).”

Ad altitudinem etiam orationis conferunt *vi-
siones*, quas Græci *φαντασίας* vocant, per quas ante
oculos lectoris imagines rerum absentium clarè
ponuntur. Hæ autem quàm sæpissimè à tragi-
cis in insanix descriptionibus usurpantur. Ex-
emplo fit ex Æschyli Choephoris locus elatissi-
mus. Orestes, cùm matrem interfecisset, cho-
rum alloquitur, & primùm, leni quodam ora-
tionis tractu: mox furore correptus, erumpit,

’Α’ ἄ,

Δμῶναι γυναῖκες — αἰδε γοργονῶν δικλῶν

Φαιῶχιτῶνες, καὶ πεπλεκτανημένοι

Πυκνοῖς δρακῶσιν. Οὐκ ἐτ’ ἂν μείναιμ’ ἐγώ.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem
revocare,

Τινες σε δοξαι, φιλτατ’ ἀνθρώπων πατρι,

Στροβῶσιν; ἰσχε. μη φοβε, νικῶν πολυ.

respondet,

Οὐκ εἰσι δοξαι τῶν δε πημάτων ἐμοι

Σαφῶς γὰρ αἰδε μητρος ἐγκοτοι κύνες.

Tum Chorus, imprudentius,

Ποταίνιον γὰρ αἶμα σοι χερσὶν ἐτι,

’Εκ τῶν δε τοι παραγῆμος ἐς φρένας πῆνει.

Ille, voce *αἶμα* inflammatus, & manum, fortasse
suam, materno sanguine tinctam, respiciens, ar-
dentiùs furit,

Ἄναξ Ἀπολλων—αἶδε πλεθυσσι δη,
Καὶ ὄμματων σαθροσιν αἶμα δυσφίλες.

& cùm fœminæ illum consolari velint, ille de-
cedens exclamat,

Ἵμεῖς μὲν ἔκ ὄρατε τὰς δ'. ἐγὼ δ' ὄρω,
Ἐλαυνομαι δη καὶ ἔτ' ἀν μείναιμ' ἐγώ.

Mirè hæc conveniunt cum * Shakespearî
nostri præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas
nec Latinos quidquam habuisse puto excelsius,
aut magnificentius.

Reliquum est ut pauca apponam loca, in qui-
bus exponitur ea (quâ nihil majus cogitari po-
test), Divini numinis potentia: has autem expo-
sitiones naturâ elatissimas commendat brevitatis.
Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab ad-
mirabili in Sacrà Historiâ † loco sumi videtur,
cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta est.

& ‡,

וַיֹּאמֶר יְהוָה

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قال كن فيكون

Dixit, *Esto*, & fuit.

quod sic amplificat poeta Arabicus, quem citat
Ebn Arabshâh,

* Macbeth. † Gen. i. 3. ‡ Psal. xxxiii. 9.

- لا تخزن فالذي قضى الله يكون *
- والامر الموكل الي كن فيكون *
- ما بين تحرك بلحظ وسكون *
- الحالة تنقضي وذا الامر يهون *

“ Ne tristeris ; nam quod decrevit Deus, fiet :
Et res commissa voci, Esto, erit :

Dum oculum movere potes, & motum fe-
dare,

Status mutatur, & vir potens demittitur.”

His addam locum verè magnificum, ex Al-
corani capite undecimo, ubi Noæ diluvium de-
scribit Arabum legislator :

وهي تجري بهم في موج كالجبال
ونادي نوح ابنه وكان في معزل يا بني
اركب معنا ولا تكن مع الكافرين قال ساءوي
الي جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم
اليوم من امر الله الا من رحم وحال
بينهما الموج فكان من المغرقين وقيل يا
ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض
الماء وقضى الامر واستوت علي الجودي
وقيل بعدا للقوم الظالمين *

“ Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctûs,
 “ tanquam montes: & clamat Noa filio suo,
 “ ille autem (natat) separatim, “ O fili, na-
 “ viga nobiscum, & cave sis cum infidelibus.”
 Inquit, Ascendam montem; qui ex aquâ me
 liberabit; inquit (Noa), Non (est) liberatio
 hodiè à Dei decreto, nisi (illius) favor. Tum
 inter eos venit fluctus; & fuit inter immer-
 sos. Et dictum est (vox audita est quæ di-
 ceret), “ O terra, aquam tuam imbibe, & O
 “ cœlum, tuam coerce;” & inhibita est aqua,
 & peractum est mandatum, & restitit (arca)
 super Al Júdi (montem) & dictum est (vox
 divina dixit) Apage, impios!”

Locum hoc sublimiorem (Mosaicum illum
 excipio) nunquam legi: ejusdem generis est,
 sed longè humilior, Apuleii sententia, qui cùm
 prædonum societatem fere invictam descripserit,
 subjungit, “ Noluit esse Cæsar Hæmi latronis
 “ collegium, & confestim interiit.” Quantum
 illis locis quæ exposui, addit pietas ac veritas,
 tantum ab hoc detrahit insulsa regis adulatio.
 Videmus tamen quantam dictioni Elationem
 addat brevitatis; cujus rei alio in genere exem-
 plum subjiciam. Narrat Ebn Arabshâh in libro,
 qui *Facabato' Ikbolofa* inscribitur, Persam quen-
 dam ex Bokharæ incendio salvum evasisse, &
 cùm esset à quodam interrogatus, quid in eâ
 urbe egerint Genghizi milites, respondisse,

آمدند و کردند و سوختند و کشتند
و بردند و رفتند

Irruperunt, diruerunt, combufferunt, necaverunt, diripuerunt, discefferunt.

Non dubito affirmare his sex vocibus animum auditoris magis fuisse permotum, quàm longissimâ hujus cædis narratione, licèt gravissimis fuerit instructa verbis, & sententiis ornata splendidissimis. Cùm enim animus variarum rerum serie ac verborum cumulo quasi obruatur, * perfectam imaginem formare nequit; sed alia aliam trudit; itaque omnia sunt obscura, omnia confusa, omnia incerta; omnia denique sublimia. Certissimum est enim, dum hæc sex voces proferruntur, imagines exercitûs irruentis, occidentium & occisorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recedentium, aliarumque rerum, quæ iis necessariò subjunguntur, animo comprehendi neutiquam posse.

* Vide librum Anglicum *De Sublimi & Venusto*, Part V. sect. v.

CAPUT XI.

اللطافة

SIVE

De Venustate.

QUID per Venustatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venusta esse poesis, cujus imagines sint hilares, nitidæ, ridentes, lætæ, compositio mollis & dilucida, quæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & suavissimâ quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non institui hoc loco differere; sed statuam cum Hermogene * quæcunque aut visu, aut tactu, aut gustu, aut auditu, aut odoratu denique suavia sunt, ea, cùm aptis

* Hermog. περι Ἰδεων. Lib. II. cap. iv. περι Γλυκυτητος. Παντα ὅσα ταις αἰσθησεσιν ἡμῶν ἐσιν ἡδεα, λεγω δε τη ὄψει, ἡ γευσει, ἡ τινι ἀλλῃ ἀπολαυσει, ταυτα και λεγομενα ἡδονην ποιει. Ἄλλ' αἱ μεν εἰσιν αἰσχραι των κατα ἀπολαυσιν ἡδονων, αἱ δ' ἑτοιμαυται. Και τας μεν ἐκ αἰσχροσ ἐσιν ἀπλωσ ἐκφραζειν, οἶον καλλῶ χωριθ, και φυτειας διαφορες, και βευματων ποικιλιασ και ὅσα τοιαυτα.

describantur versibus, magnam afferre jucunditatem. Cujusmodi sunt locorum amœnitates, horti, flores, nymphæ, fontes, amores, deliciae, nuptiæ, rivuli, lusciniæ cantus, odores, zephyri, humana pulchritudo, & reliquæ imagines ex naturâ depromptæ, quas rectè venustatis fontes esse ait * Demetrius Phalereus.

Ob hanc rem pulchri sunt versûs, quos in Symposio Platonis recitat Agatho, cùm amorem dicat afferre,

Εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πελαγεὶ δὲ γαλήνην,
Νηγεμίαν δ' ἀνεμοῖς, κοιτὴν ὑπνοντ' ἐνὶ κηδεῖ.

Hæ autem imagines sunt jucundissimæ: quid enim tam jucundum, quàm pax civitati, maris tranquillitas navigantibus, venti lenitas viatoribus, lectus & somnus mœrentibus? Nec minùs lætæ sunt imagines in Sapphûs versiculis, quos in libro secundo *de Formis* citat Hermogenes, qui multa ibidem de suavitate, ipse quoque suaviter, scripsit:

Καθδ' ὑδάτ' ψυχρὸν κελαδεὶ δι' ὄσδων
Μαλινῶν, αἰθυσσομένων δὲ φύλλων
Κωμὰ καταρρεῖ.

Nihil enim ferè excogitari potest dulcius, quàm imago “ Aquæ gelidæ per malorum ramos murmurantis, & somni, tremantibus foliis, leniter defluentis.”

* Περὶ Ἑρμηνείας.

Εἰσι δὲ αἱ μὲν ἐν τοῖς πράγμασι χάριτες, οἷον κομφαῖοι κηποὶ, ὕμναιοι, ἐρωτῆς, ἔλξη ἢ Σαπφῆς ποιήσεις.

Vellem profectò non intercidissent tot & tam divina Sapphûs carmina. Quæ supersunt (ut ipsius poetriæ utar verbis) sunt * “auro ipso magis aurea.” Et notabile est Demetrium, Hermogenem, Dionysium Halicarnasseum, & reliquos artis oratoriæ magistros, illam perpetuò citare, cùm de *venusto* dicendi genere loquantur. † Carmen autem in Atthida, tanquam *elati* generis exemplum profert Longinus; à quo valdè dissentio. Quam enim habent cum *Elatione* affinitatem *latissimæ* illæ imagines, puella suaviter loquens, & suaviter subridens? Prætereà nihil terribile aut horridum in hac Odâ describit puella Lesbica, sed jucundissimum animi motum, Amorem; & ab illo ortam, totius corporis relaxationem; quæ imago ab Elato dicendi genere est alienissima: nam corpus permulcere & relaxare præcipua est delectationis & voluptatis proprietas. Hinc Amor apud poetas Græcos *λυσιμελής*, *membra dissolvens*, sæpissimè vocatur, ut Sappho,

Ἔρως δ' αὐτὲ μ' ὁ λυσιμελὴς δόκει.

Hanc ob rem Bacchum appellari *Λυαίον* nonnulli putant; iidemque vinum ‡ *χαλιν* ideò no-

* Χρυσὴ χρυσοτέρα. Sapph. apud Demetr. Phal.

† Longin. περὶ Ὑψέως, Cap. x.

‡ Sic Hipponax,

Ὀλίγα φρονέσιν οἱ χαλιν πεπωκότες.

& Archilochus apud Athenæum,

Πολλὸν δὲ πινῶν καὶ χαλικοῦτον μέθυ.

minari aiunt, quòd *solvat & relaxet*. Sed ob deperdita cùm Sapphûs, tum etiam Erinnæ, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis sacerdotibus plurimam scilicet debemus gratiam! Illos enim eò delirationis provexit anilis superstitio, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venustissima, combufferint; nimirum quòd in illis amantium nequitix, ut vocant, essent descriptæ.

Imaginum *venustatem* dictionis & verborum pulchritudo subsequitur. Necessè est enim poeta, de his lætissimis rebus scribens, verborum utatur splendore & dulcedine: de qua re videndus est Demetrius*.

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ voluptates, quas Amor secum affert, delectationem quandam præbent cùm describantur; sed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus descrip-

* Διο και μεν η Σαπφω περι μεν καλλες αδωσα, καλλιπειης εστι, και ηδεια, και περι ερωτων δε και εαρος και περι αλκυονος, και απαν καλον ονομα ενυφανται αοτης τη ποιησει.

Et alibi,

Ωσε ει μεν τις εν πραγματι χαρις εστι, ταδε και η λεξις ποιει επιχαριτωτερα, οιον,

Ως δ' οτε Πανδαρες κερη χλωρηις αηδων
Καλον αειδησιν, εαρος νεον ισαμενοιο.

ενταυθα γαρ και η αηδων χαριεν ορνιθιον, και το εαρ φυσει χαριεν. πολυ δε επικεκοσμηται τη ερμηνεια, και εστι χαριεσερα, το τε Χλωρηις και το Πανδαρες κερη ειπειν επι ορνιθος, απερ τε ποιητη ιδια εστι.

tione modestâ & quasi velatâ delectatur, qualis est,

Ἡ ῥα καὶ αἰκίας ἔμαρπτε Κρονὸς παῖς ἦν παρακοίτιν.

lascivus verò apertius quiddam postulat, & magis voluptuosum; cujusmodi est illa descriptio,

* Τοῖσι δ' ὑπο Χθων δια φυνε νεοθηλεα ποιην,
 Λωτον θ' ἔρσηεντα, ἰδε κροκον, ἠδ' ὑακινθον
 Πυκνον καὶ μαλακον, ὅς ἀπο χθονος ὕψος' ἔερσε.
 Τῷ ἐνὶ λεξασθην, ἐπι δε νεφελην ἐσθαντο
 Καλην, χρυσειην· σιλπναι δ' ἀπεσιπλον ἔερσαι.
 Ὡς ὁ μὲν ἀτρεμας εὔδε πατηρ ἀνα Γαργαρω ἀκρω
 Ὑπνω καὶ φιλοτητι δαμεις· ἔχε δ' αἰκίας ἀκοίτιν.

&c,

† Πορφυρεον δ' ἀρα κυμα περισταθη ἔρει ἴσον
 Κυρτωθεν. κρυψεν δη θεον, θνητηντε γυναικα.

Notissimæ sunt in simili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, descriptiones.

Venustarum imaginum plenissimum est Salomonis carmen; quod integrum esset citandum, si vellem omnes, quibus abundat, suavitates & elegantias exponere.

Ad Arabes igitur nostros ac Persas transeamus; quorum carmina præcipuè commendat venustas.

Quàm lepida hæc est Veris descriptio in Abi'lola carmine †,

* Iliad. E. 347.

† Odyss. A.

‡ Sekto'zzind, Carm. iv. Vid. Reiskii Moall. p. 53.

قد اتاك الربيع يفعل ما
 تاءمر فعل عبدك الماء مور *
 وكسي الارض خدمة لك يا مولاه
 دون الملوك خضر الحرير *
 وهي تختال في زبرجدة
 خضر تعدي بلؤلؤ منشور *
 وغدت كل ربوة تشتهي
 الرقص بثوب من النبات قصير *

“ Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur,
 tanquam fervus,

“ Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus
 dominus es, præ cæteris regibus, viridi
 vestit chlamyde:

“ Ea verò smaragdis ornatur, qui margaritis
 sparsis distinguuntur;

“ Et unusquisque collis saltare cupit, vestem
 indutus ex herbis succinctam.”

Dulcissimum enim est nomen Veris; omnesque ejus descriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod descriptioni epularum ob nuptias principum Samarcandiæ intexit *Ebn Arabshâb* †,

في ربيع الوصل لما ان وفي ظبي الشرو
 وسرت بشري الصباء للروض تنبي بالورود

خرت الانهار والاعضان مالت للسجود
واجتمعنا في رياض حسنها يسبي الوجود
فالسحاب انصب فيها بالحشا امسي بيجود

Vere accedente, cùm perfectum habet corpus
hinnuleus fugax,
Et venit lætus zephyri flatus hortis rofarum
adventum annuncians,
Murmurant rivi, & rami adorationis causâ se
flectunt,
Et convenimus in hortulis, quorum pulchri-
tudo naturam amore rapit,
Nubes autem super eos elevatae in omni parte
copiosos fundunt imbres.

نثر الدرّ علينا منه بلور الغمام
فوق صحن سندسي فيه بالياقوت جام
وثغور من عقيق زانها حسن ابتسام
وعيون من لجين ناظرات لا تنام
وغصون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit super eos margaritas nubium chry-
stallum,
Super planitiem fericam, in quâ pocula sunt
pyropina,
Dentesque sunt ex jaspide, quos risûs gratia
decorat,

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui
non dormiunt,
Et sylvæ rami variis nummis (roris guttis)
nos aspergunt.

طيرها فيه غنا ان علا عودا وطار
وشذاتها ضاع فيه المسك لما منه غار
والصبا امسي عليلا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجه بدري حين نار
اصبحت جنات عدن تشتهي فيها الخلود

Aves ejus (sylvæ) canunt, cùm in ramum af-
cendunt & volitant,

Et ab odore ejus afflatur moschus, cùm ex eo
descendunt,

Et aura fit languida, cùm per colles ejus tran-
seat;

Hortus paradisi est, in quo est facies lunæ
meæ (amicæ) cùm splendeat,

Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æter-
nitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الهنا
ليس فيها غير لثم وارتشاف واعتنا
وكووس دايرات وغناء وغنا
لو راءها زاهد من ريحها كان انثني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis est in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!

Nihil est in eo præter oscula, & bafiationem, & blanditias,

Et pocula rorantia, & cantionem, & quietem;
Si eum vidiffet vir solitarius, ab odore ejus
effet mutatus,

Nihilque ei restaret in eo à piis votis, præter egestatem.

قم نديهي عاطني قالدهر لا يسوي الحزن
كاس عيش ينهحي في منرجها صرف الزمن
الطلا والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عدولا انه خب كهن
في حشاه عليان لا تغل خل ودود

Surge, sodalis, da mihi (tempus enim non admittit mœrorem)

Poculum hilaritatis; à cujus temperatione deleatur fortunæ mutatio;

Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra facies!

Ne obtemperes de his rebus reprehensori; est enim seductor, tanquam is

In cujus præcordiis est turpis fastus; nihil itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venustate nequeo non subjicere

poetæ Turcici carmen, quod in suo genere perfectum vocari potest. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud est abfimile; placuit igitur versionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

د کله بلبل قصه سن کم کلدی ایام بهار
 قوردی هر بر باغده هنکامه هنکام بهام
 اولدی سیم افشان اکا ازهار بادام بهار
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Audis luscinia cantum dicentis, Ver adest:
 “ instruitur verno tempore in omni horto co-
 “ nopeum: argentum spargunt flores amygdalæ.
 “ Sis lætus & hilaris; nam avolat,
 “ haud manet verna tempestatas.”

بینه انواع شکوفیله بزندی باغ وراغ
 عیش ایچون قوردی چچکلری صحن
 کلشنده اوتاغ

کم بلور اول بهاره دک که وکیم اوله صاغ
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rursus variis floribus ornantur horti & prata:
 “ lætitiæ causâ instruitur in rosario floreum
 “ tabernaculum. Quis scit an, dum Ver
 “ manebit, quisquam fit inter nos vitâ fruitu-
 “ rus? Sis lætus, &c.

طرف گلشن نور احمد برله مالامالدر
 سبزه لرنده صحابه لاله خیر الالدر
 هی محمد امتی وقت حضور حالدر
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Extrema pars roseti luce *Abmedis* plena est;
 “ inter flores, tulipæ sunt illius fociis similes.
 “ Agite, Mohammedani, lætitiæ tempus hoc
 “ est. Sis lætus, &c.

قلدی شبنم بینه جوهر دار تیغ سوسنی
 ژاله لر الدی هوای طویله له گلشنی
 کر تهاشا بیسه مقصودک بنی اسله بنی
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Factus est ros iterum in mucrone lilii splen-
 “ dor. Roris guttæ per aërem in rofarium
 “ descendunt: si voluptatem quæris, me, me
 “ audi. Sis lætus, &c.

رخلری رنگین کوزلر در کلپله لاله لر
 کم قولقلرینه درلو جوهر اصمیش ژاله لر
 الدانوب صمه که بونلر بوپله باقی قاله لر
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Genæ puellarum formosarum sunt cum rosis
 “ lilia, quarum auribus variæ roris gemmæ

“ appendent. Noli te decipere, neu speres
 “ has venustates esse permanfuras. Si lætus,
 “ &c.

کلیستانده کورونن لاله وکل نهمانله
 باغده قان الدی شهنسک نشتری یارانله
 عارفک بودمی خوش کور بو کون یارانله
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ In rosario apparent tulipæ, rosæ, anemonæ;
 “ horto sanguinem emittunt folis & imbrium
 “ scarpella; viri sagacis instar, hunc diem
 “ cum amicis hilariter tranfige. Sis lætus,
 “ &c.

کتدی اول دملر که اولوب سبزهلر
 صاحب فراش

غنچه فکری کلشنک اولمیشدی بغرنده
 باش

کلدی بر دم کم قراردی لاله لرله طاغ
 وطاش

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Præteriit tempus quo ægrotæ jacebant herbæ;
 “ quo rosæ calyx caput in finum deposuit:
 “ adest tempus illud, quo colles & faxa flori-
 “ bus ornantur. Sis lætus, &c.

ابر گلزار اوستند هر صبح کوهر بار یکن
 نفعه باد سحر پر نافه تاتاریکن
 غافل اوله عالمک محبوبلیغی وار یکن
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Nubes super rofarium matutino tempore
 “ semper gemmas pluunt; halitus auræ re-
 “ centis plenus est moscho Tartarico. Ne
 “ fis negligens, neu amore hujus vitæ tenea-
 “ ris. Sis lætus, &c.

بوی گلزار اندی شولد کلو هوایی
 مشکناپ

کم یره ایننجه اولور قطره شبنم کلاب
 چرخ اوتاق قوردی کلهستان اوستند
 کونلک سحاب

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Odor roseti usque eò aërem dulcem reddidit,
 “ ut guttæ roris, prius quàm in terram de-
 “ scendunt, fiant aqua rosacea. Æther super
 “ hortulum nubila, tanquam umbraculum,
 “ tendit. Sis lætus, &c.

کلهستانک هر نه سن الدی سیه باد خزان
 عدل ایدوب بربرایله وردی یینه شاه جهان

دولتنده باده لار كام اولدي ساقى كامران
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

“ Rosetum (quisquis es, *audi*) invaserat malus
“ Autumni ventus; sed rursus apparuit Rex
“ terrarum, justitiam omnibus administrans;
“ illo regnante, pocillator fortunatus vino op-
“ tato potitus est. Sis lætus, &c.

اوهرم بوله مسيحي بو مربع اشتهار
اهلنه اوله بو چار ابرو وكوزلار يادكار
بلبل خوش كوي سن كل يوزلور له
يوري وار

عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

“ Speravi equidem hoc carmine vallem hanc il-
“ lustrem reddere; fiat illius incolis hujus
“ convivii & harum formosarum *μημοσυνον!*
“ Tu luscinia es, O *Mesibi*, dum incedis inter
“ puellas roseis genis præditas. Sis lætus,
“ hilaris; nam avolat, haud manet verna
“ tempeftas.”

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutos,
 Veris adventum canentes tinnulo modulamine ;
 Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas :
 Nunc amandum est, nunc bibendum ; floream Ver fu-
 git, abit !

Ecce jam flores refulgent gemmeis honoribus,
 Quique prata, quique saltûs, quique sylvulas amant :
 Quis scit an nox una nobis dormienda æterna sit ?
 Nunc amandum est, nunc bibendum ; floream Ver fu-
 git, abit !

Quantus est nitor rofarum ! quantus hyacinthi decor !
 Non ocellus, cùm renidet, est puellæ lætior :
 Hic levi dies Amori est, hic Voluptati facer.
 Nunc amandum est, nunc bibendum ; floream Ver fu-
 git, abit !

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
 Per genam rosæ cadentes, perque mite lilium :
 Auribus gratum, puellæ, sit meum vestris melos.
 Nunc amandum est, nunc bibendum ; floream Ver fu-
 git, abit !

Ut rosa in prato refulget, sic teres virgo nitet,
 Hæc onusta margaritis, illa, roris gemmulis :
 Ne perenne vel puellæ vel rosæ speres decus.
 Nunc amandum est, nunc bibendum ; floream Ver fu-
 git, abit !

Aspice, ut rosæta amictu discolori splendeant,
 Prata dum fœcundat æther læta gratis imbribus,
 Fervidos inter sodales da voluptati diem.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Jam situ deformis ægro non jacet rosæ calyx;
 Ver adest, ver pingit hortos purpurantes floribus,
 Perque faxa, perque colles, perque lucos emicat.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce, per rosæ papillas suavè rident guttulæ,
 Quas odorifer resolvit lenis auræ spiritus;
 Hæ pyropis, hæ smaragdis cariores Indicis.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Is tenellis per vireta spirat è rosæ odor,
 Ut novum stillans amomum ros in herbas decidat,
 Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Acris olim cum malignis sæviit ventis hyems;
 Sed rosæto, folis instar, Regis affulfit nitor;
 Floruit nemus repenti, dulce manavit merum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

His iners modis, *Mesiki*, melleam aptabas chelyn:
 Veris ales est poeta; verna cantat gaudia,
 Et rosas carpit tepentes è puellarum genis.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Asiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

الشجاسة

SIVE

De Poesi Heroicâ.

SEPTEM esse statui poeseos Asiaticæ species, quarum singulæ, ut fusè ac plenè exponantur, separata capita requirunt.

Nam aut res gestas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *deflet*, aut lectores *monet*, aut *amores* ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprehendit*, aut denique naturæ proprietates *describit*. Ad has species omnis ferè poesis redigi potest. Exponam autem, quibus in argumentis

præcipuè floreat Afiatici; & exempla quædam illustriora feligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad sermonis varietatem, quarum hanc jucundam esse puto, illam necessariam. De pœsi bellicâ primùm disseram; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campestris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum est, valdè feroces, vindictæ & gloriæ cupidissimi, pugnatores tandem ita acres, ut ipsa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* esse videretur †.

Cùm adeò tributim separati ac distincti viverent, singulæ tribûs bellum cum vicinis gesserunt ferè perpetuum: & quoniam illis incitatissimi erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pœnè poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt sæpè victores & victoriæ præcones. Hos adeò veros fuisse poetas existimo, & tam elato perdignos nomine, quorum sola fuerit magistra vehemens animi incitatio, & unica præceprix, Natura. Nec enim abesse potest, quin valdè sublimis sit & horrida in *præliis* describendis gentis pugnacissimæ pœsis. Credibile est, Æschylum è Marathonis, Salamini, & Platææ præliis, animum horridiorem & quasi bellicum ad tragœdias scribendas attulisse. Hinc Alcæus, aureo

* † ان الموت احلي لنا من العسل

plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivata est Archilochi vis & majestas, quem de seipso dixisse memoriâ proditum est,

Εἰμι δ' ἐγὼ θεραπῶν μὲν Ἐνυαλιῶιο ἀνακλῶς
Καὶ Μῆσσειων ἐρατὸν δῶρον ἐπίσταμενος.

Homerum etiam, fontem illum *τε ὑψος*, & poeseos heroicæ patrem, multis præliis interfuisse, est verifimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altissimæ translationes, quibus utuntur in hoc poeseos genere antiqui Arabes; hinc illa *προσωποποιία* admirabilis in carmine veteri, ubi *Tâbat Sherra*, heros idem & poeta, de facto quodam audacissimo loquens, ait,

الموت خزيان ينظر

Vidit Mors, & erubuit.

&

يعروري ظهور المهالك

Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

إذا هزّه في عظم قرن تهللت

نواجذ افواه المنايا الضواحك *

Cùm illum (ensem) in hostis offibus motitet,
emicant

Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يهلون المنايا
إذا دارت رجا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipsa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

& illa *Antaræ* in *Moallaka*,

في حومة الموت التي لا تشتكي
غمراتها الأبطال غير تغمغم *

In mortis æstu, cujus gurgites non reformi-
dant heroes, nec timidè muffant.

Et illa, quâ idem poema suum claudit, grandis
exultatio,

ولقد خشيت بان اموت ولم تكن
للحرب دايرة علي ابني ضمغم *
الشاتهي عرضي ولم اشتمهما
والناذرين اذا لم القهما دمي *
ان يفعلا فلقد تركت ابايهما
جزرا لسباع وكل نسر قشغم *

“ At verebar, ne quid mihi accideret, & ne
bellum super duos filios Demdemi non
effet conversum;

“ Illos dico, qui famam meam læserunt, me non laceffente, & voverunt, nisi illis sanguinem meum concederem,

“ Se facturos—At enim reliqui illorum patres leonibus & aquilis rapacibus pabulum.”

Notum est, antiquos Arabum heroes per vastas solitudines ac rupes solitos esse vagari, vel ut labores sibi familiares redderent, vel ut hostium propulsarent injurias. Hinc in libro *Hamasa* laudatur heros, quia

يري الوحشة الانس الانيس ويهتدي

بحيث اهتدت امّ النجوم الشوابك *

Cum Vastitate arctissimam init societatem, eoque progreditur, quo ducit stellarum densè confertarum mater.

“ *Stellarum matrem*” cælum vocat poeta: estque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omninò elatissimi sunt, ob frequentes terroris & obscuritatis imagines, illi versûs, quos in notis ad *Tharafab* citat *Reizkius*:

جواب جوات الفجاج التي بها

النعام وعزف الجن والمتعول *

وليل دجوجي بهيم ظلامه كبا

اسود في السيجان جون مجال *

قطعت اذا ما القوم كانوا كأنهم

* من النوم غمدي خروع تنهيل

ولو عرضت ظالماء كاليم حندس

وداوية مخشبية الهول هوجل *

يضل بها الهادي ويدعو بها

* الصدي ويجول من يسري ويهول

“ Pervado hiâtus rupium abruptos, in quibus habitat *Struthiocamelus*, & sibilant genii ac lemures ;

“ Noctemque caliginosam, crassis tenebris obductam, tanquam umbras Sijani nigras, rigidas, difficiles,

“ Transeo, dum comites somno gravati, velut fruticis Khirû pendentis ramuli, inclinati jacent ;

“ Etiamfi occurrant tenebræ, tanquam mare obscurum, & solitudo vasta, formidanda, terribilis ;

“ In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua, & viator attonitus tumultuatur.”

Sunt in linguis Europæis hujusmodi carmina. Extant Runicæ poeseos pulcherrimæ reliquiæ, quas in lucem protulerunt Resenius, Olai, Wormius, & Verelius, & reliqui veteris Danorum literaturæ indagatores: sed de illis hoc loco non differam; separatum enim aliud volumen requi-

runt. Nec dubitari potest, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari solent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherrimis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hispanum* illum *Alonsum*, de suis rebus gestis non sine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoensium Lusitanum*, cujus poësis adeò venusta est, adeò polita, ut nihil esse possit jucundius; interdum verò, adeò elata, grandiloqua, ac sonora, ut nihil fingi possit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; *Tyrtæi* reliquias habemus verè magnificas, & pervelim *Alcæi* carmina, cum aliis *Lyricis*, sacerdotes illi pravè religiosi non combussissent; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi sunt reliquiæ, eæque plurimùm amatorix, sed valdè sublimes. Quòd si de amoribus ac deliciis loquens, tam sit grandis & excelsus, quantæ tandem sublimitatis artifex esse potuit, cùm cecinit

“ Pugnas, & exactos tyrannos.”

In versibus illis, quos citat *Athenæus*, bellica instrumenta commemorat:

Μαρμαίρει δε μέγας δομῶ χαλκῶ
 Πάσα δ' Ἄρει κεκοσμηται σέγγη,
 Λαμπραῖσι κύνεαισι· κατ'ἄν
 Λευκοὶ καθυπερβεν ἵππιοι λοφοὶ
 Νειῶσι, κεφαλαισὶν ἀνδρῶν ἀγάλματα.
 Χαλκείαι δε πασσαλοὶς κρυπίοισιν

Περικείμεναι λαμπραὶ κναμίδες,
 Ἐρκος ἰσχυροβέλες, θωρακες τε νεω λινω.
 Κοίλαι τε κατασπίδες, βεβλημένων.
 Παρ' δε Χαλκιδικαὶ σπαθαί,
 Παρ' δε ζώματα πολλὰ καὶ κυπασίδες.
 Των εἰς ἐστὶ λαθεσθαι, ἐπειδὴ
 Πρωτιστοὶ ὑπο ἔργον ἔσταμεν τοδε.

quos versûs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Prætereà magnificum habemus *Hybricæ Cretensis* σχολιον, quod ideò citabo, quia veterum Arabum poesi fit perfimile,

† Ἐστὶ μοι πλοῦτος μεγὰ δορυ,
 Καὶ ξίφος, καὶ τὸ καλὸν λαισηῖον,
 Προβλημα χρωτος. τῆτῳ γὰρ ἄρω,
 Τῆτῳ θεριζῶ, τῆτῳ πατεῶ
 Τὸν ἄδυν οἶνον ἀπ' ἀμπελων,
 Τῆτῳ δεσποτας μνοιας κεκλημαι.
 Τοὶ δε μὴ πολμῶντες ἔχειν δορυ,
 Καὶ ξίφος, καὶ τὸ καλὸν λαισηῖον,
 Προβλημα χρωτος, πάντες γονυ
 Πεπλήροτες ἔμον κυνεοντι, δεσποταν
 Καὶ μεγαν βασιλεα φωνεοντι.

Sic poeta antiquus in † Hamafa,

وما لي مال غير درع ومغفر
 * وابيض من الحديد صقيل
 واسهر خطي القنائة مثقف
 * واجرد عريان السراة طويل

† Vide Athenæum, Lib. xv.

‡ Vide Schultens. Not. ad Isfahan.

“ Non sunt mihi opes præter loricam & caf-
fidem,

“ Et ensem album, ferreum, politum,

“ Haftamque fufcam, Indicam, rigidam,

“ Lævemque gladium, nudam habentem
aciem, procerum.”

Sed ad *Asiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquamur, quæ res bellicas atque heroïum facta describunt. Equidem inter poemata heroïca *Timuri hiftoriam*, quam composuit fcriptor admirabilis Ebn Arabshâh, non vereor recensere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & descriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ confpergitur, ut nihil cogitari possit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus gestis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltân* vocato, juvene amabilissimo, sed, ob infinitam liberalitatem & formosæ mulieris amorem, de summo gloriæ fastigio in terram dejecto. Hanc partem, si in actûs esset deducta, tragædiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & fanè nobilissimum, audeo dicere. Post exordium elaboratum, in quo divinum numen ela-

tiffimis sententiis collaudat, argumentum proponit, cujus utilitatem demonstrat: ostendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem potestatem ascenderit Timurus; Perfidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vastatas describit; deinde, cùm ita altè heroa elevârit, ut modò non cœlum ipsum attingere videatur, ad tumulum properantem, & in terrâ depresso pingit. Hæc autem omnia non frigide, non ficcè denarrat, sed librum conspergit jucundissimâ rerum varietate, descriptionum copiâ, & suavissimis poeseos Asiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci *Ἐπεισοδία* vocant, easque musâ Homericâ non indignas. At dicet fortassè aliquis; Quale est hoc poema, aut quomodo epicum appellari potest, cùm nec justa fabula sit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumscriptionem districta? Quid de legibus poeticis sentiam, quibusque causis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. His sufficiet cum Luciano, scriptore doctissimo, decernere, *Unicam esse poeticæ legem voluntatem poetæ*: * cæteras Gallorum genti politissimæ relinquamus;

Gallis has, Philodemus ait.

* Ποιητικῆς ἀκρατῆς ἢ ἐλευθερίας, καὶ νόμος εἶς.
Τὸ δοξάζει τῷ ποιητῇ.

At cujusmodi, inquires, est hoc poema, cum verbis non fit conscriptum? Certè si cum Idylliis atque Odis *Arabum* conferatur, sermo est merus; si cum *Europæis* carminibus comparetur (de recentioribus loquor) perfecta est poesis: nam, ut translationum atque imaginum quasi stellas omittam, quibus hoc opus distinguitur; sententiarum clausulæ perpetuò similiter definiunt, & numerosè cadunt; quas si distinxeris, versûs effeceris dulcissimè modulatos, inæquales illos quidem, sed Pindari aliorumque Lyricorum versibus æqualiores. Ergò modulatum hoc dicendi genus, quod *Arabes* ^{سجع} vocant, & quod cum margaritis inter se nexis bellè comparant, meritò poesis dici potest. Quisquamne, præter poetam, herois exercitum tam lætè & splendidè describeret, & cum *Vere* compararet?

ولضلضت السنة الخناجر والنيازك فبرزت
عذبات العذبات ونشرت اعلام الكتاب
فانبثت اشاهير الازاهير علي عقبات العقبات
وعلي الجملة فان الربيع حاكي ببروقه
بوارقه وبرعوده صواعقه وبخهايله وروايه
نهارقه وزرابيه وبركامه قتامه وبشقايقه اعلامه
وباشجاره المزهرة خيامه وباغصانه رماحه وامر
ونهيه بعواصف رياحه وكتايبه السود بكتبه

الخضر وبازهاره الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
 الحجافة مسير حجافله واضطراب بحر فيالقه
 بتهوج خهايله عند هبوب اصايله واستهر بين
 ذلك العرار والرند قافلا بالبال الفارغ
 الي سهرقند فسار والسرور ندييه والحبور
 خدييه والاسر معاقره والنشاط مسامره

“ Agitati sunt jaculorum & pugionum mu-
 “ crones, & prodierunt ramulorum extremi-
 “ tates; explicata sunt cohortum vexilla, &
 “ sparsi flores splendidissimi super collium
 “ juga. Ad summam, produxit Ver fulgura
 “ enfibus exercitûs nitidis similia, & tonitrua
 “ militum clamoribus; hortulos autem &
 “ colliculos similes eorum ephippiis & pulvi-
 “ naribus ornatis; densas porrò nubes pul-
 “ veri, anemonas vexillis; arbores floreas ten-
 “ toriis, ramos spiculis confimiles; & æmu-
 “ latum est (Ver) ventis suis vehementibus
 “ mandata ejus (Timuri) & prohibitiones; &
 “ cohortes ejus nigras virescentibus suis foliis,
 “ & floribus suis cæruleis crateras ejus splen-
 “ didos, & confluentibus suis rivis progre-
 “ dientem ejus exercitum, & agitatam mare
 “ legionum ejus motu fluctuanti hortorum
 “ fuorum, dum auræ vespertinæ spirabant.
 “ Sic inter herbas fragrantas (bupthalmum)

“ & myrtos tranſiit Timurus, ad Samarcan-
 “ dam feliciter iter faciens; fuit autem ei
 “ hilaritas ſodalis, & lætitia ancilla, & gau-
 “ dium comes affiduus, & voluptas pediffe-
 “ qua.”

Unum tamen eſt, fateor, quod eſt in epico poemate rariffimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quàm infeſtiſſimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: ſed interdum aliqua veritatis ſcintillula elūcet, & multa narrat de illius magnificentiâ, de patientiâ, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci poſſum, ut *Ebn Arabſhâb* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cùm finis fit poetæ, ut lectorem erudiat, nihil intereſt, virumne deſcribat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deformem, cujus à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus fatiſ multa.

Perſis poetam tulit in hoc genere ſine controverſiâ admirabilem, Ferduſium. Is varia ſcripſit poemata de heroùm ac regum Perſicorum rebus geſtis, quæ in unum colliguntur volumen, quod شاذ نامه *Shah nama* inſcribitur. Hæc poemata ſervatis temporum ordinibus diſponuntur. Nobiſſimum inter ea, & longiſſimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem conſtituit) eſt ſine ullâ dubitatione *verè epicum*; & proſectò nullum eſt ab Europæis

scriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quasi cœlestem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Persis memorabile inter *Afrasiab* Tartariæ Tranfoxianæ regem, & tres illos Persarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Caikbosru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afrasiabum suâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, est notissimus ille Persarum Hercules, qui *Rustem* nominatur: sunt tamen alii heroes fati multi, quibus sua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate separatim atque alio volumine, si tempus atque otium suppetit, copiosè differam; ac fortassè etiam totum opus in lucem proferam. Nunc sufficiet primum, qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنهود روی
 زمینرا ببوسید وشد پیش اوی
 منوچهر برخواست از تخت عاج
 زیاقوت وپیروزه بر سرش تاج
 بپرسید بسیار وینواختش
 بر خویش بر تخت بنشاختش
 وزان کرکساران و جنگ اوران
 وزان نره دیوان مازندران
 بپرسید بسیار و تیهار خورد

سپهبد يکايک همه ياد کرد
 که شادان بنري شاه تا جاودان
 زجان تو کوته بد بد کهان
 بر فتم بدان شهر ديوان تر
 چه ديوان که شيران پر خاشختر
 زاسبان تازي تکاورتر اند
 زکردان ايران دلاورتر اند
 سپاهي که سکسار خوانند شان
 پلنگان جنکي کهانند شان
 زمين چون بديشان رسيد آکهي
 زآواز من مغز شان شد تهی
 بشهر اندرون نعره برداشتند
 وزانپس همه شهر بکذاشتند
 سپه جنب جنبان شد وروز تار
 پس اندر فراز آمد وپيش غار
 درافتاد ترس اندرين لشکر
 پذيرم که تيهار آن چون خورم
 چو هفتصد مني کرز برداشتم
 سپاهي بران مرز نکذاشتم
 هميرفتم وکوفتم مغز شان
 تهی کردم از پيکر نغز شان

نبیره جهاندار سلم سترک
 به پیش اندر آمد بگردار کرک
 جهانجوی را نام کرکوی بود
 یکی سرو بالا جهانجوی بود
 بهادر هم از تخم ضحاک بود
 سر سرکشان پیش او خاک بود
 چو برخواست از لشکرکش کرد
 رخ نامداران ما کشت زرد
 من این کرز یکزخم برداشتم
 سپهرا هم انجای بکذاشتم
 خروشی برآورد اسبم چو پیل
 زمین شد پریشان چو دریای نیل
 دل آمد سپهرا همه باز جای
 سراسر سوی رزم کردند رای
 چو بشنید کرکوی آواز من
 چنان زخم کویال سرباز من
 بیامد بنزدیک من رزم ساز
 چو پیل دمان با کهند دراز
 مرا خواست کارد بخم کهند
 چو دیدم خمیدم براه کزند
 کمان کیانی گرفتم به چنک

به پیکان پولاد و تیر خدنگ
 عقاب دلاور بر انکیختم
 چو آتش بر او تیر میریختم
 که نام چنان بد که سندان سرش
 بشد دوخته مغز با مغزش
 نکه کردم از کرد چون پیل مست
 در آمد یکی تیغ هندی بدست
 چنان آمدم شهریارا کهان
 کز کوه زنهار خواهد بجان
 وی اندر شتاب و من اندر درنگ
 همی جستهمش تا کی آید بچنگ
 چو آمد که مرد جنگی فراز
 من از جرمه چنگال کردم دراز
 گرفتم کهر بند مرد دلیر
 ز زین بر کسستم بگردار شیر
 بخاکش فکندم چو پیل ژبان
 ز دم تیغ هندی و را بر میان
 چو افکنده شد شاه از ینکونه خوار
 سپه روی بر کاشت از کارزار
 نشیب و فراز و بیابان و کوه

بهر سو شدند انجمن هم گروه
 سوار و پیاده ده و دو هزار
 فکنده در آمد در انجا شہار
 بشاہی و شہری و جنگی سوار
 ہمانا کہ بودند سیصد ہزار
 چہ سنجہ بداندیش با بخت تو
 بہ پیش پرستندہ تخت تو
 چو بشنید گفتار سالار شاہ
 برافراخت بر ماہ فرخ کلاہ
 می و مجلس آراست شد شادمان
 جہان پاک دید از بد بد کہان

- ‘ Cùm rex, terrarum dominus, vultum ostendisset,
 ‘ Terram osculatus est (Samus) & ad eum accessit.
 ‘ Manucheherus è folio eburneo surrexit,
 ‘ Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (ful-
 fit) corona.
 ‘ Multa eum rogabat, & comem se ei præbuit,
 ‘ Secum in folio eum federe fecit.
 ‘ (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
 ‘ Et gigantibus malevolis *Mazenderána*.
 ‘ Multa rogavit, & follicitus fuit,
 ‘ Heros autem singulis quæstionibus distinctè respondit,
 ‘ Dicens, “ Lætus, O rex, perpetuò vivas,
 ‘ “ Ab animâ tuâ procul sint malevolorum hominum pro-
 posita!
 ‘ “ In urbem illam gigantum veni;
 ‘ “ At quorum gigantum? leonum scilicet minacium.

- “ Equis Arabicis sunt velociores;
 “ Heroibus Persicis magis intrepidi.
 “ Exercitûs eorum, quos *Secfâr* vocant,
 “ Tigridas belli esse putes.
 “ Cùm de meo adventu nuncium accepissent,
 “ Ob rumorem meum capita amentia fuerunt:
 “ In urbe clamorem excitabant,
 “ Et deinde per totam urbem transibant.
 “ Agitata est acies, & obscuratum diei lumen,
 “ Alii in collibus congregati sunt, alii in vallibus.
 “ Tum militibus meis timor incidit;
 “ Non abesse potuit, quin ob hanc rem sollicitus essem;
 “ Quamvis septingentos clavæ meæ ictûs infligerem,
 “ Non possem aciem in illam regionem ducere;
 “ Veni tandem, & capita eorum contundebam,
 “ Vultûs eorum pulchros deformes reddidi.
 “ Nepos magni imperatoris Salmi
 “ Incedebat antè aciem lupo similis,
 “ Huic heroi nomen erat Kerkavi,
 “ Heros fuit cujus statura cupressum rettulit.
 “ Mater ejus à Zohako prognata fuit,
 “ Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
 “ Cùm ex acie oriebatur pulvis,
 “ Gena militum nostrorum pallore tincta est;
 “ Equidem uno clavæ meæ ictu
 “ Inter medias hostium turmas viam aperui,
 “ Ita violentè irruit equus meus, sicut elephas,
 “ Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata sit;
 “ Tunc aciei redibat animus,
 “ Unanimè autem in prælium ruebant;
 “ Cùm vocem meam Kerkavi audivisset,
 “ Et strepitum clavæ meæ, capita findentis,
 “ Ad me prælii cupidus venit,
 “ Instar torvi elephantis, cum longo laqueo,
 “ Tortum in me laqueum paravit,

- “ Ego verò, cùm eum vidissem, periculum novi appropinquare,
 “ Arcum * regium manu cepi
 “ Cum sagittâ populæâ cuspidem habente ferream;
 “ Alas sagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
 “ Sagittas, flammis similes, in illum effudi.
 “ Putavi me tandem ut super incude capitis ejus
 “ Propè cerebro ejus cassidem infixisse
 “ Vidi tandem ex pulvere eum, sicut elephantem ebrium,
 “ Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
 “ Putabam, magne rex, eum ita esse violentum,
 “ Ut etiam montes ob ejus impetum sibi metuerent.
 “ Ille itaque festinabat; equidem cunctabar;
 “ Expectabam enim usque adeò donec propiùs accederet,
 “ Cùm verò accessisset magnanimus bellator,
 “ Ex equo meo manûs extendi.
 “ Cepi manu meâ viri fortis balteum,
 “ Illumque ex ephippiis evulsi, leoni similis,
 “ In terram eum dejeci, sicut furens elephas,
 “ Gladio meo Indico medium ejus corpus effodi.
 “ Cùm rex eorum hoc modo interfectus esset,
 “ Exercitus è belli campo terga dabant.
 “ Valles, & colles, & deserta, & montes
 “ Cohortes (fugientes) undique receperunt.
 “ Equites ac pedites duodecim mille
 “ In campo prostrati jacebant.
 “ Cum rege inclyto, equite, bellatore;
 “ Fuerant autem primò trecenti mille;
 “ Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam minuendam,
 “ Contra eos qui sunt folii tui cultores?”
 “ Cùm herois verba rex audivisset,
 “ Coronam suam fortunatam usque ad lunam erexit.

* De arcu Caiano vide Herbel. p. 235.

- ‘ Vinum & convivium parari jussit, hilaris fuit,
 ‘ Et orbem terrarum malevolis viris vacuum aspexit.’

Liceat mihi, quamvis verear ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Persici* oratio metro *Vergiliano* accommodari possit.

Samus, ut aurato cinctum diademate Regem
 Vidit ovans, excelsa ferebat ad atia gressum;
 Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
 Et secum in folio jussit confidere eburneo,
 Cæ lato rutilanti auro, infertisque pyropis.
 Magnanimum affatus tum blandâ heroâ loquelâ,
 Multa super fociis, super armis multa rogabat,
 Jam, quantos aleret tellus *Hyrcana* gigantes,
 Jam, quâ parta manu nova sit victoria *Persis*:
 Cui dux hæc memori parens est voce locutus.
 Venimus ad castra hostilis, rex maxime, gentis:
 Gens est dura, ferox; non aspera sævior errat
 Per dumeta leo, non sylvâ tigris in atrâ;
 Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
 Cùm subitò trepidam pervenit rumor in urbem
 Adventare aciem, queruli per tecta, per arces,
 Auditi gemitûs, & non lætabile murmur.
 Illicet æratâ fulgentes casside turmas
 Eduxere viri; pars vastos fusa per agros,
 Pars monte in rigido, aut depressâ valle sedebat:
 Horruit ære acies, tantæque à pulvere nubes
 Exortæ, ut pulchrum tegetet jubar ætherius sol.
 Quale in arenoso nigrarum colle laborat
 Formicarum agmen, congestaque farra reponit;
 Aut qualis culicum leviter stridentibus alis
 Turba volans, tenues ciet importuna fufurros;
 Tales profiluere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non fuit ardua pinus

Altior, aut vernans riguo cyparissus in horto.
 At *Perfarum* artûs gelidâ formidine solvi
 Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor:
 Hoc vidi, &, valido torquens hastile lacerto,
 Per medias iussi, duce me, penetrare phalangas;
 Irruit alatus sonipes, ceu torvus in arvis
Æthiopum latis elephas, neque sensit habenam:
 Militibus vires rediêre, & pristina virtus.
 Ac velut, undantis cùm surgant flumina *Nili*,
 Et ressuant, avidis haud injucunda colonis,
 Pingua frugiferis implentur fluctibus arva;
 Sic terra innumeris agitata est illa catervis:
 Cùm strepitum audierit nostrum, ingentemque fragorem
 Findentis galeas & ferrea scuta bipennis,
Cercius, horrifico complens loca vasta boatu,
 In me flexit equum, me, crudeli ense, petebat,
 Captivumque arcto voluit constringere nodo;
 Frustra; nam, lunans habilem nec segniter arcum,
 Populeas mihi duro mucrone sagittas,
 Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
 Ille tamen celeri ruit impete, nosque morantes
 Increpitat, letum minitans, rigidasve catenas:
 Ut verò accessit violenti turbinis instar,
 Pulsus ut & clypeus clypeo est, & casside cassis,
 Illum insurgentem, dirumque infligere vulnus
 Conantem, arripui, quâ discolor ilia cinxit
 Balteus, & rutilus subnexa est fibula baccis.
 Strenua tum valido molimine brachia versans,
 E stratis evulsi equitem, qui pronus, inermis,
 Decidit, & rabido frendens campum ore momordit;
 Pectora cui nivea, & ferratâ cuspide costas
 Transfodi, madidam defluxit sanguis in herbam
 Purpureus, tristisque elapsa est vita sub umbras.
 Haud mora, diffugiunt hostes, ductore preempto,
 Saxa per, & colles; nostris victoria turmis

Affulsit, cæfosque doles, *Hyrkania*, natos.
Sic pereant, quicumque tuo, rex optime, sceptro,
Qui premis imperio stellas, parere recusent!
Dixit; & heroïas *Persarum* rector ovantes
Laudibus in cœlum tollit; jubet inde beatas
Instaurari epulas, & pocula dulcia poni:
Conventum est, textoque super discumbitur auro.

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poesi Funebri.

DE Poesi luētuousâ ac funebri longo sermone differere, nec initiō propofui, nec necessarium puto. Hujus autem poeseos duo sunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum: cujusmodi sunt illi Alcmanis versûs,

* Καταθνασκει, Κυθερεϊ, ἄβρος Ἄδωνις. τι κε θειμεν;
Καλατυπλεσθε, κοραι, και καλερεικεσθε χιτωνας.

alterum, mœstum quidem, sed paullò sedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus Ἐπικηδειον alii vocant, alii Ἐλεγειον, illud Ἰαλεμον, quod Latini *Næmiam* seu *Lessum* appellant. *Arabes*

* Hos versûs Hephæstion Antispasticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potius numeris, constare, qui appellant Ἰωνικοι ἀπ' ἐλασσον⊕, ut Horatiana illa,

Miserarum est neque amori,

& quæ sequuntur.

utrumque nominant *مراثاة*, nam vox *قينة*, quâ Hebræi *Lamentationem* significant, apud illos *Cantricem* designat.

Utriusque generis præclara exempla complectitur libri *Hamasa* pars secunda; quæ tertio *Ἀνθολογίας* libro respondet: sed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodum venusti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatissimis, nihil necesse est multa loqui. Atqui non omitendum esse puto * *Eratosthenis* elegans epigramma de *Anastasiæ* cujusdam obitu:

Φευ, φευ, ἀμετρητῶν χαριτῶν ἕαρ ἡδὺ μαραινει
 Ἄμφι σοι ὠμοφαγῶν χεῖμα τὸ νερτεριῶν.
 Καὶ σε μὲν ἤρπασε τυμβὸς ἀπ' ἡελιωτίδος αἰγλῆς,
 Περμπλον ἐφ' ἑνδεκατῶ πικρὸν ἀγέσαν ἐτῶν
 Σὸν δὲ πῶσιν γενετὴν τε κακὰς ἀλάωσεν ἀνίας,
 Οἷς πλεον ἡλιε λαμπες, Ἀνασσασιῆ.

Pulcherrima sunt hoc in genere † Meleagri in Heliodoram, ‡ Platonis in Dionem, § Callimachi in Heraclitum, epigrammata flebilis; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moschi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena suavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia sunt notissima: ad Asiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum gene-

* Antholog. lib. iii.

† Antholog. lib. iii.

‡ Diog. Laert. in Platonis Vitâ.

§ Apud eundem in Vitâ Heracliti.

ribus, tum in hoc potissimum eminent; quam rem exempla quædam illustriorem reddent.

Sunt autem bellissimi, & cùm translatione venustâ, tum jucundâ brevitâte insignes, illi versûs, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* composuit poeta * Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لؤلؤة
يتيها صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قيمتها
فردّها غيرة منه الي الصدف

“ Fuit Vizir Nozâmo'l Molc margarita pretiosa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

“ Effulfit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcirco invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter reposuit.”

Quatuor hosce versiculos totidem hendecasyllabis converti:

Illustris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere questus,
Conchæ restituit Deus parenti.

Povelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, sanè flebiliter scriptam de morte puellæ

* Abu'l Ferege, pag. 363.

formosissimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum distichon citat Herbelotius, idque plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخللان لو زرت قبرها
فقلت فهل غير الغواد لها قبر *

“Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicæ visitarem (curas meas aliquantulum fore levatas),

“Dixi autem, An ideò aliud præter hoc pectus habet sepulchrum?”

Interdum tamen elatiùs scribunt, quàm elegiæ simplicitas pati videatur. Quàm animosè erumpit *Amârab Al Yemani!*

رمىت يا دهر كفت المجد بالشلل
وجيده بعد حسن الحلبي بالعطل *

“O Fortuna, manum gloriæ exarescere fecisti,

“Et collum ejus, post ornamentorum pulchritudinem, monilibus nudâsti.”

Ecce autem poetam *Persicum*, qui totam naturam luctuosam pingit ob regis cujusdam magnifici interitum,

امروز شاهها ملك جهان دل تنكست
فيروزه چرخ هر زمان بر رنكست *

“ Hodiè, O rex, totius naturæ pectus contrahitur ;

“ Et ætheris gemma cærulea identidem colorem mutat.”

Quam sententiam in simili argumento elatiffimè amplificat *Abu Becr Al Dani* * ,

وما حلّ بدر التّمّ بعدك دارة
ولا اظهرت شمس الظهيرة مبسها
تكاد الحيا والريح شقت جيوبها
عليك وناح الرعد باسبك معالما
ومنزق ثوب البرق واكتست الضحي
حدادا وقام انجم الجوماءتها
يجيب بها الهام الصدي ولها
لما اجاب القيان الطائر المترنها
كانّ لم يكن فيها انيس ولا التقى
بها الوفد جهغا والخهيس عمرهما

“ At post te in domicilio luna plena non requiescit,

“ Nec splendidè ridet sol meridianus,

“ Jam verò pluvia & ventus vestes suas lacerant,

“ Ob tui desiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,

“ Et scindit vestem fulgur, & induit meridies

“ Ferrum, & stellæ cœli conventum luctuosum constituunt.

* Apud Ebn Khalicân.

“ Respondent fibi raucæ nocturæ flebiliter,
 “ Cùm respondent præficæ veloces, strepentes,
 “ Velut si non effret ei fodalis, nec convenirent
 “ In eâ turba congregata, & cohors numerosa.”

Sed omninò dulciffimum est carmen in capite
 secundo libri Hamasa, de morte viri fortissimi ac
 perliberalis Maâni,

الما علي معن وقولا لقبره
 سقتك الغواوي مربعًا ثم مربعًا *
 فيا قبر معن انت اول حفرة
 من الارض خطت للسباحة مضجعًا *
 ويا قبر معن كيف واريت جوده
 وقد كان منه البر والبحر مترعا *
 بلي قد وسطت الجود والجود ميت
 ولو كان حيا ضقت حتي تصدعا *
 قتي عيش في معرفه بعد موته
 كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *
 ولما مضى معن مضى الجود فانقضي
 واصبح عرنين المكارم اجدعا *

“ Accedite, duo mei fodales, ad Maanum, & sepulchro
 ejus dicite:

“ Irrigent te nubes matutinæ imbribus post imbres.

“ At O Maani sepulchrum, tu, qui primò fovea fuisti

“ In terrâ, nunc sterneris beneficentiæ cubile:

- “ Et O Maani sepulchrum, ut recepisti liberalitatem,
 “ Quà terræ ac maria fuerunt plena !
 “ Imò, accepisti liberalitatem, at mortuam,
 “ Nam profectò si viva esset, ita angustum esses, ut disrum-
 peres.
 “ Juvenis erat, qui, ob largitionem, post interitum vivit,
 “ Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundiùs virescit :
 “ At mortuo Maano, mortua est liberalitas, ac decessit,
 “ Et nobilitatis fastigium resectum est.”

In poemate eleganti quod Ebn Arabshâh, tanquam fastigium quoddam splendidissimum historiæ Timûri subjungit, ferè triginta sunt versûs, qui, si separatim essent compositi, inter elegias recenseri possent ; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوههم كانت تلالا كالزبور *
 اهل السعادة والحجى وذو السيادة
 والوقور *

والمطفيوا بدر السهء والتمخجلوا فيض
 البحور *

وسفتهم ربح الغناء سفي الرمال يدّ الديور *
 اين البنون ومن غدا للقلب افراحا ونور *
 كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم
 ستور *

تلقى الدنيا قد اشرقت كالشمس من
سجف الخدور *

من كل ظبي احور او ظبية تظري بحور *
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور *

وقدتهم مهج الوري من شر احداث
الدهور *

كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور *
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللحداق
نور *

وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور *
بينهاهم في سكرهم وقد مازج الدل
الغرور *

والعمر غض والزمان مسلم لهم الامور *
واذا بساتي الموت فاجاهم بكاسات الثبور *
فسقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور *

تركوا فسيح تصورهم رغبا الي ضيق
القبور *

وسقوا كووس فراقهم صبيرا لكل شج غيور *

من شق حزنا جيبه ولقد هم دق
الصدور*

لو كان ينفعه الرشاو كان يجديه النذور*
لغداهم ووقاهم ورعاهم رعي الخذور*
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور*

ورعاهم دون البلي وفزاهم فري الجزور*
امسوا رميها في الثري وثووا الي يوم
النشور*

يسعي المحب مخاطبا اجداتهم يوما يزور*
ينعي ويندب نايحا قبرا تناوشه الدثور*
ويهرغ الخدين في ترب يراها كالدور*
يدعوا فليس يجيبه الا صدا صم الصخور*

“ Ubi sunt ii, quorum facies tanquam sanctus liber splendebant,

“ Juvenes fortunati, & sapientes, dominatum habentes ac dignitatem,

“ Qui lunam cœli extinxerunt, & marium effusionem pudore effecerunt?

“ At disperfit eos exitii ventus, ut arenam dispergit Zephyrus.

“ Ubi sunt adolescentuli, & ii qui fuerunt cordibus lætitia ac lumen?

- “ Ab illis, cùm ablatum esset velum, & remota ab iis aulaea,
- “ Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto prodiens;
- “ Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ contemptas reddentes nymphas cœlestes:
- “ Vestiit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiæ;
- “ Eosque redemit hominum spiritus à malis adversæ fortunæ.
- “ Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:
- “ Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;
- “ Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.
- “ Cùm adhuc essent ebrii, cùm se extulit fallax eorum & grata protervitas,
- “ Dum ætas vigeat, & fortuna iis rerum dominatum concedebat,
- “ Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exitii cyathos attulit,
- “ Et irrigavit vitarum eorum hortulos scypho, qui omnes ad nihilum redegit.
- “ Reliquerunt ampla palatia, in sepulchra angusta compulsi;
- “ Et pocula discessûs eorum præbuit apsinthium unicuique amico dolore affecto,
- “ Qui ob tristitiam finem lacerat, & ob eorum desiderium percutit pectus.
- “ Si utilia essent dona, aut si valerent vota,
- “ Certè illos redimerent ac fervarent & studiosâ curâ custodirent.
- “ Jam verò terram incolunt; perierunt illæ suavitates ac scientiæ;
- “ Vescitur iis exitii vermis, & scindit eos ut mactanda pecora:
- “ Attriti jacent sub terrâ, ubi manebunt usque ad iudicii ultimi diem.

- “ Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & sepulchrum jugiter visitat ;
 “ Gemit, ac plorat querulè, juxta sepulchrum, quod invadit oblivio ;
 “ Et genas pulvere inquinant, quæ antea fuerant margaritis fimiles :
 “ Vocant, at nihil iis respondet, nisi rauca montium echo.”

Bellissimum est in hoc genere poema in vicefimâ *Haririi Mekâma*, quod integrum subjiciam :

عندي يا قوم حديث عجيب
 فيه اعتبار للبيب الاريب *
 رأيت في ريعان عمري اخا باس
 له حد الحسام القضيب *
 يقدم في المعرك اقدام
 من يوقن بالفتك ولا يتريب *
 فيفرج الضيق بكراته حتي
 يري ما كان ضنكاً رحيب *
 ما بارز الاقران الا انثني
 عن موقف الطعن برمح خضيب *
 ولا سها يفتح مستصعباً
 مستغلق الباب منيعاً مهيب *
 الا ونودي حين يسهوله
 نصر من الله وفتح قريب *

هذا وكم من ليلة بانها
 يهيس في برد الشباب القشيب *
 يرتشف الغيد ويرشفته
 وهو لدي الكل المقدي الحبيب *
 فلم يزل يبتزّه دهره
 ما فيه من بطش وعود صليب *
 حتي اصارته الليالي لقا
 يعافه من كان منه قريب *
 قد اعجز الراقي تحليل ما به
 من الدأ واعيا الطبيب *
 وصارم البيض وصارمته
 من بعد ما كان المجاب المجيب *
 وآض كالمكنوس في خلقه
 ومن يعش يلق دواهي المشيب *
 وهاهو اليوم مسجى فمن
 يرغب في تفكين ميت غريب *

“ Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum sibi sumat auditor peritus & intelligens.

“ Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortissimum, gladio armatum acuto & gracili.

“ In certamen irruit, perinde ac si certus esset aliquid audendi, & non pertimuit.

“ His præliis usque eò angustias dilatavit, ut id, quod obstructum fuerat, pateret.

- “ Ubi provocavit adversarios, nunquam rediit à pugnae contentione sine spiculo fanguine imbuto;
- “ Nec unquam instituit arcem oppugnare arduam, occlusam, formidabilem, excelsam,
- “ Quin clamatum fit, cùm id instituisset,
- “ Victoria à cœlo & præsidium appropinquat!”
- “ Prætereà quot noctes egit vestibus adolescentiæ tectus nitidis!
- “ Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oscula, & ille ubique gratus fuit ac jucundus.
- “ Sed fortuna non defuit fortitudinem illius ac vires eripere,
- “ Donec tempora ita eum affixerint, ut ab illo conjunctissimi amici decederent.
- “ Debilis fuit magus, nec morbum ejus sanare potuit, & tumultuatus est medicus.
- “ Enses autem candidi illum vulnerabant, postea quàm & ab hoste responsum accepisset, eique vicissim respondisset.
- “ Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam quicumque vivit, miseriis temporis est obnoxius.
- “ Ecce illum hodiè veste funebri involutum! Et quis mortui peregrini curat exequias?”

Hæc elegia non admodum dissimilis esse videtur pulcherrimi illius * carminis de Sauli & Jonathani obitu; atque adeò versus iste

ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب

“ Ubi provocavit adversarios nunquam rediit à

pugnæ contentione fine spiculo fanguine im-
buto.”

ex Hebræo reddi videtur,

מדם חללים מהלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחור :

“ A fanguine occiforum, à fortium virorum
adipe,

“ Arcus Jonathani non rediit irritus.”

Cùm illius poematis omnium fermone cele-
brantur venustas & pulchritudo, volui integram
elegiam huic loco subjungere in versiculos dif-
tinctam :

* קינה לדוד
הצבי ישראל על במותיך

* Inſcribitur etiam hoc poema קשת five *Arcus*; more Asiatico-
rum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inſcriptione
breui, & de verſu quodam inſigniori deſumptâ, notare ſolent. Sic
percelebratum carmen poetæ *Câb Ben Zoheir* vocitatur modò
الامان five *Securitas*, modò *Bânat Soâd*, propterea quod hoc
habeat initium,

بانة سعاد فقلبي اليوم متبول

“ Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur.”

Sic Alcorani Capita inſcribuntur

والشهبس, والليل, الفلق, الغيل, الكوثر

&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem
recitari ſolent, nomine ad argumentum accommodato inſcribunt.
Velut illa in hiftoriâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occifum
filium deſlet, & cives ſuos *Beni Badr* ad pugnandum impellit,

חלל איך נפלו גבורים :
 אל תגידו בנת אל
 תבשרו בחוצת אשקלון :
 פן תשמחנה בנות פלשתים
 פן תעלזנה בנות הערלים :
 הרי בגלבע אל טל ואל מטר
 עליכם ושדי תרומות :
 כי שם נגעל מגן גבורים
 מגן שאול בלי משיח בשמן :
 מדם חללים מחלב גבורים
 קשת יחונתן לא נשוג אחור
 וזרב שאול לא תשוב ריקם :
 שאול ויהונתן הנאהבים
 והנעימים בחייהם :
 ובמותם לא נפרדו
 מנשרים קלו מאריות גברו :
 בנות ישראל אל שאול בכינה
 המלבשכן שני עם עדנים
 המעלה עדי זהב על לבושכן :
 איך נפלו גברים בתוך המלחמה
 יהונתן על כמותיך חלל :
 צר לי עליך אחי יהונתן
 נעמת לי מאד נפלאתה
 אהבתך לי מאהבת נשים :
 איך נפלו גבורים
 ויאבדו כלי מלחמה :

Elegiæ hujus παραφρασις quandam Græcam, quam,
 cùm effem peradolescens, contexui, liceat hoc
 loco apponere :

inscripta sunt ab Arabibus *Dolorum Solatia*, ut ait libri auctor

هذه الابيات تسميها العرب المثيرات للاحزان

Nota est autem significatio vocis ناءر

ὦ μοι ἔγω, θανατην ἀρ' ἐν ὕρῃσιν αἰπεινοῖσιν
 Ὀφθαλμῷ λαοιο, δὺ Ἰσραηλος ἀώτῳ ;
 Καθθανετην ἐν ὕρῃσιν ἀκήδεε. συν τ' ἀρα κεινοῖν
 Εἰ καλον, εἰ τιμηεν ἔτ', ἀγλαον εἰ τι πεφυκεν,
 Καθθανεν, εἰ λαμπρον χαριτεσσιν. καθθανε κεινοῖν
 Συν τε φιλοφροσυνῃ, συν τ' ἀγλαΐης γλυκοεσσης
 Ἄνθεα, συν τ' ἀρετῇ καὶ τιμῇ. Μη νυ τοι, ἦχοι,
 Αἰσσομαι, ἀλλοδαποῖσιν ἐν ἀνθρωποῖς ψιθυριζῆς,
 Ἄλλα σιωπηλῇ γ' ἦς κ' ἀψοφῶ, ὡδε νυ ἔτοι
 Παιδες δυσμενεων καὶ παρθενικαὶ βαθυκολποὶ
 Οὐποτε κεν χαιροῖεν ἐν ἀλσεσιν, ἔδε γελωντες
 Συν τ' εὐήγορια, συν τ' ἐχθοδοποῖς ἀλαλαγμοῖς,
 Συν τε χοροσασιαῖσιν ἐπισκίρτων ἀναιδεῖς.
 ὦ ὄρος, ὦ σπηλυγες ἀνηθονοὶ, ὦ Γελῶσα,
 Μηκετι νυν σιλῶοι κεν ἀν' εὐπεταλον ὑακινθον
 Ἄσακτι δροσος ἀργυρεῶ, μηθ' ὕγρον ἰῶσι
 Θρηνον ἀηδονηες ἐπ' ἀκροκομῆ κυπαρισσῶ.
 Ὑμιν ἔ κεν ἀρεθρα φεροῖ σαχυν, ἔ γαλαθῆνων
 Τετραποδῶν κε πλεον τελεθοὶ γενῶ, ἔδε κεν ἀρνες
 Παιζεσαι σκίρτων ἀν' εἰαρινον λειμωνα,
 Οὐδ' ἀρα κεν χιμαροὶ γ' ἐπιμηλαδες, ἀλλ' ἀγαλακτοὶ
 Οἴτες, ἀλλ' ἀκυθοὶ κ' ὠσιν, κειναι γαρ ἀώτῳ
 Ἡρωων ἀθρησαν ὀϊομενω θανεεσθαι,
 Ἀθρησαν Σαυλον ῥιψασπιδα, ὡς τινα μηπω
 Χριομενον βασιλῆα νεε ῥαθαμιγξίν ἐλαιε.
 Ἀμφῷ μεν καλῷ γ' ἦτην, ἀμφῷ δὲ κρατισῷ,
 Ἀμφῷ θεσπεσιῶς δεδαημενω ἐκπολεμῶσαι,
 Ἀμφῷ νικῆσαι δ', ἀτ' ἀνεδραμον αἰθερι δισσω
 Αἰετῷ, ἢ φλογοεντε δι' ἔρανε ἠριπον ἀστρω,
 Ἡ τις ἀμα σκυμνῷ βλοσυρῷ θῆρ, λυσσαλεος θῆρ,
 Ἐσπευσεν μακρῶν ἐνὶ χερμασιν, ὡδ' ἀρα κεινω
 Εὐτύκτες κλισίας τε καὶ αὐλῖα δῆϊασσκον.
 ὦ νυμφαὶ λειμωνιαδες, κεραι ῥοδοπηχεῖς,
 Ἐρπετε, παρθενικαὶ μαλακαιοποδες, ἔ ῥα χοροῖσιν
 Οὐδε περιπλεκτοῖς ἀγανῶς ποσιν, ἀλλὰ γε πεπλων
 Αὐετε πορφυρεων περονας, καὶ ἀμυσσετε χερσιν
 Ἀμβολαδῖς κεφαλᾶς ξανθοτριχᾶς, ἠδ' ἀρα κολπῶς
 Ἀσαγες ἀργυρεῶς δακρυων ἀναδευετ' ἔερση

Αἰν' ὀλοφυρομεναι, και γαρ νυν ἡδεα Σαυλ
 Ὅμματα νυξ ἡμῶλυε. σιδηρεος ευνασεν ὕπνος,
 Ὅς γ' ὕμιν χλανιδας χρυσειας, χρυσεια δωκεν
 Ζωνια, και τα πεδιλα. τατ' ἔντεα, τας τ' ἀρα πορπας,
 Χρυσω και φοινικι καλας δαιδαλλε χιτωνας,
 Ὅς δ' ὕμιν θυοεντι προκω παραδωκεν ἔθειρας
 Φαιδρυνειν, μυρτοις τε και ευωδεσιν ἔλαιοις.
 Φιλτατ' Ἰωναθανε, φρεσι μοι συ μεν ἔσκες ἔρανος
 Πβλυ τι και περι των ἑτερων, σεο δη γλυκυφωνε
 Αὐδη, και γηρως, ὅποταν κλαιω τεον οἶτον,
 Οἴασι και μυθοι μελιηδεες ἰνδαλλονται.
 Ἦδυ τι παρθενικαις ἀριζεμεν, ἡδυ τι νυμφων
 Στησαμενων χορον εὐρυν εν ἀλσεσιν ἐψιασθαι,
 Ἦδυ τι συριζειν λιγεως, ἀλλ' εἶδ' ἀριςυς,
 Οὐδε χοροτυπιαι κεν εν ἀλσεσιν, εἰ συριγῆς
 Ἦδεα δη τελεθυσιν, ἐπει σεο. φιλταθ', ἀμαρτον.
 Οὐκ ἀρ' ἐτ' ἡελιον παλιν ὄψετον, οἴμοι, ἔταιρω.
 Κεισθον Ἰωναθαν⊕ και Σαυλ⊕ χρυσειοπηληξ,
 Ὅφθαλμω λαοιο, δυ' Ἰσραηλος ἀωτω.

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poesi Morali.

POESEOS, cujus finis est lectorem docere, duo videntur esse genera; alterum propositum finem diffimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa poesis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus usitatissima consuetudo, sapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas sententias docendi. Notissima sunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantissimæ Theognidis sententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam scripti, Pythagoræ ipsi falsò ascribuntur. His addi possunt Aristotelis atque aliorum gravissima Σκολια, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari solebant. Superfunt etiam * Odini præ-

* Vid. *Haaremaal* à Resenio editum.

cepta antiquiffima, in Runicâ linguâ fcripta, quæ miram habent in fuo genere pulchritudinem.

Veteres *Arabum* fententiæ funt innumeræ; & permulta funt volumina, quæ امثال, five *Sententias*, complectuntur. Prætereà, etiam nunc (ut ab homine *Syro* audivi) *Arabes* memoriter recitare folent proverbialia fapientiæ pleniffima, cujufmodi funt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب

“Rifus ineptus ruficitatis eft indicium.”

القول كالحلب ليس له ردّ

فكيف يرّد الحالب اللبنا

“Verbum lacti fimile eft, reverti nequit;

“Quomodo enim is, qui mulxit, lac poteft reddere?”

Et illud *Persicum* de Fortunæ inconstantia,

اين فلک همچو شيشه ساعتست

ساعتي زير وساعتي زيرست *

“Res humanæ vitri horarii funt fimiles,

“Quod unâ horâ inferius eft, & alterâ fuperius.”

& tetraftichon illud,

دنیا مثال بحر عمیق است پر نهنگ
 آسوده عارفان که گرفتند ساحلی
 دنیا نیزد آن که پریشان کنی دلی
 زنهار بد مکن که نکرد دست عاقلی

“ Hujus vitæ cursus similis est mari profun-
 do crocodilorum pleno:

“ Quàm tranquilli sunt sapientes viri, qui
 littus occupant!

“ Hæc vita non tanti æstimanda est, ut cor
 tuum (ejus causâ) turbes;

“ Cave: ne malefacias; sapientis enim non
 est.”

&

ما كان ذلك العيش الا سكرة
 لذاتها رحلت وحلّ خبارها *

“ Vita humana nihil aliud est nisi ebrietas; cujus
 dulcedo protinus evolat; sed restat crapula.”

At cùm deductiora sint, non tam proverbia
 appellari debent, quàm præcepta, seu versûs
 morales, quales sunt illi de taciturnitate:

الصمت فالزم ولا تنطق بلا سبب
 ان المعلل والاكثر في تعب *
 فان ظننت ان النطق من ورق
 فاستيقنن ان الصمت من ذهب *

“ Silentio opus est; ne ideò sine causâ loquaris;

“ Nam auditor multarum vocum fatigari solet.

“ Quòd si locutionem argenteam esse autumes,
“ Hoc scito, silentium esse aureum.”

& de ignorantia;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله
واجسادهم دون القبور قبور*
وان المرء لم يحيى بالعلم قلبه
فليس له حتي النشور نشور*

“ Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;

“ Et corpora illorum sunt, sine sepulchris, sepulchra:

“ Quòd si quis doctrinâ cor suum non reficiat,

“ Non erit illi ante resurrectionem, resurrectio.”

& illa de humanarum rerum contemtionem,

اي دل از بين جهان دلازار درگذر
وز تنکناي کنبد دوار درگذر
کار جهان نه لایق اهل بصیرتست
بکشاي دیده بر همه ازار درگذر

از بحر غم ز حرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور ز کوه شہوار در کذر

“ Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,

“ Et ab angustiis cœli convertentis recede:

“ Hujus vitæ negotia viros perspicaces haud
decent;

“ Oculum aperi; ab omni molestiâ recede:

“ In tristitiæ mare avaritiæ causâ, ut urinator
madidos habens oculos,

“ Ne te immergas; à gemmâ regiâ recede.”

His addam versûs elegantissimos, qui Principi
perillustri *Shemselmaâli* ascribuntur:

الدھر یومان نا صفو ونا کدر

والعیش سطران نا امن ونا حذر *

قل للذي بصروف الدهر عيرنا

هل عاند الدهر الا من له خطر *

اما تري البحر تعلو فوته جيف

ويستقر باقصي قعره الدرر *

اما تري الريح ان هبت عواصفه

فليس يقصف الا عالي الشجر *

وكنم علي الارض من خضر ويا بسة

وليس يرجم الا من له ثمر *

وفي السماء نجوم ما لها عدد
 وليس يكشف الا الشمس والقمر *
 احسنت ظنك بالايام ان حسنت
 ولم تخف سوف ما ياتي به القدر *
 وسالمتك الليالي فاغتررت بها
 وعند صفو الليالي يحصل الكدر *

- “ Tempus è binis constat diebus, hoc puro, illo terribili,
 “ Et vita è binis ordinibus, hoc securo, illo formidabili.
 “ Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
 “ An premit fortuna quenquam nisi cui fit præstantia?
 “ Annon vides mare in cuius superficie feruntur cadavera,
 “ At refident extremo in fundo margaritæ?
 “ Annon vides, ut venti spirent vehementes?
 “ Sed nullas frangunt præter altas arbores.
 “ Quot sunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
 “ At lapidibus nullæ petuntur, nisi eæ quæ fructûs afferant.
 “ In cœlo autem sydera sunt innumera;
 “ Sed defectum non patiuntur præter solem ac lunam.
 “ Præclare de fortunâ sensisti, cùm benigna esset;
 “ Et nihil timuisti, nisi quod cum potentiâ aliquâ veniret:
 “ Pacem tecum coluit fortuna, sed ab illâ deceptus es:
 “ Nam splendidas noctes subsequuntur obscuræ.”

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عن تغارقه
 وانصب فان لذيد العيش في النصب *
 ما في المقام اري اعزاً ولا ادباً

- من غربة فدع الاوطان واغترب *
- اني رايت وقوف الماء يفسده
- ان ساح طاب وان لم يجز لم يطب *
- والشهبس لو وقعت في الفلك دايمة
- ملها الناس من عجم ومن عرب *
- والبدر لو لا انول منه ما نظرت
- اليه في كل حين غير مرتعب *
- والاسد لو لا فراق الغاب ما افترست
- والسهم لو لا فراق القوس لم تصب *
- والتبر كالتبن ملقا في معادنه
- والعود في ارضه نوع من الحطب *

“ Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquisti;

“ Et locum muta, nam in loci mutatione constat vitæ suavitatis.

“ Nihil video magis eximium ac præclarum

“ Peregrinatione; relinque ideò patriam, ac peregrinator.

“ Video aquam stagnantem putrescere,

“ Si fluit, dulcis est, si non fluit, non item.

“ Quòd si perpetuò sol in cœlo restaret,

“ Cùm Persæ tum Arabes eum fastidirent.

“ Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præter molestiam proficisci.

“ Si leo sylvam non relinqueret, prædam non discerperet,

“ Si sagittæ arcum non relinquerent, scopum non attingerent:

“ Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,

“ Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum est commune.”

Quorum fimiles sunt illi Perfici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کهال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هرگز
هر کجا کند مقام کندیده شود

“ Quicumque peregrinatur, jucundus est,

“ Et ab oculo perfectionis lux fit omnium
oculorum:

“ Nihil est aquâ nitidius,

“ At si diù stagnat, fit putida.”

Et illi,

بجزم خاک و بگردون باید کرد
که آن کجاست زارام و این کجاست ز سفر
سفر مر بی مردست و آشیانه جاه
سفر خزانه مالست دان استان هنر
درخت اگر متحرک بودی زجای بجای
نه رنج اره کشیده ونه جفای تبر

“ Terræ globum & cælum intuearis necesse
est:

“ Ubi est illa ob quietem, ubi hoc ob motum?

“ Peregrinatio viri adjutrix est, & nutrix dig-
nitatis,

“ Peregrinatio opum thesaurus est, honorem
emit:

“ Arbor, si de loco in locum movere possit,
 “ Acutam ferram non sentiret, nec duram
 bipennem.”

Inter sententias Turcicas nullas ferè legi his
 pulchriores :

وارمي بر خاطر که غم دن خارخاري اوليه
 قاني بر رخ کم حوادثدن غباري اوليه *

بو کليستان جهانہ سرتسر قلدن نظر
 کورمدن بر کل که خارجان کناري اوليه *

نيچه بيلدر ايلرم بن بو خراباتي طواف

ايچهدن بر باده کم هرکز خباري اوليه *

“ Estne ullus status, ubi non sit horrida trif-
 titia?

“ Cujusquamne in genis sanguis mœrore non
 obscuratur?

“ Hoc rosetum hujus vitæ usquequaque sum
 contemplatus,

“ Et nullam vidi rosam, ubi non esset spina
 animam ipsam vulnerans.

“ Quot annos has tabernas ambivi!

“ Et vinum nunquam hausi, quod non se-
 cuta fit crapula.”

Quam sententiam solutâ oratione expressit, nec
 ineleganter, Ali Chelebi,

هيچ بر مشام کليشن عالم دن بي خار جفا

بوي وفا استشهام اتمهش در وصغار وکبار
 دست ساقی روزکاردن بی خهار بادۀ
 خوشخوار ایچمهش در *

“ In hujus vitæ roseto sine spinâ malignitatis
 “ auram fidei oderatu sentire non licet; nec
 “ magnis nec parvis à manu pocillatoris for-
 “ tunæ sine crapulâ dulce vinum bibere con-
 “ ceditur!”

Non minus elegantes sunt hæ sententiæ *Persi-*
cæ:

مخالف نکردن بجان دوستدار
 مغیلان نیارد بجز خار بار
 زاعدا نجوید وفا هوشه‌ند
 که ریحان نروید ز تخم سپند
 ندید از نی بوری یا کس شکر
 که کوه‌ر بکوشش نکردن دگر
 کسی را که باشد بدی در نهاد
 نیارد بجز مکر وتلییس یار

“ In hostili pectore amicitia haud nascitur;
 “ Sed acacia nihil præter spinas affert:
 “ Ab inimico sapiens fidem non expectat,
 “ Nam à colocynthidis femine herba odorata
 non crescit:

“ Ab arundine storeis aptâ nemo saccharum vidit,

“ Nam uniuscujusque rei naturam nullus labor mutare potest:

“ Quicumque indolem habet pravam,

“ Nullos afferet fructûs præter fraudem ac perfidiam.”

Et illæ *Haririi* in *Mekâma* decimâ nonâ:

لا تايسن عند النوب من فرحة تجلوا
الكرب *

فلکم سبوم هبّ ثم جري نسيهياً وانقلب *
وسحاب مكروه تنشأ فاضمحل وما
سكب *

ودخان خطب خيف منه فبا استبان له
لهب *

فاصبر ان ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايغاً لا تحتسب *

“ In rebus asperis ne desperes lætitiâ videre quæ curas depellat;

“ Quot enim venti venenati flare cœperunt, & mox jucundis auris cedentes discesserunt?

“ Et quot nubes formidandæ dispersæ sunt, priusquàm imbres effuderint?

“ A fumo autem, à quo timemus, (ignem) non orta est flamma.

“ Sis ergò patiens dum adverfa est fortuna, nam tempus miraculorum pater est;

“ Et à Dei spiritu bona spera; quæ numerari nequeunt.”

Multa poemata habent *Arabes* ac *Persæ* de officiis ac virtutibus. Sádii poefis ferè tota est moralis; nec minus in Afiâ celebratur libellus, quem contexit poeta Perficus *Sheikh Attâr*, & پندنامه *Pendnama*, inscripsit: hujus libri caput apponam, de avaritiâ distinguendâ.

در بیان ملامت بخیلان

سه علامت ظاهر آمد از بخیل

با تو گویم یاد گیرش ای خلیل

اولا از سایلان ترسان بود

وز بلای جوع هم لرزان بود

چون رسید در ره بخویش و آشنا

بگذرد چون باد و گوید مرحبا

نبود از مالش کسی را فایده

کم رسید با کس زخوانش مایده

حاجت خود را همچو از زشت روی

انکی دارد روی خوب از روی بجوی

- “ Tria signa avarum distinguunt,
 “ Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice,
 memoriâ tene.
 “ Primò, mendicantes timet,
 “ Et fame attritus totus tremit;
 “ Cùm in viâ fœdali cuiquam & amico it ob-
 viam,
 “ Præterit venti similis, &, *Salve*, ait.
 “ Nulla est cuiquam à mensâ ejus utilitas;
 “ Non à mensâ ejus ad quenquam mittitur
 cibus.
 “ Negotium tuum à viro deformem vultum
 habente ne petas,
 “ Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete.”

Perfpiciet lector libellum hunc *Persicum* aureolo
 Theophrasti *περι Χαρακλήρων* opusculo esse persimi-
 lem.

Alia est ratio docendi per *Fabulas*, quas Græ-
 ci *Αἶνας* vocabant, vel *Μυθας*; cujusmodi est illa
Archilochi,

* Ἐρεω τιν' ὑμῖν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη,
 Ἄχρυμενῆ σκυταλῆ,
 Πιθηκὸς ἦει θηριῶν ἀποκριθεὶς
 Μανῶ ἀν' ἐσχατιῆν.
 Τῷ δ' ἀραγ' ἄλωπηξ κερδαλῆ συνηγέτω
 Πυκνὸν ἔχθρα νοῦν—

reliqua interciderunt.

* Vide Ammonium *Περὶ διαφορῶν λέξεων*.

Pulcherrimam fabellam Perficam de *Modestiae* laudibus citat * *Chardinus*, quam exercitationis gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi usus quod جمع vocatur :

ذكر بعض الحكماء وذو الفضل من النبلاء ان كانت قطرة ماء سقطت من الغمام المدرار التي ليج البحر الزخار ولما رأت الامواج اذا اصطدمت في الدردور الهياج حيرت وضعضعت حتي اطالت ثم حسرت وقالت يا لي من يوم قطير صرت فيه اقل من القطير ولو كنت بالامس في المزن الهامع نصيرا فاني اليوم لم اكن شيئا مذكورا وبينها هي مستحيرة وانا بها مستنيرة فقد كساها الرحمن ثوبا من شرف وخطها الي صدف فصارت لولة يتيهة وهي التي الان علي تاج السلطان كريمة وهذا من صميم الوصايا والزبد فاعتبر منه يا ايها الحبيب واجتهد

“ Dixit quidam ex sapientibus & doctis viris,
 “ Guttulam aquæ è nubibus pluviosis in ma-
 “ ris æstuantis gurgites cecidisse : cùm autem
 “ fluctûs vidisset in vasto vortice furentes, at-

* Vide *Chardin*. Itin. Perf. vol. iii. p. 189, 4to. Amst.

“ tonita hæsit, & aliquantulum præ pudore
 “ tacuit, tum flebiliter suspirans, “ Hei mihi,
 “ inquit; O diem infaustum; in quo facta
 “ sum dactyli cuticulâ abjectior: & quan-
 “ quam heri inter nubes emicui, hodiè ad ni-
 “ hilum me redactam sentio.” Dum hæc
 “ verecundans effudit, facta est subito splen-
 “ didissima; nam divinum numen, modef-
 “ tiam illius laudans, veste nobilitatis eam ve-
 “ lavit, & in concham depofuit, ubi in mar-
 “ garitam pretiosissimam versa est, & nunc in
 “ regis coronâ splendet. Hæc autem fabula
 “ præceptorum flos est & medulla; hinc tibi
 “ exemplum sume, O amice, & ut quàm ve-
 “ recundissimus fias, elabora.”

Scripseram priùs hoc de poesi morali caput, quàm scirem unde fabulam hanc, quæ ab *Addifono* nostro etiam citatur, sumisset *Chardinus*; sed legi eam nuperrimè in Sadii opere perfectissimo, quod *Bustan* seu *Hortus* inscribitur, & à Sadio ipso, poetâ, si quis alius, ingenioso, inventam puto: ipsius itaque versûs elegantes citabo, cum meâ, qualiscunque sit, versione:

يکي قطرهٔ باران از ابري چکيد
 خجل شد چو پهنای دریا بدید
 که جای که دریاست من کیستم
 کر او هست حقا که من نیستم

چو خود را بچشم حقارت بدید
 صدف در کنارش بجان پرورید
 سپهرش بجای رسانید کار
 که شد لؤلؤ نامور شاهوار
 بلندی از آن یافت کو پست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد

hoc est, si verbum ferè de verbo reddatur ;

- “ Gutta pluvix à nube cecidit ;
 “ Pudore affecta est, cùm æquor maris videret.
 “ Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego sum?
 “ Si illud existat, certum est me non existere.
 “ Dum seipsam oculo contemptûs intuebatur,
 “ Concha in gremium suum eam recipiens aluit:
 “ Fortuna usque adeò statum ejus promovit,
 “ Ut facta sit margarita illustris, regia.
 “ Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
 “ In obscuritate depressa est, donec in lucem pervenerit.”

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Persidis*,
 E nube in æquor lapsa pluvix guttula est,
 Quæ, cùm modestus eloqui fineret pudor,
 “ Quid hoc loci, inquit, quid rei misella sum?
 “ Quòd me repenti, ah! quòd redactam sentio?”
 Cùm se verecundanti animulâ sperneret,
 Illam recepit gemmeo concha in sinu ;
 Tandemque tenuis aquula facta est unio:
 Nunc in coronâ læta Regis emicat,
 Docens, fit humili quanta laus modestiæ.

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poesi Amatoriâ.

NECESSE est omninò jucundissima poesis fit ea, cujus materia suavissimus fit animi motus, & omnium mortalium communis, Amor : quo, si ex pulchritudinis specie & admiratione oritur, nihil jucundius ; si ex benignâ voluntate purâque amicitîâ, nihil aut utilius aut honestius : nam de Platonicis non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in superiore vitâ spectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitisse opinor, quem pulchritudinis splendor non permoverit & accenderit ; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poematis genus habuerit ad amoris affectûs exponendos idoneum : ipsi Peruviani cantilenas habent non amatorias solùm, sed etiam dulcissimas, si *Garcilasso*, scriptori gravissimo, & patriæ suæ consuetudinum peritissimo, fides habenda sit.

Pervulgata sunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectûs. Proditum est etiam memoriæ, * *Odinum* illum, non heroa solum, sed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, versûs quosdam amatorios scripsisse, eosque cum *Amri'lkeifi Moallaka* valdè congruentes.

Sed absurdè faciam, si de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeseos genus coluerunt, differere velim; nam Italorum, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poesis est notissima: atqui à proposito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeseos exempla, eaque minùs vulgata, proferre.

Memoriæ proditum est *Alcmana Sardinum* amatoriam poeseos principem fuisse ac ducem, & hos versûs contexuisse,

† Ἔρωσ με δ' αὐτε Κυπριδῶ ἐκατι
Γλυκὺς κατειβῶν καρδιὰν ἰαίνει.

quibus nihil esse potest elegantius.

Ac non mirum est *Ciceronem* dixisse *Rheginum Ibycum* maximè omnium amore flagrasse, cum ita elatè & magnificè de se loquatur:

Ἦρι μὲν αἰ τε Κυθωνιαὶ μαλιδες
Ἄρδομεναι ῥοὰν ἐκ ποταμῶν, ἵνα παρθενῶν
Κηπῶ ἀκηρατος, αἰ τ' οἰνανθιδες
Λύξομεναι σκιεροσιν ὑπ' ἱρνεσι
Οἰναροῖς θαλεθροσιν. Ἐμοὶ δ' ἔρωσ
Οὐδεμίαν κατακοίτος ὥραν τε

* Vide libellum *Haavamaal* à *Resenio* editum. *Hafniæ* 1665.

† Vide *Athenæum* lib. xiii.

Ἵπο σεροπας φλεγων
 Θρηϊκιος Βορεας αἰσων
 Παρα Κυπριδ[⊙] ἀζαλαις μανιαις
 Ἐρεμνος ἐθαμβησε, κραταιος
 Παιδοθεν φυλασσει ἐμας φρενας.

Quid de Amore gravissimi fenserint Philosophi,
 ex his *Euripidis* anapæstis videre possumus:

Παιδευμα δ' Ἔρως σοφιας, ἀρετης,
 Πλειστον ὑπαρχει, και προσομιλει
 Οὗτος ὁ δαιμων παντων ἡδισ
 ος ἐφυ θνητοις, και γαρ ἀλυπον
 Τερψιν τιν' ἐχων, εις ἐλπιδ' ἀγει,
 Τοις δ' ἀτελεστοις των ταδε ποιων
 Μητε συνειην, χωρις δ' ἀγριων
 Ναιοιμι τροπων.
 Το δ' ἔραν προλεγω τοισι νεοισιν
 Μηποτε φευγειν,
 Χρησθαι δ' ὀρθως ὕταν ἐλθῃ.

Libet hic subjicere *Pindari* carmen de *Theoxeno*
 verè magnificum :

* Χρην με κατα καιρον
 Ἐρωτων δρεπεσθαι,
 Θυμε, συν ἡλικια.
 Τας δε Θεοξενε ἀκτινας
 Προσωπε μαρμαριζοισας δρακεις
 Ὅς μη ποθω κυμαινεται,
 Ἐξ ἀδαμαντος, ἤε σιδαρεθ,
 Κεχαλκευται μελαιναν καρδιαν
 Ψυχρα φλογι. Προς δ' Ἀφροδιτας
 Ἀτιμασθεις ἐλικοβλεφαρεθ,
 Ἡ περι χρημασι μοχθιζει
 Βιαιως, ἡ γυναικειω θρασει

Ψυχραν φορεῖται πασαν ὀδον
 Θεραπευων. Ἄλλ' ἐγω γ' ἕκατι
 Τας καρως, ὡς δαχθεις
 Μελιχραν μελισσαν,
 Τηκομαι, εὐτ' ἀν ἰδω
 Παιδων νεογιον ἐς ἤβαν.

Sed de *Græcis* nimis fortasse multa. De Anacreontis ac reliquorum carminibus nihil dico, utpote quæ sint satis nota, & *venustiorum hominum*, ut ait Catullus, memoriâ dignentur. Ad Asiaticos igitur veniam.

Non existimari potest antiquis illis Arabibus, de quibus suprâ dixi, spicula solùm & gladios cordi fuisse: iidem enim sæpe fuerunt bellatores acerrimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In medio sæpè præliorum discrimine amicarum recordati sunt, & versûs effuderunt pulcherrimos. Sic *Abu'l Ata Es'sindi* amicam alloquitur,

ذَكَرْتُكَ وَالْخَطِي يَخْطُرُ بَيْنَنَا
 وَقَدْ نَهَيْتُ مِنَّا الْمُتَقَفَّةَ السَّيْرِ *

hoc est,

“ Tui recordabar, cùm spicula inter nos vibrarentur,

“ Et fufci jaculi sanguinem nostrum biberent.”

& *Antarab* nobilissimè,

ولقد ذَكَرْتُكَ وَالرِّمَاحَ نَوَاهِلَ
 مَنِي وَبَيْضَ الْهِنْدِ تَغْسَلُ فِي دَمِي *

فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق ثغرك المتبسّم *

“ Et profectò tui memor eram, cùm hastæ ex
meo corpore

“ Potum haurirent, ensesque Indici in san-
guine meo se lavarent;

“ Ardenter autem cupiebam gladios osculari,
utpote qui

“ Splenderent, instar dentium tuorum, dum
subrides, fulgurantium.”

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat,
carmina omnia, five de rebus bellicis, five de
viri illustris laudatione, ab amicæ descriptione
ordiri. Sic *Zobeir* in *Moallakæ* suæ initio,

وفيهن ملهى للطيف ومنظر
انيف لعين الناظر المتوسّم *

“ Inter eas verò fuit quædam delicatè ludens,
vultu

“ Splendido prædita, oculo spectatoris ju-
cunda, foliis etiam glasti cæruleis tincta.”

Elegiæ autem * *Amri'olkeisi* & *Lebidi* totæ
ferè sunt amatoriæ. Nec omittendum est *Caab*
Ebni Zobeir carmen, cujus hoc est initium ad-
mirabile:

* Vid. Cap. iii.

بانث سعاد فقلبي اليوم متبول
 متيم اثرها لم يفد مكبول *
 فها سعاد غداة البين ان رحلوا
 الا اغن غضيض الطرف مكجول *
 تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتسيت
 كانه منهل بالراح معلول *
 شجت بذي شيم من ماء مخبية
 صاف بابطخ اضحي وهو مشهور *
 تنفي رياح القذا عنه وانرطه
 من صوب سارية بيض يعاليل *

“ Abiit (amica mea) *Soáda*, & cor meum hodiè dolore percitum (relinquitur),

“ Amore confectum, & vinculis constrictum, à quibus nulla est redemptio.

“ *Soáda* autem, manè quo discessit, & abiit (tribus),

“ Nihil aliud erat, nisi hinnulus stridulam habens vocem, demisso vultu, oculis nigris præditus :

“ Nudabat dentes splendidissimos cùm fubrideret, veluti vas effet aquarium, idque vino temperatum,

“ Quod (vinum) aquâ miscetur gelidâ, ex recondito fonte,

“ Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,

“ Cujus fordes auræ dissipaverunt, & super quam effulgent

“ Imbribus nocte effusis bullæ candidissimæ.”

Amatoriis carminibus constat caput quartum libri *Hamasa* (cui respondet *Ἀνθολογίας* Græcæ pars septima), & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus poeseos idem ferè est argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat: absentem amicam quærit; mox præsentem duritiæ infimulat: deinde cupit, angitur, timet, irascitur: denique naturam sibi parere autumat, & ad desiderium suum levandum conversam iri sperat; proinde ita contrariis animi motibus agitur, ut verissimi esse videantur *Crantoris* versûs in Amorem à *Laertio* citati:

Ἐνδοιῆ μοι θυμὸς, ὃ τοι γενῶ ἀμφιβοητὸν,
 Ἡ σε θεῶν τὸν πρῶτον ἀειγενεῶν, ἔρος, εἶπω,
 Τῶν ὅσους ἔρεβος τε παλαι βασιλεία τε παιδᾶς
 Γεινατο νυξ, πελαγεσσιν ὑπ' εὐρεος Ὠκεανοῖο.
 Ἡ σε γε Κυπριδῶν ὕια περιφρονος, ἥε σε γαίης
 Ἡ ἀνεμῶν. Τοῖος σὺ κακὰ φρονεῶν ἀλλαγῆσαι
 Ἀνθρώπων, ἠδ' ἐσθλα, τὸ καὶ σέο σῶμα διφυον.

Ita queritur princeps idem & poeta illustri *Ebn Feras*,

يا معشر الناس هل لي
 منها لقيت مجير *
 اصاب غرة قلبي
 ذاك الغزال الغزير *
 وعمر ليلى طويل
 وعمر نومي قصير *

“ O amicorum cœtus, ecquid mihi est ab ægritudine refugium?”

“ Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum
vulnerat,

“ Et noctis spatium longum reddit, somni
verò breve.”

& alius,

ومرهف غنيج الشهايل از عجت
قلبي محاسن وجهه از عاجاً *

“ Gracilis ac delicata puella cor meum vultus
“ pulchritudine vehementer perturbat.”

Nunc lætitiâ exultat, ut Seifo'ddoula, prin-
ceps etiam præclarus,

يا ليلة لست انسي طيبها ابدأ
كان كل سرور حاضر فيها *
ياتت وبت وبت الرق ثالثنا
حتي الصباح تسقيني واسقينا *

“ O nox, cujus dulcedinis nunquam oblivif-
car,

“ Quippe in eâ omne lætitiæ genus aderat ;

“ Recubuit (puella), ego quoque recubui, &
tertius recubuit amor,

“ Usque eò donec aurora nos salutaret, ego
autem illi vale dicerem.”

Nunc autem imprudentiùs in amicas invehunt
poetæ, easque vehementer accusant, ut

أكرم بها خلة لو انها صدقت
 موعودها او لو ان النصيح مقبول *
 لكنها خلة قد سيط من دمها
 فجع وولع واخلاف وتبديل *

“ Ah ! quàm dulcis esset amor ejus, si fidem fervaret, aut si amicitiam sinceram acciperet.

“ Sed amoris ejus sanguine miscentur ægritudo ac dolor, perfidia & inconstantia.”

Omnibus porrò poetis, sed præcipuè Asiaticis, usitatum est Zephyrum frequenter alloqui, & vel de amicâ percontari, vel eam salutatum mittere; sic

بالله يا عرف نسيم الصباح
 بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

“ Per deum te oro, auræ matutinæ odor,

“ Salutationem meam istius vallis incolis transfer.”

Sic ipse Zephyrus in libro *Cashfô' lafrâr* inductus de seipso loquitur,

انا الذي تنهوا بي الثمار وتسهبوا بي الازهار
 وتسلسل الانهار وتلقح الاشجار وتروح الاسرار
 واخبر في الاسحار بقرب المنار وانا رسول كل

محبّ الي حبيبه وحامل كل شكوي عليل
الي طيبه *

“ Per me maturefcunt fructûs, per me splendent
“ flores, placidè labuntur rivuli, floribus or-
“ nantur arbores, & fpirantur amatorum ar-
“ cana. Manè amici adventum annuncio.
“ Ego autem legatus fum amatorum ad ami-
“ cos, & depreffos ægritudine ad dulcedinem
“ perduco.”

Hac imagine frequentiffimè utitur *Hafez*, cujus pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اگر کذري اقتدت بکشور دوست
بيار نفعه از کيسوي معنبر دوست

“ Zephyre, fi per amicæ meæ mansionem
tranfire tibi contingat,
“ Affer odorem ex illius cincinnis fragranti-
bus (ambareis).

بجان او که من از شکر جان بر افشانم
اگر بسوي من آري بيامي از بر دوست

“ Per vitam ejus animam meam dulcedine
aspergam,
“ Si ad me nuncium à gremio amicæ pertu-
leris.”

اگر چنانچه در آن حضرتت نباشد یار
بدین دو دیده بیاور غباری از در دوست

“ Quod si tibi numen haud tantoperè faveat,
“ Affer faltem ad oculos meos pulverem ab
amicæ domicilio.”

من کدا و تهنای وصل او هیئات
کجا بچشم به بینم خیال منظر دوست

“ Equidem miser sum, & adventum ejus
peto: ah! ubinam
“ Oculo meo videbo vultûs amici fimula-
chrum?”

دل صنوبریم ههچو بید لرزانست
ز حسرت قد و بالای چو صنوبر دوست

“ Cor meum excelsum, tanquam falix, tremit,
“ Ob desiderium amicæ, formâ & staturâ
pino fimilis.”

اگر چه دوست بچیزی نه بخرد مارا
بعالمی نفروشم موی از سر دوست

“ Tametsi amica nos nihili æstimat, tamen
“ Orbem terrarum non permutemus crine il-
lius capitis.”

چه باشد ار شود از بند غم دلش آزاد
 چو هست حافظ خوش خوان غلام و چاکر
 دوست

“ Quid juvat, cor habere à curarum vinculis
 liberum,

“ Si Hafez dulciloquus amicæ fervus et mi-
 nister esse cogatur?

In hoc amatorio genere regnum propè sibi
 vindicant *Persæ*: sed *Arabibus* tamen, ut supra
 dixi, suus conceditur locus; nec recentioribus
 tantùm, verùm etiam antiquis illis *Arabiaë* cul-
 toribus, qui nondum feritatem exuissent. In li-
 bro *Hamasa* carmen est lætarum imaginum ple-
 nissimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem
 videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال سالمي ابن ربيعة

ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون
 يجشها المرء في الهوي مسافة الغايط البطين
 والبيص يرفلن كالدمي في الريط
 والمذهب المصون

والكثر والخفض امنا وشرع المزهر الحنون
 من لذة العيش والفتي للدهر والدهر ذو
 فنون

والعسر كاليسر والغني كالعدم والحي للمنون

- “ Epulæ nimirum, & ebrietas, & saltus (camelæ) adultæ,
firmè incedentis,
“ Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per spa-
tium depressæ vallis ;
“ Et puellæ candidulæ, delicatè incedentes, tanquam sta-
tuæ eburneæ, vestibus
“ Sericis auro intertextis velatæ, studiosè custoditæ ;
“ Et ubertas, & secura tranquillitas, & nervi fidium que-
ricularum :
“ Hæ sunt vitæ suavitates. Homo enim fortunæ fervit ;
& fortuna est mutabilis.
“ Adversæ res & secundæ, abundantia & egestas pares
sunt : & quicumque vivit, morti debetur.”

Oden hanc verti, vel potiùs imitatus sum, verbis
atque imaginibus ad nostram consuetudinem ap-
tatis :

Dulci tristitiam vino lavere, aut, nitente Lunâ,
Multâ reclines in rosâ
Urgere blandis osculis puellas :
Aut, dum prata levi pulsat pede delicata virgo
Comam renodans auream
Molli Cupidinis tepere flammâ :
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo sub antro,
Ad suave Zephyrorum melos
Rore advocati spargier soporis :
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juvenas ;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicumque aut rerum domini sumus, aut graves coacti
Curas egestatis pati,
Debemur asperæ, Fabulle, morti.

CAPUT XVI.

الثناء والمدح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Asiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè semper ordiri solent: nam, priusquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, misericordiam, potentiam; tum vatem suum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, seu veras, five adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De singulis his generibus differam oportet: ac de primo quidem parciùs, proptereà quòd humani ingenii non sit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua sanè fuit consuetudo & omnibus usitata gentibus, optimi & maximi numinis laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis sententiis, verbis illustribus ac splendidis, & numeris ex-

ultantibus celebrare: & profectò omnis poeseos quasi fons est ac principium divinæ beneficentiæ ac potestatis laudatio, quæ cum ipsâ humanâ naturâ ortum conjunctum habuit. Possumusne nobis persuadere, quin homo, cœli ac terrarum dignissimus contemplator, cùm primò hoc ornatissimum naturæ templum vidisset, cùm hunc solem dierum ac tempestatum moderatorem, hanc cærulei ætheris placidissimam serenitatem, hanc denique terram universam, florum, herbarum, atque arborum varietate distinctam, aspexisset, instinctu quodam poetico incenderetur, & in cantum incitatissimum prorumperet, quo horum omnium architectum & rectorem laudaret? Id usu venit poetæ Arabi, qui, post elegantem verni temporis descriptionem, sex habet versiculos pietatis & sacri ardoris plenissimos:

الم تر ان نسيم الصبأ
 له نفس نشرة صاعد
 فطوراً ينوح وطوراً يفوح
 كما يفعل الغائد الواجد
 وسكب الغمام وندب الحمام
 اذا ما شكى الغصن المايد
 ونور الصباح ونور الاقحاح
 وقد هزّه البارق الراعد

ووافي الربيع بهعني بديع
 يترجمه ورده الوارد
 وكل لاجلك مستيقظ
 لما فيه نفعك يا جاحد
 وكل لالاية ذاك
 مقر له شاكر حامد
 وفي كل شي له اية
 تدل علي انه واحد

- “ Nonne sentis dulcem auram, à cujus halitu odor afflatur ;
 “ Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum
 perditum inveniens ?
 “ Fundunt pluviam nubes, & plorat turtur, dum queritur
 agitatus ramus,
 “ Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos
 nubes fulgurans & tonans discutit ;
 “ Et venit Ver cum sensu mirifico, quem interpretatur
 rofa adveniens :
 “ Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua com-
 moda, incredule,
 “ Omnia autem Dei recordantur, illi ferviunt, illum lau-
 dant, illi gratias agunt ;
 “ In unâquaque enim re signum est, ostendens illum Unum
 esse.”

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio*
 dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ sunt
 pulcherrimæ atque amabilissimæ sorores, *poesis*
 ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas
 solùm quæ paullò sunt humaniores, sed etiam

incultas ac rudes, sibi invicem administrare solent. Ac miror affirmare * Polybium, consuetudinem esse Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus usque à pueritiâ patrios deos atque heroäs laudare: certè ab omnibus propè scriptoribus hoc poeseos genus antiquissimum fuisse dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politissimis, de iis qui Homero atque Orphei ascribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non est necessarium differere. Labet tamen subjicere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licèt ab Athenæo † in quatuor Παιανας seu Σκολια distinguatur, mihi tamen unus esse videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proserpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam sententiam confirmat quodammodò ejusdem metri in singulis strophis continuatio:

Παλλας Τριτογενει, ἀνασσ' Ἀθανα,
 Ὀρθε τανδε πολιν τε και πολιτας,
 Ἄτερ ἀλγεων τε και σασεων,
 Και θανατων ἀωρων. Συ τε και, Πατερ.

Πλετε μητερ' Ὀλυμπιαν ἀειδω
 Δημητρα σεφανηφοροις ἦν ὤραις.
 Παι Διος, Περσεφονη, χαιρετον,
 Εὐ δε τανδ' ἀμφεπετον πολιν.

* Polyb. lib. iii. Σχεδον παρα μονοις Ἀρκασι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπιων ἀδειν ἐθίζονται κατα νομους τῆς ὕμνης και παιανας, οἷς ἕκαστοι κατα τα πατρια τῆς ἐπιχωριῆς ἡρώας και θεας ὕμνεσι.

† Lib. xv.

Ἐν Δηλῷ ποτ' ἔτικτε τέκνα Λατῷ,
Φοῖβον χρυσοκομᾶν ἀνάκτ' Ἀπολλῶν,
Ελαφθόλον τ' ἀγροτεράν Ἀρτεμίν,
Ἄ γυναικῶν μεγ' ἔχει κρατῶ.

ὦ Παν, Ἀρκαδίας μεδῶν κλεενας,
Ἐρχησα, Βρομιαῖς ἑπάδε νυμφαῖς,
Ἴω Παν, ἐπ' ἑμαῖς εὐφροσυναῖς,
Ταῖς δ' αἰοδαῖς ἀεὶ κεχαρημένῳ.

De Persarum verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos sunt supremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Asiaticorum, qui Pindari sententiæ,

Ἀρχομενᾶ ἔργα, προσωπὸν
Χρηθεμεν τηλαυγες,

accedentes, semper hymnum lectissimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipse Mohammedes laudatur, sunt quamplurima. Venustissimum tamen, meâ quidem sententiâ, est à Caab Ben Zoheir scriptum; cujus versûs quidam dignissimi sunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quàm magnifica hæc est leonis descriptio, quem se minùs timere ait quàm Mohammedem! Nam Arabum legislator, delatorum sermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من ليوث مسكنه
ببطن عثر غيل دونه غيل

يغدو فيلحم ضرغامين عيشها
لحم من القوم مغفور خراذيل
أذا بساور قرناً لا يحلّ له
ان يترك القرن الا وهو مغلول
منه تظلّ سباع الجوّ ضامرة
ولا تهشي بواديه الارجيل
ولا يزال بواديه أخو ثقة
مطرح البرّ والدرسان ماء كول

- (Magis illum timeo) “ Quàm leonem leonum, qui habitat
“ In valle *Atthari*, ubi fylva est fylvæ imposita;
“ Manè egreditur, & duos catulos nutrit, qui vescuntur
“ Carne hominum, in pulvere volutatâ & conscisâ:
“ Cùm in hostem infiliat, non licet ei
“ Hostem relinquere, nisi priùs vinciat.
“ Ob illum leones solitudinis manent taciti,
“ Neque in valle illius pedites ambulant.
“ At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros con-
fidentissimus
“ Projectis & armis & vestibus devoratur.”

Deinde ad Mohammedem transit, elatissimâ ufus figurâ,

ان الرسول لسيف يستنضأ به
مهند من سيوف الله مسلول

- “ Vates scilicet ensis est, à quo lux oritur,
“ Indicus, ex ensibus Dei, nudatus.”

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè gestas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus consuetudo. Neque est ullum poeseos genus utilius: nihil est enim præstabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem consequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & sibi imitanda proponat. Hujusmodi carminibus constat libri *Hamasa* caput sextum; aliaque innumera sunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita suaviter laudatam videat:

بين الملوك السايين وبينه
 في الفضل ما بين الثرايا والثري
 وبكل ارض جهة من عدله
 الصافي اسال نداه فيها كوثر
 عدل يحلم الذيب منه عكي الطوي
 غرثان وهو يري الغزال الاعفرا
 يعفو عن الذنب العظيم تكرماً
 ويصدّ عن قول الخنا متكبرا
 لا تسهعن حديث ملك غيره
 يروي فكل الصيد في جوف الفرا

“ Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)

“ In excellentiâ, tantum interest, quantum inter Pleiadas
 & terram.

- “ In omni terræ parte floret ejus justitia
 “ Pura, & fluit ros ejus in eâ (liberalitas) modo fluvii cœ-
 leftis *Cuthar*:
 “ Justitia, à quâ mansuetus fit lupo fame astrictus,
 “ Efuriens, licet hinnuleum candidum videat.
 “ Ignoscit culpis gravissimis benevolè,
 “ At à verbis turpibus cum indignatione se avertit.
 “ Narrationem de rege præter eum ne audias,
 “ Omnis enim præda est in ventre onagri.”

hoc est, *omnes virtutes ille solus complectitur.*

Similiter *Ferdufi* de rege Persarum, priusquam ab illo laceffitus esset injuriis:

جهاندار محمود شاه بزرگ
 بابش خور آرد ههبي ميش و کرک
 زکشیر تا پیش دریای چین
 برو شهریاران کنند آفرین
 چو کودک لب از شیر مادر شست
 بکھواره محمود کوید نخست
 ببزم اندرون آسمان سخاست
 رزم اندرون شیر جنک ازدهاست
 زفرش جهان شد چو باغ یهار
 هوا پر ز آب وزمین پر نکار
 ز ابر اندر آمد به هنکام نم
 جهان شد بگردار باغ ارم

- “ Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
 “ Ad cujus aquam potum veniunt simul agnus & lupus:
 “ A *Cashmirâ* usque ad *Sinenfem* oceanum
 “ Reges illius laudes iterant.
 “ Cùm infans labium matris lacte lavat
 “ In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert.
 “ In convivio cœlum est liberalitatis,
 “ In prælio, belli leo est, imò draco:
 “ Ab ejus magnificentia orbis terrarum verno horto similis est,
 “ Aër pluvia plenus est, & terra ornamentis plena:
 “ A nubibus debito tempore cadit ros,
 “ Et terræ orbis *Iremi* hortulos refert.”

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdel* filios pari venustate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
 ملك يقود الي الاعادي عسكرا
 من كل وضاح الجبين تخاله بدرأ
 وان شهد الوغي فغضنفرأ
 قوم ذكروا اصلا وطيبوا محتدأ
 وتدفنقوا جودا وراقوا منظرا
 متقدم حتي اذا النفع انجلي
 بالبيض عن سبي الحرير تاخرا
 وتعاف خيلهم الورود بهنهل
 ما لم يكن بدم الوقايح اصحرا
 يغشوا الي نار الوغي شغفاً منه
 ويجل ان يغشوا الي نار القري

- “ Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
 “ Rex est, qui in hostes exercitum ducat;
 “ Ex omnibus (adolescentibus) frontes habentibus nitidas,
 illum esse putares lunam,
 “ At cùm in prælium irruit, tum scilicet leonem:
 “ Homines ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
 “ Copiosè fluentem liberalitatem, & formosos vultûs.
 “ Irruunt, cùm eluceat aliqua utilitas
 “ Ex ensibus, sed à facris rebus rapiendis abstinent.
 “ Fastidiunt equi eorum aquæ potum,
 “ Quæ hostium sanguine non tingatur.
 “ Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
 “ Sed longè abest, ut hospitalitatis ignem extinguant.”

Nobilissima sunt in hoc genere *Abi'l Ola* carmina, cujus exultans & quasi vibrans ingenium videtur *Pindari* fuisse simillimum. Primum illius in laudem principis *Said* carmen harum literarum cultoribus non minorem affert delectationem, quàm Græcæ poeseos amatoribus primum & quartum *Pythium*. Hujus elatissimi poematis illustriores quasdam virtutes exponam. Seipsum initiò alloqui videtur, & sententiarum seriem de vanis animæ humanæ cogitationibus fundit. Mox de suâ peregrinatione loquitur; mulieres quasdam inducit de causâ itineris percontantes: “ Respondimus, inquit, *Saidum* petimus; & fuit illis nomen principis fausto
 “ omini;”

سالن فقلنا مقصدنا بسعيد
 فكان اسم الامير لهن فالأ

Said enim fortunatum significat.

Tum, ad principis laudationem facili aperto aditu, in elatam animi exultantiam erumpit, & in hos magnificos versûs sese effundit :

مكلف خيله قنص الاعادي
 وجاعل غابه الاسل الطوالا
 تكان قسيه من غير رام
 تمکن في قلوبهم النبلا
 تكان سيوفه من غير سل
 تجذّ الي رقابهم انسلا
 تكان سوابق حملته تغني
 عن الاقدار صوناً وابتذالا

- “ Impellit equitum turmas ad hostium venationem,
 “ Et, tanquam sylvam, hastas proceras erigit.
 “ Parum abest, quin arcûs ejus nondum flexi
 “ In illorum cordibus sagittas figant.
 “ Parum abest, quin enses ejus non districti
 “ Ad illorum colla properanter accedant.
 “ Parum abest, quin equi celeres sine regimine,
 “ Quo se reprimant, aut effundant, illum vehant.”

Deinde bella principis, tanquam venatoris potentissimi, describit. Hinc ad amores suos, more *Arabico*, transit; & amicam sub juvencæ imagine adumbrat. Tempestatem describit ac fulgura: morales quasdam sententias, ut Pindarus solet, intexit. Hinc occasionem sumit in

tribum *Badia* invehendi, quos inhospitalitatis infimulat; iisque *Saïdi* liberalitatem tanquam exemplum proponit: cujus fortitudinem ac potentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græcorum* more, collaudat, & post nobilem gladii *Profopœiam*, variasque laudationes, poema claudit. Quàm sublimis est hæc ensis descriptio, quàm audax, quàm magnifica!

محلي البزد تحسبه تزد
 نجوم الليل وانتعل الهالا
 مقيم النصل في طرفي نقيض
 يكون تباين منه اشتكالا
 تبين فوقه ضحضاح ماء
 وتبصر فيه للنار اشتعالا
 غراره لسانا مشرفي
 يقول غرايب الموت ارتجالا
 اذا بصر الامير وقد نضاه
 باعلي الجوظن عليه آلا
 ودبت فوقه حمر المنايا
 ولكن بعد ما مسخت نهالا

“ Ornatur vaginâ, quam vestitam putes

“ Astris nocturnis, & calceatam lunâ:

- “ Facies erecta mucronis, meo aspectu, discrepantiam
quandam habet,
“ Ita tamen ut in illâ quædam fit similitudo ;
“ Fulget enim super eâ aquæ splendor,
“ At vides in eâdem ignis scintillas.
“ Duæ ejus acies duæ sunt linguæ in Moshref politæ,
“ Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.
“ Cùm circumspiciat princeps, eumque enses educat
“ In altum aëra, putat in eo splendore aquæ nitorem;
“ Et repunt super illo purpureæ mortes,
“ Posteaquàm in formicas mutatæ fuerint.”

Sanguinis guttulas lento motu per gladium
defluentes cum formicis comparat. Illâ autem
figurâ, “ *repunt super illo. purpureæ mortes,*”
nihil esse potest conceptu difficilius, nihil incer-
tius aut magis terribile, & ob eam ipsam cau-
sam, ut antea statuimus, nihil elatius.

CAPUT XVII.

ⲗⲉⲓ

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeseos speciem venimus, cui originem dedit odium atque offensio: eam scilicet, quam recentiores *Satyram* vocant, veteres *Iambos*; propterea quòd illo metro usus est, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πατερ Λυκαμβα, ποιον ἔφρασω τοδε;
Τις σας παρηειρε φρενας;

quem imitatus est in hendecasyllabis Catullus,

Quænam te mala mens, miselle Ruvide,
Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipsam libri inscriptionem ab Archilocho sumpsit: nam Hephæstion, de versu dactylico tetrametro loquens, addit ω πρωτῶ ἐχρησατο Ἀρχιλοχῶ ἐν Ἐπωδοῖς. Iambis etiam usus est Hipponax, sed ut pondus quod-

dam iis accederet, primo epitrito trimetrum clausit, ut

Ὡς οἱ μὲν ἀγεί Βεπαλῶ κατηρωντο.

Atqui, ut apertè dicam quod sentio, valdè invitus in poetarum chorum *Satyricos*, ut vocantur, ascribo. Nolo mansuetiorum Musarum desiderari benevolentiam. Quòd si scriptor iamborum sine offensione, sine iracundiâ, sine amaritudine scribat, & eò solùm tendat, ut lectorem castigando erudiat, non erit omninò reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri potest ac mitior castigatio. Nimiam enim feveritatem fugit animus ac repudiat; sed lenocinio quodam ac mansuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; suaderi, non cogi; allici, non impelli. Cæterùm, utut se habeat res, non minùs in hac poesi quàm in reliquis florent Asiatici. Sunt vehementes, asperæ, & amaræ Arabum, quas vidi, vituperationes; sed cùm quâdam etiam sententiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi hæc timidi cujusdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لحاک الله من رجل جبان
ولا اسقتک غادية تداها
ولا جاد السحاب ديار قوم
تحلّ بها ولا اخضرت رباها

لبست من المذلة يا ابن بدر
ثياباً لا تغير ما تلاها

- “Eradicet te Deus, ignave miles;
 “Nunquam te irrigent matutinæ nubis guttæ!
 “Neu fundat pluviam nubes super domicilia tribûs,
 “Ubi tu commoraris, neu virescant eorum colles!
 “Induisti, O fili Bader, ignominia
 “Pallium, nec te deferent illam secuturæ miseriæ.”

Hujus libri quartumdecimum solummodò volumen mihi videre contigit. Nihil est elegans, nihil magnificum, quod huic operi deesse putem. Ita fanè excelsum est in eo dicendi genus, ita varium, ita periculofum, ut non verear eum inter poemata perfectissima recensere. Heros eximius, qui in eo laudatur, idem est ille *Antara*, qui carminum *Moallakat*, ut appellantur, quintum composuit* ; fuit autem Ablæ regis filia formosissima, quam perditè amavisse dicitur. In istius voluminis, quod legi, primo folio, fatyra est admirabilis, quam cecinisse dicuntur Ablæ ancillæ in vituperium Amári, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam:

* Vide Caput Tertium, pag. 64.

عمارة دعه هوي الخود الرواح
 ودعه عنك التعرض للملاح
 فانك لم تكف يد الاعادي
 ولم تك فارساً يوم الكفاح
 فلا تطمع بعبلة ان ترأها
 تري الاهوال من ليث البطاح
 فلا البيض الصفاح تصل اليها
 بسطوتها ولا السهر الرماح
 وعبلة ظبية تصطاد اسداً
 باجفان سقييات صحاح
 وقد فرغت راسك في هواها
 وامليت النواحي بالنواح
 فدعه عنك اللجاج بها والا
 سقا لك عنتر الموت الصحاح
 وما زال اللجاج عليك حتي
 مليت نقا ثيابك بالسلاح
 وضحكت البنات عليك جمعاً
 وجيفت الروابي والبطاح
 وصرت لكل من يصغا حديثاً

وضحكاً في الغدو وفي الرواح
 اتيت لنا باثواب حرير
 ضحكك عليك واكثرن المزاح
 ومد وافيتنا وأتاك ليث
 تقر له الاسود في البطاح
 وما ابقا عليك الا احتقاراً
 بقدرك ان رجعت كهستراح
 رأتك عبيلة مرما طريحاً
 ومن معها من الخود الرواح
 وعنثرة الفوارس ليث غاب
 يصول وفي العطا بحر السباح
 ونحن كاننا زهر ذكي
 بانفاس البنفسج والاقاج
 وعبلة بيننا كقضيبي بان
 علاه البدر او شمس الصباح
 وانت اذل من ركب المطايا
 وابخلهم من القوم الشحاح
 تروم وصالها بغياً وظلها
 وانت اذل من كلب النباح

فہت کہدأ والا عش ذلیلاً
 قلیس للفظ ھجوي فیک ماح

- “ *Amárah*, mitte amorem puellarum mollium,
 “ Define autem te formosis virginibus objicere;
 “ Non enim repellis hostium manûs,
 “ Nec fortis es eques die certaminis:
 “ Neu cupias Ablam intueri;
 “ Videbis potiùs terrores à leone vallis,
 “ Neque enim ad eam accedent candidi enfes,
 “ Cùm impetum faciunt, nec hastæ fuscæ;
 “ Abla verò est capreola, quæ leonem venatur
 “ (Ciliis) oculis languidis, sed integris.
 “ At tu amori ejus strenuè incumbis,
 “ Et imples omnia loca querelis.
 “ Define ideò illam importunè petere, sin minùs,
 “ Irrigat te Antara mortis poculo.
 “ At non cefsâsti eam petere, donec
 “ Texisti vestes tuas nitidas armis.
 “ Te verò irrident puellæ certatim,
 “ Ut in colliculis & vallibus Echo respondeat;
 “ Et factus es unicuique auscultanti fabula,
 “ Et ludibrium cùm mane tum vesperi.
 “ Venis ad nos chlamyde vestitus, sed
 “ Illæ te irrident, & lusûs augment.
 “ Et cùm accefferis iterum, veniet ad te leo,
 “ Quem timent leones in vallibus:
 “ Hic nihil tibi relinquet, præter odium,
 “ Pro potestate tuâ, cùm redibis contemptus.
 “ Videbit te pulchra Abla, projectum, humilem,
 “ Et quæ erunt cum illâ puellæ venustæ,
 “ *Antara* enim, heros heroùm, leo est sylvæ,
 “ Dum furit, at liberalitate mare superat.
 “ Nos autem pulchris floribus fumus similes,

- “ Odorem habentes violarum & parthenii;
 “ Et Abla inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
 “ Quem coronat luna, aut sol matutinus.
 “ Tu verò abjectissimus es omnium qui equos ascendunt,
 “ Et inter avaros longè avarissimus :
 “ Cupis ad eam injustè & impudenter accedere,
 “ Tu, qui vilior es cane latranti.
 “ Morere igitur ob tristitiam: sin minùs, vive abjectus;
 “ Atqui nemo est, qui vituperationis meæ voces delebit.”

Hujusmodi carminibus, iisque amarissimis, constant tria libri *Hamasa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbiteriam *Gezirus*; sed, ut Plautinis utar verbis,

—felle est fœcundissimus,

Gustu dat dulce, amarum ad fatietatem usque aggerit.

Sunt autem Turcico sermone scriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, satyræ, ut à viro harum literarum peritissimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Persicum, qui his carminibus unicè constaret, sed in Ferdusii vitâ citatur poema, quod in regem Persarum *Mahmud*, filium *Sebectighin*, composuit. Illum enim rex jusserat poema heroicum scribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opusque perlongum, & in omni genere perfectissimum, con-

texuit; quod cùm perfecisset, ad regem misit, non sine amplissimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtreccionibus deceptus, fidem servare noluit. Cùm igitur poeta aliquantulùm expectavisset, neque ullum accepisset laboris fructum, in eo templi loco, quo regem sessurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در که محمود زابلي درياست
 چگونه دريا کانرا کرانه پيدا نيست
 چه غوطها که زدم اندر ان ندیدم در
 کناه بنخت منست اين کناه دريا نيست

“ Felix, cui *Mahmud Zabeli* mare est liberali-
 “ tatis, usque adeò ut nullum in eo littus ap-
 “ paret! utcunque verò in eo sim immerfus,
 “ margaritam non vidi; sed fortunæ meæ
 “ culpa est, non maris.”

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potiùs contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poetam misit; quâ injuriâ laceffitus *Ferdusi* iracundiam compefcere non potuit. Scripsit ideò acerbissimum poema, quod regis servulo cuidam tradidit obfignatum, obnixè rogans, ut illud, si quando regem viderit molestio-rem, daret ei legendum. Quo factò, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturus. Intereà rex

libellum designat, & legit vehementissimum sui vituperium, cujus loca quædam insigniora hoc in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
 بکوی وز گفتار حق وامگیر
 نه نیکو بود حق نهان داشتن
 بخاشاک ایهان بر انباشتن
 بنشیری به از شهریار چنین
 که نه کیش دارد نه آیین نه دین
 خرد نیست مر شاه محمود را
 که بینم دلش مانع جود را
 پرستار زاده نیاید بکار
 اگر چند باشد پدر شهریار
 سر ناسزایان بر افراشتن
 بود خاک در دیده انباشتن
 سر رشته خویش کم کردن است
 بجیب اندرون مار پروردن است
 درختی که تلخ است اورا سرشت
 کرش در نشانی بیاغ بهشت
 کر از جوی خلدش بهنکام آب
 به بیخ انکبین ریزی وشهد ناب

سرانجام کوهر بکار آورد
 ههمان میوه تلخ بار آورد
 وکر بیضه زاغ ظالمت سرشت
 نهی زیر طاوس باغ بهشت
 بهنگام آن بیضه پروردنش
 زانجیر جنت دهی ارزنش
 دهی آبش از چشمه سلسبیل
 دران بیضه دم دردهد جبریل
 ههمان آورد بیضه زاغ زاغ
 برد رنج بیپوده طاوس باغ
 وکر افعی را زراهش دهی
 میان کل آرامگاهش دهی
 بکامش اگر رشته جان کنی
 وکر شربتش ز آب حیوان کنی
 نکرده بدین ترتیب یار تو
 کند عاقبت زهر در کار تو
 وکر بچه جغد را باغبان
 زویرانه آرد سوی بوستان
 نشیمن کند شب نهال کلش
 سحر که دهد جلوه بر سنبلش

چو روزي پروبال پيدا کند
 ههمان کنج ويرانه ساوي کند
 حديث پيهر نکشتست رد
 شود هر شيء راجع اصل خود
 بعنبر فروشان اگر بگذري
 شود جامه تو هبه عنبري
 وگر بگذري نزد انگشت کر
 ازو جز سياهي نه يابي دگر
 زبد کوهران بد نباشد عجب
 سياهي نشايد بریدن زشب
 به ناپاک زاده نداريد آميد
 که زنگي به شستن نکردد سپيد
 جهاندارا کر پاک ونامي بدی
 درين راه دانش کرامی بدی
 شنيدی چو زينگونه رای سخن
 زآيين شاهان ورسم کهن
 نکشتي چنين روزکارم تباه
 دگر گونه کردی بکارم نگاه
 ايا شاه محهود کشور کشاي
 زمن کر نترسي بترس ازخدای

خزیدی چرا خاطر تیز من
نترسیدی از تیغ خون ریز من

- “ Liberalitatem vide regis istius indigi!
 “ Eloquitor; & à verbis veritatis munus debitum pete.
 “ Non probum est veritatem celare,
 “ Et fidem abjectis fordibus spargere.
 “ Res quævis vilissima melior est tali rege,
 “ Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat.
 “ Intellectus non est regi Mahmud,
 “ Video enim animam ejus à beneficiâ averfam.
 “ * Servi filius ad opus ingenuum nequit perducì,
 “ Licèt pater sit multorum principum;
 “ Caput improborum hominum efferre,
 “ Perinde est ac pulvere oculos aspergere;
 “ Aut suum filum incurvare,
 “ Aut colubrum in sinu alere.
 “ Arborem, quæ est naturâ amara,
 “ Si in hortum paradisi transferas;
 “ Si à ripâ æternitatis, aquationis tempore,
 “ Radicem ejus melle spargas, & puris favis
 “ Naturam suam postremò ostendet,
 “ Et fructûs omninò afferet acerbos.
 “ Quòd si ovum cornicis, ex tenebris formatæ,
 “ Ponas sub pavone horti cœlestis,
 “ Et tunc, cùm ex ovo prodeat pullus,
 “ Si præbeas illi grana ficûs divinæ,
 “ Si des illi aquam ex fonte Salsebil,
 “ Si demùm ovum halitu suo afflet Gabriel,
 “ Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
 “ Et irritum faciet pavonis cœlestis laborem.

* Fuit Sebestighin, Mahmudi pater, servus *Alpteghini*, qui, sub regno *Nuhî Samani*, exercitui Persico præfuit.

- “ Quòd si viperam de viâ capias,
 “ Et inter rofas eam facias requiescere,
 “ Si agas quodcunque animæ ejus placeat,
 “ Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
 “ Non erit propter hanc curam amica tibi,
 “ Sed veneno te tandem afflabit.
 “ Quòd si noctuæ pullum capiat horti custos,
 “ Et à solitudine in hortum ferat,
 “ Sedemque ejus noctu faciat rosæ fruticem,
 “ Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
 “ Simul ac dies pennas suas explicaverit,
 “ In solitudinis angulum avolabit.
 “ Non inane redditur Vatis nostri dictum,
 “ Unamquamque rem ad suam naturam redire.
 “ Si per officinam ambari venditorum transeas,
 “ Ambari odorem vestis tua retinebit.
 “ Si transeas per fabri ferrarii officinam,
 “ Præter nigrorem nihil reperies.
 “ Mirum non est, à pravis ingeniis prodire pravitatem:
 “ Noctis nigredinem non licet exsecare.
 “ A viri improbi filio nihil probi sperate,
 “ Nam Æthiops lavatu non fit candidior.
 “ O rerum omnium dominator, si purâ fuisses indole,
 “ In illâ doctrinæ viâ esses liberalis,
 “ Audires ejusmodi esse poeseos dignitatem,
 “ Secundum regum mores, veteresque consuetudines;
 “ Non ita fortunas meas corrumperes,
 “ Alio modo opus meum aspiceres.
 “ O, rex Mahmud, arcium expugnator,
 “ Si me non timeas, at Deum time.
 “ Quare acre meum ingenium excitâsti?
 “ Annon gladium meum sanguineum metuis?”

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Descriptionibus.

RELIQUUM est, ut de naturæ descriptionibus loquar; quo in genere, cum omnes venustiores poetæ, tum præcipuè florent Asiatici. Picturam ac poësin quasi sorores esse perspicuum est; & mirum est quantum se mutuò juvent atque illustrent.

Notum est Timanthem, cum Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos astantes mestissimos fecisset, Agamemnonis faciem pallio obvolvissè; propterea quòd incredibilem patris dolorem nullis coloribus posset imitari. Quod insigne artificium ex versibus illis Euripideis videtur sumpsisse,

— ὡς δ' ἔσειδεν Ἀγαμέμνων ἀναξ
Ἐπι σφαγὴν σειχθσαν εἰς ἀλσὸν κορῆν,
Ἵπερ ἐναξέ, κάμπαλιν σρεψας καρα
Δακρυα προγγεν, ὀμματων πεπλον προθεῖς.

Cujus rei alia sunt exempla quamplurima.

Sed in reliquis poematum generibus modica est inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, sunt valdè finitimi; nam poeta, cum naturæ proprietates describat, lectissimam quasi picturam ante oculos lectoris ponit: cujus rei exempla quædam subjiciam. Quòd si omnes rerum naturalium descriptiones, quarum ex variis poetis satis amplam comparavi supellectilem, hoc loco velim exponere, absurdè sanè faciam, & contra instituti mei rationem. Sed nequeo à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibusdam scriptoribus descriptionem apponam; eòque libentiùs quòd rariores sint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda est pictura, quâ nympharum Iusûs in Oeneo describit * *Chæremon*, tragicorum longè venustissimus!

Ἐκεῖτο γὰρ ἢ μὲν λευκὸν εἰς σελήνοφωσ
 φαίνεσθαι μάστον, λελυμένης ἐπωμιδῶ,
 τῆς δ' αὖ χορεία λαγὼνα τὴν ἀριστεράν
 ἔλυσε γυμνῆς δ' αἴθερ[⊙] θεάμασιν
 ζωσαν γραφὴν ἔφαινε χρομὰ δ' ὄμμασι
 λευκὸν μελαινας ἔργον ἀνταυγεί σκίας
 ἄλλη δ' ἐγυμνὸν καλλιχειρᾶς ὠλένας,
 ἄλλη προσαμπεχθεσά θηλὴν αὐχένα.
 Ἡ δ' ἐκράγευτων χλανιδῶν ὑπὸ πλῆγας
 ἔφαινε μῆρον, κἀξέπεσφραγιζέτο
 ὄρας γελώσης χωρὶς ἐλπίδων ἔρωσ.
 Ἰπῶμεναι δ' ἐπιπλὸν ἔλεγειων ἐπι,

* Vide Athenæum, Lib. xiii.

Ἴων τε μελανοφυλλὰ συκλωσαι πλερα,
 Κροκον θ' ὅς ἡλιωδες εἰς ὕφασματα
 * Πεπλων ἰεις εἰδωλον ἐξομοργνυται.

Quos versûs eleganter, ut semper, convertit
Grotius, eam sibi vindicans in trimetris licen-
 tiam, quam Nævius, Accius, & veteres tragici
 sumpserunt:

Alia jacebat candidas papillulas
 Ostendens lunæ, retrojecto pallio:
 Alii chorea lævum nudârat latus,
 Nudum fideribus exhibens spectaculum,
 Viventem effigiem. Lacteus visu color
 Contra certabat umbris nigricantibus:
 Monstrabat ulnas alia, & formosas manûs:
 Alia obtegebat tenera colli volumina:
 Alia disrupto tenuis interulæ finu
 Femur ostendebat; arridente gratiâ
 Mihi se imprimebat, spem non adducens, Amor.
 Et jam volvuntur lapsabundæ per inulas,
 Jam nigricolores violas populantes legunt,
 Crocique florem, qui purpureis supparis
 Injectus rutilum solis imitatur jubar.

Idem in *Alphesibæâ* humanam pulchritudinem
 describit pulcherrimè:

Και σωματος μεν ὄψις ἐξευγαζετο
 Στιλβουσα λευκῷ χρωματι διαπρεπης,

* Duo, qui sequuntur, versûs,

Περσης δε θαλερος εὐτραφεις ἀμαρακῶ
 Δειμωσι μαλακοις ἐξετεινεν αὐχένα,

ad hanc Nympharum descriptionem pertinere non arbitror; sed ad
 illam, de quâ loquitur Athenæus, cùm dicit *Chæremonâ* in descri-
 bendis floribus multum esse & copiosum.

Αἰδώς δ' ἐπεῖ ῥυθμίζεν ἠπιωτάτον
 Ἐρυθρῆμα λαμπρῶ προσθεῖσα χρωματε
 Κομαι δὲ κηροχρωτες, ὡς ἀγαλματῶ,
 Αὐτοῖσι βοσρυχοῖσιν ἐκπεπλασμενοι,
 Ξηθοῖσιν ἀνεμοῖς ἐνετρυφῶν φορβημενοι.

Nec omittendi sunt hoc loco versûs, quibus Venerem & Nymphas describit auctor poematis, quod Κυπρια inscribitur, five *Stasimus*, five, ut Tzetzes putat, ipse Homerus:

Ἡ δὲ συν ἀμφιπολοῖσι φιλομμειδῆς Ἀφροδίτη
 Πλεξαμένη σεφανῆς εὐωδῆας, ἀνθεα γαίης
 Ἄν' κεφαλαισιν ἔθεντο θεαὶ λιπαροκηδεμοὶ
 Νυμφαὶ καὶ Χαρίτες, ἅμα δὲ χρυσῆ Ἀφροδίτη
 Καλὸν αἰεῖδσαι κατ' ὄρος πολυπίδακῃ Ἰδῆς.

Nec versûs illi de Cupidine dormiente (ex longiori, forsan, poemate libati) qui Platoni ascribuntur:

Ἄλσος δ' ὡς ἰκομεσθα βαθυσκίον, εὐρομένῃ ἔνδον
 Πορφυρεοῖς μηλοῖσιν ἑοικότα, παιδα Κυβητῆς.
 Οὐ δ' ἔχεν ἰοδοκὸν φαρετρῆν, ἢ καμπυλὰ τοξά,
 Ἄλλα τὰ μὲν δένδρεσσιν ὑπ' εὐπέταλοισι κρεμαντο.
 Λύτος δ' ἐν καλυκεσσι ῥόδων, πεπεδημένος ὑπνῶ,
 Εὐδὲν μειδῶν, ξῆθαι δ' ἐφ' ὑπερθε μελισσαι
 Κηροχυτοῖς ἔντος λαγαροῖς ἐπὶ χεῖλεσι βαινόν.

Nihil esse potest his versibus jucundius aut modulatius; & vellem profectò plura superessent Platonis carmina. Certè valdè poeticum illi fuisse ingenium paucæ, quæ supersunt, reliquix testantur; & Socrati subirascor, qui discipulum suaderet à mansuetioribus Musis ad philosophiæ spatia declinare. Sed omnes descriptionum ve-

nustates complectitur εἰδυλλιον in primo Anthologiae libro, quo vix quidquam inveniri potest luculentius:

Χειματὸν ἤνεμοεντὸν ἀπ' αἰθέρος οἰχομένοιο,
 Πορφυρεῆ μειδῆσε φερανθεὸς εἰαρὸν ὥρη.
 Γαῖα δὲ κυανῆ χλοερῆν ἐσεψατο ποιῆν,
 Καὶ φυτὰ θηλήσαντα νεοῖς ἐκομισσε πετηλοῖς.
 Οἱ δ' ἀπαλὴν πινόντες ἀξιφυτὰ ὄροσον ἦθες
 Λειμώνες, γελῶσιν ἀνοιγομένοιο ῥόδοιο.
 Χαιρεὶ καὶ συρίγι νομεὺς ἐν ὄρεσσι λιγαινῶν,
 Καὶ πολλοῖς ἐρίφοις ἐπίτερπεται αἰπολὸν αἰγῶν.
 Ἦδη δὲ πλωθσιν ἐπ' εὐρεὰ κυμάτα ναυταί,
 Πνοῆ ἀπήμαντῶ ζεφυρῶ λῖνα κολπώσαντῶ.
 Ἦδη δ' εὐάζβωσι φορεσάφυλῶ Διονύσω
 Ἄνθει βοτρυοεντὸν ἐρεψάμενοι τριχὰ κισσῶ.
 Ἔργα δὲ τεχνηνὰ βοηγενεεσσὶ μελισσαῖς
 Καλὰ μέλει, καὶ σιμβῶν ἐφημέναι ἔργαζόνται
 Λευκὰ πολυτρητοῖο νεοῖρῦτα καλλεὰ κηρῶ.
 Παντῆ δ' ὀρνίθων γενεῆ λιγυφῶνος αἰεδαί,
 Ἄλκυονες περὶ κύμα, χελιδόνες ἀμφὶ μελαθρα,
 Κύκνος ἐπ' ὄχθαισιν ποταμῶ, καὶ ὑπ' αἰλῶος ἀηδῶν.
 Εἰ δὲ φυτῶν χαιρῶσι κομαί, καὶ γαῖα τεθῆλε,
 Συρίζει δὲ νομεὺς, καὶ τερπεται εὐκόλα μῆλα,
 Καὶ ναυταί πλωθσὶ, Διονύσῳ δὲ χορεύει,
 Καὶ μελπεί πετεηνῶ, καὶ ὠδίνωσι μελισσαί,
 Πῶς ἢ χρῆ καὶ αἰδοῦν ἐν εἰαρὶ καλὸν αἰεσαί.

Amant potissimum Asiatici hortorum, amœnitatum, ac florum, descriptiones, quas jucundissimis pingunt verborum coloribus. Velut in tricesimâ Haririî declamatione:

* مسقط الرأس سروج وبها كنت اموج
 * بلدة يوجد فيها كل شي وسروج

وردها سلسبيل وصحاريها مروج *
 وبنوها ومغانيم نجوم وبروج *
 حبنا نفحة رياها ومراءها البهيج *
 وازاهير رباءها حين تنجاب الثلوج *
 من راءها قال مرسي جنة الدنيا سروج *

“ Natale solum est *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,

“ Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.

“ Vada ejus fontes cœlestes sunt, & campi jucunda prata,

“ Ædificia & mansiones ejus sunt stellæ & zodiaci signa,

“ Amamus odoris ejus auram & conspectum splendidum,

“ Et flores collium ejus, cùm abierint nives;

“ Quicumque hanc regionem videt, ait, *Seruge* paradisi terrestris locus est.”

Et *Abu Dhaber Ben Al Kbiruzi*,

روضة راضها الندي فعدت
 لها من الزهر انجم زهر
 ينشر فيها ايدي الربيع لنا
 ثوبا من الوشي حالها القطر
 كانها شق من شقايقها
 علي رباءها مطارف خضر
 ثم تبدت كانها حدق
 اجفانها من دمايها حمر

“ Hortus, quem ornat ros, & in quo

“ Splendent flores, tanquam stellæ lucidæ,

- “ Induit eum Veris manus
 “ Ornatam vestem, roris guttulis perspersam;
 “ Anemonæ ejus partim fimiles sunt,
 “ Super colles ejus, tunicis viridibus,
 “ Partim proveniunt fimiles oculis,
 “ Quorum cilia flendo rubent.

Et Mohammed Abdalla Al Dawi,

اما شنافيتك روضة دستجرد
 كعقد او كوشي او كبرد
 يطير فراشها بيضاء وحمراء
 كريج طيرت اوراق ورد

- “ Annon te exhilarat Destigerdi hortulus,
 “ Similis aut monili gemmeo, aut ferico, aut pictæ chlamydi?
 “ Volitant in eo papiliones candidi & rubri,
 “ Ceu rofarum folia, quæ ventus dispergit.”

Et Abu'l Hassan Ali Ebno'l Hussein de valle amœnissimâ, ipse quoque in primis venustus;

اذا ذكر الحسن من الجنان
 فحي هلا بوادي ماوشان *
 تجد شعباً يشعب كل هم
 وملهياً ملهياً عن كل شان *
 بروض مونق وخرير ماء
 الذ من المثالث والمثاني *

وتغريد الهزار علي ثمار
 تراها كالعقيق وكالجهان *
 فيا لك منزلا لو لا اشتياقي
 اصبحابي بدرب الزعفران *

- “ Si quando mentio fiat de paradisi amœnitatibus, heus tu,
 “ age! ad vallem *Mawashân* accede.
 “ Reperies vallem, quæ omnes mœlestias disperget, recessus,
 “ fum, qui ab omni negotio te liberabit;
 “ Cum hortu splendido, cum fontium murmure, dulciorum
 “ lyræ & tibiarum notis;
 “ Ubi aviculæ modulantur inter fructus, quos videbis pyro-
 “ ropis & margaritis similes.
 “ O quàm dulcis esset hic recessus, nisi me desiderio afficerent
 “ amici absentes in *Darbizafrân!*”

Et poeta Turcicus,

روان هر چشمه سي چون آب حيوان
 چراغ لاله هر جانب فروزان
 نسيم صبح كل جبين ايدوب چاك
 صبا نركس كوزين قالمشدي نهناك
 اغاج لر رقصه گرمشدر سبك خيز
 شكوفه اوستنه اولمش درم ريز

- “ Unusquisque fons aquæ immortalitatis similis manavit,
 “ Tulipæ lampas unumquodque latus illuminavit,
 “ Aura matutina laceravit rosæ finum,
 “ Zephyrus narcissi oculos reddidit madidos,
 “ Arboreæ leviter ac celeriter saltant,
 “ Et super flores nummos argenteos (rorem) spargunt.”

Et alius,

حوالي سي سراسر كلستاندر
 كلستان جا بجا آب رواندر
 اوتور مشلر رياحين دست بر دست
 كلاهن كج رواتهش لاله مست
 سزلمش نر كسك چشم سياهي
 ادر سزينه مستانه نگاهي

“ Hujus loci ambitus usquequaque rosetum est,
 “ Rosetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
 “ Herbæ odoriferæ se invicem manibus amplexantur,
 “ Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
 “ Narcissi niger oculus effulget,
 “ Qui vos intuetur ebriolo aspectu.”

Et *Dhafer Elbaddâd*,

وعيشة اهدت لعينك منظرا
 جاء السرور به لقلبك وافدا
 روض لمخضر العذار وجدول
 نقشت عليه يد الشهبال مباردا
 والنخل كالغيد الحسنان تزينت
 ولبسن من اثمارهن قلايدا

“ In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
 “ Venit ibi sensim in pectus tuum lætitia,
 “ Hortus est viridi facie ornatus, & rivulis distinctus,
 “ Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,

“ Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,

“ Et fructuum suorum induunt monilia.”

Sæpissimè etiam turtures gementes describunt; ut *Abi'lola*,

وحبام العلاط يضيق فوها
بها في الصدر من صفة الغرام
تداعي مصعدا في الجيد حباً
تعال الطوق منها بانقسام

“ Columba nigram habens torquem, cujus os ita angustum
“ est, ut desiderium, quod in pectore habet, enuntiare
“ nequeat;

“ Provocat spiritu altè ducto, collum pulfans, violentum
“ amorem, usque eò donec torques dolore subito rum-
“ patur.”

& poetæ quidem *Bagdadensis*,

حبيبات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عنا كما نحتن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تحتن

“ Turtures sylvarum arboribus *Erac* confitarum, nihil est
“ vobis, dum plangitis, O columbæ, præter meram
“ sollicitudinem:

“ Prætereà pares estis, quòd si fuissetis, sicut ego sum, fo-
“ litariæ, profectò non viveretis?”

Et alius,

ولقد القت علي الاراك حمامة
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساويننا ضناء
كل ينوح علي غصون البان

“ Vidi super arborem *Erac* turturem,

“ Qui varias querelas inter ramulos integrabat;

“ Æqualis ei dolore fui, & ille mihi;

“ Uterque nostri de myrobalani ramis plorabat.”

Et *Al Serage Al Warák* dulcissimè,

وورقاء ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريع
تنوح واكتم سري ود—
مع لسري لديها بديع
كاننا تقاسمنا للهوي
فمنها النواح ومني الدموع

“ Turtur, cujus querelæ me infomnem reddunt,

“ Habet pectus, sicut ego habeo, dolore affectum;

“ Queritur; ut arcanum meum celo, sed

“ Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;

“ Velut si amorem divideremus,

“ Et illi effet planctus, mihi verò lacrymæ.”

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبين ومن تعوليننا

فقد شقت بالنوح منا القلوب

وابكيت بالندب منا العيون

تعالى نغم مائها للهوم

ونعول اخواننا الطاعنين

ونسعدكن وتسعدننا

قان الحزين يواسي الخرينا

“Turtures *Eraci* sylvæ, amabo, nobis dicite

“Quem defleatis, & ob quem ploretis?

“Sanè nos quoque corda dolore scindimus,

“Et oculi nostri ob mœstitiam lacrymas fundunt.

“Deus iniquitatem curis punit,

“Et ploramus ob amicorum discessum.

“Vobis autem fausta precamur, vos item nobis fausta precari decet,

“Unusquisque enim mœstus mœstum solatur.”

Sed maximam poesi Asiaticæ, ac præsertim amatoris, afferunt humanæ pulchritudinis (quâ nihil est à naturâ formatum pulchrius), descriptiones. Abunde nobis ex *Hafezi* carminibus exemplorum suppetit: sed unam tantùm hoc loco apponam, de formosæ adolescentulæ genâ, Oden omnibus numeris absolutam.

بيا كه مي شنوم بوي جان از آن عارض

که یافتم دل خود را نشان از آن عارض

“Veni; sentio enim ex illâ genâ odoris halitum (vel spem animæ),

“Inveni etiam notam cordi meo impressam ab illâ genâ.

معانی که زحوران بشرح میگویند
زحسن و لطف پرسی بیان از آن عارض

“Significationem, quæ nymphis cœlestibus ab interpretibus tribuitur,

“A dulci pulchritudine illius genæ percontator.”

گرفته نافه چین بوی مشک از آن کیسو
کلاب یافته بوی چنان از آن عارض

“Capit vesica hinnuli Sinensis moschi odorem ab illis cribribus,

“Aqua rosacea talem odorem ab illâ genâ recipit.”

بگل بهاند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شد دست گل کلبستان از آن عارض

“In terram demittitur cupressus lasciva ob illam staturam,

“Pudore affecta fedet rosa horti ob illam genam.

بشرم رفت گل یاسمین از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

“Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

“Sanguinem stillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam genam.”

زهر روی تو خورشید کشت غرق عرف
قرار کرد مه آسمان از آن عارض

“Ob splendorem vultûs tui fol verecundiæ rore immergitur,

“Stat immota ob illam genam in cœlo luna.”

زنظم دلکش حافظ چکید آب حیات
چنانچه خوي شده خون چکان از آن
عارض

“ A dulcibus Hafezi numeris stillat immortalitatis aqua,
“ Quemadmodum ob illam genam sanguinem stillant ejus
præcordia.”

Caput libri *Hamasa*, quod باب الصفات vocatur, tres continet descriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè constat; alteram, *serpentis*; tertiam, *nubium atque imbris*; quarum ultimam, utpote quæ fit pernobilis, haud erit fortasse ineptum hîc subjicere.

قال مليحه الجرّمي

ارقت وطال الليل للبارق الومض

حبباً سري مجتاب ارض الي ارض *

نشاوي من الادلاج كدري منزه

يقضي بجذب الارض ما لم تكدي يقضي *

تحنّ باجواز الغلا قطراته

كها حنّ نيب بعضهن الي بعض *

كان السهارينخ العلي من صبيره

شهارينخ من لبنان بالطول والعرض *

تباري الرياح الحضرميات منزه

- بهنهر الارواق ذي قزع مرفض *
 يغادر محض الماء ذو هو محصة
 علي اثره ان كان للماء من محض *
 بروي العروق الهامدات من البلي
 من العرفج النجدي ذو باد والحمض *
 وبات الحبي الجون ينهض مقدماً
 كنهض المداني قيده الموعث النقص *

Dixit Meliha Al Jarammi:

“ Infomnis fui, cùm protracta esset nox, ob nubem fulgurantem, splendidam; quæ transversè profecta est de regione in regionem nigricans;

Ob iter nocturnum ebria, obscura nubes, quæ terræ sterili id attulit (ubertatem scilicet) quod aliàs non esset consecuta:

Murmurabant nubium series, dum per desertum transibant, ut murmurant invicem cameli;

Velut si pars altior albæ nubeculæ vertex esset Libani (cui), & longitudine & latitudine (similis erat:)

Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes disperferunt, cùm pluviam tenuem, stillantem effuderint;

Reliquerunt post se aquam, quæ ita pura fuit, ut ex lacte mero formata videretur,

Irrigabant radices, arefactas siccitate temporis, spinosæ uniuscujusque & falsæ plantæ, quæ propè evanuerat;

Sic nubes atra progredi perseveravit, ut (camelus) sub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoso difficilè incedit.”

PARS QUINTA;

CAPUT XIX.

*De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum
Poetis.*

ID quod de poetis, qui *Αραιοι* à Græcis vocantur, dixit * Cicero, veriùs in Asiaticos transferri potest: “ Si mihi vitæ spatium duplicetur in
“ iis tantummodò percurrendis, non esse suffec-
“ turum.” Hoc verissimum esse sentiet is, qui viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis & carminibus scripserunt; inter quos recensentur princeps illustris *Ebn Al Motezz Al Abassi*, & *Almansur*, rex Hamæ, cujus opus decem volumina complecti dicitur; & scriptor illustris *Omededdin Al Isfabani*, qui historiam Saladini elatissimo dicendi genere composuit, librumque absolutissimum de poetis Arabicis contexuit, *Kberida* *خريدة* seu *margarita*, inscriptum. His

* Frag. apud Senecam in Epist.

addi possunt *Ebn Khacân*, qui copiosè de Arabum poetis scripsit, dicendi genere usus politissimo, & cujus opus vocatur,

تلايد العقيان في محاسن الاعيان

Monilia aurea de excellentium poetarum suavitatibus: & Tbaalebi, cujus liber يتيمة *Yatima* quidquid venusti, quidquid elegantis, quidquid polito, quidquid etiam elati habeat poesis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copiosissimè differit de vitis & operibus poetarum illustriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Mesopotamiâ, Chaldæâ, Perside, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Transoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta imprimis elegans *Ebn Kelâkes*,

ابيات اشعار اليتيمة

ابكار افكار قديمة *

ماتوا فعيشت بعدهم

فلذلك سميت اليتيمة *

“ Versûs horum carminum in *Yatimâ*

“ Virgines erant, cogitationes antiquæ:

“ Mortui sunt poetæ, & vivunt post eos carmina,

“ Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*.”

Etenim voce يتيمة cùm *pupillus*, tum etiam *unio* significatur.

Nec minus jucundum opus est الكهيت

حليت feu *vini dulcedo*; auctore *Shehábeddin El Nawági*. Est hic liber Athenæi Δειπνοσοφισαίς simillimus, sed meâ quidem sententiâ jucundior, ornator, copiosior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pulchritudine, de amœnitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venustissimis carminibus cum veterum tum recentiorum Arabum describuntur. Scripsit aliud opus, quod inscribitur مراتع الغزلان five *Prata hinnulorum*, & carmina complectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque contexuit duo alia volumina, plena carminum venustiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokhteri*, & *Abi Temam*, utpote notissimis, nihil necesse est hoc loco dicere.

Librum صفوات *Sefwat*, quem cum *Hamasa* comparat *Herbelotus*, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa prætereâ de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Khalfeh* feu *Catib Chelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Asiaticorum libris omnibus præclare tractatum est; & liber admirabilis نهايات العرب وفنون الادب five, *De Arabum eruditione*, cujus auctor fuit *Shehábo'ddin Al Noweiri*. Horum operum alia Parisiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis servantur.

Porro scriptoris politissimi *Ebni Khalican* opus

historicum non magis verborum elegantia & ubertate commendatur, quàm illustriorum poetarum versibus, quibus conspergitur. Ac nescio an hic omnibus vitarum scriptoribus sit anteposendus. Est certè copiosior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucundior: & dignus est profectò liber, qui in omnes Europæ linguas conversus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem abundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazio*, alterum à *Safadio* est compositum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permuli sùnt de poetis Persicis libri uberissimi, sed omnibus præstare videtur opus شاه دولت *Doulet Shab Samarcandi*, quod sæpissimè citat Herbelotus. Quàm feliciter autem Turcæ poeticam coluerint, intelligi potest cum ex *Lutufii* & reliquorum libris, tum ex opere illo amplissimo زبدة الاشعار inscripto, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentissimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, ذو الرمة *Dhu'l Remma*, نابغة *Nabega*, مهلب *Mobalbal*, متلمس *Motalammes*, الفرزدق *Ferazdak*, aliique, & in primis auctores septem Idylliorum, quæ Moallakat vocitantur: ac de his quidem aliàs dictum est; illo-

rum autem carminibus, quæ mihi videre contigit, vix quidquam fingi potest delicatius, venustius, exquisitius? Inter recentiores imprimis elegans est *Abu'l Cassem*, cujus liber vocatur *شذور الذهب Auri particulæ*; neque immeritò: nihil enim eo aut jucundius esse potest, aut politius. Descriptionibus abundat lepidis & venustis, & dignus est fanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* scripsit Xenophon,

Μεγας μεν ε̄, καλος δε.

Quàm eleganter hortum describit:

فمن روضة غناء زخرف وشهها
ومن جدول تسعي بها سعي اسود
ومن اقحوان كالشغور مؤثر
ومن زهر مثل عبقرى وعسجد

“ Hortus autem fuit variis ornamentis distinctus,

“ In quo tanquam serpentes currebant rivi,

“ Et flores parthenii sicut nitidi puellarum dentes,

“ Aliique flores splendebant tanquam pictæ vestes & aurum.”

& imbrem :

اذا افرّ من جون الغمام بارقه
بكي الودق من خبت الاناعم وادته
بدمع كان الريح ينثر لؤلؤا
علي خدّ روض سندسي حدايقه

- “ Cùm renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
 “ Flet imber, à campo beneficentiæ continuò stillans
 “ Lacrymas, velut si ventus margaritas spargeret
 “ Super genam hortuli pictâ chlamyde vestiti.”

Non minorem habet venustatem, & vim majorem, ابن الغارض *Ibno'l Faredh*, elegans ac floridus poeta, & cùm antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum initiis gratiam ac pulchritudinem:

ارج النسيم سري من الزوراء
 سحرا فاحيا ميت الاحياء
 اهدي لنا ارواح نجد عرفه
 فالجو منه معنبر الارجاء

- “ Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
 “ Manè, in vitam autem mortuos revocat:
 “ Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
 “ Et aër ab eo ambari odorem recipit.”

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre solemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, sed jucundissimum atque eruditissimum opus. De Persis tamen pauca differam; nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum,

codicem bellissimè exaratum, & *Mesibii* carmina complexum. Centum & septuaginta octo Odis constat, iisque politissimis.

Perficorum itaque poetarum post *Ferdusium*, *Hafezum*, & *Sadium* celeberrimus est *Gelaleddin Balkbi*, cujus perlongum opus, *مثنوي* *Mesnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantissimis; historiis porrò abundat lepidis, suavibus, venustis. Quàm vivida hæc est Amoris laudatio, & ob amicæ discessum querela!

شاد باش اي عشق خوش سوداي ما
 اي طبيب جبهه علتهاي ما
 اي دواي نجوت و ناموس ما
 اي تو افلاطون و جالينوس ما
 چشم خاك از عشق بر افلاك شد
 كوه در رقص آمد و چالاك شد
 با لب دمساز خود كر جفتي
 همچو ني من گفتيها گفتي
 هر كه او از همزباني شد جدا
 بي زبان شد كرچه دارد صد نوا
 چونكه كل رفت و گلستان درگذشت
 نشنوي زان پس ز بلبل سرگذشت
 من چه كونه هوش دارم پيش و پس

چون نباشد نور یارم پیش و پس
 کر نباشد عاشق را پروای او
 او چو مرغی ماند بی پروای او

- “ Salve, Amor; tu, qui nos suaviter incendis,
 “ O tu, qui omnes nostros morbos fanas;
 “ O remedium, auxilium, & præsidium nostrum,
 “ O tu Plato noster es, tu Galenus.
 “ Oculus terrestris propter amorem in cœlo est,
 “ (Ob amorem) colles faltantes veniunt, & celeriter incendunt.
 “ Labio amicæ meæ si adhærere possem,
 “ Instar argutæ arundinis voces ederem.
 “ Quicumque à sodali suo decedit,
 “ Is elinguis est, licèt centum habeat voces.
 “ Cùm abiit rosa, & defloruit rosetum,
 “ Non ampliùs luscinix narrationem audis:
 “ Equidem pariter quomodo prudentiam usquequaque habeam,
 “ Dum lux amicæ usquequaque non effulget.
 “ Quòd si amatori non sit videndi amicam potestas,
 “ Avi similis est, quæ libertate caret.”

Nec verò his folis inter poetas locus est: sua enim laus tribuitur aliis innumeris, qui in variis generibus floruerunt. Celebriores sunt انوري *Anvari*, رشیدی *Reshidi*, فدکی *Feleki*, کاتبی *Katbi*, کرمانی *Kermani*, رودکی *Rudeki*, خاقانی *Khakani*, qui *Abi'lalæ* fuit, si Herbeloto fides, discipulus, & magnificam præceptoris sui poësin est feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Persis,

elegantissimus meritò habetur *Jami*, cujus opera sæpenumerò, cùm in *Linguae Persicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Historiis* nostris, laudavimus.

Sed de poetis hætenus: fusiùs de iis & copiosiùs differere, ab instituto esset alienum; magna enim sylva est, & integrum volumen requirit: & profectò imprimis desideratur liber *De poetarum Asiaticorum Vitis*; cujusmodi opus cùm utilissimum, tum etiam ob novitatem jucundissimum fore puto. Et laudandum foret propositum, tot eximios viros ac miris ingeniis præditos in novam lucem, & quasi vitæ integrationem revocare. Plurimum fanè his literis obest librorum excusorum paucitas: egregium esset itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Asiaticorum elegantiores in lucem proferre, sed sine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & sumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, possent eos, gradatim ac pedetentim, accuratè interpretari, emendare sagaciter, & doctè illustrare. Ita fieret ut Arabum ac Persarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minùs esset usitatum *Ferdusii*, *Amralkeisi* & *Abi'lolæ* versûs in quotidianis sermonibus recitare, quàm nunc *Homeri*, *Anacreontis*, aut *Pindari*.

PARS SEXTA:

De Asiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Asiatici orationis genus, non id quidem omninò numeris astrictum, ut poema, nec tamen ita fluens ac dissolutum, ut sermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compositos inter poemata recensere; nam orationem, cujus sententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, similiter desinunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iisque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à versu abesse puto: quod video de Platoniciâ & Democriteâ locutione sensisse veteres*. Atque in hoc loco de *Asiaticorum* libris modulatis differere, nec erit inutile, nec à proposito alienum.

* Cic. Orator.

Notum est, apud omnes gentes poeticæ studium fuisse solutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuisse dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus gravissima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cùm senatum à fœdere cum Pyrrho faciendo dissuaderet. Primus apud Arabas orationem composuit vel Mohammedes, vel, si quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quisquis Alcoranum contexit, cùm admirabili præditus ingenio, tum acutissimus & dicendi & persuadendi artifex. Ac nequeo fatis prudentiam illius admirari, qui orationem potuerit incultæ multitudinis tum auribus tum animis adeò scitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, sed cum agrestibus rem habuit, impolitis, truculentis, stellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impensius deditis. Itaque sagax ille morum observator, & legislator subtilis, dicendi genus sumpsit argutum, venustum, floridum, concinnum, numerosum, incitatum; splendidissimis collustratum verborum luminibus, & cùm ad persuadendos animos, tum ad commovendos affectûs accommodatissimum. Non ille ad sedatum judiciorum discrimen librum suum comparabat, sed ad aurium delectationem, & voluptatem sensuum. Ideoque instituit ut divini, quemadmodum vocatur, libri

lectores canoris quibusdam vocis flexionibus
sententias æqualiter demensas & similibus sonis
terminatas modularentur. * Velut in illo ca-
pite, quod est **الدهر** seu Tempus nominatum:

فوقهم الله شرا ذلك اليوم ولغيرهم نصره
وسرورا

وجزاهم بها صبروا جنة وحريرا
متكبين فيها علي الارايك لا يرون فيها
شمسا ولا زمهيرا

ويطوف عليهم ولدان مخلدون
اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤ منتورا

“ Defendit eos Deus à diei istius calamitate, præbetque
illis splendorem ac lætitiã,

“ Et remunerat eos ob patientiam hortulo, & vestibus fe-
ricis:

“ In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem inten-
sum nec frigus sentientes,

“ Versantur autem inter eos pueruli semper formosi, quos
cùm aspexeris, dispersas esse putaveris margaritas.”

Sed qui omnes elegantias & venustates in
unum locum acervatim cumulatus videre cupit,
perlegat is caput, quod **الرحمن** seu Misericors
inscribitur, & inter carmina pulcherrima recen-
feri debet. Hunc igitur librum scriptores Asia-

tici tanquam elegantis locutionis normam sibi proponunt; & quanquam eum aut apertè imitari non audent, aut imitationem diffimulant, id tamen dicendi genus perfectissimum putant, quod fit huic libro simillimum; ideoque sententias ex illo depromptas sermonibus suis frequentissimè intexunt. Velut in libro *Facabato' lkbó-lafa**, in elaboratâ illâ imbris descriptione,

واقبلت سوابق السيول
تجري في مضمارها كالخيول
فتراكم من السحاب
علي وجه عروس السهء النقب
وانههر الغمام المدرار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوقها
الانهار

“ Accedebant torrentium fluctûs prævertentes,

“ Currebant tanquam equi in loco pastûs,

“ Et obvolutum est nubibus

“ Cœlum, ut sponsæ facies velo,

“ Et imbres effuderunt nubes copiosè pluentes,

“ Et facta est terra hortorum similis, in quibus fluunt rivuli.”

جنات تجري من تحتها الانهار Ubi ista locutio

Horti sub quibus fluunt rivuli, in Alcorano creberrimè occurrit.

Expofui, ut puto, caufam cur numerosum hoc dicendi genus tam studiosè Afatici confectentur. Nunc de libris eorum elegantioribus differam. Ii funt vel rhetorici, vel philofophici, vel hiftorici. Primum apud Afaticos videtur rhetoricæ ftudium floruiſſe. Philofophiam ferriùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi hiftoriam Arabicam aut Perficam, folutâ oratione ſcriptam, quæ eſſet valdè antiqua. Itaque de rhetoribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compoſitionis ſpeciem, quam مقامة *Mekâma* vocant, & quæ noſtræ declamationi videtur eſſe ſimilis. Hujusmodi declamationes primus edidit *Hamadâni*, qui eſt ob eloquentiam admirabilem بدیع الزمان *Ætatis miraculum*, vocitatus. Hunc imitati funt magnus rhetorum grex, inter quos palma facilè deferenda eſt *Haririo*. Nihil hujus ſcriptoris ſermone jucundius excogitari poteſt. Incredible in illo rerum eſt varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adè ut non tam meâ commendatione quàm ſuis niti elegantis poſſit. Declamationes compoſuit quinquaginta, de mutationibus fortunæ. Earum ſex primas in lucem protulit & notis illuſtravit eruditus, literaturæ Arabicæ feliciffimus indagator, Schultenſius.

Inter opera rhetorica numerari potest libellus, qui appellatur *في حكم الطيور والازهار كشاف الاسرار* hoc est, *Arcanorum patefactio de avium & florum proprietatibus*. Auctor fuit *Ezzo'ddin*, qui cognomen *الواعظ* five *Oratoris*, adeptus est. Argumentum perfimile est Couleii libro, quem *Sylvas* nominat; sed non flores solùm atque herbæ, verùm aves etiam, præterèa apis, aranea, bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opusculo loquentes inducuntur, ac de suis virtutibus venustissimè differentes. Est profectò libellus cùm pulcherrimarum imaginum copiâ, tum orationis nitore ac venustate absolutissimus.

Ad philosophos veniamus. Illi modulatum hoc & elaboratum dicendi genus haud multùm consecretantur, rebus scilicet & argumentis quàm ejusmodi venustatibus attentiores: nisi inter libros philosophicos recensendæ sint fabulæ de officiis ac moribus, quibus incredibile est quantum delectentur Asiatici. Tres sunt in hoc genere libri politissimi; Arabicus, à scriptore admirabili Ahmed Ebn Arabshah compositus, vocatur,

فاكهة الخلفاء ومفاكهة الظرفاء
وجليس الفضلاء وانيس النبلاء

seu, “ *Deliciæ regum & lepidorum hominum fa-*

etia; & consortium virorum excellentium, & argutorum societas."

Plenum est profectò hoc opus elegantiarum, plenum venustatis; sententiis cumulatam gravissimis, verbis dulcissimis illuminatum; poetis, oratoribus, philosophis utile simul, & jucundum; fabulis perbellis, historiis insignibus distinctum; ornatum jocis, leporibus, facetiis, & dignum sanè de quo dicat poeta

فان تغص علي بحر تهدي منه الي
درّ ينير عيون العقل في الشرف

“ Quòd si in scientiæ meæ te immergas fluctûs,
“ duceris exinde ad margaritas, quæ intel-
“ lectûs oculos nobili splendore illumina-
“ bunt.”

Partes complectitur decem:

الباب الاول

في ذكر ملك العرب الذي كان لوضع
هذا الكتاب الداعي والسبب

De rege Arabum, qui hujus libri componendi auctor fuit atque instigator.

الباب الثاني

في وصايا ملك العجم المتهيز علي
ملوك زمانه بالحكم والفضل والكرم

De præceptis regis Perfarum, qui reges suæ ætatis sapientiâ, virtute, & nobilitate superavit.

الباب الثالث

في حكم ملك الاتراك مع ختنه الزاهد
شيوخ النساك

De judicio regis Turcarum, cum genero suo solitario, sene religioso.

الباب الرابع

في مباحة عالم الانسان مع شيطان
العفاريت وجاني الجان

Disputatio viri docti cum angelo malevolo & genio.

الباب الخامس

في نوادر ملك السباع ونديه امير
الثعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum sodalibus ejus vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس

في نوادر التيس المشرقي والكلب
الافريقي

De præclaris dictis hirci Asiatici, & canis Africani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين ابي الابطال وابي
دغفل سلطان الافيال

De præliis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal elephantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجهل
الشارد

De sapientiâ leonis solitarii, & proverbiiis camelî fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والحجلتين
الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus, quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معاملة الاعداء والاصحاب وبه تبت
ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis distinguendis. Et hæc pars est ultima,

Alter fabularum liber is est, quem in omnes ferè Asiæ & Europæ linguas conversum habemus, & cujus in totâ Asiâ meritò celebratur pulchritudo; fabulas dico philosophi illius Indici *بيدپاي Bidpai* nominati, quas olim composuit, ut Indorum regem *دابشليم Dabshelim* de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc, de quâ loquor, interpretatio Persicè scribitur, & *انوار سهيلي* seu *Canopi lumina* appellatur. Tertius liber idem est, de quo modò dixi, in sermonem Turcicum venustissimè conversus, & *ههياون نامه* seu *Liber augustus*, dicitur. Uterque splendidis verbis, magnificis sententiis, elatis translationibus ornatur.

Restat, ut de historiis numerosis, quas inter poemata heroica recenseo, pauca dicam. Tres præcipuæ sunt in linguis Asiaticis scriptæ historiæ; quæ cum maximè sint inter se dispares, laus tamen pœnè consimilis unicuique tribuitur. Arabica quidem inscribitur *المقدور في نوايب* seu *Providentiæ miracula in Timuri fortunis perspicua*; Turcica, *تاج التواريخ* sive *Annalium corona*, & Turcarum historiam usque ad regem Selimum complectitur; Persica verò *ظفر نامه* seu *Liber victoriæ* nominatur, & Timuri vitam ac res gestas continet.

Auctores sunt, primæ Ahmed Ebn Arabshah,

secundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de secundâ equidem parcius loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; sed ut ex umbrarum ratione, quæ sit turrium atque arborum altitudo dignoscimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facilè est intellectu, admirabilem ejus esse elegantiam ac nitorem.

Historiis *Ebn Arabshab* & *Ali Yezdi* nihil dissimilius esse potest: hæc enim Timurum pingit invictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefessum, sed improbum, inhumanum, temulentum, vilem, impium; hæc regem æquissimum, illa ignobilem & efferum raptorem. Utri credamus? Ambo enim scriptores huic regi ætate suppare fuerunt. Tutius est certè utrique diffidere; & imperatorem illum fingere nec magnis vitiis infectum, nec valdè illustribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriusque historici oratio est grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perspersa varietate ac lepore. Porrò ita æqualiter animum delectant, ut eam historiam quam recentius legas, jucundior esse putes. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, lene quiddam habere Persa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioso mari similis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quòd si ille nonnullis in locis sit obscurior, illa, quantacunque est,

difficultas venustate & eloquentiæ amplitudine abundè compensatur. Sed de historiâ hac Arabicâ, in capite decimosecundo, copiosè differuimus.

Reliquum est, ut de dicendi generibus, quibus utuntur Asiatici, dicatur. Ea omninò tria sunt, Elatum, Venustum, Tenue. Misceri quidem potest elatio cum venustate; & cum tenuitate venustas: elatum autem genus cum tenui nullo modo miscetur. Orationis altitudo & venustas vel in conceptu sunt, vel in dictione. De conceptu alio * loco diximus: nunc de compositione differendum est. Magnam igitur affert orationi altitudinem, verborum ampla & longè deducta comprehensio; velut historiæ Timuri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي علي منوال ارادته وتدييره
 قدسج مقاطع الامور ومن ينبوع قضايه الي
 لبحج قدره تجري تيار الاعاصر والدهور

“ Laus Deo, qui in textorio voluntatis & sapientiae suæ telam humanarum rerum textit,
 “ & è fonte providentiæ suæ in potestatis suæ
 “ oceanum fluctûs ætatum ac temporum fecit
 “ defluere.”

Hoc fenserunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex sententiarum longitudine plurimùm oriri Thucydideæ locutionis majestatem: cujus rei præclarum profert exemplum,

Ὁ γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων κ' Πίνδῃ ὄρεσσι διὰ Δολοπίας καὶ Ἀγριαῶν καὶ Ἀμφιλοχῶν, καὶ διὰ τῆς Ἀκαρνανικῆς πεδίου ἀνωθεν παραστρατόν πολιν ἐς θάλασσαν διεξίεισιν παρ' Οἰνιαδάς, καὶ τὴν πολιν αὐτοῖσι περιλιμναζῶν, ἀπόρον ποιεῖ ὑπὸ τῆς ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατεύειν.

Quæ si incisim proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem scriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis اولوب & ايدوب frequentissimè utuntur, ideoque verborum ambitûs in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venustâ sententiarum structurâ loquar. Ea igitur mihi venustior videtur comprehensio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

واقتر اخوه القيل بوجوده
وقدمه علي خواصه وجنوده
وافاض حدايق آماله بنزال احسانه
وجوده

“ Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus est,

“ Eumque optimatibus & exercitui præfecit,

“ Et hortum spei ejus aquâ purâ liberalitatis & beneficentiæ irrigavit.”

Hoc genus comprehensionum rhetores triangulo Ἴσοσκελεῖ designant.

Sæpè etiam quinque aut plura incisa propè æqualia, & eundem habentia in cadendo sonum, afferunt pulchritudinem; ut

وجروا فيها الانهار
 وغرسوا فيها الاشجار
 فصارت تاوي اليها الاطيار
 ويترنم فيها البلبل والهزار
 بانواع التسبيح والاذكار
 وغدت من احسن الامصار

“ Amnes in eâ (infulâ) fluere fecerunt,

“ Et posuerunt in eâ arbores,

“ In quas volabant aves,

“ Et in quibus luscinia & carduelis cecinerunt,

“ Cum variis laudationum & precum modis,

“ Evafit autem locorum pulcherrimus.”

In narrationibus pulchra sunt incisa minuta, & quasi gemina; sic *Ebn Arabshâh**,

كان في بعض الغياض اسد مرتاض عظيم
 الصورة كريم السيرة وافر الحشمة علي الهمة
 كثير الاسما والالقباب غزير الخدام والاصحاب

“ Fuit in sylvâ quâdam leo mansuetus, magno

* In libro Facahato'lkhólafa.

“ corpore, vitâ liberali, familiâ copiosâ, animo
 “ excelso, multis nominibus ac titulis insigni-
 “ tus, numerosâ fervorum ac fodalium coronâ
 “ cinctus.”

Et Hariri*, ut solet, dulcissimè,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
 الجبال مجارية اذا سمرت حجل النيران
 وصلبت القلوب بالنيران وان بسيت ازرت
 بالجهنم وبيع المرجان بالهجان وان رنت
 هيجت البلابل وحققت سحر بابل وان
 نطقت عقلت لب العاقل واستنزلت العصم
 من المعامل

“ Fuit apud me puella, cui nulla erat pulchri-
 “ tudine æqualis; ubi enituit, duo ignes (sol
 “ & luna) pudore affecti sunt, & corda ho-
 “ minum ignibus amoris incendebantur; ubi
 “ subrisit, margaritas contemptas fecit, &
 “ gemmulæ vili venierunt; ubi modulatè ce-
 “ cinit, lusciniâs provocavit, & Babylonis
 “ fascinum verum esse probavit; ubi denique
 “ locuta est, cor sapientis viri furripuit, & ab
 “ arce præsidium fecit descendere.”

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeb*,

* Vide Mekâmah 18, seu السنجارية

حوالي بصره ده بر جزیره واردي بغايت
خوش هوا اول جزیره ده بر بيته واردي پر
لطافت و صفاء لطيف چشمه سارلري هر طرفدن
روان و نساييم جان بخششي هر جهندن وزان
الوان ازهارله هر جانبي ملون انواع اشجارله
هر کناري مزین

“ Haud procul à *Basra* fuit insula auris suavif-
“ simis afflata; & in hac insulâ fuit sylva,
“ pulchritudine atque amœnitatibus plena.
“ Dulces fonticuli in omni parte fluxerunt, &
“ Zephyri vitam præbentes in omni loco mo-
“ dulabantur; coloribus florum unumquod-
“ que latus pictum est; & variis arboribus
“ unusquisque angulus distinctus.”

Adeò elaborata hæc est compositio, ut jure
quæri possit, quid inter eam & poësin intersit:
nam si in versiculos hunc locum distinxeris, sex
feceris versûs, eosque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Gulistân*,

در عنفوان جواني چنانکه افتد وداني با
خوش پسري سري داشتتم و سري بحکم انکه
خلقي داشت طيب الادا و خلقي کالبدر
اذا بدا

“ In primo adolescentiæ flore, ut sæpè evenire

“ folet, quemadmodum fcis, cum dulci puel-
 “ lulâ secreta inii confilia, proptereâ quòd
 “ lenem habuit indolem, & formam lunæ ni-
 “ tenti fimilem.”

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin admirabilem Veris descriptionem ex libro *Ajai-bo'Imakdûr* subjiciam,

وكان ان ذاك قد خرج فصل الشتاء وفصل
 الربيع قد تزين واتي وصفحات الرياض
 بانامل صباغ القدرة تلونت وعروس الروض
 قد اخذت من صواع الحكمة زخرفها وازينت
 والاطيار في الازهار ما بين مائة بلبل
 والالف هزار قد تشقت الاسماع واقامت
 السماع واستهالت الطباع برخيم صوتها
 واحيت اثار رحمة الله الارض بعد موتها

“ Tunc autem decefferat hyemis tempeftas, ve-
 “ nit ornatum Ver; hortorum facies digitis
 “ Providentiæ, tanquam à tinctorè, colorata
 “ est, & sponfa hortuli à divinâ fapientiâ,
 “ tanquam ab aurifabro, ornamenta cepit, &
 “ pulchrè est veftita. Aves inter flores cane-
 “ bant, centum lufcinia & cardueles mille
 “ auditum lacerabant, & aures hominum at-
 “ tentas fecerunt, & propenfam reddiderunt
 “ naturam voce modulâtâ; & veftigia divina

“ misericordiæ terram post mortem ejus in
 “ vitam revocârunt.”

Locutio موتها, & اخذت زخرفها وازينت ex *Alcorano* depromitur, ex quo (ut suprâ dixi) plurimas suis libris illigant sententias elegantiarum studiosi scriptores.

Inter ornatam *Persarum* atque *Arabum* dictionem, plurimùm interest: hi plerumque breves sunt, & pressi; atque adeò (quod mirum videri potest) servant quandam simplicitatem cum summâ sententiarum altitudine & verborum concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocularum collocationem, quam docere videtur natura; adeò ut, qui vocum significationes haud ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit; etenim propè unica linguæ Arabicæ difficultas ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re *Græcæ* est persimilis. *Persæ* verò (quos *Turcici* scriptores imitantur) cùm ornatè & splendidè scribere instituant, longissimis utuntur comprehensionibus; verba elaboratè dimetiuntur, intexunt versûs; omnes prætereà cumulant flores leporum & elegantiorum colores. Insigne est hujus rei exemplum in libro *Anvâr Sobeili*. Voluit dicere auctor Persicus, “ Adolescentem
 “ formosum puella pulcherrima perditè ama-
 “ bat.” Vix credi potest, quot verbis ad hanc sententiam exponendam utatur.

یکی از ایشانرا که گوشهٔ جمالش عروسان
 بهشترا جلوهٔ دادی و از تاب عذارش
 آفتاب عالمتاب بر آتش غیرت سوختی چشم
 مستش به تیر غمزه هدف سینه را چون
 سینهٔ هدف رخنه ساختی و لب جان بخشش
 بشکر تنک کام دل را چون تنک شکر حلاوت
 بخشیده

نظم

خرامنده پای چو سرو بلند
 مسلسل دو کیسو چو مشکین نکند
 زسپهین زرنج کوی انکیخته
 برو طوقی از غبغب آویخته
 بران طوق و کوی آن بت مهرجوی
 زهر طوق برده زخرشید کوی

با جوانی زیبا روی مشکین موی سروبالای
 ماه سپه‌ای شیرین زبان باریک میان که
 ترکان خطای از چین زلفش چون سنبل
 در پیچ و تاب بودند و نوش لبان سهرقندی
 از شوق شکر شور انکیزش چون دل عاشقان
 در اضطراب

بیت

زوي چكونه روي روي چو اقتابي
 زلفي چكونه زلفي هر حلقه پيچ وتابي
 دل بستكي آمده بود

“ Una ex illis puellis, cujus pulchritudinis pars
 “ extrema paradisi sponfis splendorem daret,
 “ & à cujus genæ nitore sol terrarum orbem
 “ illuminans igne invidiæ incenderetur, cujus
 “ ebrius ocellus sagittâ unius obtutûs scopum
 “ pectoris, tanquam pectus scopi, percuteret;
 “ cujus labium vitam præbens, tanquam fac-
 “ charum, dulcedinem cordibus daret;

VERSUS.

“ Delicatè incedens, tanquam cupressus procera,
 “ Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum
 “ moschatum,
 “ A mento argenteo globum habens extensum,
 “ Sub quo torques à collo pendet.
 “ Super quem torquem & sphæram templum est illud
 “ amabile,
 “ Quod ubique palmam pulchritudinis à sole rapit.
 “ Cum adolescentulo nitidum habente vultum,
 “ crines odoriferos, staturam cupressu simi-
 “ lem, faciem instar lunæ, linguam dulcem,
 “ corpus gracile, à cujus cincinnulis formosi
 “ Tartariæ pueri deflexi erant & illuminati,
 “ & à cujus dulcedinis amorem excitantis de-

“ fiderio juvenes Samarcandii suavia habentes labia, tanquam amatorum corda, mutuabantur,

VERSICULUS.

“ Facies! at qualis facies? facies foli similis:

“ Cincinnus! at qualis cincinnus? in unoquoque annulo plexus & splendidus.

“ Amoris vinculo colligata est.”

Hic inter nomen & verbum, octo versiculi imprimis elegantes, & duodecim aut plura incisa intercedunt.

Atqui de *venusto* dicendi genere satis arbitror dictum. Supereft, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari potest, quam, demtis margaritis & pretiosis vestibus, ipsa commendat simplicitas. Etenim,

Submissa placidè blandiloquens oratio*.

aut nullis aut perpaucis ornatur translationibus, sed propriis utitur verbis, & ad sermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis esse & dilucida, ideoque venusto generi subjungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cujus rei exemplum ex libro *Zafar Nâmeb* proferam,

از امير شنيدم كه شخصي از عجم ويكي از

* Laberius.

عرب در سفری مصاحب بودند و در بیابانی
 بلا مبتلا گشتند عرب را قدری آب مانده
 بود عجمی با او گفت که سهاحت
 و جوانه‌ردی عرب مشهورست چه شود اگر
 بشربت‌ی آب مرا از هلاک خلاص بخشی
 عرب تأملی کرد و گفت یقین میدانم که
 اگر این آب بتو میدهم مرا جان شیرین
 بتشنگی می باید سپرد لیکن روا نهیدارم
 که این قضیلت عرب را فوت شود ذکر جهیل
 بر حیات فانی اختیار می کنم و جان فدا
 کرده آب بتو میدهم تا این احدوثة حسناء
 عرب را یادگار ماند و آب را بعجمی داد و او
 بآن شربت آب از مرگ نجات یافته جان
 سلامت از آن بیابان برون برد و این ذکر
 ستوده بر روی روزگار باقی ماند

“ Ex imperatore audivi cùm diceret, “ In iti-
 “ nere quodam Persam atque Arabem fuisse
 “ comites; per locum autem desertum iter
 “ facientes miseriâ (ob sitim & calorem) mi-
 “ rum in modum esse afflictos. Cùm adeò
 “ Arabi aquæ perpauullulum restaret, dixisse
 “ illi Persam, *Celebris est ac pervulgata gentis*

“ tuæ liberalitas & benevolentia; quanta illi
 “ fiet accessio, si aquæ haustulum mihi concedens,
 “ sodalem tuum ab interitu liberaveris? Tum,
 “ post aliquam deliberationem, Arabem ref-
 “ pondisse, Certò scio, si tibi aquam concessero,
 “ dulcem mihi animam ob sitim intensam in
 “ auras pervolaturam. Sed tamen indignum
 “ esse censeo, hanc gentis meæ excellentiam in
 “ nihilum redigi. Famam ideò jucundam vitæ
 “ fragili anteponeo, & animâ meâ redimens
 “ tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc histo-
 “ ria beneficentiæ Arabum sit monumentum.
 “ Aquam adeò Persæ dedisse, qui ejus haustu
 “ à morte liberatus est, & ex hac solitudine
 “ incolumis evasit. Hujus facti semper vivit
 “ & vivet recordatio.”

De tribus dicendi generibus hæctenus. Sin-
 gulas eorum virtutes complectitur liber jucun-
 diffimus شکر دان *Shekardan*, cujus exemplar
 haud inveniustè exaratum, comiter, ut solebat,
 mihi copiam fecerat Vir Asiaticarum rerum,
 dum vixit, imprimis peritus, Alexander Ruffel,
 cujus singularem in me facilitatem ac benevo-
 lentiam mirandum in modum perspexeram:
 opus est *Ebn Abi Hagelab*, venustissimi cum
 rhetoris tum poetæ, cujus elegantes versûs in
 libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia est in
 eo libro ac multiplex eruditio. Permulta habet
 lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non est

enim negandum) ridicula, multa subinfusa, multa ineptè religiosa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compensat dicendi genus ad varia argumenta scienter accommodatum, nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehemens, nunc pictum, venustum, floridum. Denique non minùs utilis est hic liber ob historias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quàm jucundus ob elegantissimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum descriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non sum nescius esse aliquos, quibus Asiaticæ dictionis quæsitæ illæ venustates potiùs ineptiæ videntur pueriles, quàm veræ elegantiæ. Sed cùm Arabes ac Persas reprehendant, * Plato-

* Plato Συμπ. in Agathonis Oratione.

Οὗτος δε (Ερωσ) ἡμᾶς ἀλλοτριότητῳ μὲν κενοὶ, οἰκειότητῳ δὲ πληροὶ. τὰς τοιαύδων ξυνοδῶν μετ' ἀλλήλων πάσας τιθεὶς συνιέναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσιῖς, γιγνομένῳ ἡγεμῶν, πρᾶοτητα μὲν ποριζῶν, ἀγριότητα δ' ἐξωριζῶν. φιλοδωρῳ εὐμενείας, ἀδωρῳ δυσμενείας. ἰλευσ, ἀγαθῳ, θεατὸς σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς. ζήλωτος ἀμοιροῖς, κήτους εὐμοιροῖς. τρυφῆς, ἀβροτητὸς, χλιδῆς, χαριτῶν, ἡμερῶν, ποδῶν πατηρ. ἐπιμελῆς ἀγαθῶν, ἀμελῆς κακῶν, ἐν πονῶν, ἐν φοβῶν, ἐν λόγῳ κυβερνητῆς, ἐπιδατῆς, παρασατῆς τε καὶ σωτῆρ ἀριστὸς.

Idem in Phædro :

Νῆ τῆν Ἑρᾶν καληγῆ ἢ καταγωγῆ. Ἡ τε γὰρ πλατανῳ μαλα ἀμφιλαφῆς τε καὶ ὑψηλῆ, τῆ τε ἀγνῶ τοῦ ὑψῳ καὶ τοῦ συσκίου παγκαλον, καὶ ὡς ἀκμῆν ἔχει τῆς ἀνδρῆς, ὡς ἀν εὐωδῆσατον παρεχει τὸν τοπον. ἡγε αὐ πηγῆ χαριεσατῆ ὑπο τῆς πλατανῶν βῆι μαλα ψυχρῶ ὑδατῳ, ὡσγε τῷ ποδι τεκμηρασθαι. νυμφῶν τε τινῶν καὶ Ἀχελῶν ἱερὸν ἀπο τῶν κηρῶν τε καὶ ἀλαλματῶν εἰσικεν εἶναι. Εἰ δ' αὐ ββλεῖ το εὐπνεῦν τῆ τοπῶ, ὡς ἀγαπητὸν τε καὶ σφοδρᾶ ἡδῶ. θερῖνον τε καὶ λιγυρὸν ὑπήχει τῷ τῶν τετλίγων χορῶν πάντων δὲ κομψοτάτον το

nem, * Isocratem, † Aristotelem, atque etiam ‡ Demosthenem, se reprehendere non vident;

της ποας ὅτι ἐν ἡρέμα προσαντες ἰκανῆ πεφυκε κατακλιναντι την κεφαλην πασκαλιως ἔχειν.

* Isocrates in 'Αρειοπαγιτικῶ.

Ἐοικατε γαρ ἔτω διακειμενοις ἀνδρωποις, οἵτινες ἀπασας μεν τας πολεις τας ἐπι Θρακης ἀπολωλεκοτες, πλειω δ' ἢ χιλια ταλαντα ματην εἰς τες ξειες ἀπανηλωκοτες, προς δε τες Ἑλληνας διαβεβλημενοι, και τῷ βαρβαρῶ πολειμοι γεγονοτες.

Idem in alio loco,

Ἀπηλλαξε τες μεν πενητας των ἀποριων ταις εὐεργεσιαις και ταις παρα των ἔχοντων ὠφελειαις. τες δε νεωτερες των ἀκολασιων τοις ἐπιτηδευμασι, και ταις αὐτων ἐπιμελειαις. τες δε πολιτευομενες των πλεονεξιων ταις τιμωριαις, και τῷ μη λανθανειν τες ἀδικηντας. τες δε πρεσβυτερες των ῥαθυμιων ταις τιμαις ταις πολιτικαις, και ταις παρα των νεωτερων θεραπειαις.

Idemque (si modò istius sermonis auctor fuerit) in libello pulcherrimo ad Demonicum,

Ὅσοι μεν ἔν προς τες ἑαυτων φιλης τες προτρεπτικης λογης συγγραψαι, καλον μεν ἔργον ἐπιχειρησαι, ἔ μην πει γε το κρατισον της φιλοσοφιας διατριβησιν. ὅσοι δε τοις νεωτεροις εἰσηγηνται μη δι ὠν την δεινοτητα την ἐν τοις λογοις ἀσκησθαι, ἀλλ' ὅπως τα των τροπων ἡδη σπεδαιοι πεφυκεναι δοξησαι ταστω μαλλον ἰκεινων τες ἀκνοντας ὠφελθαι, ὅσον οἱ μεν ἐπι λογον μονον παρακαλθαι, οἱ δε και τον τροπον αὐτων ἐπανορθησαι. διοπερ ἡμεις, ἔ παρακλησιν εὐροντες, ἀλλα παραινεσαι γραψαντες, μελλομεν σοι συμβελευειν ὠν χρη τες νεωτερες ὀρεγεσθαι, και τινων ἔργων ἀπεχεσθαι, και ποιοις τισιν ἀνδρωποις ὀμιλειν, και πως τον ἑαυτων βιον οἰκονομειν. ὅσοι γαρ τῷ βιω ταυτην την ὁδον ἐπορευθησαν, ἔτοι μονοι της ἀρετης ἐφικεσθαι γνησιως ἡδυνηθησαν.

Ibidem.

Τες κακῆς εὐ ποιων ὁμοια πειση τοις τας ἀλλοτριας κυνας σιτιζησιν. Ἐκειναι τε γαρ τες διδοντας ὡσπερ τες τυχοντας ὕλακθησιν. ἢ ἢτε κακοι τες ὠφελθοντας ὡσπερ τες βλαπθοντας ἀδικησιν.

† Aristoteles.

Ἐκ μεν Ἀθηνων ἔγω εἰς Σταγειρα ἦλθον δια τον βασιλεα τον μεγαλ. ἐκ δε Σταγειρων εἰς Ἀθηνας δια τον χειμωνα τον μεγαλ.

‡ Demosthenes.

ut nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alciphrone, de Philostratis, de Xenophonte Ephesiaco, & reliquis, qui σοφισταί nominantur; quorum locutio ad aurium voluptatem comparata plerumque numerosè & suaviter cadit. Nam de Marco Tullio non loquor, qui præcepta numerosæ orationis dat passim, exemplum verò in Milonianâ: “Est igitur hæc, iudices, non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex naturâ ipsâ arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.”

Hæc habui, de poesi Asiaticâ quæ dicerem. Aperui rivus, meâ quidem sententiâ, fatis amplius, & fontem patefeci diutissimè obstructum. Poterit hoc opusculum (quod sentio quantum absit à perfectione) harum literarum rudes ad eas condiscendas excitare; hospites verò in iis ac modicè tantùm instructos impellere atque incendere; quòd si quem meo hortatu ad hoc argumentum uberius ac limatiùs tractandum accessisse intellexero, fatis magnum laboris mei fructum videbor percepisse.

Τῆ τε πολὺ βοήθειν οἶεται δεῖν, καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτῆ λαβεῖν, τὸ καὶ γὰρ πειρασομαί ποιεῖν. Hæc tamen, potius temerè quàm consultò, numerosè cadere opinor; multùm enim abhorret ab his venustatibus vibrans illa Demosthenis & elata locutio.

APPENDIX.

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI
TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

REX Indiæ, Dabshelim vocatus, somnio quodam admoneri fingitur, ut ortum versus iter faciat, thesaurum inventurus, experrectus conscendit equum; proficiscitur: occurrit senex, qui thesaurum ait sub speluncâ quâdam esse defossam; fodiunt servi; argentum, aurum, gemmas eruunt: prætereà inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex reserari jubet, ac membranam inclusam videt, pereleganter literis ignotis exaratam. Accersitur interpres: perlegit tacitè, mox, “Thesaurum, ait, “invenisti auro & margaritis pretiosiore,” tum jussu regis, legit quæ sequuntur.

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Hushenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmasque innumerabiles, ad usum regis Indiæ perillustri, & imperatoris eximii *Dabshelim*, hoc in loco deposui: quippe quòd præfagitione quâdam divinâ thesaurum hunc occultum ab illo inventum iri sciam. Prætereà cum auro & gemmis hoc testamentum idcirco collocavi, ut cum hos thesauros intueator, quos erit sine sollicitudine adeptus, expergiscatur, & compertum habeat, non esse sapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, sed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impensius amare, summæ esse stultitiæ: præsertim cum opes ac possessiones copiosissimæ similes sint mutuata supellectili, quæ diversorum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrum-

pitur: imò, improbæ pellicis gerant fimilitudinem, quæ singulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexûs sustinet: quemadmodùm ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem servavit fortuna, ut nobis servet? nucleus fidei in hac nuce non est, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verùm enimverò hic præceptorum libellus quasi fundamentum esse debet, quo nitatur omnis dominatûs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur consilia. Quòd si rex ille sapientissimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice consiliorum omnium ac factorum, utatur, usque ad totius naturæ dissolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.

Hæc Husbenki præcepta, tanquam donum, teneas,

Sic persuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.

Felicissimus regum is est, cujus fama ob justitiam perpetuò maneat, & cujus exemplum posterì sibi imitandum certatim proponant: & unusquisque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ suæ cursum non dirigit, nimirùm illius prosperitatis ædificium adverso fortunæ flatu labefactatum decidet; adeòque ex summâ amplitudinis ac potestatis fastigio gradatim ac pede-

tentim descendet, & secunda fortuna, tanquam verecunda sponfa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc est. Ubi cum aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falsis criminationibus, quas in illum fingent obtrectatores, minimè credat. Neque enim abesse potest, quin sodalium invidiam atque offensionem excitet is, qui regis necessitudine fruatur: nam simulac felicitate stabili eum frui aspiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ benignitatis præsidium & propugnacula dolis atque insidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil suspicantem mordere & clam accusare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare possint; imò, causas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentiaë contexere usque adeò perseverabunt, donec ad propositum sibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuscujusque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ sunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à se amoveat. Propterea quod nihil illis sit molestius, nihil odiosius, nihil denique nocentius. Si

quem igitur hac notâ insignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, restinguat necesse est*: & vitam nequissimi hominis tanquam ligna aut farmenta comburat; ne spiritus tam efferus præstringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis, inquit poeta, cujus ardore homines urantur, nisi continuo restinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros arctissimo familiaritatis vinculo conjungere studeat, ut, summâ officiorum vicissitudine & consensione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conservandam conspirent: *Enimverò amicitia & concordia totus terrarum orbis vinci potest; victoria & concordia quasi geminae sunt sorores.*

IV.

Dolosis veteratorum blanditiis ne se decipi sinat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; sed quo leniores ac mansuetiores esse simulant, eò diligentius consideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos reddi non magis est verisimile, quàm gryphas in Caucaso

* Hæ sententiæ in sermonibus Turcico ac Persico sunt bellissimæ, sed Latinè ad verbum reddi neutiquam possunt. Idem de permultis hujus libelli locis dicendum est.

nasci, aut argentum posse in aurum commutari. Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus potest fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiscitur: *Cave sis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno sicco similis, celerrimè inflammetur; res enim serias & graves non agit; sub specie comitatis plagas tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magnisque periculis aliquid est commodi adeptus, ne id è manibus elabi finat, studiosè cavendum est. Etenim si ita remissè & oscitanter agit, ut felicitatem, quam affectus sit, fluere atque avolare patiatur, eam semel elapsam recuperare nullo modo poterit, & nihil adeò ei restabit, præter inane desiderium ac luctum inutilem: sicut poeta monet,

*Sagitta ex arcu semel emissa nunquam revertitur,
Etiam si ob dolorem manum mordicus teneas.*

VI.

Vitanda est in rebus gerendis nimia celeritas ac festinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim scio pluresne sint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à prope-rationis temeritate deductæ miseræ. *Negotium ne geras nimium festinanter: à viâ consultationis*

fræna ne avertas: quod nondum egeris, id factu erit facile, ubi semel feceris, questus quid proderit?

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabi finat. Verùm ubi confociati hostes illius meditantur exitium, si quid sive occultum, sive apertum ex hac foveâ perfugium videat, illud confestim rapiat necesse est. Præterea illorum malitiosas voluntates prudenti consilio & simulatione, tanquam sagittâ aliquâ, rescindat atque irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac fallacias ferè geritur*. Et aiunt sapientes viri, *ut ferrum alio ferro extenuatur ac mollitur, sic dolis atque insidiis ex hominum versutorum laqueis te eripere potes*.

VIII.

Nunquam se putet ab insidiis esse tutum, quas obtrectatores atque invidi moliuntur. Porrò autem blanditiis ac malitiosis assentationibus ne se infinent sedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis sit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, nisi acerbissimos? *Cave versutis inimicis fidem habeas, qui latenter perniciosas tendunt insidias; pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiae & atrocitatis erit plenissimum: te aspicit, & quasi adipato sermone utitur, sed propositum suum tegit.*

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam vestem aliquam & amiculum induat. Ministros porrò imperii ac satellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc.* sagittis pœnarum ac doloris scopum ne faciat). Nam sapientis est atque excelsi animi, in subjeutorum hominum culpis atque erroribus quasi connivere, & nimiam acerbicatem mansuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Jam inde ab Adami temporibus, ad hanc nostram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generosi ac præstantes se exorari siverunt ac placari.

Quamobrem magni regis est nocentes, sed humiles, reos molli brachio erigere, & quasi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm se ab omni spe derelictos esse sentiant, desperatione afflicti tanquam in aliquam desertissimam solitudinem recedant.

Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris, cave per injustum animi impetum in terram deprimas.

X.

Ab omni maleficientiâ diligenter declinet; ne sua sibi maleficia majori reddantur mensurâ: ea enim fructûs afferent amarissimos. Idcirco vir

maleficus sedato & securo animo esse non debet, sed fortunam pertimescat adversam. Ita enim naturâ comparatum est, ut unumquodque factum pari munere compensetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo rosa prosperitatis, & voluntatum nostrarum flos eniteat. *Si benefici sitis, vobismet benefacitis.*

Quòd si benignus sis, largâ benevolentia vicissitudine compensabere, sin minùs, acerbiores habebis malevolentia tuæ fructûs; quos tametsi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo gravissima parabitur maleficis pœna, beneficis verò amplissima remuneratio.

XI.

Negotia personæ quam sustinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cùm se in res minùs decoras & congruentes immerferint, non modo ad finem propositum non perveniunt, sed ubi ad sua revertunt negotia, hospites sunt in iis ac peregrini. *Cornix gressum predicis delictiorem imitari studens, illum quidem non potuit discere, at dedidicit suum.*

XII.

Lenitate ac mansuetudine, tanquam veste aliquâ pretiosâ, se ornare debet. Incredibile est, quanta sit in lenitate vis & quasi eloquentia,

Vir mansuetus parum abest (ut verè dicitur) quin vates sit: atque adeò mucrone subtilissimo lenitas est acutior, & faciliùs victoriam ab hostibus reperat, quàm centum exercitùs.

XIII.

Cùm principes in civitate viri constanter se gerunt ac fortiter, homines versutos ac veteranos procul à se rex dimoveat: quamdiu enim ministros imperii sui habet fidelitatis signo impressos atque inustos, tamdiu secreta regni consilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum scintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum dolosis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obscuretur, & fictos eorum sermones rex exaudiat, fieri vix potest, quin summæ integritatis & innocentie viri sæpissimè malè multentur. Quòd si ita evenerit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ restauratione, redundabit exaggerata calamitas. Ministri regis fidi sint & constantes oportet, ut consiliis eorum excolatur regnum ac splendescat. Quòd si malitiosi sint & versuti, vastatur subitò imperium ac dilabatur.

XIV.

Inconstantis est animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ per-

turbari. Itaque in rebus asperis turpe est desperatione, tanquam pulvere, vultum deformare, & poculum cogitationis nimiâ ægritudine ac mœstitiâ, velut cœno, obscurare. Curis attritos & laboribus sapientes viros videmus, infani ac dementes voluptatibus ac deliciis perfundi folent. Præclarè itaque poeta, *Leonis*, inquit, *collum, vinculis constringitur, dum vulpes singulis noctibus inter ruinosas domos in fœdissimas se effundit libidines. Sic vir fortis & constans pedem à tristitiæ domicilio non dimovet; stultus verò & luxuriosus inter voluptates tanquam in horto vagatur.* Ac tibi penitus persuade, te ad propositum finem felicitatis non perventurum, sine divini numinis liberalitate inexhaustâ, & infinitâ benevolentia; & sine aquâ divinæ benignitatis, præstantissimas virtutes non esse fructûs expectatos allaturas. *Neque enim potestas ac dominatio necessario præstantiam sequitur, sed à providentiæ divinæ nutu pendet.*

Singulis hisce præceptis singulæ annectuntur fabulæ, non minùs ad utilitatem quàm ad delectationem comparatæ. Quòd si rex ille perillustrius hos apologos plenè & copiosè narratos audire velit, ad montem, qui *Serendib* vocatur, proficisci debet, in quem hominum patrem exulem descendisse memoriæ proditum est. Ibi hic nodus expediatur, & in illo horto rosa exoptata floreat necesse est.

A R A B S,

SIV E

DE POESI ANGLORUM DIALOGUS.

UT pateret, quàm ineptè de gentium exterarum poesi judicent ii, qui fidas tantùm versiones consulant, colloquium, quod sequitur, olim contexui. Finxi enim Arabem quendam, qui sermonem Latinum Constantinopoli didicerat, cum Britanno quodam mercatore, homine literato, familiariter vixisse, & cum eo de variis Europæ Asiæque artibus solitum esse colloqui. Cùm igitur die quodam ad portum unà descenderent, & Britannus suæ gentis poetas in cœlum laudibus efferret, risum Arabs vix potuit compescere, &, Mirum est, inquit, quod narras, ac portenti simile: cùm credidero urbem hanc amœnissimam à maris hujus piscibus extractam fuisse, tùm demùm poetas, ut tu ais, venustos in *Angliâ* credam floruisse. Hem! in pastu pecudum regnent Angli, agros optimè colant, lanam

egregiè tingant; sed eos à poesi alieniffimos esse persuasum habeo. Sermonem *Latinum*, tuo hortatu, teque usus adjutore, didici; spem enim dedisti poetas complures elegantiffimos legendi, sed nihil adhuc vidi, præter unum atque alterum *Horatii* carmen, *Ovidianas* quasdam elegias, & *Virgilii* nobiliffimum poema, quod, meo judicio, poesis dici mereatur. Vin' tu credam, in illo, quo tu natus es, terrarum angulo, poetas meliores quàm in urbe *Romæ* ortos fuisse? Tum *Britannus*, Ipse, inquit, judicabis; recitabo enim versiculos quosdam ex elegantioribus *Anglorum* poetis libatos, quos, ut pulchrè intelligas, *Latinè* reddam. Per mihi gratum feceris, inquit *Arabs*; sed cave quidquam iis ornamenti adjungas: verbum verbo redde. Tum mercator; Incipiam igitur à poetis heroicis: Sanè, si placet, inquit alter; sed ullumne habes poetam, quem cum *Ferdusio* compares? Unum, inquit, atque alterum; sed palma *Miltono* facilè deferenda est; cujus poema epicum, quod inscribitur *Paradisus Amissus*, ab omnibus meritò celebratur; istius poematis recitabo exordium;

“ De hominis primâ inobedientiâ, & fructu
 Illius vetitæ arboris, cujus mortalis gustus
 Attulit mortem in mundum, omnesque nostras miseras,
 Cum amissione *Edeni*, donec unus major vir
 Redimat nos, & recuperet amœnam sedem,
 Cane, cœlestis musa.”—

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim versûs audivi magis insipidos. Versûs autem? imò, ne sermo quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad Lyricos. Ecquem proferre potes cùm *Hafezo*, meis tuisque deliciis, comparandum? Multos, respondet ille; *Surrium*, *Couleium*, *Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paullò ante citavi, Miltonum: is duo scripsit poemata, omni numero absoluta, quorum unum *Lætum* inscripsit, alterum *Tristem*. Quàm dulcis hæc est, in primo carmine, matutinæ delectationis descriptio!

“ Audire alaudam incipere volatum suum,
 Et canentem tremefacere stupidam noctem,
 A speculâ suâ in æthere,
 Donec maculatum diluculum oriatur;
 Et tum venire, invitâ tristitiâ,
 Et ad meam fenestram dicere, Salve!
 Per cynosbaton, aut vitem,
 Aut plexam rosam caninam;
 Dum gallus vivaci strepitu
 Spargit postremam aciem caliginis tenuis,
 Et ad fœnile, aut horrei portam,
 Magnanimè vacillat, dominas præcedens.”

Cùm *Arabs* adhuc impensius rideret, & propè se in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir Britannus, iambos quosdam citabo *Popii* nostri, poetarum Anglorum, si artem ac suavitatem spectes, facilè summus, si ingenium & copiam, paucis secundus; placebunt tibi hi versiculi, certò scio:

“ Tremat *Sporus*—Quid? res illa serica,
Sporus, merum illud coagulum lactis asinini!
 Vituperium aut iudicium, eheu! potest *Sporus* fentire?
 Quis dirumpit papilionem in equuleo?
 Attamen, liceat mihi percutere cimicem hunc, auratas ha-
 bentem pennas,
 Hunc pictum filium luti, qui fœtet & pungit.”

—Ohe, inquit *Arabs*, desine, si me amas: hæc-
 cine poësis dici potest? Prætereà ad portum ve-
 nimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hæc
 cùm dixisset, videretque graviter ferentem &
 stomachantem *Britannum*, pollicitus est, se ad
 linguam *Anglicam* condiscendam aliquot menses
 impensurum, ut poetas, quos ille laudaret, ser-
 mone proprio loquentes posset perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

PROCEMIUM.

DOLENDUM est, intercidisse M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inscriptum est, & quod, cum esset adolescentulus, in lucem protulit. Quatuor tantum ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* suavitatem atque elegantias collaudat, à Donato ciantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* nostro, scriptorum Anglicorum principe, observatum est, nihil aliud erat fortasse, quàm vox Græcæ *Λειμων*, seu *Praetum* (*Sylvam* vocant Latini), quo nomine *Pamphilus* etiam grammaticus *Miscellanea* sua inscripsit. Ciceronem & veteres imitatus, opusculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; constat autem

è poematis quibusdam partim à me scriptis, partim è Latino & Anglico sermone conversis, quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ vicesimum sunt composita. Hæc in brevia capita dispertire malui, quàm, ut mos est, confusè atque indistinctè edere. Lector autem, ut hos vel adolescentis vel pœnè pueri labores benevolentia profequatur, omnino est rogandus. In animo erat, plura capita, viginti minimùm, edidisse, sed studiis aliis sum impeditus.

CAPUT I.

De Græcis Tragædiarum scriptoribus.

TRES erant præcipui Græcæ tragœdiæ scriptores, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude quidem ii propè æquales & gloriâ, sed in dispari genere. Cùm poetarum horum proprietates exemplis dilucidius, quàm disputatione longissimâ, explicari possint, lubet tres è poetis duobus Anglicis *μονολογίας* Græcè conversas proferre, quarum primam ac tertiam è *Shakespeareo*, secundam ex *Addisono*, deprompsi: prima à rege *Anglorum*, Henrico quarto, dici fingitur, cùm nocte quadam ob curas & mœstitiam esset insomnis; secunda, à *M. Catone*, cùm, post oppressam à Cæsare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, suâ se manu interfectorus esset; tertia denique, ab Hamleto, Daniæ principe, cùm, post visum à se patris sui spectrum, de humanâ vitâ ac morte meditaretur. In primâ autem cothurni *Æschylei* sonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in tertiâ, simplicitatem *Euripideam*, imitari sum conatus.

HENRICUS,

Ποσαι πηνητων μυριαδες ὑπηκων
 Εὐδωσιν ἡδη πημάτων λελησμεναι ;
 Πως, ὕπνε λυσιμεριμνε, γλυκυτατε βροτοισι,
 Φυσεως τιθηνε, πως ποτ' ἐξεπληξῆσθε σε ;
 Ὅτ' ἐκ ἐμοις ἐφιζανων βλεφαροισι ἐτι
 Ἐπιψεκαζεις μειλιχον ληθης δροσον ;
 Τιπὶ' αὐ πηνητων ἐν μελαντειχει γεγη
 Μαλλον δυσσομοις διφθεραις κεκαλυμμεν
 Εἰς ὄξυφωνων ἐμπιδων κεισαι ψοφον,
 Ἡ πλωσιων μεμυρισμεναις ἐν πασασιν
 Ἐπ' ἀργυροφανες πορφυροσρωτε λεχθε
 Εἰς εὐθροσ φορμιγλι ἡμερτην ὄπα ;
 Ὡ νηπιοφρον, τιπὶ' ἀρ' ἐν πινωδεσι
 Ναιεις θαναυτων σιβασι, και λειπεις θρονον
 Ὡς φρεριον ψοφωδες ἢ κωδωνιον ;
 Ἀρ' ἐν ἐφ' ἴσθε λαίλαπι σροβημενε
 Κοιμας ἀκαματον ἀνδρος ὄμμα ναυτικε,
 Κεκαρωμενον σροφαλιγλι βαρυβρομε σαλε,
 Ὅπηρικ' ἐν τυφωνι πολυκελαθε ζαλης
 Ἄελλοποδες ἀγθεσιν ἀνεμοι κυματα,
 Και βοσρυχηδον ἀσπετον σφιγθεσ' ἀλα,
 Λακισα βαντιζοντες ἀφρω λαιφθα,
 Αἰδην δ' ἀρ' αὐλον δεινος ἀνεγειρει βρομ
 Δυναιο δητ', ὦ δαιμονων ἀδικωτατε,
 Τοιαδ' ἐν ὥρα τεθε θελγειν πημονας ;
 Εἰτ' εὐγαληνε νυκλος ἐν γελασμαῖι,
 Συν ποιικιλαις ἰυγξι, συν θελκτροις ἀμα,
 Ἄμελειν μοναρχε ; Μακαρες ἐσε, ποιμενεσ.
 Διαδημαλοφορον ὕπνοσ ἐ τερπει καρα.

CATO.

Οὕτως ἔχει. και καρτα τάνθυμηματα
 Πολλη γ' ἀναγκη τάπο σε ταρβειν, Πλατων,

Ἐπαξίως γὰρ εἶπας, ἀξίως δὲ καὶ
 Ψυχῇ, σὺ παύλαν ἐλπίσασ' ἔχεις κακῶν,
 Φιλῆν τ' ἀδειαν, κἀναληψιν τὸ βίβ,
 Μὴ εἰ ψευδομαντὶς, εἰ γὰρ ἂν θεοθεν φυσίς
 Ἄνδρων ἀπαντῶν ἐμπεφυκυῖα φρεσὶ
 Ἐρψείεν ἀναβῶσα μὴ κλιπεῖν βίον.
 Ἄλλως τε μητίς εἰκασείεν ἂν ὡπτε
 Ἄφθαρσιαν, τί χρημὰ γλυκυπικρὸν βροτοῖς.
 Μακρὰ γὰρ ἡμῖν ἐσθ' ὁδοῦ πορευτέα,
 Μακρὰ κελευθῶ. ἀτλάται. ποιῆς ἐτι
 Χωρὸς ἀφιξομαι γ', ὅποιοι οἰκηματα;
 Προσῶ γε πάντα κείτ' ἰδεσθῆαι ξυμμετρά,
 Ἄλλ' ἐπαναβλήθον στεγὰ καὶ περινεφέλα.
 Εἰ δ' ἐσὶν ὅστις τῶν βροτοῖς λευσσεῖ παθῆ,
 Ἄλλ' ὄντα γε ξυμπάσα σημαίνει φυσίς,
 Βλεπεῖ μὲν αὐτῶ ὡς τὸν εὐσεβῆ βροτῶν,
 Ἄπας δ' ὅν αὐτῶ ἂν κεκῆδ', εὐήμεροι.
 Ποι γὼν τόπως; καὶ πως; ὁ Καῖσαρ ἐτόσι
 Ἐτα σκηπτρα κραινεί, καὶ μοναρχεῖ τῆ χθονί.
 Ἄλλ' ἀρκετεὺν τογ'. ἐλθε δευρο μοι, σφαγευ,
 Ἐλθ', εὐλαβῆθητ'. ἐρρέτω μὲν ἐκποδῶν
 Βιῶ εἰ βιωτῶ, ἐρρέτω δ' ἀμετρον κακόν.
 Ὡ δίσσα θάνατε κἀθανασίας ἡδεα
 Τεθδ' ἀνδρὸς ἐλπίς. θιγθῆανω γ' ὄμβ δυοῖν.
 Το μὲν ἂν τὸν ἀνδρὰ τονδε δια ταχὺς κτανοῖ,
 Παλιν τοδ' αὐθίς ἂν βίβ δοιῆ τροφῆς.
 Ὡ θάνατε, θάνατε, σὺ τί μοι μέλον κυρεῖ;
 Δεινὸν τογ' εἴχι δεινόν. εἰ γὰρ ἂν δεμας
 Θανῆ, μὲνῶ γε μῆποτ' ἂν ψυχῆς θανοῖ,
 Ψυχῇ δὲ φασγανὸν γελωτ' ὄφλισκάνει.
 Φθίνει μὲν ἀστρῶν φῶς, φθίνει δὲ χῆλις,
 Παθῶσιν ὄλλοι σκληρὰ πρῶ κακοῖς κακά,
 Διασκεδα τε πάνθ' ὁ παναλασῶρ χρόνῶ,
 Καὶ μὴν ἐπαυχῶ τῆσδε τῆς ληθῆς ἀπο
 Σε βλασάνθησαν, ἀνδρὸς ὡς, λαμψεῖν ἐτι *.

HAMLETUS,

Το ζην, το μη ζην. θυμῷ ἐνδοιῆ μαλα
 Εἴτ' ἂν ποιοὶ τὰ μείνον οὐ χων ἤσυχως
 Ἐν νηὶ κυματοπληξ' ἀελλαια βίη,
 Εἰδ' οὖν βρεμβσθ χειμασσαμειῷ λαιλαπι,
 Σχεδῶν τ' ἀδειμῶς οἶδμα πορφυρης ἀλῶ.
 Ὁ θανατῷ ὑπνος, εἰ πλεον. ληξίς θ' ἅμα
 Παντων, ὅσ' ἐστὶ, δυσφάτων ἀλγηματων,
 Ὅποια γε σκιοειδεσι βροτοῖς παρα.
 Ὡ πολυποδητον τερμα και φρενὶ γλυκυ.
 Ὁ θανατος ὑπνος ὑπνος; ἀλλ' ἴσως ὄναρ.
 Δακεδυμον ἐστὶ τοδε. το πως γ' εὐδῆσομεν
 Τα πρῶτ', ἐπειτα το πῶς ὄνειροπολησομεν,
 Ἐπει το πηλε πλάσμα τῆτ' ἐλειψαμεν,
 Πολλῆς χατίζει φροντιδῷ. τῆτῃ χαριν
 Τας ἀλλοτ' ἀλλας ἀλγεων κτυπεῖν βόας
 Αὐτως ἐωμεν. εἰ γὰρ εἶτις ἂν παδοὶ
 Πονος μὲν ὑγρας ἀσαατης, πονος δε γῆς,
 Φθονερων ὀδονθ', ὑπερηφανων σεμνην ὄφρυν,
 Το τ' ὄξυ κεντρον ἡμερῃ δυσιμερῃ,
 Τα δεινα πενιας, δειν Ἄρης, δεινα χρονη,
 Λιμῃ, νοσων, και τὰλλ', ὅσ' ἐστὶν, ἀλγεα,
 Ἄ περιεφευγεν ἀριθμον, εἰ τις ἂν φερων
 Τοσας ἀνιας, οἶδα γ', ἤσυχίαν ἔχοι,
 Ληγειν περ ὧν οἶος τε παντοιωιν κακων
 Ἡ ξιφιδιον γ' ἀψαμειῷ ἢ την ἀγχονην,
 Εἰ μὴ φοβῷ δυης ὀπισθοφανῆς τινῷ,
 Χῶ χωρῷ ἀσκοπῷ, εἰ γ' ἀπ' ἐχ' ὀδοιποροῖς
 Νοσῷ πᾶρ' ἐποτ', ἂν παρῆσι πημασι
 Στεργειν διδασκοι, καὶ προσεξευρειν τα μη.
 Οὕτω γε φροντις δειλιαινεὶ τας φρενας,
 Οὕτω γε και προσωπον ἀνδρειας καλον
 Δια φροντιδ' ὠχρον γινεται, δια φροντιδα
 Ἦρος μεγίστων παρατετραπται πραγμάτων.

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπιγράμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè constans, sed potius ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujusmodi poematiis constat magna pars Ἀνθολογίας: multa etiam à *Laertio*, *Athenæo*, atque aliis, citantur, eaque venustatis plenissima. Hujus videtur esse generis *Platonis* distichon de Agathonis osculo, quod apud *A. Gellium* prolixè admodùm Latinis dimetris convertitur; nos ejusdem suavissimam brevitatem quatuor Hendecasyllabis exponere volumus:

Cùm fervens tua, Phylli, suaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Transcurrens anima usque ad os avebat
Labi in virgineum (ah misella!) pectus.

Breviùs etiam hoc modo reddi potest,

Cùm dulci teneam morfu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miser!) ire cupit.

Flagitantibus quibusdam amicis, ut plura *Anglorum* poematia, quæ *Græcorum* ἐπιγράμμασι fi-

milia viderentur, Græcè redderem, non potui non morem gerere. Versiculi, quorum initium Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα, à carmine non edito, quod composuit summi ingenii vir mihi que peramicus, ipsius rogatu sunt conversi.

AD MUSCAM.

Διψαλη, φιλοκωμε, τανυπλερε τερπειο μυια,
 Τερπειο νεκταρες γευσταμενη πομαίῳ.
 Συμπιε, συμπιε, μυια, και εὐσεφανοίο κυπελλε
 Ἐκροφες βοτρυων τον μελιφυρλον ὄπον.
 Δει σ' ἀρ' εὐφροσυναϊς λαδικηδεσι θυμον ἰαινειν,
 Μεχρις ἑα βιοτη τερμ' ὀλιγοχρονον.
 Ὡσπερ ἕμος βιῳ ὤκα, τεος βιῳ ὤκα πεφευγε,
 Κεισομαι αὐλος ὁμως και συ μαραινομενῳ.
 Και γαρ ἐς ἑξηκοντα παρελκομενον λυκαβαντας
 Ἐν φερῳ ἀνθρωπων, ἔ' πλεον, ἐσι βιῳ.
 Ἐξηκοντ' ἑτεων ταχεως παραμειψεται αἰγλη,
 Ἐκφευγει δ' ἤδησ ἀνθεμον, ὡσπερ ὄναρ.

IDEM, HENDECASYLLABIS.

Διψηρη, φιλοκωμε, πινε, μυια,
 Συμπιν' εὐραθαμιγλῳ ἐκ κυπελλε.
 Οἶνον δη σοι ἀφειδews ὄπαζω,
 Εἰ πασαν ῥανιν ἐκροφειν δυναιο.
 Δρεψαι χρη βιοτοιο καλ' ἀωτα,
 Ἐξανθει βιος ὤκα κάκμαρανθη.
 Ὡσπερ τῆμον, ὁμως το σον μινυνθα
 Ἀκμαζει φερῳ ἠδου κάποδησκει.
 Ἐν σοι μεν φερῳ ἐσιν, ἐν δε κάμοι,
 Εἰ κεν δις τριακοντ' ἔτη παρσχοι,
 Ὡν ἠβαιοι ἐπηγ ἀμειψεῖ ἀνθῳ,
 Ὡς ἐν μακροτερον φερῳ δοκησει.

AD LUNAM.

Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα. μιμνε, σελανα,
 Μιμνε δι ἀργυρεων ἀδυφαης νεφελων.
 Οὐ σε, θεα, καλεω, φιλοπαννυχῶ ἤυτε λησῆς,
 Ἄνδρος ἐρευναςας ἰχνια χρυσοφορε,
 Οὐδ' ὡς νυκτιλοχῶ δορυθαρσης υἱος Ἐνυες,
 Δαῖον ἐν λοχμαιοις αἶμα λιλαιομενῶ.
 Κολπον ἐρωτομανη τις κεν διεπλήξεν Ἐρινυς;
 Χειρ' ἀμμαντον ἔχει μελιχομητις Ἐρωσ.
 Οὐδ' ἐπι κλεμμα θεω. γλυκυ μειδιωσ' Ἀμαρυλλας
 Οὐκ ἀεκθσα φιλας ἀμπελασει * χαριτας.

AD GLYCEREN.

Ἦνιδ', ὅταν δακρυων τεγλεις ῥανιδεσσι παρειας,
 Κεῖται ὁμως, Γλυκερη, παντ' ὀλοφυρομενα.
 Μηκετ' ἀηδονιευς ἐλελιζομενῶ δια φυλλων
 Εἶαρι ων ἰει την πολυθρηγον ὄπα.
 Αἰθερι κυανεων νεφελων ἐπικιδναται ἀχλυσ,
 Συμπαταγει δ' ὀμβρων ποικιλοθρεσ κελαδῶ.
 Αἰ κρηται θρηγεσι, και εἶβομενον κελαρυζει
 Ἐρωγαδος ἐκ πετρης δακρυοεν ρέεθρον.
 Οἰκτροι σχιζοσι και αἰ κηραι ῥοδοπηχεις
 Συν δεινω μαλακην την πλοκαμιδα γοφι.
 Ἄ Γλυκερη γλυκοεσσα, σε πως ἤλγυνεν ἀνη,
 Ἦν ε' βεβληκει χρυσοβελεμνῶ Ἐρωσ.
 Δακρυα πανδακρυτα, τι παντα δυνασθε λεαινειν,
 Πλην κολπον σφετερη δευομενον ψεκαδι;

* Sappho.

Σταθε καντα, φιλα, και βλεφαρων ἀμπετασον χαριτι.

AD SPEM*.

Αγανοβλεφαρε παρθεν', ήτις ήμερον γλυκυν τρεφεις,
 'Εν ροδοισι μαλθακοισιν, εν δ' ίοις ανθοσμοις
 'Ελπις, ή φερεις έρωτας, ή φερεις ευθυμιαν,
 'Ητις αθλιοισι τερψιν, ή κακοις θελγηματα.
 'Ελπις, ήμερβ τιθηγη, δαιδαλευτρια καλων,
 'Ηδεωσ φενακισασα των έρωμενων φρενας,
 Μετριωσ γλυκεια παρθεν', εδε γλυκυπικροσ ποτε,
 'Ελθε δευρο μειδιασασ', εν δ' ονειροις μειλιχοις,
 Δοσ με χαιρειν, δοσ μ' έρωταν, δοσ με δητ' ευδαιμονειν.

* Anno Ætat. 17.

CAPUT III.

De Idyllio.

HOC, quod sequitur, Ειδυλλιον, cūm essem olim Oxonii, ludens composui; Theocritum quidem imitatus, sed dialecto usus Ionicā: non enim pastores, sed ingenui adolescentes, in hoc poemate loquentes inducuntur.

Χρυσίς ἢ Κολυμβήτης.

Ειδυλλιον.

Λευκιππὴ κυανοφρυς ὑπο ῥαδινὴν πλατανιστῶν
Κλινθῆ, κειτο δὲ καλὸς ἐν ἀγκοινησίῳ Ἀμυντᾶς,
Συν τ' ἀγάγῃ φιλοτηλὶ καὶ ἡμερτοῖς ὄαροισι.
Χῆ νυμφὴ μαλακὸν τὸν ἐρωτυλὸν ὠδ' ἀγορεύει.
Πρὸς Ἐκυπρίδῃ, φίλε κέρε, λιγυροφύγῳ πλαγιάυλῳ
'Ἦδύ τι μοι πνεύσον. τίνα κεν τίνα μῦθον αἰεῖδῃς;
'Ὡς φάτο μειδίωσ'. ὁ δὲ λειριόεν τι γελάσσας
Χεῖλεα παρθενικῆς δις καὶ τρίτον ὕγρα φιλήσῃ.
Καὶ τότε Κασαλίας Μῆσαι λιπὸν ἀργυροδίνῃ
Νάμα, λιλαιομέναι νεῦ ἡμεροφώνῃ ἀκβεῖν,
'Ὅς τοδ' ἐπὶ μελίσεν φιλικὸν μελιγερῷ μολπῇ.

Χρυσίς ἰσπλοκαμῷ λιπαροχρῶος ἤρατο κέρε
Εὐρύαλῃ χαριεντῷ, ἔ' ἔδνα, ἔ' μα σε, Κυπρί,
Λαδῶν καλλιδοναῖ χαροπώτερον εἶδεν ἐφηβῶν,
Λαδῶν, ὃς μετοπισθε κοραῖς ἐχθίς ἐγεντο.
'Ἀλλήλας δὲ φιλήσαν, Ἐρῶς δ' ὁ χρυσοφαέννος
Πνεύσεν ἐπ' ἀμφοτέροισι ὁμαλήν φιλοτητ' αὐτμῆν.
Εὐρύαλῃ πλοῖητο ποθῶ, κέρης ῥοδοεσσης

Ὅσσε διαγλαυσσοντε, κυδωνιουοντε τε μαζω
 Παπλαιικων μηλοϊιν ἰοικοτ' ἔρευθομενοϊιν.
 Ἦδε κορη τον παιδα περιγληνωμενη ἄβρον
 Ἴσην την πλοκαμιδα φερονθ' ἀπαλοισ υἰακινθοισ,
 Ὡμοισιν βοτρυδον ἐπιρῖειψαν ἔρανοις,
 Και χειλεις ἀμαρυγμα, και ἀνθεμοεντας ἰαλεις
 Οἶα γναμπῶτα σελινα περι κροταφοισ χροαωντας.
 Ἦσο κυλοιδιωσα βελει δεδμημενη αἰνω
 Ἴμερε, ὅς κ' αὐτης ὑποδαμναται ἔριανιωνας.
 Οὐδε τοσον Παφιη κερρον Κινυραο φιλησε
 Τον ῥοδοπηχυν Ἀδωνιν ἐν Ἰθαλιω πολυμηλω,
 Ὅσσον ἀρ' Εὐρυαλε, Χρυσι, ξανθοτριχῶ ἤρας.
 Οὐδ' Ἰδης ἔτω Ζευς τηκετο ἐν κορυφῆσι
 Πτοιοηθεϊς χαρισιν Γανυμηδεῶ εὐχαιταο.
 Ἦδυ μεν ἐκ λιβαδῶ πινειν ἤλεκτρινον ὕδωρ,
 Ἦδυ δε την πιτυος λεπτα ψιθυρισμαθ' ἰεισης
 Ἐν ῥοδοισ ἀντρε το μεσημβρινον ἀνθεσι κεισθαι,
 Ἦδυ δε και φιλεειν την οἶδα την τριχομαλλον,
 Ἦδυ φαγειν μελικηρον. ἰαινετο δ' ἔφρενα κερρης
 Οὐδ' ἰρης λιβαδῶ πινειν ἤλεκτρινον ὕδωρ,
 Οὐδ' ἀρα την πιτυος λεπτα ψιθυρισμαθ' ἰεισης
 Ἐν ῥοδοισ ἀντρε το μεσημβρινον ἀνθεσι κεισθαι,
 Οὐδ' ἀρα και φιλεειν την οἶδα την τριχομαλλον,
 Οὐδε φαγειν μελικηρον, ἀφ' ἑ καλε ἤρατ' ἀνηῖα.
 Οὐδε οἱ ἤλακατη φρενας εὐαδεν, ἔκαλαθισκος,
 Οὐδ' ἱερρον κερκισ φιλεριθθ δωρον Ἀθηνης,
 Ὅσσα τε παρθενικαις οἰκωφελεεσσι μεμηλεν.
 Τοιγαρ Χρυσοθεμις μαλα μιν νεμεσιζετο μητηρ
 Ἴσον ὅτ' ἔδυνατο κρεκεμεν. και δημοτις Ἰνω,
 Ἦ τ' εὐήλακατῶ Γλυκερη, και Λαμπωις ἀδελφη,
 Αἰν' ἐπικερστομεσσαι ἐπιλλισαν ἀλλυδις ἀλλη,
 Ὡς μαλακη γληγη; φευ, το τρυφερον γλυκυμηλοκ.
 Ὡς λαλει ἡ τλημων; οἶα ελεπει αἰνοθρυπλῶ;
 Ναι, ναι, Χρυσιδιον γλυκερον τεκος, οἶδ' ὁ δονει σε.
 Ἦ σ' ἀλθεις μεσσην ἀνα νυκλια καθευδεμεν οἶην.
 Ὡς ἀρα νεικεισιν ἀμοιβαδις. ἡ δε σεσηρος
 Και γλυκυ μειδησασα ταδε κλυεν, ἔδ' ἀλεγιζεν.
 Πολλακι δ' αἰειθσα πολυῖροδον ἀν λειμωνα

Ὁ ἕν λιγυρῆ μολπῇ κερτίζεν ἔρωτα.

Και ποτε δαιδαλεῆ φωνῆ τοιαυτὰ μελ. ζεν.

ὦ φιλεπαί, Πειθῆς χρυσωπιδῶ ἠδὺ μελημα,
Εὐρύαλε, γλαυκῶν Χαριτῶν θαλῶ, ἠδὲ Κυθηρῆς
Θεσπεσιῶν δαιδαλμα μελιφρονῶ, ἠ σε Θαλία

Και νυμφαί Παφίαι, καὶ κέραι μηλοπαρεῖοι

Ἐν τε ῥόδοις θρεψαν, καὶ ἀμαρακῶ, ἐν τε κρινοῖσιν.

Εἶθε κ', ἔμον μελετήμα, ποσσὶν σε γε κικλήσκωμι,

Και σε κε συμπλεξάμι γαμηλῆ ἐν φιλοτητι

Ἄδειλῆ. τί κε ταυτὰ λιλαιεαί; ἢ δέδιας γε

Μη τοδ' ἐπῶ Ζεφυροὶ φορεῖεν ἐς ἕατα μητρος;

Ἡ μὴ καὶ πτελεαὶ κε τεὸν λαλεοῖεν ἔρωτα.

Ἄλλα τί κεν δέδια; ξυγὸς νόμος ἐστ' ὕμεναιε.

Και τί γ' ἐγὼ κεν ἀνυμφῶ, ἐρημίας ὠδὲ λιποῖμην;

Χρημ' ἀρα παρθενίας ῥόδον ἀχρααντὸν ἐρυσθαι;

Ἄλλ' ἐραμαί. φευγεὶ δ' ὄναρ ὡς μαλακαίποδῶ ἠβῆς

Αἰγλῆ λειριόεσσα, καὶ ἔρπει γῆρας ἀμορφον,

Γῆρας ἑὺπλεκτῆ βοτρυν λευκαῖνον ἐδείρας.

Δεῖ μ' ἀρα θυμὸν ἔρωσιν ἰαινεσθαι μαλακοῖσι.

Δευρ' ὕμην, ὕμεναιε. συδ', Ἄστει, μὴ νεμεσσα μοι,

Και συ, θεα, φιλοπαίε. σε δὲ ἔβκολω ἐνδυμῶνι

Λατρῶ ἐνὶ χλωερῆς ἐησσησὶ λεγῶσι καθευθεῖν.

Ἄλλα δὸς, ὦ Λητῆς θυγατερ, δὸς μ' ἠ γαμεισθαι

Ἡ θανεῖν. Κῆρες δὲ κ' ἔμον τεμνοῖεν ἀτρακτὸν,

Πρὶν σεο, παρθενίῃ, νόμον ἀγνοτάτον παραβαίνειν

Νοσφὶ γαμῶ. ναι, τῆτο, θεα, τελεσαιμι νόημα.

Ἡ, καὶ πορφυρῶσα κίεν χλωερῆς δια λοχμῆς,

Βῆ δὲ μελαμψηφιδῶ ἐπ' ἠῖονος Λαδῶνῶ.

Ἡ μὴν κείνον ἐμελλε παρηΐσιν ἐκ ἀδιανταῖς

Ἄθρειν τὸν ποταμὸν, καὶ μὴ φρενα δῆρον ἰαίνειν.

Εὐρύαλῶ γὰρ ἐκεῖ διανηχέτο ναματι δεινῶ

Καλὸς, ἰαρ θ' ὄρων, καὶ ἐν ὕδασι λυμνὸς αἴθρεν.

Ἡ δὲ κορῆ παπταινε δια πλατανῶ βαθυφυλλῶ

Λίδομενῆ γληνῆσι ῥόδοχροα κολπῶν ἐφηβῶ.

Ἰμερτῶ δὲ ποδῶ κατατῆκετο, ἠῦτε λευκῆ

Ἡελιοῖο χιῶν καταλείβεται ἀκτινεσσῖν.

ὦ ὀλιγοχροῖον τερψίε. σοὶ δ' αἰὲν ἀνιῆ

Πικρη παρμεμβλωκε και ἀργαλεα μελεδωνη.
 Οιδμασι γαρ μεγα ναμα πολυγναμπωισιν ἐρειφθη
 Λιφνιδιον, ποταμω δ' ἰοειδεῖ μηνατο λαιλαψ.
 Εὐρυαλε τριφιλητε, συ δ' ἐν δινησι κεκημηκως
 Λινοπαθης μαλεραιοις εἰλισσεαι, εἶδε σ' ἀρηγον
 Νυμφαι ἀκήλητοι λιμνητιδες, αλλα γαρ, αἱ αἱ,
 Ἐς βυθον ἤρειπες ὕγρον ἀναβλυζων μελαν ὕδωρ.

Παχνηθη δε κορη πικρη βεβλημενη αἴτη
 Ὡς ἰδε τεθνειωτα νεον, γοερω δ' ὀλολυγμω
 Ὡ ἐμε δειλαιην, σοναχιζ', ἀπο δε βλεφαροῖιν
 Δακρυα μυρομενοιν θερμα βλυε πομφολυγες ὡς.
 Τιλλε δε τες πλοκαμης. ὀλοφυρετο δ' ἠῦτ' ἀηδων
 Χλωρηῆς θυγατηρ Πανδιον⊕, ἢ δια φυλλων
 Παιδ' Ἴτυν, αἶεν Ἴτυν, γλυκεροισ μινυρισμασι κλαιει,
 Ἄλλετο δ' ἐς ποταμον. τοδ' ὕδωρ ὄσσ' ἀμφικαλυψεν.
 Ἄλλ' ἰση βεληφι περιφρον⊕ Ἄμφιτριτης
 Ἄντι κορης θνητης νυμφη Νηρηῆς ἔγεντο,
 Ἐν τε βυθω ποταμοιο συνηντετο τω χαριεντι
 Εὐρυαλω, θεω ὄντι ἀγηρεῖ, και μιν ἔρανη
 Δωτω, και Μελιτη ῥοδοχρωας, και Μηλις ἀγαυη
 Και Γλαυκη χαριτοβλεφαρ⊕, χαροπη τε Γαληνη
 Και μαλακη Γαλατεια, και Εὐνικη βαθυκολπ⊕
 Θρεψαν ἐπ' ἀργυρεω κλισμω ῥοδεοις εν ἀωτοις,
 Χειλεσι νεκταρεας ῥαθαμιγλας ἐπιςαξασαι.
 Ἐνθα γαρμω Χρυσις κεχαρημενη Εὐρυαλοιο
 Μιτρην λυσατο πρωτα, λέχει χρυσης Ἄφροδιτης
 Γαμβρον προσπτυξασα, και ἄβροις χειλεσι χειλη
 Θλιψε, περιπλεκτοισιν ἀγαλλαμενη μελεεσσιν.
 Ὡς φατο Κασαλιδων νυμφων γλυκυς ὄρνις Ἄμυντας,
 Ἦδη συμπλεξας ῥαδινην ἐνι πηχεῖ κερην,
 Ἄμβροσιαν φιλοτητα πνεων ψιθυρισμασι λεπτοις.
 Λυσιμελες δε κατα βλεφαρων ὄτε κωμα καταρῆει,
 Ἄμφω ἐπ' ἀλληλων κολποισ κνωσσοντες ἔρασαι
 Ἄμπαυεσι μελη Κυπριδ⊕ κεκημηκοτα δωροις.

CAPUT IV.

De Comœdiâ Græcæ scriptoribus.

QUAM vellem superessent *Menandri* comœdiæ! Paucis ejus, qui restant, iambis non erant Athenæ ipsæ magis Atticæ: ut de illo dici possint, quos de Lesbîâ poetriâ citat Addisonus noster, è Phædri fabellâ versiculi:

*O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cùm sint reliquæ?*

Aristophanis, quæ supersunt, comœdiæ sunt sanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum studiosis apprimè utiles, sed eas ad Menandri verecundio rem suavitatem accessisse non puto. Equidem, exercitationis causâ, scenam quandam ex *Adelphis Terentii*, qui maximè Menandrum imitatus est, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum festivâ vitæ humanæ descriptione, è Shakespeareo sumptâ, qui nonnullis in locis Aristophani similior mihi visus est.

IAMBI.

Δημεας. Κτησιφων. ΣυρϞ.

Δημ. Φευ τῆμον ἀθλιον καρ, ὡς ἔχοντϞ ἀν
Ἐμὲ προσαρκειν μηδεν. εἴ γὰρ οἶδα πῃ

- Ἄδελφος ἔστιν, εἶδε πῶς τεκῶ ποιεῖ
 Καπειτα τῶν, ὧν ἀντεκυρσ', ὁδοιπορῶν
 Οὐκ ἀγροθ' εἶναι τῆτον εἰρηκῶς κυρεῖ.
 Μη εἰ ταυτ' ἀρεσκεῖ. μη γὰρ ἀλλὰ κακῶς ἔχω.
- Κτη. Παι, ἡμι, παῖ. Σ. τι φησ. Κτ. τι δαι ζητεῖ γερῶν;
 Συρ. Καὶ καρτα σε γε. Κτ. τι δαι; βαβαῖαξ. Σ. αὐ, σιγα.
- Δημ. Πῶς ἀν τοδ' εἶη; δηλονοτιη καὶ κακῶ
 Φυσιν σχεδὸν πεφῆνα καὶ κακῶμενῶ.
 Ἔμε παν ταρατῆι, πάντα διαλυμαινεταί,
 Ἔγωδα πάντα, παν μόνῶ φερῶ βαρῶ.
- Συρ. Οὐχ οἴος εἶμι τὸν γερῶντα μὴ γελαν,
 Ὅς γ' εἶδεν εἰδῶς πανθ' εἰ φησιν εἰδεναι.
- Δημ. Ζητῶν ἀδελφὸν αὐτῶ ὡδ' ἐληλυθα.
 Κτη. Παι, παῖ. Σ. σιγα. μελλῶ ῥ' ἐγωγε πανθ' ὄραν.
- Δημ. Κόψω θυραν. ἰατῆται θελῶ παρᾶ.
 Συρ. Καὶ μὴν μα τὴν Δημητρά, καὶν ἔτως ἔχοι
 Οὐδεὶς ταλαιπωροῖτ' ἀν, ὡς ἐγωγε περ.
 Δελῶ περ ὧν μεμψιν δικαίαν μεμφομαι.
- Δημ. Ποσ' ἀτῆα; ληρεῖ καρτα ληρὸν ἔτοσι,
 Ἀτῆ εἶπες, ὦ γὰθ'; ἀρ' ἀδελφὸς ἐνδον; Σ. ἂ.
 Μη σκωπτεμ'. ὦ γὰθ'; ἀτῆται. Δ. κακῶς γ' ἔχεις;
- Συρ. Πονηρῶ ὄγε καὶ παμπονηρῶ ὧν βροτῶν
 Ὅς τεθε τάνδρῶ, εἶτα παρθενε τινος
 Ἔχει παταξας πυξ δυσωνυμὸν καρα.
- Δημ. Πυξ; παρθενε; παταξεν; εἰ μαινοιο γε;
 Συρ. Οὐκ ἀν ἐλεποῖης ὡς πανθργὸς ἔτοσι
 Σὸς παῖς γε με ἔξεκοψε τῶ γναθῶ δυῶ;
- Δημ. Τι γὰρ; Σ. ὡς ἐμνεγε ταυτα ὄραν πεισαντος. Δ. εἰ
 Σὺ γ' ἀρτι ναιεν αὐτὸν εἶπας ἀγροθῆ;
- Συρ. Ναι, δεσποτ', ἀλλὰ θατῆον αὐτὸν ἐβλεπον
 Τὸν ἀγροῖσποῖον κομποφακελορῆμονα.
- Δημ. Εὐ, γενναδας. Σ. πῶς; Δ. πῶς γὰρ ἔχει γενναδας,
 Φυσιν κατεικασθεῖς γε καὶ βῖον πατρῆ;
- Συρ. Ἄλλ' ἀν σιγᾶν μαθοῖ, σαφ' οἶδ'. Δ. εὐ, παιδιον.
 Συρ. Γελοιον. ὅς δελε λαρυγ' ἀν ἐκτομοῖ
 Μολῆς ἀντιλεγειν οἶβ τε, μῶν ἔτος καλὸς;
- Δημ. Καὶ φερτατος γὰρ. ἀρ' ἀδελφὸς οἰκοθῆ;
 Συρ. Ἔγωδα. κακ' ἀν πῶς τοπῶς κυρεῖ φρασῶ.

- Δημ. Τι δαι; κοβαλε; τι φης, καθεργε; Σ φημ' ἐγω.
 Δημ. Και μην παταξαιμ' αν γναθον σε τημερον.
 Συρ. 'Ε ε ε ε ε ε. τοπον φρασω, κε τ'νομα.
 Ουκ οίδα γαρ και πως; Δ. τοπον ρ' ευθους λεγε.
 Συρ. 'Αρ' οισθα δηπε πανδοκευτριαν κατω;
 Δημ. Πως ε γαρ; Σ. ως αν τηνδε παραβαιης οδον,
 Καταντες, εισορων αν αντικρυς τυχοις,
 Κάκει σε. Δ. ποι δητ' αν τραποιμι μ'; Σ. ως ανω
 Σχεδον προσηλθες ριπτε και συ σαυτον. ες
 Την δεξιαν βλεποις αν αλσος τε θεων.
 Κάκει γενωπος ες' απ' ομματων προσω.
 Δημ. Ουκ οίδα. Σ. μυρρινωνα πανυ παρ' ευσκιον.
 Δημ. 'Ανοδ' γαρ. ειτα πως περαιωθησομαι;
 Συρ. Ναι, ναι. τις αν μωρον μ' αν εκ ειποι κλυων.
 Αυθις απαξαπαντα σοι μελλω φρασειν.
 Βαδιεα γ' ες πανδοκευτριαν παλιν.
 'Αρ' οισθα τανδρος Ευκρατε γε; Δ. πως γαρ ε;
 Συρ. Τετον ρα παραδας εις αριστεραν ιτω
 Κατωθεν. αλλα μην όταν λυκοκτονε
 Θεε παρηλθες, αυθις εις την δεξιαν.
 Πρυη πυλην δ' ηκειν παρα κρηνην πανυ,
 Βλεψεις μεν αρτοπωλιον, τα δ' αντικρυς
 Τε τεκτονος, κακει κασιγνητος πονει.
 Δημ. Τη γε δρα ποθ'; Σ. ατλα νιν κλιντηρια
 Ποιειν κελευει, συμμετρα γεν ως πινειν.
 Δημ. Πινειν ταχ' υμας; Σ. αρα μη ε καλως εχει;
 Δημ. Παυσαι λεγιον χρη. θαπτον εν βαδιεα.
 Συρ. Γελοιον. απολοιμην αν ει μη δας δικην.
 'Εγω τι ποιησω; τε γαρ εικοτος περα
 'Απεσιν Αισχιν' το δειπνον τετοϊ
 'Ημελλε καιειν. χη' τραπεζ' εσηρετο.
 'Ο Κτησιφων δ' ολως ερωτι μαινεται.
 'Αλλ' ενδον ειμ' απαντα συλληθην καλα
 Περικυλισων μοι δαφιλως. κ' οινον ροφων
 'Ημαρ παρελξω τογε γλυκυτατον ηρεμα.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEI.

Καθαπερ βίωτος πασιν δηπε τοις ἀνθρωποις διακειται,
 Πας σκηνοβατει και κωμωδει πασ τις κωμωδιαν ἀνήρ.
 Ἄλλα γαρ ὡς το θεατρον παραβαν πρωτον το βρεφος προλογίζει,
 Και παππαζον, και τραυλιζον, κ' αἰει χαμαδις πτερυγίζον.
 Κατα χελωνης βηματι παιδιον ὡς φροντιστηριον ἔρπει,
 Στωμυλλομενον και βιβλοφορον, κ' ἠψω σιλβον ἔρευθει.
 Ἄλλα κινυρομεν[⊙] τοτ' ἔρασης, κ' οἶκθ θριγκοισιν ἔρεισθεις,
 Νυκτωρ ἄδει παρακλαυσιθυρον πρ[⊙] ἐπισκυνιον γε κορισκης,
 Κ' αὐτην ἱματιων θωπευει δαπαναισιν ποικιλομορφων,
 Μηπωγ' ὀμβρων, μητ' ἂν χιον[⊙], μητ' ἂν νυκτ[⊙] μελετωη.
 Δασυπωγων μεν ἔπειτα λοχαγ[⊙] μεγα τι στρατιον τ' ἐπιορκει,
 Και δυξολογει πολλα μεν ἐν γη πολλα δ' ἐφ' ὕγρα πιτυλευσας,
 Αἰει δυσκολ[⊙], αἰεν ἀγροικ[⊙], κ' αἰει τα σπλαγχν' ἀγανακτων,
 Καἰει ζητων ἐπι τε ξιφε[⊙] φημης κλεος εἰκελονειρον.
 Ποτινω δ' ἀρα πωγωνι δικαστης γασρωδης και παχυκνημος,
 Και μυτῶτων ἐμπλησαμενος, των τ' ὄψων, των τε λαγωνων,
 Ἐπι τοις ἀλλοις σεμνοπροσωπει και τη γλωτῆη πολεμιζει.
 Ἐποκωφον δη και σφηκωδες, λημων τε γεροντιον ἔρπει,
 Και ποππουζει κ', εἶδε προ πολλοθ κεκραξιδαμαν, πανυ γρυζει.
 Δραμα παλιμπαις πρεσβυθ κλειει σεμνον τοδε και τερατωδες
 Χωρις ελεφαρων, χωρις ὀδοντων, χωρις δηπε βιοτειας.

Anno Ætat. 16.

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati sunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pindarica, tubæ quàm lyræ aptiora, sed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venustates, meliùs quàm dici potest, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adè mihi quondam placuit, ut inciperem justum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum reliquiis, alia è poetis Asiaticis, alia è recentioribus, libare statueram, alia denique à meo, quantulumcunque esset, ingenio depromere; sed eadem ferè majora studia, quæ me impedierunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Musis vacare non permiserunt. Quatuor solùm carmina huic libello subjungere volui, sub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re poeticâ magister fuit: in horum secundo *Sapphùs in Venerem* notissimum carmen sum imitatus; in tertio, Oden eandem converti, quam, in capite *de Epigrammate Græcorum*, Græcè redditam exposui: id verò, quod *ad Lælium* inscribitur, missum est, propè decem abhinc annis, ad amicum quendam mihi in primis carum, cujus fororibus latrunculos lusorios ex ebore atque ebeneo tornatos dederam.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
 Mater, cæruleis edita fluctibus,
 Quæ grati fruticeta accolis Idali,
 Herbofamque Amathunta, & viridem Cnido,
 Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
 Quæ nunc, Tænariâ immitior æsculo,
 Mœrentis Licinî follicitum melos
 Ridet. Non liquidæ carmine tibiæ,
 Non illam Æoliis illacrymabilem
 Plectris dimoveat, lenis ut arduam
 Cervicem tepidum flectat ad osculum.
 Quantum est & vacuis nectar in osculis!
 Quòd si carminibus mitior applicet
 Aures illa meis, si (rigidum gelu
 Te solvente) pari me tepeat face,
 Te propter liquidum fonticuli vitrum,
 Ponam conspicuo marmore lucidam,
 Te cantans Paphiam, teque Amethufiam
 Pellam gramineum ter pede cespitem,
 Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
 Cingam, tunc hilares eliciam modos:
 At nunc me juvenum prætereuntium,
 Me ridet comitum cœtus amabilis;
 Et ludens puerorum in plateis cohors
 Ostendit digitis me, quia languero
 Demissis oculis, me, quia fomnia
 Abrupta haud facili virgine faucium
 Monstrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Perfido ridens Erycina vultu,
 Seu Joci mater, tenerique Amoris,
 Seu Paphi regina potens, Cyprique
 Lætior audis,

Linque jucundam Cnidon, & coruscum
 Dirigens currum, levis huc vocanti,
 Huc veni, & tecum properet soluto
 Crine Thalia.

Jam venis! nubes placidi ferenas
 Passeres findunt, super albicantes
 Dum volant fylvas, celeresque versant
 Leniter alas.

Rurfus ad cœlum fugiunt. Sed almâ
 Dulcè subridens facie, loquelam
 Melle conditam liquido, jacentis
 Fundis in aurem.

“ Qua tepes, inquis, Licini, puellâ,

“ Lucidis venanti oculis amantes?

“ Cur doces mœstas resonare lucum,

“ Care, querelas?

“ Dona si ridet tua, dona mittet;

“ Sive te molli roseos per hortos

“ Hinnulo vitat levior, sequetur

“ Ipsa fugacem.”

Per tuos oro, Dea mitis, ignes,

Pectus ingratae rigidum Ccinnæ

Lenias. Et te, Venus alma, amore

Torsit Adonis.

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Vestimenta tuis grata fororibus,
 Et donem lapides, quos vel alit Tagi
     Fluctus, vel celer undâ
     Ganges auriferâ lavit,
 Læli, si mea sit dives opum domus.
 Quid mittam usque adeò? Scilicet haud mea
     Servo carmina blandis
     Nympharum auribus insolens,
 Quarum tu potior pectora candidis
 Mulces alloquiis, te potiolem amat
     Musa, utcunque puellæ
     Pulsas Æoliæ fides.
 Quin illis acies mittere commodus
 Tornatas meditor, quæ bicoloribus
     Armis conspiciendæ
     Bella innoxia destinant,
 Qualis propter aquas aut Lacedæmoni
 Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
     Cornicum manus albis
     Nigrans certat oloribus.
 Cur non sub viridi ludimus ilicis
 Umbrâ suppositi? Dic veniat genis
     Ridens Lydia pulchris,
     Et saltare decens Chloë:
 Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
 Me testudineis aut Venerem modis
     Dicente, aut juvenilis
     Telum dulce Cupidinis.

CARMEN IV.

AD LUNAM.

Cœli dulcè nitens decus,
Lentâ lora manu, Cynthia, corripe:
Pulchræ tectâ peto Chloës,
Et labrum roseo nectare suavius.
Non prædator ut improbus,
Per sylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ultricem meditor figere cuspidem.
Quem tu, mitis Amor, semel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deseruit furor,
Et telum facili decidit è manu.
Nec delicta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia persequor;
Blandâ victa Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAPUT VI.

ELEGANTEM Callimachi ὕμνον, qui inscribitur *ad lavacra Palladis*, versibus elegiacis Latinè reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejusdem poetæ de comâ Berenices ποιημάτων verterat. Nos autem, anno ætatis decimosextimo, priusquam Politiani *Miscellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum versibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo usus est in Epithalamio, imitati.

Saltuum viridantium
Filiæ, genus Inachi,
Virginum chorus adfit huc,
Huc adfit, tenerum albulo
Cespitem pede pellens.

Audion? an amabili
Dulcè ludor imagine?
Audio, nemus avium
Funditûs fremit, & bonâ
Prodit alite Pallas.

Quare age, huc aditum refer,
Et salire paratum habe,
Turba, Palladis in fide.
Eja, flexile tinnulâ
Voce concine carmen!

Non Minerva priùs lavit
 Quàm fuâ rofeâ manu
 Mollicella latufcula
 (Perfundens gelidâ jubas)
 Despumârit equarum;

Et perterferit aurea
 Colla, myrteolum gerens
 Gauſape, ac ter & amplius
 Moverit teneram manum
 Subter ora, ſub armos.

Huc adefte, puellulæ:
 (Jam videntur) at haud onyx,
 Haud amaracinum (melos
 Dulce tibia ſuccinit)
 Haud amaracinum adfit:

Odit Pallas amaracum;
 Haud adfit ſpeculi nitor,
 Pallas haud ſpeculi indiget.
 Nempe ubi ad Phrygium Idali
 Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
 Nec pellucidulos lacûs
 Finxit inſpiciens comas;
 Nec decora politulum
 Conſuluit orichalcum.

At cincinnuli identidem
 Unam bellula fimbriam
 Tranſmovit Cythereia,
 Ad glabrum ſpeculi vitrum
 Uſquequaque renidens.

Pallas haud ita : feilicet
 (Quales per cava Tænari
 Gemellæ juga ftellulæ)
 Gramina, & pede pervolat
 Intactas levi ariftas.

Quin abhinc aditum refert,
 Dum, velut fylvæ comæ,
 Crinis luxurians fluit
 Hic & hic bene-olentibus
 Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
 Ora floridula & genas
 Haud minùs rubet, ac rofæ
 Vel flos purpureæ teres,
 Vel ridens melimelum.

Prodeas, dea cafta, fis;
 Audin' audin' ut integræ
 Succinant tibi virgines,
 Ne lavatum aliorsúm eas?
 Prodeas, dea cafta.

Prodeas, dea cafta, fis;
 Pedes, innuba, transfer huc:
 Huc veni: huc refer ægida;
 Et ferrugineam arduæ
 Caffidis quate criftam,

At cave, upilio, bibas
 Has aquas hodiè; cave,
 Vacca, tute fitim leves:
 Urnulam fer, aquarie,
 Fontes ad Phyfadaæ.

Nempe defilit è jugis
 Muscosis hodiè Inachus;
 Flosculos, viden', irrigans
 Defluit liquido pede,
 Amne lucidus aureo.

Jam lavis, dea, jam lavis;
 Pastor, tu quoque nudulam
 Decernas cave Pallada.
 Ecquisnam, (miser ah miser!)
 Te cernet, dea, nudam?

Pandite ostia, januæ:
 Interim organicis modis
 Suave nescio quid lubet
 Inter ludere virgines.
 Pandite ostia, valvæ.

Olim nympha, puellulæ,
 Castæ perplacuit deæ;
 Mater Tiresiæ, integræ
 Mentis, & viridissimo
 Usa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
 In molli gremio fovens,
 Quam curru vehere arduo,
 Quoi verba edere blandiens
 Dulciora solebat.

Non chorus, neque erat deæ
 Matutina locutio,
 Nec fragrans oleæ nemus,
 Nec sol vesperi amœnior
 Caræ voce Chariclûs.

Frustra! nam dea mollia
 Suræ tegmina cereæ
 Tollens, lavit in undulis,
 Frigerans ubi temperat
 Sylvulas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
 Pestilentia retulit
 Æstas pulverulentior:
 Et silentium amabile
 Montis densa tenebat

Forte tum Chariclûs puer
 Multo cum cane, non sine
 Centeno hæduleo, genas
 Vix lanugine vestiens
 Nigriore glabellas,

Sub dio vagus huc & huc,
 Ac tostus site guttura,
 Ad sacrum laticis caput
 Proh pudor! tulit haud bonum
 Haud bonâ alite gressum.

At pudoricolor dea
 “ Ecqua te mala mens, ait,
 “ O miselle puer, rapit?”
 Dixit; ille adeò tremens
 Mœstâ voce recessit.

Caligare oculi statim;
 Genua fuccidere: artubus
 Sensim obrepere flammula:
 Et tractim auriculæ sono
 Tintinare suopte.

Tum puella, " Quid inquit,
 " Quid facis, dea, quid geris?
 " (Me fugit ratio mea)
 " Ecquid commerui? mihi
 " Filium malè perdis.

" O fontes, nemora, & lacûs
 " Puri, O mons Heliconeus
 " Non amabilis amplius.
 " Occidunt puer, ah puer,
 " Candidi tibi foles.

" Ah femel, femel occidit
 " Lux tibi: & cadis immerens,
 " Immerens cadis, ultimi
 " Flosculus velut hortuli
 " Supperatus aratro."

Talis per falicis comas
 Insolabiliter melos
 Integrans lacrymabile,
 Absumptos Ityli dies
 Daulias gemit ales.

At subrisit amœniter
 Compellans dea virginem,
 Flere desine; quid gemis?
 Tandem mollicularum, age,
 Siste lacrymularum.

Desine: ecquod enim feras
 Commodi haud bene noscitas;
 Quid fles, nympa? licet tibi
 Dulci amaritie tuos
 Temperare dolores.

Filio fed enim dabo
 Longum aruspicium tuo,
 Unde quem sibi, quem tibi
 Sortem dii dederint sciat
 Augurarius audens.

Hoc ut dixerat, annuit ;
 Approbantiôr annuit
 Alma progenies Jovis.
 Jam redis, dea, jam redis :
 Claudite ostia, valvæ.

Claudite ostia, januæ ;
 Serta spargite, virgines :
 Proin tu casta domos, dea,
 Argoas ope sospitans
 Bonis omnibus opple.

TOTIUS VOLUMINIS

EPILOGUS.

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingenî
Virtutis altrix, mater eloquentiæ,
Linquenda alumno est laurus & chelys tuo.
At, O Dearum dulcium dulcissima,
Seu *Suada* mavis five *Pitho* dicier,
A te receptus in tuâ vivam fide:
Mihi sit, oro, non inutilis toga,
Nec indiferta lingua, nec turpis manus!

END OF THE FOURTH VOLUME.

Printed by T. DAVISON, Whitefriars.
